

1533 - 1534 - 1542

IHS

Archivo de Loyola

Sección 3.ª Serie 2.ª v.º 27.

Est. 15.

Plut. X. 2

I. H. S.

Historia scholastica Petri Comestori auctore. 1542.

Historia ecclesiastica Eusebii Casariensis. 1533.

Historia Fuparilita Jassiodori. 1534.

Año

(Archivo de Loyola).

HISTORIA
ECCLESIASTICA,

EVSEBII

Cæsariensis viri de vita ac literis optime meriti Ecclesiastica historia: quæ tum iniuria temporum, tum incuria calcographorum penitus obsolescebat, summa fide recognita, pristinaeque integritati restituta in lucem educta est, cum Indice principaliũ sententiarũ hac in excellenti historia contentarũ serie alphabetica adamussim collecto & emendato.

Habes amice lector in proxime sequenti pagina non inelegantem Epistolam huiusce præclari operis summam vtilitatem abunde complectentem, quam dominus Gaufridus Boussardus sacre Theologiae doctor huic operi præponi curavit.

1533

Prologus.

Baufridus Bouffardus theologo
rum in unum domino Stephano poncher iuris pontifici pariter et imperatoris
interpreti Celeberrimo omniumq; bonarum literarum amatissimo: atq;
in amplissimo galliarum senatu presidenti dignissimo. S. p. D.

Ecclesiastice historie utilitatem

H pariter et amenitatem mecum reputans clarissime vir: eamq;
iam apud bibliopolas perinde ac non extare nullo reperiri
impumendam curavi a nobis pium diligentissime casti-
gatam. Et si enim superioribus annis impressa fuisset: men-
de tamen quibus abunde nimis resperis erat codex cum
in notis signis et punctis tum in ipsis vocabulis et integris
sententijs plerisque literarum amantes inre ab eius lectione de-
terere poterant et legentes non parum offendere. Huius misertus volens rei li-
terarie simul et studentium collegio vel hoc in vno consulere accipio eam in ma-
nus: et recondens me penitus lego: relego: percurro. Multisq; exemplaribus et ar-
chetypis quos ex varijs conquis bibliothecis conferens: castigo et emendo. Et
possum accuratissime: non sententias modo sed singulas pene syllabas discuti-
ens. Adde indicem siue (vt vulgo dicitur) tabulam: ordine elementorum ser-
uato: qua monstrante quicquid ea in historia continetur: aptumuis exile vel
abditum modo sit cognitu dignum lector facile inveniet. Hanc historiam cons-
posuit Eusebius Cesaree palestine episcopus cognomento pamphylus: vir hu-
manarum diuinarumq; literarum eruditissimus: et sacre bibliothecae diligen-
tissimus peruestigator. Quis tametsi impijs artibus aliquando secutus sit:
tandem tamen ad ecclesie sinum rediens: nicene synodi fidem non modo sincere
re fassus est: sed publice fortiterq; defendit. Eusebius igitur iste hac in histo-
ria antiquitatem et exordia gentis nostre religionisq; texens nascentem pulchre
describit ecclesiam: quam a condito euangelio per omnem suam etatem circun-
ducens: ad constantinum imperatorem scribendo peruenit queq; suis reddens
temporibus. Sicq; eam varijs subinde aspergens historijs tam amenam tamq;
iucundam reddidit: vt omni ex parte lecta animum tuum quantumuis mesum
leuare et vegetare valeat. Inter multas que res ecclesiasticas tractauere eccle-
siastice historie appellationem iam apud omnes sibi vendicat: hac vt arbitror
ratione quod cum ferre primo post christum tempore fuerit per Eusebium con-
scripta: ecclesie acta reiq; ecclesiastice seriem et elegantius: et ordinatius: et re-
ligiosius extat. In ea videre est beluinas gentium in nostros feritates: diras
tyranorum persecutiones: inuictas martyrum constantias: sortes christia-
norum confessiones: nostrorumq; episcoporum reuera acta magnifica: aliaq; id
genus innumera tam pulchra et tam iucunda: vt si hanc lemell legendo quis
fuerit aggressus: tanta eum capiet in ea legenda voluptas: vt non legere mo-
do sit contentus: sed et relegere non semel neq; bis sed sepius desideret: et cur-
piat vltro. Id enim precipui supra ceteras tibi lectori prestabit: quod cum eam
millies relegeris: nunquam lectio eius fastidium: nunquam tibi nauseam faciet:
quin potius: quo sepius eam relegeris: eo avidior ad eam iterum legendam certa-
tim curres. Id (vt interim de rerum vbertate ad eam iterum legendam certa-
mo prestare sermonis culturam: que tanta est vt cum greca sit historia: mirum
sit tantam in vertendo venustatem seruasse rufinum. Rufinus enim Aquis-
leiensis presbyter ytriusq; lingue peritissimus grecum eusebium latinum fecit
sacrentemq; nostrorum auribus contradidit. Nec id modo: sed et nouem illius

Prologus.

duos posteriores a addidit libros: partim ex maiorum traditionibus: partim ex
his que rerum experimento didicerat: ab se pari cultura compositos. Hunc ego
labore meum quantumuis est tibi dicendum putavi eruditissimum non quod
putem tam egregium opus te fugere quippe quem sepius ipse audiui ex archy-
anis abditissimis huius historie latebris multa scilicet magna cum maiestate
depromere. Sed id eo animo facio. Cum quod preter insignes animi tui dotes:
quibus plurimum ornatis orbis nostro caratissimus es: non iur a tui imperato-
ria aut pontificia vt mille legulei superba ignorantia turgidi densissimis agminibus
palatii strata frustra girando terentes: sed diuinas humanasq; omnis gene-
ris disciplinas libere legis earumq; amantes nescio qua inuata tibi comitate
colis obseruas et tota animi auuiditate exocularis. Tu quod scens te hoc in am-
plissimo galliarum senatu virum esse pumarium orationemq; tuam apud illos
non parum habere momenti. Captam uno orem et roge patres illos conscriptos
atq; senatores: quibus non iniuria presides adhorteris vt cum e foro redeant do-
mum animum suum curarum vnumere obrutum vna historie huius lectione ve-
gerent et leuent codicem hunc suentes in manus. Non parum eis conducet: ha-
debunt quorum acta mirentur quorum virtutes imitentur quibus et vitam mo-
reiq; componant suos. Maiestatem eorum non dedecabit sed ornabit eorundem sen-
tentias quas te rogante dicunt reddet clariores. Concinnior enim erit oratio si
rei de qua consultatur accommoda reddatur historia. Ita factitasse olim veteres
illos oratores legimus et cum causas pro nostris agerent et cum sententias in se
nato dicerent. Testimonio sunt orationes ille splendide ciceronis tibi me scio sa-
militares quas varie historie et peregrine et domesticę per pulchre asperse sunt et
amenissimas reddunt et illustrissimas. Sic illustrabit illos senatores tuos eu-
sebius noster animos eorum non parum excolet sententias sanctiores reddet
et fecundiores. Itaq; vir clarissime tuum erit eos monere adhortari eis suadere:
persuadere post hac eusebium nostrum sibi faciant domesticum et relegendo sa-
militares. Id vbi feceris de eusebio pariter et illiuspisi bene mereberis: et nos quo-
q; ad aliud mains et si non insignius opus aggrediendum reddes: et alacrio-
res et cocitatiores. Sed iam bene vale: et Baufridum tuum ama semp te amarem.

Tabula.

Bagarus rex

- ad xpm curforem cum epi
sola mittit lib. i. capitu.
rv. et capi. xvj.
- Abagarum reges thadeus impositione
manus morbo per naturam infana-
bili curat. libro primo. cap. xvij. B. 2 li
bro secdo. ca. j. A.
- Abagari 7 thadei collocutio. lib. j. capi-
tu. xvij. B.
- Abdon podagra laborantem thadeus
manus impositione sanat. lib. j. capi-
tulo vltimo. C.
- Abrahe et familie eius de^o preceptor 7
monitor familiaris fuit. libro primo.
capitulo. j. B.
- Abraha 7 qui ante eu pietate fide 7 iusti-
tia tenuerunt xpianos fuisse ostendit.
libro primo capitulo. j. D.
- Acta niceni concilij. li. x. ca. vj. B. adamã
tius 7 ouigenes idẽ. libro. vj. x. ca.
- Adanctũ p xpi fide cõstater passum vna
ora ciuitas in qua summas partes
administabat in pessione fidei 7 mor-
te pferenda imitatur. lib. vij. ca. xj.
- Adolefcens clare indolis a ioãne euãge-
lista quidam episcopo instruetur cõ-
mendatus per nimiam indulgentiã
sensim deprauatus tandem dux latro-
num efficitur. lib. iij. ca. xvij.
- Affricani hystoricumeminit. libro. j. ca-
pitulo quarto. 7 ca. sexto. A.
- Affricanus hystoricus quis filius natu-
ralis 7 quis legalis dicat edocet. lib.
i. capitulo sexto. A.
- Affricanus hystoricus dissonantiam que
super christi genealogia inter lucã 7
mattheũ videtur esse concordat. lib. j.
capitulo sexto. A. 7 B.
- Affricani opuscula et ingenium. libro ser-
to. capitulo. xvj.
- Agabus propheta famẽ magnam futu-
rã sub claudto predictat. lib. ij. ca. ij. B.
et cap. vij.
- Agrippa rex. liij. epistolas de laude 7 p-
batione librorum iosephi scripsit. li. iij.
capitulo. vij.
- Agrippa caesor scriptor celeberrimus
basilidem scriptis validissime cõstat
lib. x. ca. vij. A.

- Albin^o festo mortuo mittit a cesare p-
curare iudeã. lib. ij. ca. xvij. C.
- Alchion presbyter anthiocene ecclesie
vir eruditissimus in palio anthioche
no aduersus paululum famosatenu 7
ei^o heresim clarissimus aperuit. libro
septimo. c. xv. A.
- Alchion ab omni episcopozũ puenit per-
mittit disputatio aduersus paulum.
ibidem.
- Alchion solus potuit paulum heresim^o
eius conuincere et pfitare. ibidem.
- Alchion 7 paulus omni spectante concl-
lio 7 excipietibus notarjs disputã-
ibidem.
- Alexandriã apud xpianos auri^o 7 na-
ribus amputatis sic triscos abire si-
nebant sub Diocletiano. li. vij. capi-
tu. j. A.
- Alexandrie eps ensebij vio-
lẽtis conatibus solis precib^o et lachry-
mis resistit. li. x. ca. xij.
- Alexander eos qui ab athanasio puero
baptizati quasi per iocũ fuerant sta-
tutõ nõ rebaptizandos. lib. x. ca. xv. et
i. j. spũs sanctus. E. ccc.
- Alexandrinũ palũ sub iuliano congre-
garũ lapsos a fide ad ecclesie simuz re-
dentes cũ mansuetudine suscipiẽdos
decernit. li. x. ca. xvij.
- Alexandrinũ cõciliũ spiritũ sc̃m eiusde^o
esse substãte ac deitatis cũ patre et
filio diffinit. li. x. ca. xxix.
- Alexandrinũ concilium nõ tres substan-
tias sed tres substãtias in trinitate
pfitẽdas ad extinguẽdũ sabellij here-
sim diffinit. li. x. ca. xxx.
- Alexãder medicus xpianos qui torques-
bantur ne a fide deficerent nutibus
horat. 7 tãde se esse xpianũ libera. p
fessioẽ fastus varijs primũ cruciatib^o
penis iugulat. li. v. ca. iij. B.
- Alexander heretic^o mõrãni insanias se-
cutus 7 martyre se dicens p latroci-
nijs 7 alijs nefarijs actibus re^o extit-
tit. lib. v. ca. xvij. A. 7 B.
- Alexãder hierosolymoz eps sanctorum
epistolas in bibliotheca asseruari cu-
rauit. e quib^o eusebins hystorie scri-
bende materiam sumpsit. li. vj. c. xv.
- Alexander succedit antonino. libro. vi.

Tabula.

- capitulo. xv.
- Alexandri impatoris tpe ouigenes scri-
bere cõmẽtarios in literas sacras ce-
pit. libro sexto. c. xvj.
- Alexander. xij. annis imperat. lib. vj. ca-
pitulo. xix.
- Alexãdro succedit maximinus. libro ser-
to. capitulo. xix.
- Alexandrie indicibili feritate xpianos
sub decio feuitur. lib. vj. capitu. xxx. p
totum.
- Alexandrie tanta in nros sub decio feri-
tate feuitur vt plurimi a fide discesse-
runt. lib. vj. capitulo. xxx. B.
- Ambrosius valentiane heresis secta-
tor ab ouigene conuincitur: et ad ec-
clesie gremiũ redit. li. vj. c. xij. A.
- Ambrosius vi prech ouigenem compulit
vt in scripturas sacras scriberet. libro
sexto. capi. xvj.
- Ambrosius oia necessaria ouigeni scribẽ
tã abundãtissime ministrabat. libro.
vj. ca. xvj.
- Ambrosius ad huc cathecuminus et me-
tholaneus pfectus a pluribus disside-
tibus vna voce postulatur eps. libro.
vj. capitulo. xj.
- Ambrosij arma aduersum iustine regi-
ne furorem icunia: vigiliẽ obiectatio-
nes. libro. xj. ca. xvj.
- Anaclet^o. ij. titi anno lino succedit. li-
bro tertio. capitulo. x.
- Antiquitas christianoꝝ ostendit. lib. j.
capitulo. i. D.
- Anthiochie sub tiberio florentissima con-
gregat ecclesia. lib. ij. cap. iij. B.
- Anamas pontifex iudices aduersus ia-
cobum iustum conuocat. libro secudo.
capitulo. xvij. C.
- Anamas pontifex auctor fuit mortis ia-
cobi. libro secundo. capitu. xvij. C.
- Andreas sc̃thiã foritur. libro. iij. cap. j.
- Anacletus sedit rome. xij. annis. lib. iij.
capitulo. xi.
- Anaclet^o succedit clemens. lib. iij. ca. xj.
- Anthiochie primus eps enodius. li. iij. ca-
pitulo. xvj.
- Anthiochie secundus eps ignatius. lib. iij.
capitulo eodem.
- Antoninus seru^o adriani. p deo colebat.
lib. iij. ca. vj. C.

- Antonoo adriani seruo tẽplũ agones sa-
cerdotes 7 pphetas instituit ac alios
dminos honores timore principis de-
ferat. lib. iij. ca. vj. C.
- Antoninus ppius succedit adriano. li. iij.
capitulo. ix.
- Aniceti temporibus egesipus romã ve-
nit. lib. iij. cap. x. B.
- Antoninus scribit ad asianos vt nihil
moleste christians inferat religiõis
sue causa. lib. iij. cap. xv.
- Antonini epistola ad asianos ppos pro
defensione xpianoz. lib. iij. ca. xij.
- Antonius pius. xx. annis imperat. li. iij.
ca. xij. B.
- Antonino pio succedit Marcus aureli^o
verus antoninus fil^o 7 lucius frater.
lib. iij. ca. xij. B.
- Antoninus ver^o succedit antonino pio
patri suo. ibidem.
- Antoninus verus imperat. xix. annis. li-
bro quinto capitulo. ix.
- Antonino succedit comodus. lib. v. ca-
pitulo. ix.
- Antoninus succedit severo patri. li. vj. ca-
pitulo. v.
- Antonin^o seueri fil^o. vij. annis. 7. vj. mẽ-
sibus imperat. lib. vj. ca. xv.
- Antonino seueri filio succedit macrin^o. li-
bro sexto. capi. xv.
- Antonin^o succedit macrino. libro. v. capi-
tulo. xv.
- Antoninus. iij. annis imperat. lib. 7 cap.
eisdem.
- Antonino succedit alexander. vt. B.
- Antiochenũ conciliũ vltimum paulũ sa-
mosatenu conuincit hereticũ euq vt
talẽ damnat. li. vj. ca. xv. A.
- Anatholius episcopus laodicenus ale-
xãdriã ciuitatẽ pũdãti subrihs ad-
modũ idustria fame pariter abioluit
7 bello. lib. vj. ca. xv. A.
- Anatholius vir eruditissim^o fuit. lib. vj.
ca. xvij. per totum.
- Anatholius de pascha quid senserit. lib.
vj. ca. xv. B.
- Anatholiũ fortunã per regionẽ trãseun-
tẽ laodicensis ecclesia defuncto euse-
bio libi assumit episcopoz. lib. vj. ca. p.
vltimo.
- Anchypius nicomediensis eps sub dno
A ij

Tabula.

cletiano patitur. lib. viij. ca. vj. B.
 Antiochie simulachry erat artibus magis ita compaginatum vt responsa reddere videretur. li. ix. ca. tertio. r. x. A.
 Antonius de heremo Alexandria descendens didimū sup oculoꝝ corporalī amissione pulchre consolatur. lib. xi. capitulo septimo.
 Anthiochie primum xpianū nomē exouit. lib. ij. ca. iij. B.
 Apokolos missum indicat. lib. j. capitulo. xij. B.
 Apostoli septuaginta discipulis scientiā tradiderūt. lib. ij. ca. j. A.
 Apion p grecis apud gatz legatus accusat iudeos q dignos honores gatio nō deferant. libro. ij. ca. v. C.
 Apostoli ad predicādū in diuersas puinas dimittunt. li. ij. ca. j.
 Apocalypsis iohānis in fine principatus domitiani ouit. lib. iij. capi. xij. r. lib. v. ca. viij. A.
 Apostoli pūpēdebāt sermonis ornatū. lib. iij. ca. xij. A.
 Apostoli in signorū gsa sibi a xpo cōcessa cōsēdebāt. lib. iij. capi. xij. A.
 Apostoli nō in humane sapientie verbis sed in ostēssione spūs r virtute scientiā regni celoꝝ tr adiderunt. lib. iij. capitulo. xij.
 Apostoli nō curauerūt plures libros cōdere. lib. r. ca. quibus supra.
 Apostoli r oēs alij xpi discipuli breues r succinctos libros quos ederēt reliquerunt. lib. iij. ca. xij. A.
 Apostolorū rpe nulli corruptores veritatis apparuerūt. lib. iij. ca. xvj. B.
 Apollinaris scripta referūt. lib. iij. capitulo. xvj.
 Apocalypsim Iohannes scripsit prope senē domitiani. lib. v. ca. viij. A.
 Appelles heretic⁹ ex marcionis heresi cuiusdā virginis sua fide errauit r in scripturas sacras blasphem⁹ dicebat. pphetas nihil cōtinere veritatis. lib. v. capitulo. xij.
 Apochusti libri de qb⁹ alias dubitatū est circa nouū testamentū qui sint. lib. iij. capi. xij. B.
 Apollinaris heresim mōtani multifariā

impugnant r declarant. li. v. c. xv.
 Apollonius mōtani heresim declarauit eaq̃ r eius pphetissas fortiter impugnauit. lib. v. ca. xvij. per totū r pfer tim in. B.
 Apollonius quis fuerit montanus aperit. lib. v. capi. xvij.
 Apollinis moitē p xpi fide in vrbe roma imperāte Commodō constāter substituer. li. v. ca. vigesimo.
 Apollonia lōgoue etatis virgo sub decio apud Alexandriam passa est. lib. v. capitulo. xxx.
 Apollonie dentes effoscos. li. vj. c. xxx. B.
 Apollonia vtro in rogam accensum p̃liuit. li. vj. ca. xx. A.
 Apocalypsis quidā nō iohānis s3 cherimū heretici esse dixerunt. lib. septimo. capitulo. xxxij.
 Apocalypsis an iohānis euāgeliste an aliterius iohānis fuerit ambigebat dionysius alexandri⁹ eps omniū episcopū sui tps eruditissim⁹. lib. vj. capitulo. xxxij.
 Apollo iubente gregorio moecesar iensi epō recedit pmittente reddite r dat rē spōsa vt cōsēnerat. lib. vj. ca. xxxij. B.
 Apollinaris ep̃s vir literatissimus. s3 hereticus asserēbat xpm non animam rationalem sed tantum vegetatiuū cū corpore suscepisse. lib. xi. ca. xx.
 Apollinaris dicebat ipsum verbū in xpo vicem anime rationalis tenere. lib. vii. decimo. capitulo. xx.
 Apollinaris heresis in cōcilio romano dānata fuit. lib. xj. ca. xx.
 Aqua in oleū nar cisso benedicere verūsa. lib. vj. capi. vj.
 Aquila et p̃p̃sa vrbe roma pulsi in asiam veniunt r paulo adherēt. lib. ij. capitulo. xvij. B.
 Aristobolus iure successionis regno r impio fungētē vincit cum liberis p̃p̃eius roma misit. lib. j. ca. v. A.
 Archelaus herodi succedēs p̃p̃tices nō fm generis ordinez constituit r ignobilis quibusq̃ sacerdotibus comisit. lib. j. ca. j. B.
 Archelaus in regno indeoz succedit p̃p̃ri suo. lib. j. capitulo. x.
 Arētha rex ob iniuriam filie sue heroz

Tabula.

diadi irrogatā herodem bello oppugnat r superat. libro primo. ca. xij.
 Armatōꝝ cohortes velut dimicantes vise sunt supra hierusalem ante eius excidium per aerem circumferri. lib. iij. capitulo. sexto.
 Aristides vir fidelis librum de christiana religione adriano obrulit. li. quar to. capitulo. tertio.
 Artemonis heresis que fuerit. libro. v. capitulo. xvij.
 Artemonis heresim paulus samofateus instaurare conatus est. ibidem.
 Arrius presbyter alexandrinus filium in diuini a substantia patris absindere conatur. lib. r. ca. j.
 Arriane heresis origo. ibidem.
 Arrio fauent. xvij. ep̃i quozū soli sex patitur se cū arrio expelli. li. r. c. v. B.
 Arrius etiq̃ heresis in niceno concilio damatur. ibidem.
 Arrius humane necessitatis causa ad publicum locum declinans qua hora ad ecclesiam vt in ea resisteret magna comitatus caterua p̃gebat intē sua arg omnia viscera emittit. libro decimo. cap. xij.
 Arriani in cōcilio arminensi simplices occidentaliū sacerdotes vim vocabuli homouision ignorantes circūueniunt. li. v. ca. xij.
 Arriana heresis trifomis. lib. r. c. xvij.
 Arriana heresis eunomianā r macedonianā heresim generauit. li. r. c. xv.
 Archelaus orientis comes in cōcilio iapō r quum congregato vice imperatoris presidet. li. r. ca. xvij.
 Arminense cōciliū homouision auferri de fidei simbolo decernit cōtra ea que sancti patres apud niceā cōscripserant. li. r. c. xv.
 Ardogaletes dur valentianū causas p̃stulisse in simulatur vt valentianus sibi ipsi moitem inferte. lib. v. decimo. ca. p. xxxj.
 Archadius augustus ordinante patre theodosio partes orientis administrandas suscepit. li. xi. ca. vlti.
 Armentoz gēs religioni xpiane deditissimā est. li. ix. ca. viij. A.
 Astirius p̃cece ad p̃p̃susa subito omne

demonis prestigium dissoluit. libro se primo. capi. xij.
 Astirij nobilissimi romani duo clarissima gesta memorantur. ibidem.
 Atealus p xpi fide in sella ferrea torretur r martyr efficitur. lib. v. capitulo. iij. B.
 Athanasij adhuc puer a coetancis suis episcopus per iocum et simulationē electus multos cathecuminos baptizat qui non rebaptizātur. libro decimo. capi. v. r. j. q. j. capitulo spiritus sanctus. s. ecce.
 Athanasius in multis r enormib⁹ criminibus ab arrij secatōib⁹ falso accusatus pulchre multū r mire in p̃ntis cōcilio se purgat. lib. r. ca. xvij.
 Athanasius toto orbe p̃fugus ad mortem queritur persecutibus cū arrij secatōibus stantij imperatoris fauore iniuris. li. r. c. xvij. r. xx.
 Athanasius persecutionē arrianoz fugigans sex continuis annis in cisterna latet. lib. r. ca. xvij.
 Athanasius constantis aditus fauore per constantium in ecclesiam suam parum tempous restituitur. lib. decimo. capi. xij. A.
 Athanasio fauentes in concilio meliōs lanens in exilium truduntur. li. decimo. capi. xx.
 Athanasius in suā ecclesiam restitutus mortuo constante de sede per arrianos pellitur in locū eius georgius mittitur. lib. r. ca. xv.
 Athanasius iubete iuliano iterū vbiq̃ queritur. li. r. ca. xxxij.
 Athanasius comiti q̃ eum persequebat r querebat obuius venit nec agnoscutur. ibidem.
 Athanasius cū riq̃ per iulianum quereretur alexandriam reddidit vbiq̃ tūto latebras vsq̃ quo persecutio cessaret exegit. ibidem.
 Athanasius formā fidei r ecclesiarum disponendarū modū iouiniano tradidit. lib. xi. ca. primo.
 Athanasius sedit alexandrie. xlvj. annis. lib. xi. capitulo. tertio.
 Athanasius moriens petrū tribulatio num suarū participē elegit successos. A. iij

Tabula.

rem. ibidem.
Athanasius alexandrie eps pontifex maximus dicitur. lib. xi. c. xxvij.
Athanasius iohannis baptiste reliquias subcauato sacrarū pariete paucis arbitris incluserat. ibidem.
Audite sunt voces de abditis templi procedentes ante excidiū vrbis hierusalem dicētes migremus hinc. lib. iij. capi. vi.
Augustus septem & quinquaginta annis imperat. li. j. c. xi.
Aurelianus succedit claudio. lib. vij. capitulo. xxxv. A.
Aurelianus conciliū sententiam aduersus paulū famosarum inuadit mandans illum manu publica ab ecclesia depelli. li. vij. c. xxxv. C.
Aurelianus inuicē imperij satis pius in christianos fuit. ibidem.
Aurelianus malis cōsilijs depranat⁹ psecutionē in ecclesias meditat⁹. ibidē.
Aurelianus dictata iam iustas psecutione in xpianos excitata cum pararet morte subita puenitur. ibidem.
Aurelianus. vi. annis imperat. ibidē.
Aurelianus succedit pio. ibidem.
Aurouras librorū legis veteris ex iosepho ostenditur. li. iij. c. vij.
De litera. B.
Babyle martyris sepulchrum ne responsa litantibus demones darent impediēbat. lib. x. c. xxxv.
Babyle martyris corp⁹ rēstanti summis clamorib⁹ psallentes sepulchro vt iulian⁹ iusserat auferret. li. x. c. xxxv.
Bacurius vir omni ex parte insignis cōtra eugenium tyranum fortissime fecit. li. xi. c. xxxij.
Baptist⁹ marci heretici et sectatorum eius qualis fuerit. lib. iij. c. x. B.
Baptistina non esse iterandum ostendit per historiam memoratū dignissimū. li. vij. ca. viij.
Baptistū ab hereticis etiā in forma q̄ videbat plena eē blasphemis nō eē rebaptizandū censet dionysius alexandrinus episcopus ibidē.
Barnabas fuit vn⁹ de ixxij. discipulis. li. j. ca. xij. & li. ij. c. j. A.
Barchochadas dux exercitus iudeorū.

libro quarto. c. v.
Barchochadas desigēt stellā cecā. lib. i. c. xij.
Barabas q̄ & iustus dicitur est venenū bibit & nihil nocuit. li. vij. c. xxxv. B.
Bartholome⁹ indiam ceterorem in diuisione apostolorum sortitur. li. iij. c. j. & li. x. capi. x.
Basildes vir diabelic⁹ orit⁹. li. iij. c. v.
Basildē a grippa castor scriptor celeberrimus scriptis validissime conlutat. lib. iij. ca. viij. A.
Basildes pphetas sibi barbaris nominibus confingit. ibidem.
Basildes sectatores suos more pithagorico docuit quāquēno silere vt. s.
Basildi carnifici suo potamiana virgo coronam martij noctu imposuit q̄ eam cum ad supplicium duceret hūmane tractauerit. libro sexto. capitulo quarto.
Basildes potamiane virginis carnifer q̄ eā cum ad supplicium duceret hūmane tractauerit martij coronam illa imperante mereretur. ibidē.
Basili⁹ & gregorij nazāzeni gesta preclara. li. xi. c. ix. A.
Basili⁹ de doctoris cathedra gregori⁹ extrahit ac secum ad monasterium manu iniecta perducit. ibidem.
Basilius vrbes & rura circūiens predicatione sua omnium animos ad virtutem cumulat. li. xi. c. x. A.
Basilius prefecto mortem sibi minitanti forti & christiano dignissimum verbum respondit. lib. xi. c. x. B.
Basilius et gregorius nazanzenus subvalente darent. li. xi. c. ix.
Beniuolus fidē suā in trepide lassus palam balteum quo preinctus erat proiecit ne impjū iustine pareat mādatis. li. xi. c. xvi.
Berillum hereticāntē doctrina & disputatione sua emendatum ad veram fidem reducere perussit origenes. lib. sexto. capitulo. xxiij.
Bethar a oppidū iudeorum mutato nomine oheio adriano bello appellat⁹. ibidem.
Blandina femina christianissima inaudita et vir⁹ credibilia penarū genera pro christi fide constantissime

Tabula.

abstinet. lib. v. c. j. D. & c. iij. B.
Blandina quoties in tormentis xpiana sum proclamatur toties noue vires corpori reddebatur. lib. v. c. i. D.
Blandinam crucifixam & bestijs expositam nulla bestia contingere audet. li. quinto. cap. ij. C.
De litera. C.
Caldei ignis dei sui causa cū omnium provincia p̄dij habuerit confictum. lib. xi. cap. xxxv.
Caldeorum deus ignis omnium aliarū provinciarum deos superat. libro. xi. capitulo. xxxv.
Caldeorum deus ignis fuit. libro. xi. capitulo. xxxv.
Canō noui testi ordinat⁹ li. iij. ca. xix. B. et li. vj. capitulo. xvij. B.
Canopus egyptiorū deum sacerdotis astutia superat. lib. vnde. cimo. ca. xxxv.
Carpocrates noui sup̄stitionis auctor prestigia simonis magi publice tradebat. lib. iij. c. viij. A.
Carpocrates vir superstitiosus q̄ & qualia docebat. ibidem.
Carus concilijs carinico et numeriano trib⁹ annis nec plenius imperat succedit. p̄bo. lib. vij. cap. xxv.
Caro succedit diocetianus. ibidem.
Castitatem & virginitatem suam vt seruarent. iij. virgines due in sinuum due in mare se demerferunt. lib. viij. capitulo. xij. B.
Cathedra labi in cesarea philippi honoris et gra dū cōseruat. lib. vij. ca. xv.
Cecus cellule macharij amotus et luto parietis oblitus a quaq̄q̄ lorus visum recipit. libro. xi. cap. x.
Cephas vnus de ixxij. discipulis fuit testimonio clementis. li. j. ca. xiiij. B.
Cerdo heretica venit romam et inuadit sub hignica & pij tempore. lib. iij. cap. ix. c. x. A.
Cesarea pygostationis prius vocabatur. li. ij. cap. decimo. B.
Cherintus hereticus ventri & gule deditus heres sede & carnalis caput & auctor fuit. lib. iij. cap. xxiij.
Cherintū vitatis ignitū in balneis repetens iohannes mox epuluit & discessit

non lotus. lib. iij. cap. xiiij. A.
Cherintus qui primum tormenta vltro puocauerat inter ipsa a fide desicit. lib. iij. cap. decimo. tertio. B.
Christi genus & naturā pferre nullus sermo sufficit. lib. j. cap. j. A.
Christi eternitas & diuinitas ex iohanne moysi & dauidē declaratur. libro primo. capi. j. A. & B.
Christum conditorem omnium esse ostenditur. ibidem.
Christi incarnatio ex danielē declaratur. lib. j. cap. j. ff.
Christi nominis typus & imago in pontificibus regibus et pphētis processit. lib. j. cap. j. B. & D.
Christi nominis antiquitas. ibidem.
Christi filij dei a reliquis qui christi appellacionem habuerunt distinctio. libro. j. cap. j. L.
Christi filij dei nomen p̄as & regnū per vniuersum orbem diffusum. ibidem.
Christianorum genus ante abrahā cepisse ostenditur. lib. j. cap. j. D.
Christianum nomen nuper diffusum sed non nuper inuentum est. ibidem.
Christianorū religio nō nouella aut nuper exorta est. lib. j. cap. j. D. et. B.
Christianorū religio ex ipsa mundi origine descendit. ibidem.
Christus quo tempore natus est. libro primo. cap. ij.
Christus quomodo a dauid per salomonem & iterum per nathan genealogiatur. lib. j. cap. vi. B.
Christus initio p̄dicationis sue. xij. apostolos elegit quos sanctis sectatorib⁹ p̄fecit. lib. j. cap. xij. B.
Christus. lxxij. discipulos binos in vrbes ad quas venturus erat p̄misit. lib. j. cap. duodecimo. B.
Christus a ioseph mire commendatur. lib. j. cap. xiiij. A.
Christus omne p̄dicationis sue tempus sub Anna & Caipha exegit. libro primo. capi. xij.
Christus epistolam mittit ad abagarū regem libro primo. capi. decimo. quinto. & lib. ij. cap. j. B.
Christus noluit auctoritate senatus in deos referri ne diuina virtus huma-

Tabula.

- no auxilio putaretur indigere. libro. i. capitulo. ii.
- Christianū nomē primū apud antiochiā a discipulis sumptū est. lib. ij. ca. iij. B.
- Christianorū martyria et persecutiones enam a scriptoribus alterius religionis conscribebant. lib. iij. ca. xij.
- Christi consanguinei possessiones suas pprijs manib⁹ excolebāt. li. iij. ca. xv.
- Christi consanguinei prius terrā pprijs colentes manibus post duces ecclesie effecti vsq; ad rēpora tratani permāserunt. li. iij. c. xv. z. c. xxvj. A.
- Christianozum dect infirmi z innalidi a fide pie tormentorum magnitudine lapsi ceteris magnam luctam reliquerūt. lib. v. c. j. E.
- Christianoz ferri metu tormentozū in xpianos quedam seclā z nefanda consingunt mendacia. ibidem.
- Christi ecclesia super petro fundat libro vi. capi. xvij. B.
- Christianozum in alexandriā ciuis persecutores suos mira humanitas. lib. septimo. c. xij.
- Christiani dum pietatem colunt z virtuti dāt operam etiam a paganis in p̄rio habent. lib. viij. c. j. A.
- Christianoz corpa sepulture mādara esodiunt carnifices diocleriani z in mare proficiunt. lib. viij. c. vj. B.
- Christianos auribus z naribus amputatis sic truncos abire sinebant ap̄ alexandriam sub diocleriano. libro viij. capitu. xij.
- Christiano seminis per pudenda viscetum z naturalium secreta membrorum candentes fustes ingerebantur. lib. viij. capitu. xij.
- Christianoz constans fides z magnanimitas. lib. viij. c. xij. A.
- Christianozum infideles persecutores suos summa pietas z misericordia. libro v. c. vij. B.
- Christiani ecclesie electi in campis habent conuenus. li. ij. ca. v.
- Christus quare dicitur sacerdos sm ordinez melchisedech. lib. j. c. j. J.
- Chorbonas hebraica lingua sacrum oraculum est. li. ij. c. vj. C.
- Cyprianus cartagin. eps z pene oēs p̄ africanī sacerdotēs hereticos rebaprisandos sentiunt. lib. vij. cap. ij.
- Clades non cessant de indeozū gente a tempore admissi sceleris in christum. lib. ij. cap. vj. E.
- Claudius succedit gaio. li. ij. ca. viij.
- Claudius in deos vbe depellit. lib. ij. cap. decimo octauo. B.
- Claudius imperat. xij. annis z octo mēlibus. lib. ij. cap. xvj.
- Claudio succedit nero. lib. ij. cap. xxij.
- Claudius agrippam filium a gripe regem iudeozum constituit. lib. secundo capitulo vigesimo.
- Claudius succedit galieno libro septimo capitulo vigesimo quinto. A.
- Claudius duobus solis annis imperat. ibidem.
- Claudio succedit aurelianus. ibidem.
- Clauios quibus xps cruci affixus fuerat constantinus in frenos z galeā aptat. lib. x. ca. vij.
- Clemētis testimonio iacob⁹ ap̄toz ep̄s constituitur. li. ij. c. j. A.
- Clemens z linus comites z adiutores pauli fuerūt. li. iij. c. ij.
- Clemens eptam ad corinthios scripsit que quondaz in multis ecclesijs publice legebatur. lib. iij. cap. xj.
- Clemēs tertius post petrū z paulum romē pontificatum tenebat imperante tratano. lib. iij. c. xvj.
- Clemētis ad corinthios epta vetere instruto z antiqua consuetudine in ecclesijs legebat. li. iij. c. xxij.
- Clemēs ab aplis institutus semp cum ip̄sis vitam erexit. lib. v. ca. vj.
- Clemens sub Commodoz floruit apud alexandriam in scholis diuinaruz exercitiorum. lib. v. c. j.
- Clemens quos ediderit libros. libro. vi. capitulo. x. A.
- Clemens diocleriani in xpianos crudelitas z notanda. li. viij. ca. xij.
- Cleophas frater fuit iosephy viri marie ioseph testimonio. lib. ij. c. j.
- Clericū fieri non debere eū qui per necessitatem. ibidem.
- Collocutio abagari z thadei scribitur. lib. j. c. xvij. B.
- Commodus succedit Anthonio. libro. v.

Tabula.

- capitulo nono.
- Commodo imperante pax ecclesijs per omnem ibidem.
- Comodus. xij. annis imperat. lib. v. cap. xxvj. terram propagatur. lib. v. ca. xx.
- Comodo succedit pertinax. libro. v. capitulo. xxvj.
- Concilium antiochie aduersus paulum famosatum antiochenū ep̄m z ei⁹ heresim sub galieno congregati. lib. vij. capitulo. xxij.
- Concilū vltimū antiochenū paulū famosatum conuincit hereticū z vt eum salem damnat. li. vj. ca. xxvj. A.
- Cornelius primus apud cesaream cum omni domo sua ad fidem xpi perducitur. lib. ij. ca. iij. B.
- Continentia primorum patrum egypti admiranda. lib. ij. c. xvij. B. z. A.
- Consanguinei xpi possessiones suas pprijs manibus excolebāt. lib. iij. c. xv.
- Consanguinei xpi prius terram pprijs colētes manib⁹ post duces ecclesie effecti vsq; ad rēpora tratani permanserunt. lib. iij. cap. xv. z. c. xxvj. A.
- Coecordia matthei z luce sup xpi generatione. lib. j. ca. vj. A. z. B.
- Constantinus in occidentis partibus romanorum regebat imperium. lib. viij. capitulo. xvj. A.
- Constantinus imperator clemens z pius xpianos omnes in veneratione habuit z honore. lib. viij. ca. xvj. A.
- Constantinus filium habuit constantinū. ibidem.
- Constantino maximianus ab illo in aduersitate benigne susceptus insidias molitur. ibidem.
- Constantinus maximianū a filio suo pulsum benigne z religiose suscepit. libro viij. cap. xvj. A.
- Constantino bellum in magentis tyranum paranti apparet signum crucis in celo rutulare. lib. ix. ca. ix. A.
- Constantinum a spectu ostense crucis perterritum confortat angelus dicens in hoc vinces. ibidem.
- Constantin⁹ signum crucis in militaria vexilla transformat. ibidem.
- Constantinus signum crucis ex auro factuz in dextera sua gestat. ibidem.
- Constantinus vbez romam a marentio z eius tyrānde liberat. li. ix. ca. ix. B.
- Constantinus victoriā quam de marentio habuit xti crucis attribuit. ibidem.
- Constantinus sacerdotēs longe sibi p̄fererebat. lib. ix. cap. x. C.
- Constantinus noluit de sacerdotū constitutionibus iudicare. lib. x. cap. ij.
- Constantinus sacerdotū libellos quib⁹ contentiones et iurgia continebatur nec quidem legere voluit sed mox iussit exuri. lib. x. cap. ij.
- Constantinus constituitur sacerdotēs a potestate laica iudicare non posse. lib. x. capitulo. ij.
- Constantinus sacerdotēs appellat deos. libro. x. capi. ij.
- Constantinus p̄smutij oculū qui in confessione fidei fuerat enulsus audivitibus osculis demulcet. lib. x. cap. iij.
- Constantinus ad extinguendam arrianam heresim concilium apud niceam conuocat. lib. x. cap. j.
- Constantinus nicei concilij sententiam tanq; a deo probatam veneratur. lib. x. capitulo. v. B.
- Constantinus ex clavis quibus christus crucifixus fuerat frenum composuit z galeam armauit. lib. x. cap. vij.
- Constantia constantini soror a p̄sbytero arriano decepta motiens orat fratrem vt illi aures accommodare velit. lib. x. ca. xij.
- Constantinus dolis p̄sbyteri arriani circumuentus arrium de exilio accersiri iubet. lib. x. cap. xj.
- Constantin⁹ imperij sui anno. xxxj. apud nicomediam defungitur. lib. x. cap. xij.
- Constantino constantius eius filius in orientis partibus succedit. lib. x. ca. xij.
- Constantinus constantino patri in orientis partibus succedit. lib. x. cap. xij.
- Constantinus magni constantini filius z constantij frater a militibus interficitur. lib. x. cap. xvj.
- Constantis occidentē gubernat. li. x. c. xvj.
- Constantius ab arrianis circumuentus conciliū ad condemnandū athanasium apud tyrum congregari iubet. lib. x. capitulo. xvj.
- Constantius. xviij. annis imperat. lib. x. capitu. xvj.

Tabula.

Constantinus dum iulianum augusti no-
men sibi presumptum opprimere pa-
rat mouitur. lib. decimo. ca. xvi.
Constantino succedit iulianus qui sibi
principatum usurpauit. lib. x. ca. xxvi.
Cōcilii alexandrinum sub iuliano cōgre-
gatum lapsos a fide ad ecclesie sinu
redeuntes cum mansuetudine susci-
piendos definit. lib. x. cap. xxvii.
Concilium alexandrinum sp̄s sanctum
eiusdem substantie ac deitatis cum pa-
tre et filio diffinit. lib. x. ca. xxix.
Concilium alexandrinum nō tres subsiste-
nas: sed tres substantias in trinitate
constitendas ad extinguendam sa-
bellij heresim definit. ibidem.
Contentiones multe motus et turbe q̄s
consequendis episcopatibus sedibus
diuersis in partib⁹ ecclesie oriuntur.
lib. v. decimo. ca. vigesimo primo.
Credētes quare appellati sunt cultores.
lib. ij. ca. decimo septimo. A. z. B.
Cruerutilans in celo cōstantino appa-
ret bellum in marentiū tyrannum pa-
ranti. lib. nono. cap. nono. A.
Crescens pauli comes fuit: et ad gallias
profectus est. lib. ij. cap. ij.
Crescēs philocōpus per insidias et inui-
diaz autor fuit martyrii iustini. quod
ipsum iustinus de religioe christiana
arguendo cōfutaſset. lib. iij. c. xvi.
Cruci victoriā quā de marentio habuit
cōstantinus attribuit. lib. ix. ca. ix. B.
Crucē in qua pepēdit christus q̄ diligē-
tissime helena querit. lib. ix. c. vij. z. viij.
Crucē in qua christus pepēdit a ceteris
machariis presente helena euidenti
iudicio discernit. lib. decimo. cap. vij.
Crucis signum in vestimentis omnium in-
deorum qui templū suū reedificare
indulgēte iuliano tentant ita euidēs
apparet: vt nulla arte illi valeat. li.
decimo. cap. vltimo.
Crucis dñice signum vnusquisq; in postu-
bus in parietibus et vestibulis apud
alexandriam euerso serapis simula-
chro depingit. lib. xi. ca. xxx.
Crucis signum inter literas sacerdotēs
egypti habebant. lib. xi. cap. xxxi.
Crueditate tanta sub decio in christia-
nos sentum vt plurimi a fide desice-

rent. lib. vj. ca. trigesimo. B.
Cruelitas nimia in christianos. libro
octauo. cap. nono.
Cruelitas erubescēda in feminas. lib. v.
Cruelitas in christianos apud frigiam
stupenda. lib. vij. cap. v. decimo.
Cultores quare dicti sunt credentes. li-
bro. ij. ca. decimo septimo. A.
C Delitera D.
C Damascus cum post liberum iure sa-
cerdotiū in vrbe roma suscepisset
nus romanus diaconus per vim et
seditionem episcopum se fieri extor-
quet. lib. v. decimo. cap. decimo.
Decius succedit philippo. li. vj. ca. xxviii.
Decius q̄ infestus esset philippo perse-
cutionem mouet in ecclesias. lib. vj. ca.
pitulo vigesimo octauo.
Decio imperante tanta in nostros scri-
tur feritate vt plurimi a fide disces-
runt. lib. vj. ca. trigesimo. B.
Decius non totis duobus annis impe-
rat. lib. vj. cap. i. f.
Decius pater cū filiis interimit. ibidem.
Decio succedit gallus. ibidem.
Demetrius alexandrie episcopus iniū-
det otigeni quem primo magna cum
ammiratione coluerat. lib. vi. ca. v.
Demetrius alexandrinus ep̄s otigeni cas-
theizandi et docēdi magisterium in
ecclesia tribuit. lib. vj. c. ij. B.
Destructio hierosolymitana per tyrum
facta vndecies centena indeorū per-
emittit. lib. ij. cap. v.
Diaconi ordinantur viduarum gra-
tia. lib. ij. cap. i. A.
Diaconi presbyteris preferri nō debēt.
lib. decimo. cap. v. decimo. B.
Actum. xiiij. niceni concilij.
Dyaconus eucharistiam ministrare po-
test vbi nullus est presbyter. ibidem.
Didim⁹ schole ecclesiastice doctor apud
alexandriam omnibus probantibus
preficitur. lib. v. decimo. cap. vj.
Didimus et si prima etate luminibus or-
batus non solū in litteris sacris: sed in
omni arte liberali precipuus doctor
enadit. lib. v. decimo. cap. vij.
Didimus apud alexandriam sub valēte
claret. lib. v. decimo. cap. vij.
Didimum rufinus huius historie in

Tabula.

terpres vi. sit et audiuit. ibidem.
Didimum beatus antonius de eremo
alexandriam descendens super oca-
lorum corporaliū amissione pulchre
consolatur. li. vj. ca. vij.
Diocletian⁹ crudelitatis nimietate sa-
riatus q̄ imani demētē vritur in xp̄ia-
nos. lib. vij. cap. xiiij.
Diocletianus succedit caro. li. septimo. ca.
pi. xvj. B.
Diocletianus. xij. imperij sui anno dirā
in xp̄ianos excitat persecutionem. lib.
octauo. ca. ij.
Diocletianus anno imperij sui. xix. circa
festum pasche edictis publicis iubet
omnes christi ecclesias ad solum vsq;
diri scripturasq; sacras exuri. ibidem.
Diocletiani dira in christianos edicta.
libro octauo. capi. ij. et. iij.
Diocletiani crudelitas in christianos edi-
cta in foro publico pendentia nobilit
vnus xp̄ianus iniecta manu distra-
hit: et minutatim spectante populo
discerpit. li. vij. ca. v.
Diocletianus partem palatij fortuna
incendij cōlagratam dicit a christia-
nis fuisse succensam. ibidem.
Diocletianus cum collega suo maxima-
no deposita sp̄te regni purpura pri-
uatus plebeus viuuit. libro octauo. ca.
pitulo. xv.
Dionysius corinthiorū episcopus petrū z
paulū pariter et eodē tēpore in vrbe
passos fuisse affirmat. li. ij. ca. xxv.
Dionysius ariopagita paulo credidit
eius comes fuit et ecclesie athemēsis
sacerdotium suscepit. lib. tertio. c. ij.
Dionysij corinthiorū ep̄i scripta refer-
tur. li. quarto. ca. xij.
Dionysius corinthiorū episcopus ad di-
uersas ecclesias septem conscripsit
epistolas. ibidem.
Dionysius corinthiorū episcopus in episto-
la ad athemēses dionysij ariopagite
meminit. ibidem.
Dionysij corinthiorū ep̄s byntū gnosiōrū
ep̄o hortat ne fratrib⁹ necessitate con-
pulsē castratis indicat. li. iij. ca. xij.
Dionysius alexandrinus in scripturis se
nonnullis libez et xp̄iano viro dignis-
simis verbuz respondet. li. vj. c. xxx.

Dionysius alexandrinus episcopus multa
post se scripta dereliquit. li. vj. c. xxxij.
Dionysij alexandri ep̄i scripta.
li. vj. capi. vltimo.
Dionysij alexandri ep̄i summa erudi-
tio patet. li. vj. cap. i. x. xxi. xxxi.
xxxij. xxxiij. et lib. septimo. per totum
vsq; ad cap. xxv.
Dionysij alexandri ep̄i ad nouatū
epistola per breuis sed magnifica. lib.
vj. cap. vlti.
Dionysio alexandrino ep̄o visio ostē-
ditur que iubet eum hereticorū scri-
pta perferuari. lib. vij. capi. ix.
Dionysius alexandrinus ep̄s neminem
esse rebaptizandum p̄ historā me-
moratu dignissimā ostēdit. li. vij. c. viij.
Dionysius alexandrinus baptizatus ab
hereticis et in forma q̄ blasphemiarū
plena esse videbatur rebaptizare nō
audet. li. vij. ca. octauo.
Dionysius alexandrinus in persecutiōe
que sub valeriano fuit multos crucia-
tus propter christi nomen constanter
sustinuit. li. septimo. ca. x.
Dionysius alexandrinus in colas eriliū in
q̄s relegatus est conuertit ad fidem.
ibidem.
Dionysius alexandrinus oēs nepotis he-
retici sectatores de scripturis sacris
confutatos ad sanā doctrinam fidēq;
mire conuertit. li. xij. ca. xxi.
Dionysius alexandrinus pro suo vehē-
menti in fidem ardore tribus diebus
continuis codicem nepotis legere: et
discerere cepit. li. vij. capi. xxi.
Dionysius alexandrinus oim virorum
suis ep̄is eruditissimus an apocalypsis
iohannis euangeliste fuerit aut alte-
ri⁹ ioannis dubitat. lib. vij. ca. xx.
Dionysius alexandrinus oim hoim sui
tēporis eruditissimus. xij. anno galie
ni mouitur. lib. vij. ca. xxv. B.
Dionysius sub decio apud alexandriam
patitur. li. vj. ca. xxx. A.
Diosco. xv. annorum puer primus verbe
ribus pro xp̄i fide cruciatus tandē af-
seruari iubet. li. vj. ca. xxx. C.
Discessio plurima a fide sub decio. lib. vj.
capitu. xxx. B.
Discipulorū xp̄i mattheus et ioānes solū

Tabula.

sim ad scribendum applicat. li. iij. c. xix. **A**
Domitianus succedit rito fratri. li. rer.
 tio. capit. xj.
Domitianus secundum in xpianos exci-
 tat persecutionem. li. iij. capi. xij.
Domitianus oēs qui de genere dauid re-
 sidui erant perimū inbet. li. iij. c. xv.
Domitianus de xpi aduentu sicut et he-
 rodes formidat. ibidem.
Domitianus cōsanguineos christi ad se-
 delatos super multis interrogat: in-
 terrogatos velut innocentes libe-
 ros abire pmitit. ibidem.
Domitianus persecutionem quam in
 christianos excitauerat datis compe-
 sat edictio. ibidem.
Domitianus portio Neronis de crude-
 litate. ibidem.
Domitianus. xv. annos imperat. lib. iij.
 capitulo. xvj.
Domitiano succedit nerna. ibidem.
Domitiano mortuo oēs bonorū tituli qui
 in eū collati fuerāt detrahunt. ibidē.
Domitiano mortuo omnes q̄ in exilium
 trusi fuerant reuocari: et facultates
 suas recipere ex senatusconsulto iube-
 tur. li. iij. ca. xvj.
Domitiano mortuo iohannes ephesuz ve-
 lut ad propriam scholam redit. li. iij.
 ca. xvj. et capi. xix.
Domitianus et nero soli de principibus
 romani aduersari sunt christianodo-
 gmat. li. iij. ca. xxiij. B.
Dorotheus eps antiochenus vir erudi-
 tissimus eunuchus a natiuitate fuit.
 li. vij. ca. xxvij.
Dorotheus cubiculi regis ppositus sub
 dioeletiano patet. libro. vij. ca. vj. B.
Dorothea virgo alexandrina a maren-
 tio de stupro interpellata magnani-
 mum dedit respōsum. li. vij. cap. xvij.
 De litera. C.
Ebyonite in quibus errabant. lib. iij.
 capitulo. xxj.
Ebyonite dicunt xpm de ioseph semine
 esse natum. lib. v. ca. octauo. B.
Ecclēsiasticam historiam Eusebius ce-
 sariensis greco sermone conscripsit in
 prologo ruffini ecclēsiastice conscri-
 bendae materiam eusebius sumpsit ex
 epistolis quas sancti episcopi pumi-

tiue ecclēsie se inuicem dabant in bi-
 bliotheca hierosolymorum vsq̄ ad te-
 pus suum seruatis. li. vj. ca. xv.
Ecclēsiasticam historiam ruffinus pres-
 byter iubente cromatio episcopo de
 greco in latinum vertit in prologo ru-
 fini. ibidem.
Ecclēsiastica historia vndecim libros cō-
 tinet. in prologo ruffini.
Ecclēsiastice historie nouem libri eusebii
 sunt: duo postremi ruffini. ibidem.
Ecclēsiastice inscriptions initia a filone
 lucade describuntur. li. ij. ca. xxiij. A.
Ecclēsia que hierosolymis erat diuinitus
 admonita migrare ciuitate ne in ex-
 cidio vrbis illius prime futuro iustus
 puniretur cū impio. li. iij. ca. iij. B.
Ecclēsia virgo permansit et immacula:
 ta vsq̄ ad tempora traiani. li. tertio.
 capi. xxvj. B.
Ecclēsia punitiua quare virgo diceba-
 tur libro. iij. capi. xx.
Ecclēsia christi super petrum fundat.
 li. vj. capi. xvij.
Ecclēsiarū christi dirui: et sacras litteras
 exuri mandata diodetianus. lib. octa-
 uo. capitulo. ij.
Ecdino. lxx. interpretum nostra est. li-
 bro. vj. capitulo. xij.
Editio septuaginta interpretum omnia
 continet que de scriptura sacra rep̄-
 tanda sunt. li. vj. cap. xxiij.
Edissa mesoporamie vrbis thome aposto-
 li reliquias de cor. af. lib. xj. cap. v.
Egesippus statim post apostolos claret.
 li. ij. ca. xxiij. B.
Egesippide mira sanctitate iacobi testis
 monium. lib. ij. ca. xxiij. A.
Egesippus alijq̄ viri eruditissimi aduer-
 sum erurgentes hereticos pariter ouis-
 tur et exuriunt. libro quarto. capitulo
 septimo. C.
Egesippus scriptor celeberrimus sub
 adriano claret incipit. ibidem.
Egesippus romā venit sub anteceto. libro
 quarto. capitulo decimo. B.
Egesippus contemporaneus iustino phi-
 losophe. ibidem.
Egesippus sub antonio vero claret. lib.
 iij. cap. xix. r. x. xij.
Egypti tandem idriam pio deo colunt

Tabula.

libro. xj. capitulo. xxvj.
Egyptiorū calliditate sacerdotis tan-
 de igne deū caldeoq̄ supat. li. xj. c. xxvj.
Egyptij inter suas sacerdotales signum
 crucis habebant. li. xj. cap. xxix.
Emotrouise a xpo curate mira et meo-
 ratu dignissima hysto. li. vij. c. xxiij.
Enodius primus antiochie episcopus.
 li. iij. ca. xvj.
Ephesina ecclēsia a paulo fundata a
 ioanne edificata. li. iij. cap. xvij.
Epistolā quā ab agarus rex ad christū
 misit. lib. j. capi. xvj.
Epistolā quā xps ad regem abagarum
 scripsit. lib. j. capi. xvij. A.
Epistolā ad hebreos quare paulus he-
 breo sermone scripsit. lib. vj. ca. x. B.
Epistolā ad hebreos pauli est. lib. sexto.
 capi. x. B. et. vij.
Epistolā ad hebreos clemens potius q̄
 lucas interpretatus est: id est in lati-
 num vertit. lib. iij. capi. xxxj.
Episcopi qui sub cōmodo in portioribus
 sedibus nobiles hñr. lib. v. capi. xxi.
Episcopi hierosolymitani quōdecim pri-
 mi hebrei: et antiqui originis extite-
 runt. lib. quarto. cap. quarto.
Episcopi hierosolymitani ex circunciso-
 ne sumpti que a christi ascensione ibi
 ecclēsiam reuerunt hystori. sunt. libro
 quarto. capi. iij.
Episcoporum romanorum vsq̄ ad fore-
 rem qui ab apostolis duodecim fuit
 successio. lib. v. capi. vj.
Epora hierosolymitana quā ex gētibus
 sumpti sunt successio libro. v. capi. xj.
Episcopus nō minus q̄ ab his epis or-
 dinari non potest. libro. x. capi. sexto.
 B. actum. iij.
Epos duos esse in eadē ecclēsia nicena
 synodus ihibuit. li. x. ca. vj. B. act. x.
Epo non tam iuris dicendum officium
 q̄ sacerdotium ministrandum tradi-
 tur. lib. x. capi. xxij.
Epymachus apud alexandriam sub de-
 cio patitur. lib. tertio. capi. xxx. C.
Ethiopes de mote gentis a feminis
 reguntur. lib. scdo. ca. j. C.
Ethiopiae initium conuersionis taliter
 factum est. libro. ij. ca. j. C.
Eucharistia etiam a fide lapsis mo-

do peniteant nō est denegāda. li. vj.
 capitulo. xxxij.
Eucharistie parum serapioni mort. p̄
 primo puer detulit: et dedit. ibidem.
Eucratice heretici supptas non admittunt:
 et ab alienis abstinentum esse
 p̄dicant. li. iij. ca. xxvj. A.
Eugenius tyrannus succedit valēntia
 no. ij. li. xj. ca. xxxij.
Eugenius tyrannus a theodosij pedes
 vincis post terga manibus adducti
 tur et occiditur. li. xj. ca. xxxij.
Ennus apud alexandriā sub decio pati-
 tur. li. vj. ca. xxx. C.
Eunomius a quo eunomiana heresis
 arte dialectica prepotēs et plurima
 contra fidem nostram scripsit. lib. x.
 capi. xxv.
Eunomiana heresis ab arriana origine
 trahit. ibidem.
Eunomiana heresis dicebat filium per
 oia dissimilem patri. li. x. ca. xxx.
Eusebius cesariensis hystoriā ecclēsiastice
 cam greco sermone conscripsit. ibidē.
Eusebius ecclēsiastice historie conscriberet
 de materiā sumpsit ex epist. scdorum
 eforum primitiue ecclēie ad se inuicē
 datis: et vsq̄ ad suum tēpus in biblio-
 theca hierosolymorum seruatis. lib.
 sexto. capi. xv.
Eusebius intentionem suam declarat
 in prologo suo per totum. ibidem.
Eusebius centum origenis epistolas in
 libros digessit: et memorie tradidit.
 li. vj. capi. xxij.
Eusebius historie ecclēsiastice anteq̄ scri-
 pturas sacras in medijs plateis de
 mandato dioeletiani eruri videt: et ec-
 clēsiarū dirui. li. viij. ca. j.
Eusebius incredibilem in xpianos erer-
 cent crudelitatem. li. vij. ca. ix.
Eusebius. ix. lib. historie ecclēsiastice edē-
 dit. Duos postremos ruffini et inter
 pres addidit. lib. ix. in calce libri.
Eusebius nicomedie eps cōstantis imp̄-
 toris antourate vltus cōciliū apud
 cōstātinopolim cōuocauit: vt arrius re-
 stitueret tñ intēdens. lib. x. capi. xij.
Eusebius nicomediensis vi alexandriā
 alexandrie ep̄m compellere cōtat vt
 arrium suscipiat. ibidem.

Tabula.

Euangelii sancti tyberio vsqz quas li-
bere diffusum. lib. ij. ca. tertio. A.
Euangelij predicatio sub tyberio in me-
sas multitudines ad fidem christi co-
uocar. ibidem.
Euangelistarum et euangeliorum ordo. li. ij.
capi. xij. a. z. lib. v. cap. vij. a. z. lib. vj.
capi. x. B. z. cap. xvij.
Euangelii sui mattheus primo omnium
scribit predicantibus in urbe roma-
na petro et paulo. li. v. cap. octauo. A.
Euangelium suum marcus petro mor-
tuo scribit. ibidem.
Euangelium suum iohannes post mat-
theum et marcum scribit. ibidem.
Euangelia. iij. tantum recipi debere. li.
tertio. cap. vij.
Excidium hierosolymitanum accidisse ob-
necem iacobi a prudentibus iudeorum
creditum est. lib. secundo. c. xxiij. C.
Excidium hierosolymitanum per titum factum
vnde tres centena milia iudeorum per-
emunt. lib. tertio. cap. v.
Excoicatum in vna ecclesia in alia reci-
pi non debere diffinit nicena syno-
dus. li. x. capi. sexto. B. actum quintum.
De litera. ff.
Fabianus de agro rediens ingre-
sus templum quomodo vnuersus populus pro
episcopo deligendo coierat de lapsa et celo
sup. caput eius columba episcopus romanus
designatur. lib. vj. capi. xx.
Fadus indee procurator theodee sedi-
tionem initio comprimunt. lib. secundo. ca. xj.
Fames dira ab agabo prenuata sub
claudio vnuersum orbem obtinet. lib.
secundo. capi. viij.
Fames dira incredibilis et horrenda ti-
to hierosolymam obsidente in hiero-
salem fuisse ex iosepho describitur.
lib. tertio. capi. quarto. per totum.
Famis illius horrende tempore predo-
nes per totam urbem grassantes incredi-
bilis crudelitatis gratia in cives exer-
cent. lib. tertio. ca. quarto. per totum.
Fames compellit iudeos lora cingula
calciantia et fenem comedere. lib.
tertio. capi. iij. C.
Fames maria nobile indee proprium ingu-
lare puerum et edere compellit. libro
tertio. capi. quarto. D.

Fames dirissima et lues miseranda fide-
les miserabiliter perdidit. lib. ix. capi. vij.
Christianos inter illos habitantes ne ad
vnum quidem cogerent. li. ix. cap. octauo. B.
Fames et lues quod infideles sub maxima
no dirissime inuaserunt pulcherrime
describit. lib. nono. capi. octauo. A.
Femine apud ethiopes respublicas
gubernant. ca. primo. libro primo. C.
Femine apud egyptum tota animi auidi-
tate ad literas et sapientiam currit
lib. secundo. capi. xvij. C.
Femine apud egyptum seorsum a viris
habitantes. lib. secundo. capi. xvij. C.
Felix magnum quandam virum sedi-
tiosum compressit et in fugam vertit
libro secundo. capi. xxi.
Festus mittit a nerone procurare indee.
lib. secundo. capi. xxiij.
Felix mittit a claudio procurare indee
libro secundo. capi. xx.
Felix succedit festus in procuratore
iudee. lib. secundo. capi. xxiij.
Festo succedit albinus in procuratore
iudee. libro secundo. capi. xxiij. C.
Femina christiana per pudenda viscerum
et naturalium secreta membro-
rum erei candentes fustes ingerenda
tur. li. octauo. capi. xij.
Felix diaconus liberio episcopo suo et se-
de pulso ab hereticis subrogatur. li.
bro. x. capi. xxi.
Fidem suam quatuor milites ante tri-
bunalia pulcherrime nutibus professi
tentur. lib. vj. capi. xxx. C.
Fides maxima sub decio facit iacturam.
libro. vj. capi. xxx. B.
Fidei maxima sub dyocletiano iacturam
ra. lib. vij. capi. iij.
Fidei multo plures propter metum tormen-
torum sub dyocletiano negauerunt quam
constanter tenuerunt. lib. octauo. ca. iij.
Fidei christiana confesso pulchra et mi-
rabilis apud thebaidam sub dyocle-
tiano. libro octauo. capitulo nono.
Fidem muliercule firmissimam et liber-
tatem vocem ammiratione dignis-
simam. libro. xj. capi. v.
Fidei docere et etiam predicare presentibus
episcopis laici modo fuerunt eruditi
possunt. lib. vj. capitulo. xxiij. C.

Filica

Tabula.

Filias liberumque artis eruditissimus sub
dyocletiano patitur. lib. vij. ca. x. A.
Filoletianus dux romanorum multum sub
dyocletiano patitur. ibidem.
Filoletianus ducis romanorum militum fi-
des. ibidem.
Fleas tormentum quod martyres affliciebant
tur in eorum refect. lib. vij. ca. x. B.
Filius dei abrahe et familie eius fami-
liaris et preceptor ac monitor fuit.
lib. i. ca. j. C.
Filius dei esse sapientiam patris ab eo eter-
nate genitum ostendit. lib. j. ca. j. C.
Filius dei humanum genus per nequitiam
obscuratum lege veteri genti hebreo-
rum misericorditer data illustrant.
lib. j. ca. j. C.
Filius dei humanum genus in omne vi-
tium prouidens ad sui cultum et vitam ve-
ritatis reuocat. lib. j. ca. j. C.
Filius dei celestis unigenito a patre vn-
ctus est. lib. j. ca. j. C.
Filius dei longe aliter unctus est quam reges
pontifices aut prophete. li. j. ca. j. C.
Filius dei quare dicitur sacerdos secundum
ordinem melchisedech. li. j. ca. j. C.
Filius dei ex nomine suo christo sectatores
suos appellari voluit christianos. ibidem.
Filius dei de ventre patris generat quo
intelligitur. lib. j. ca. j. C.
Filius dei ante luciferum genitus est quo
intelligitur. lib. j. ca. j. C.
Filius israel quo variis policis successiue
gubernati sunt. li. j. ca. v. A.
Filius israel post moysen et iesum suc-
ceditibus et regibus vsqz in transmigrationem
babylonis gubernatur. lib.
primo. ca. v. A.
Filius israel post reditum de babilonia per
pontifices vsqz ad tempora christi per
rima regunt. li. j. ca. v. A.
Filius naturalis et filius legalis quis sit.
lib. j. ca. vj. A.
Filo scriptor insignis sub gajo floret. li.
ij. ca. v. A. z. B.
Filonis in re literaria laus et commen-
datio. libro secundo. cap. v. A. et. B. et
cap. xvij. C.
Filo inter omnes claros scriptores cla-
rissimus et ar. lib. ij. ca. v. A.
Filo pro contribulibus suis iudeis lega-

tionem ad gajum fungitur. libro. ij. ca.
v. B. z. C.
Filo legatione ad gajum pro iudeis fun-
gens pene periculum incurrit mor-
tis. ibidem.
Filo marci abstinentiam et eorum que
illi adheferunt literis mandauit. lib.
ij. cap. xvj.
Filo vite ordinem et ritum patrum egypti eo-
rumque qui illic primo crediderunt pre-
clare scribit. li. ij. ca. xvij.
Filonis breuis et magna commendatio.
lib. ij. ca. xvij. C.
Filo originem ecclesie institutionis et euan-
geliste traditionis clare describit. lib.
ij. cap. xvij. per totum.
Filonis. li. ij. cap. xvij. A.
Filo sub gajo romani veniens in quan-
ta apud senatum admiratione habe-
tur. lib. ij. ca. xvij. B.
Flavia. xv. domitiani ob testimonium
quod contulit christo in insulam pontiam
relegatur. lib. tertio. cap. xij.
Flavianus eugenij prefectus eruditus
ad modum virum euenire porulisset
a bello mereri se mortem iustius pro
errore quam pro crimine iudicant. lib.
xi. cap. xxxij.
Fortius lugdunensis episcopus nonagenario
maior postquam plurimas iniurias pro-
tribula constanti latas in carcere red-
didit spiritum sub antonino viro. li.
bro. v. ca. ij. A.
Fortius succedit hyrenensis in sede lugdu-
nensi. lib. v. ca. v.
Fortiani qui et paulianiste rebaptizati
sunt. lib. v. cap. vj. B. actum. ix.
De litera G
Gajus succedit tyberio. lib. ij. ca. iij.
Gajus initio imperij sui iudeorum princi-
patum tradidit agrippae. li. ij. ca. iij.
Gajus herode variis exercitatum tor-
mentis eterno damnat exilio. libro. j.
cap. xij. z. li. ij. ca. quarto.
Gajus voluit deus appellari. lib. secundo
capitulo. v. B.
Gajus iudeorum gentem summo odio per-
sequitur. lib. ij. cap. vj. A.
Gajus loca sacra iudeorum perphanari
iubet. li. ij. ca. vj. A.
Gajus statuas et imagines suas in locis

16

Tabula.

sacris iudeorum erigi iubet lib. scbo capitulo. vi. A.
Saxus templū iudeorū in templum sui nois cōmutare audeb. ibidem.
Saxus quatuor annis nec integris imperat. lib. scbo. ca. viij.
Saxo succedit Claudius. ibidem.
Salba et otho neroni succedentes anno vno et sex mensibus imperant. lib. tertio. cap. tertio. A.
Balliarū nobilissime vires lugdunum et vienna. li. v. ca. i. A.
Gallus succedit decio. li. vij. ca. i.
Gallus sanctos viros. persequit. libro. septimo. cap. primo.
Gallus nō integris duobus annis imperat. tit. vij. ca. ix.
Gallo succedit valerianus cū filio galliano. lib. vij. ca. primo.
Gallienus valeriani filius solus imperans pfectionē in christianos cessare iubet. lib. vij. ca. xvj.
Gallienus vniūquēq; suo cultu viuere sinit. lib. septimo. ca. xvj.
Gallieno imperate ecclesie christi in pace fuerunt. libro. vij. capi. vigesimo.
Gallienus. xv. annis imperat. li. septimo. capitulo. xxv. A.
Gallieno succedit claudius. ibidem.
Genealogia christi de David per salomonem. Item per natham declaratur. libro primo capitulo. sexto. B.
Genealogie hebreorum in archino reple secretioribus seruabat. lib. i. ca. vj. C.
Genealogias iudeorum herodes iubet incendere. libro. primo. cap. sexto. C.
Genealogiarum libros quidem studio si viri domi referuarunt. libro primo capitulo. sexto. C.
Georgius redarguitur quam in episcopatu magis sibi turis dicendi officium quam sacerdotium ministrandū existimaret. lib. decimo cap. xxiij.
Gordianus succedit maximiano libro sexto capitulo. xix.
Gordianus septem annis imperat. lib. sexto capitulo. xxiij.
Gordiano succedit philippus. ibidem.
Gorgonius cubiculti regis prepositus sub dyocletiano paritur. lib. octavo cap. sexto. B.

Constantinus in orientis partibus vultu patris succedit. libro vndecimo capitulo. xij.
Constantinus pietas et religioe oēs fere qui ante eū principes fuerant superat. lib. xi. cap. xij.
Constantinus sorte in imperio asciscit theodosium. lib. xi. ca. xxiij.
Constantinus theodosio octietis penetratio ne permisa sibi et fratri partes octetibus duas referuat. li. xi. ca. xxiij.
Constantinus a maximino tyranno lugdunum suorum prodicione perimitur. lib. vndecimo. cap. xxiij.
Constantinodolene in macharium. lib. vndecimo. ca. iij.
Cregorius et theodosus neocesarensis episcopus p̄cesu aq̄s stagni subito discedere facit. lib. vij. ca. xxiij. A.
Cregorius montem et loco propriū facit fecedere. ibidem.
Cregorius gesta amena et memoratu dignissima. li. vij. ca. xxiij. A. et B.
Cregorius fides. lib. vij. ca. xxiij. B.
Cregorius apollinē que sua p̄sentia et sano depulerat dāta ad illū episcopus in locum suum redire et dare responsa solita permittit. li. vij. ca. xxiij. B.
Cregonio iubente recedit apollo permutente reddidit et dat responsa idem.
Cregorius nazanzeni et basilij gesta p̄clarat. li. xi. ca. ix. A.
Cregorius nazanzeni et basilij sub valente clarent. li. xi. ca. ix. per totum.
Cregorius apud nazanzon oppidum in locum patris subrogatur episcopus. lib. xi. ca. ix. B.
Cregorius nazanzeni basilium collegam suum de doctoris cathedra extrahit et ad monasterium manu inuicta perducit. li. xi. ca. ix. A.
C De litera. B.

Hadriano librum apologeticum pro christiana religione quadratū vir doctus et fidelis offert. lib. quarto. capitulo. iij.
Hadriano librum de christiana religione aristidem vir fidelis et doctus offert. libro. iij. capitulo. iij.
Hadrianus scribit et mandat christianos nisi probato aduersus leges er-

Tabula.

mine torq̄ri nō debere. li. iij. ca. viij.
Hadrianus vno et vigesimo anno imperat. libro. iij. capitulo. ix.
Hadrianus moritur. ibidem.
Hadriano succedit antoninus pius. ibid.
Herodes pius editus fuit templi apollinis libro primo. capitulo. iij. B.
Herodes primus filium habuit herodem antipatrem. ibidem.
Herodes antipater genuit herodem ascalonitam qui tēpore natiuitatis christi fuit. lib. i. ca. iij. B.
Herodes ascalonita filius antipatris tēpore natiuitatis christi viuit. idem.
Herodes paternum genus ex idumeis maternum vero ex arabibus originem trahit. lib. primo. cap. iij. B.
Herodes nō sui generis ordinem pontificis constituit. sed ignobilibus quibus sacerdotia pmittit. li. i. ca. v. B.
Herodes sacra summi pontificis vestem clausam tenet. lib. i. ca. v. B.
Herodes sacram summi pontificis vestem nō p̄p̄ntificibus pmittit. li. i. ca. v. B.
Herodis tēpore interrupta est duci et principū iuda successio. li. i. ca. v. B.
Herodes omnes libros in quibus genealogie iudeorum scribebantur incendit. lib. i. ca. vj. C. lib. primo capitulo. vj. B.
Heli vroz duxit ex qua nullos genuit liberos. idem.
Herodes omnes pueras abimatu et infra occidi iubet. lib. i. ca. vij.
Herodes propiorum liberorum parricida est. lib. i. ca. vij. A.
Herodes varijs obsecris morbis obsecra sua mire cruciat. lib. i. ca. vij. per totum.
Herodes morti appropinquans ex omnibus iudeis primarios viros in carcere trudit et vt statim ipso mortuo interimitur mandata vt ex lugentū multitudinē exequias habeat honorabiles. lib. i. ca. ix.
Herodes cultro accepto seipsum interuenire tentat. ibidem.
Herodes solebat p̄ seipsum pomum purgare inasum. p̄ edere. ibidem.
Herodes tres filios necauit. ibidem.

Herodi succedit archelaus in regno iudeorum. lib. i. ca. decimo.
Herodiadē philippi fratris vroz tul.
Herodes pp̄tia et legitima vroz depulsa. lib. i. ca. xij.
Herodias filia fuit Arethe regis arabum. idem.
Herodes tulit herodiadem fratris sui philippi vrozem. idem.
Herodes propter herodiadē regno pelatitur et in exilium apud viennam religatur. lib. i. ca. xij.
Herodes ioannem capite truncari iubet. timens ne doctrine eius suasioe ne populi ab se desicerent. idem.
Herodi multa obueniunt incommoda deo in eum vltascente ob tam iniustā quam cōtulit ioanni necem. ibidem.
Herodes petrum coniecit in carcerem. lib. i. ca. x. A.
Herodis facinus in apostolos perpetratum dilacionem nō patitur vltionis. lib. secundo. ca. x. A.
Herodē p̄ tribunali sedere et spectacula pp̄o edere p̄cutit angelus qui nō desisset gloriā deo. li. i. ca. x. A.
Herodes statuens vermicibus expirat. li. i. ca. x. A.
Herodis mores ex iosepho p̄clare describitur. li. i. ca. x. B.
Herodis ab angelo p̄cussus ad populum p̄ta collocutio. lib. i. ca. x. B.
Herodi veratio intellectum p̄bet idem.
Herodi a clamat pp̄o dei voces et non hominis. li. i. ca. x. A. et B.
Herodes in qua gestimo etatis sue anno et regni septimo moritur. li. i. ca. x. B.
Helena regina magne famis tempore abūde indigentibus succurrit. li. i. ca. xij.
Helene regine nobile sepulchrum p̄foribus hierosolymorum idem.
Helena que tam pia fuit in pauperes apud adabenos regnat. li. i. ca. xij.
Hereses omnes et simone mago velut e capite sunt. lib. i. ca. xij. B.
Hermes librus pastor appellat edidit. lib. i. ca. i. cuius libri et autoris meminit hieronymus in libro de vitiis illustribus et in prologo gallearo. Itē et capituli offe. de conse. dist. iij. et capitulum sancta dist. xv. § que vroz.

Tabula.

- Hereticis edyonitarum que fuerit. libro iiij. cap. xxi.
Hereticis cherinti feda et carnalis et libidinibus plena est. libro iiij. ca. xxv.
Hereticis nicolaitarum a nicolao vno de septem diaconis origine sumit. libro iiij. cap. xxiij.
Heretici post apostolorum eorum qui xpm audierant tempora et non ante surrexerunt. libro iiij. ca. xxvij. B.
Herodes succedit ignatio in sede antiochena. libro iiij. ca. xxx.
Helius adrianus succedit traiano. libro iiij. cap. iiij.
Hereticos punitiue ecclesie nominantur. libro iiij. ca. xxj.
Hereticos antiqua iudeorum nominat. libro v. cap. xv.
Hereticos montani origo et declaratio. libro v. cap. xv.
Hereticum montani impugnat et declarat appollinaris. libro v. cap. xv.
Hereticum montani appollonius fortiter impugnat et prophetissa eius in multis arguit peccatis. libro v. ca. xvij. per totum et precipue. B.
Hereticos montani impugnatur. libro v. ca. xvij. r. xvij.
Hereticos artemonis que fuerit. libro v. cap. xxvij. B.
Hereticum artemonis paulus famosatenus instaurare conat. libro v. ca. xvij. A.
Hereticos origenes etiam ex pueritia horruit. libro vj. ca. j. B.
Hesodas sacerdos de tribu leui corruptas scripturas et legem quam moyses populo dederat diuinitus reparauit in integrum. libro v. ca. viij. B.
Hereticum helchefatarum origenes: ut primum oriri cepit subito restringit. libro vj. cap. xxvij.
Hereticos helchefatarum qui fuerit. libro vj. cap. xxvij.
Heron apud alexandriam sub decio patitur. libro vj. ca. xxx. C.
Hereticos rebaptizandos ciprianus cum omnibus pene per affricam sacerdotibus sentit. libro vj. cap. ij.
Hereticos an rebaptizari oporteat in affrica exorta quos agit at iter ecclesie episcopi. libro vj. ca. ij. iij. vj. r. viij.
Hereticos sabelli ouis sub gallo apud pro-
- lomauidam. libro vj. ca. iij. r. v.
Hereticos sabelli que iur. libro vj. ca. v.
Hereticorum libros et traditiones viris doctis legere scribari. libro vj. cap. vj.
Herbe e basi statue xpi surgentis miras atque vir credibilis. libro vj. ca. xij.
Herba e basi statue xpi surgens a zeta fimbrie illius depollendorum omnium morborum virtutem trahit. ibidem.
Hereticos pauli famosateni in vitruo consilio antiocheno denudat et a cunctis xpi ecclesie danat. libro vj. ca. xxiij. B.
Hereticos pauli famosateni. libro vj. cap. xxij. B. r. xxv.
Hereticos manicheorum a mane quodam persa origine ducens sub diocletiano imperatore et felice urbis rome episcopo perorit. libro vj. ca. xxvij.
Hercules qui et maximianus cum collega suo diocletiano regni purpuram vitro deponit. libro viij. ca. xv.
Hereticos ariana ouitur. libro x. cap. j.
Helena quanta diligentia cruce dominice perquirat. libro x. cap. xvij. r. viij.
Helena in eo loco in quo crucem xpi reperit templum mirificum construit. libro x. cap. xvij.
Helena sacris virginibus ad prandium vocans habitu famule succincta humiliter ministrat. libro x. cap. xvij.
Hereticos appollinaristarum in concilio romano danatur. libro xj. ca. xx.
Hircano pompeius pontificatum iudeorum reliquit pulso aristobolo fratre nato maiore. libro j. ca. v. A.
Hircanus vltimus ante xpm pontificatum apud iudeos fuit. libro j. ca. v. B.
Hircanus vltimus iudeorum ante xpi natiuitatem ponit a parthis captus. libro j. ca. v. B.
Hircano vltimo iudeorum pontifici herodes auctoritate romani senatus succedit. libro j. ca. v. B.
Hircanus meminit martyri ignatij. libro iij. ca. xxij. B.
Hircanus lugdunensis episcopus in concilio gallicano preside. libro v. ca. xxij.
Hircanus vidit polycarpum. libro iij. ca. xij. A.
Hircanus succedit sorino in sede lugdunensi. libro v. cap. v.
Hircanus polycarpi cunctos fere mo-

Tabula.

- res et actus vsque in longa senectam memotus tenet. libro v. ca. xix.
Hircanus qui in pueritia didicerat tenaciam memoria tenebat. libro v. ca. xix.
Hircanus ad xpi fide pulchra et mirificaconuersio. libro x. ca. xj.
Hircanus qui athanasio faueret in exilium traditur. libro x. ca. xx.
Hircanus sub iuliano de exilio regressus niceni concilij fidem volens arrianorum pene extinctam per nuricum italia gallicias reparat. libro x. ca. xxij.
Hircanus libros de fide nobiliter edidit quibus longe postea pfectissima instructione correxit. ibidem.
Hircanus mira xpianorum in alexandria nos ciues persecutores suos. libro vj. capitulo. xix.
¶ De littera. A.
¶ Jacobus et heli vterini fratres. libro j. ca. vi.
Jacobus frater domini cur dicitur sit. libro ij. ca. j. A.
Jacobus filius fuit ioseph. libro ij. ca. j. A.
Sed nota quod autor hic errauit.
Jacobus primus episcopus hierosolymitanus. libro scdo. ca. j. A.
Jacobus episcopus apostolorum constructur. ibidem.
Jacobus iohanni et petro dominus omnes scientiam tradidit. ibidem.
Jacobus iohannes et petrus scientiam quam primum a domino acceperat ceteris apostolis tradiderunt. ibidem.
Jacobus duo fuerunt. ibidem.
Jacobus maior ab herode perimitur. libro ij. capitulo. ix.
Jacobus cuius ad martirium duceretur eum qui se iudici accusauerat a petris absoluit et osculatur. ibidem.
Jacobus simul cum illo qui se iudici accusauerat a petris plectitur. ibidem.
Jacobus minor sedes hierosolymitana ab apostolis deseruit. libro ij. ca. xxij. A.
Jacobus quare dicitur sit in istis.
Jacobus ex vtero matris sanctus fuit. libro ij. ca. xxij. A.
Jacobus vinum et siceram non bibit neque animal manducauit. libro ij. ca. xxij. A.
Jacobus caput nouacula non ascendit.
Jacobus oleo non est perunctus neque balneis usus.
- Jacobo soli licebat intrare sancta sanctorum.
Jacobus laneo non utebatur indumento sed tamen sindone ut supra.
Jacobus pre assiduitate ad orandum et genua insectandum callos habebat in genibus more camelli. valer. ibidem.
Jacobus magne estuatiouis erat apud iudeos.
Jacobus e pina templi precipitatus a iudeis lapidatur. libro secundo. capitulo. xxij. B.
Jacobus sillonis recte interimitur.
Jacobus cum lapidaretur orat pro lapidantibus. libro ij. ca. xxij. B.
Jacobus mortem prudentiores iudeorum impedire conantur. libro secundo. capitulo. xxij. C.
Jacobus epistola nonnullis quondam non recipiebatur. libro secundo. capitulo. xxij. C.
Jacobus in episcopatu hierosolymitano Symeon filius dophie succedit. libro iij. cap.
Jacobus cathedra apud cesareas philippi in magna veneratione habetur. libro vj. cap. xv.
Jacobus primus a saluatore et apostolis electus est episcopus. libro vj. cap. xv.
¶ Jeiumium paschale etiam temporibus comodi obseruatur. libro quinto. capitulo. xxij.
Jeiumium paschale an x. diebus debeat obseruari aut paucioribus aliquando dubitatum est. libro vj. ca. xxij. B.
¶ Hierosolyma ciuitate per tyrum capta inuenta sunt vnde decies centena milia iudeorum fame aut gladio fuisse perempta. libro iij. cap. v.
Hierosolyma ciuitate per titum capta nonaginta milia iuuenum non seruitutem per diuersas prouincias distraxerunt. libro ij. cap. v.
Hierosolymitani episcopi. xv. primi heretici et antiqui origenis exterrunt. libro iij. cap. iij.
Hierosolymitanorum episcoporum qui ex circuncisione sumpti a xpi ascensione ecclesiam regunt nomina. libro quarto. capitulo. iij.
Hierosolyma ciuitate ab helio hadriano helij appellatur. libro iij. cap. v.

Tabula.

- J**erolymitanorum eorum que ex genibus sumpti sunt successio. lib. v. c. xj.
Jerolymitana sedes ab apostolis iacobino minoris deserit. lib. ij. c. xxij. A.
Jerolymitanum excidium ob necez iacobi accidisse a prudentibus iudeorum creditum est. lib. ij. ca. xxiij. C.
Ignatius secundus episcopus antiochenus. lib. ij. capitulo. xxx. A.
Ignatius post petrum antiochie sedes. libro tertio. capitulo. xxx. A.
Ignatius scripsit epistolas ad ephesios magnesie civitati ecclesie que est trallis et ad romanos. ibidem.
Ignatius quanto desiderio sitit martirium. lib. ij. ca. xxx. A.
Ignis de caldeorum fuit. lib. xj. ca. xxvj.
Incommoda que statim ex precua iacatione primorum parentum humano generi obtulerunt. li. j. ca. j. D.
India vltior constantini ipibus viro mo ad fide conuertit. lib. x. ca. x.
In iuria deo illata cofestim vindicat in herode. lib. ij. ca. x. B.
Institutionis ecclesie hinc initia a filone clara describunt. lib. ij. capitulo. xvij. per totum.
Intentio eusebij declaratur in prologo suo per totum.
Interpretes. lxx. ab iniuce separati eadem eisdem sbis et sententis ab initio vsq ad fine literas sacras interpretant. libro quinto. capitulo. vij. B.
Ininterpretum. lxx. editio nostra est. lib. sexto. capitulo. xij.
Ininterpretatio. lxx. omnia continet que de scriptura sacra reputanda sunt. lib. sexto. capitulo. xxij.
Ininterpretatio. lxx. apostolica autoritate confirmata. lib. vi. capitulo. xxij.
Joannes baptista a iosepho multum commendatur. libro primo. capitulo decimo tertio.
Joannes euangelista fuit summus sacerdos martir et doctor eccle. libro quinto. capitulo. xxiij. A.
Joani iacobo et Joani dominus omnem scientiam tradidit ibidem.
Joannes in diuisione apostolorum asiam sortitur. libro. ij. capitulo. j.
Joseph filius fuit naturalis iacob et
- legali helie. libro primo. ca. vj. B.
Josephus et caphphas idem libro primo capitulo. xij.
Josephi preclarum testimonium de iouane baptista. lib. j. cap. xij.
Josephi admirabile testimonium de xpo. libro primo. ca. xiiij. A.
Josephi de filone eius legatione testimonium. libro secundo. ca. v. C.
Joseph et maria ex eadem tribu fuerunt. libro primo. capitulo. sexto. C.
Josephum tam integre scripture diuine consentire mirum est. libro. ij. capitulo. x. B. et C.
Jonatas pontifex in seditione ierosolymis mota interficitur. lib. ij. ca. xx.
Josephus quis fuerit. libro tertio. capitulo. vij.
Josephus literarum merito in vrb romana statuta donatur. lib. ij. cap. vj.
Josephus et greca secunda et patrio sermone libros suos edidit. libro tertio. capitulo. septimo.
Josephus antiquitatum historiam. x. bellum asit iudaicu. vij. libris confectis. pte. libro tertio. capitulo. septimo.
Joseph vir marie frater fuit cleophe agelippi testimonio. libro. ij. ca. ix.
Joannes euangelista a domitiano in pathmos insulam relegatur. lib. ij. capitulo. xij.
Joannes euangelista ecclesiarum a se gubernacula gerens pmanet in ecclesia ephesina vsq ad tempora traiani. libro ij. capitulo. xvij.
Joannes ecclesiam ephesinam edificauit paulus fundauit. lib. ij. ca. xvij.
Joannes adolecentem clare indolis ab se commendatum ab eodem reposcit. lib. ij. ca. xvij.
Joannes iascensio equo post perditum adolecentem iam ducentem latronum currit. lib. ij. ca. xvij.
Joannes ducere latronum reuocat ad ecclesiam et conuertit tandem epm constituit. lib. ij. ca. xvij.
Joannes et martheus soli ex discipulis xpi ad describendum animum applicant. lib. ij. ca. ix. D.
Joannes quare euangelium suum vltimum scribit. libro. ij. ca. xix. A.

Tabula.

- J**oannes obmissa a ceteris apstis de genibus xpi scribit. li. ij. ca. xix. A.
Joanis epistola prima semper ab oibus fuit decepta de reliquis et apocalypsi non nunquam dubitatum est ibide.
Joanne euangelista apud ephesum dormit libro tertio capitulo. xxv.
Joanes duo fuerunt quorum sepulchra apud ephesum videntur. libro tertio capitulo. trigesimo primo. A.
Joannes euangelista balneas ingressus mor exiit quod in eis cherintu veritas iumicu reperisset. lib. iij. capitulo decimo tertio. A.
Joanes apud ephesum post mattheum et marcum euangelista scribit. lib. v. cap. vij. A. et libro. vi. ca. x. A.
Joannes apostolicum scribit circa fines romani. libro. v. cap. vij. B.
Jouinianus successit iuliano libro. x. decimo. capitulo. vi.
Jouinianus ad suscipiendum in periu inuitus trahitur. libro. xj. ca. j.
Jouinianus exercitum iudicum se non posse imperare quille sacre legis pfanatus ipse aut xpianus esse aperta voce declarat. lib. xj. cap. j.
Jouinianus officio sibi misistis athanasium nequit a quo forma fidei et ecclesiarum disponendarum suscipit modum. lib. xj. cap. j. Et versimile est. p hac occasione et ad cruditione imperatoris ipse athanasius symbolum fidei composuit.
Jouinianus noue menses perat. li. xj. ca. j.
Jouinianus apud ciliam die suu obijt libro. x. decimo. capitulo primo.
Jouiniano succedit valerianus libro. x. decimo. capitulo secundo.
Joannes baptiste essa primu dapsa post ea collecta pagani igni cremat cineresq puluerem iunxitros agros dispergunt. libro. xj. cap. xvij.
Joannis baptiste reliquias ad se delatas athanasius sub cauato sacrarij pariete paucis arbutris includit. li. v. decimo. capitulo. xvij.
Joannes euangelista fuit summus sacerdos martir et doctor ecclesie. lib. v. capitulo. xxiij. A.
Joanes in diuisione apostolorum a sam sortitur libro tertio. capitulo. j.
Judas galileus tpe descriptionis pessimo facte seditionem in populis facere molitus est. libro primo. capitulo. tertio.
Judeorum regnum traserit ad geres in personam herodis. libro. j. ca. quarto.
Judas et thomas idem. li. j. ca. xvij. A.
Judei seditione facientes que sacrarij presentis vsibus applicaret iubente pilato sustibus ceduntur et crucidantur. libro secundo. capitulo. vij. C.
Judei a tpe admissi xpi scelere mortis et clades semp habuerunt. libro secundo. capitulo. vij. C.
Justinus vir inter scriptores clarissimus et statim post tpa apostolorum exortus hec desimone mago commoratur. libro secundo. capitulo. xij. A.
Judei a claudio vrbe pellunt. lib. i. ca. capitulo. xvij. B.
Judei crediderunt destructione vrbi hierosolymitane ob nece iacobi accidisse. libro secundo. ca. xvij. C.
Judeorum prudentes legatione ad cesarem nutunt morte iacobi p hoc impedire querentes. libro secundo. ca. xvij. C.
Judei epistola quodam nomillis non recipiebant. libro secundo. ca. xvij. C.
Judeorum trices cetena milia in sexto pasche hierosolyma conueniunt vt pena quo ad ipsos et locu delicto p eos in xpm parrato respondeat. libro. tertio. capitulo. ij. B.
Judei nepotes possessiones suas propius manibus excolebat. lib. ij. ca. xvj.
Judei nepotes vsq ad tpa traiani pmanerunt. li. ij. c. xv. et c. xvij.
Justus qui et barsabas venenum bibit et nihil nocet. li. ij. ca. xvj. A.
Justinus gentilis pba equitate christiane religionis et xpianorum in tormentis constantis pensata nullo alio momento ad christi fide conuertitur. libro quarto. capitulo. vij. C.
Justinus contemporaneus gesippo fuit. li. iij. ca. x. B.
Justinus sub amice tor cleutherio daret libro quarto. capitulo. x. B.
Justinus fide nostra scriptis et vna voce defendit. ibidem.
Justinus philophus quod xpianam veritatem

Tabula.

- constanter predicarit & gentiles philosophos confutarit martyrium meretur lib. iij. c. xvj.
- Julianus quos ediderat libros. lib. iij. ca. xvij.
- Julianus constantio succedit libro. x. capi. xvij.
- Julianus primū iubet epōs ex exilijs reuocari post aduersum innotora nocē di arte confurgit lib. x. ca. xvij.
- Julianus callidior ceteris psecutor xpiano rum fuit li. x. ca. xvij.
- Juliani psecutio in xpianos incipit ibide.
- Julianus non vi nec tormentis primum sed premijs honoribus et blanditijs christianam religionē persequitur sicq; multos a xpi fide reuocat lib. x. capi. xvij.
- Julianus phibet xpianos adire studia gentiliū auroꝝ li. x. capi. xvij.
- Julianus solus idololatris ludos literarū patere decernit ibidem.
- Julianus militie cingulū solis immolā ubus dari iubet li. x. ca. xvij.
- Julianus athanasium omni cura et diligentia queri et persequi iubet lib. x. ca. xvij.
- Julianus xpianos appellat galileos li. x. capi. xvij.
- Julianus babilie martyris corpus q̄ re spōsa demonum impeditat sepulchro auferri iubet. eodem.
- Julianus ad debellādos persas pfectus incertum a suis an ab hostibus cōfesus interijt li. x. capi. xvij.
- Julianus imperat anno. f. x. vij. menses li. x. capi. xvij.
- Iudei iuliano decepti templū in hierosolymis reedificare summa cum auiditate tentant. li. iij. capi. xvij.
- Iudeoꝝ maxima multitudo cū tēplū re parare de licentia iuliani auidissime tentant a ruinis edificiorū opprimuntur pariter & totius edificia pplanantur li. x. ca. xvij.
- Iudei cū de licentia iuliani tēplū suū edificare. conant̄ terrē motu & vlticibꝫ flāmis diuinitus accessis alijq; miris signis ab illicitis deturbant̄ inceptis li. x. ca. xvij. & xvij.
- Iudei cū templū suū edificare tentant
- signaculū crucis in vestimentis olmita euidēs appetit nulla arte diluit valuerit li. x. capi. vltimo.
- Iuliano succedit iouinianus li. x. ca. f.
- Iustina valentiniani mater arriana heresi infecta minis & terroribus ecclesiam conturbat sicq; ad suscipienda ariminensis concilij decreta sacerdotēs cōpellere tentat li. x. capi. xv.
- Iustina & valerianus filius armis marimi territi in fugā vertuntur et exilium li. x. capi. xv.
- ¶ De litera. L.
- Laici etiā p̄sentibus ep̄is docere imperitos et de fide disputare inō eruditi fuerit sicte possūt li. vj. c. xij. C.
- Legalis filatio que sit lib. f. ca. vj. A.
- Leges animalibus similes esse patres esipi sensuerunt lib. ij. ca. xvij. C.
- Ler quare similit animalū dicat̄ ibide.
- Leonis noie nero significat̄ h. ij. c. xij.
- Leonides Ougenis pater pro xpi fides martyro coronat. li. vj. c. f. A. & B.
- Leone gratitudo in macharū li. x. ca. iij.
- Linus & demēs comites adiutores palli fuerunt lib. iij. capi. ij.
- Libri diuine legis numerantur & eoz autoutas ex iosepho ostendit̄ lib. iij. capi. tu. vij.
- Libros legis quantum venerabantur iudei puta ex iosepho lib. iij. ca. viij.
- Liberales disciplinē non parum conferunt ad intelligentiam sacrum literarum lib. vj. capi. xij. A. & B.
- Licinus germanā constantini uxorem habuit lib. ix. ca. x. C.
- Licinius cōmuni olm snia arcitus puisciaf augustus li. viij. c. xvj. A.
- Licinꝫ maximū bellū sibi inferentem superat lib. ix. capi. ix. C.
- Licinius primum christianis deuotissimus tandem in eo tyrannidē durissimā commouet persecutionē li. ix. ca. vltimo. A.
- Licinus inuidia succensus constantino euz quo iunctissimus amicitia fuerat apertum indicit bellum lib. ix. capi. tu. x. C.
- Licinus xpianos sacrificare & idolis nolētes lanonizibꝫ dari & in frustra mēre pecudiū diuidi faciebat li. ix. c. C.

Tabula.

- Licini a p̄stino vincit et summa par ecclesijs datur lib. ix. c. vltimo. C.
- Liberius vrbis rome ep̄s ab hereticis in exilium traditur li. x. c. xvij.
- Liberio felix diaconus suus ab hereticis in ep̄atu romano subrogatur ibidem.
- ¶ Luce & matthei sup chusli generatio ne concordia lib. f. ca. vj. A. & B.
- Lucas & mattheus q̄sio varie xpi genealogiā texunt li. f. c. vj. b.
- Lucas quis fuerit li. iij. c. ij.
- Lucas medicus fuit ibidem.
- Lucas euangelium suū pauli ore deumpst̄ ibidem.
- Luce euangeliū nonnūq; paulus situm appellat supra.
- Lugdunensis ep̄s videtur ex oi etate primas galliarum fuisse li. v. ca. f. xij. & c. xij. A.
- Lugdunum & vienna nobilissime vrbes galliarum li. v. ca. f. A.
- Lugduni nūdine ex antiquissimis seculis celebres agunt lib. v. ca. iij. A.
- Lucius arriane partis ep̄s veros fideles atq; innumeros p heremiū disp̄sos armis persequitur & mactat li. x. ca. iij. & iij.
- Lucianus p̄sbyter anthiochenꝫ ad tribunā iudicis vocatus de religione xpiana pulchrā & memoratu dignā reddit rationē li. ix. c. vj. B.
- Lucifer scisma facit & heresiz q̄ eusebiius sue ordinationi nō detulerit li. x. c. f. x.
- ¶ De litera. M.
- Matthei & luce sup xpi gnatione cōcordia lib. v. ca. vj. A. B.
- Mattheus & lucas quōvarie xpi genealogiam texunt. li. f. ca. vj. B.
- Mathan et melchi est an habuerunt lib. f. ca. vj. B.
- Mathan deest. a genuit iacob. ibidem.
- Matherita castelli ē in quo iōānes baptista iubente herode capite truncatur lib. ij. ca. xij.
- Mathias vnus de xij. discipulus fuit li. f. ca. xij. B.
- Mathias piuda pditore in apostolum eligitur lib. ij. c. f. A.
- Mathi veniūt ad herodē percunctātes denato rege iudeoꝝ lib. f. c. vj.
- Magus quidem vir egyptius veniens fidem prophetie sibi comparat lib. f. c. vj. c. xv.
- Magus ille egyptiꝫ homo seditiosus a felice comprimitur lib. ij.
- Magus ille egyptius ad triginta milia viroꝝ congregat & per deserta ductat. ibidem.
- Marthusethiopiā predicationis gratia foritur lib. tertio capitu. f. & lib. f. capitu. x.
- Marcus p̄abus romanorū victus euāgelium de petri p̄dicatione p̄scribit. li. f. c. xv. lib. vj. capi. x. B.
- Marci euāgelium a petro p̄firmat & ab eodem ecclesie perpetuo legentiū traditur. li. f. c. xv.
- Marcus primum ad egyptum pergit. li. ij. ca. xvj.
- Marcus primum in egypto euāgelium suū predicat li. f. capi. xvj.
- Marcus exemplo sobrietatis sue immensam multitudinem pro ingressu cōgregat li. f. c. xvj.
- Marcus apud alexandriā primus ecclesiā constituit. lib. ij. ca. xvj.
- Marcus primꝫ ep̄s hierosolymitanꝫ ex gentibus sumptus. li. x. ca. vj.
- Marcus hereticus & eius sectatores q̄r baptizabāt lib. quarto. ca. x. A.
- Marcus discipulus & interpres petri cōmortuo euāgelium qd̄ ille predicauerat digessit in lib. v. ca. xij. A.
- Maximilla heretica mōrāni infans ascuta pphetissa nō fuit eis pphetare se diceret. li. v. c. xv. & xvj. & xvij. B.
- Martyres multi e schola oris eius prodire. lib. vj. ca. vj.
- Marcion hereticus p̄ & benigni tēporibus immoluit. li. quarto. c. ix. & x. B.
- Marcion hereticus hec docebat. lib. iij. capitu. B.
- Marco aurelio cesare e cū toto exercitu sit p̄ditate dā xpiani fortuna inter ceteros milites inuenti copiosissimā pluriā p̄abus impetr̄ at. li. v. ca. v.
- Mattheus hebreis literis euāgelium p̄scribit petro et paulo in vrbe romana p̄dicantibus li. v. c. octauo. A.
- Macrinus succedit antonio seueri filio lib. sexto. c. xv.
- Macrinus vno anno imperat ibidem.

Tabula.

Maximus succedit alius item antonius ibidem.
Mamma alexandri imperatoris m f origene ad se magna scib9 euocat ibid.
Maximus succedit alexandro li. vi. ca. decimonono.
Maximus persecutionem tres annos monet in xpianos ibidem.
Maximus trib9 annis imperat ibide.
Maximo succedit gordianus eode.
Macharius apud alexandria sub decio patitur. li. vi. c. xxx. C.
Martyrius prestantiss est ne scindat ecclesia ne. idolis symioles lib. sexto. c. vlti.
Marius vir militaris in persecuti9e valeriani apud cesarea magna animus apparet et pstat pro xp. fide capitis suppliciu sustinet lib. vii. c. xij.
Manes a quo manichei quis fuerit li. se. ptimo. c. xxxj.
Manicheoz heresis a mane quodam p se ougenē ducēs sub diocletiano imperatore et felice vrbis rome epi ouit lib. vii. ca. p. xxxj.
Martyrius quorundam illustrium nominu li. viij. cap. xiiij.
Maximianus qui herculus simul cū collega suo dyocletiano regni purpurā vitro deponit lib. viij. ca. xv.
Maximianus a maximo filio suo expellit lib. viij. ca. xvj. A.
Maria et ioseph ex eadem tribu fuerunt lib. primo. capi. vi. C.
Maria qdā nobilis iudea laetare pueri sui pie fame in edia iugular igni torretz comedit li. iij. ca. quarto. D.
Martyrius victorias et certamina potius qm per arduoz scribenda in argumēto lib. v.
Martyrium corpora sepulture mandari nulla industria a xpianis possunt id omni cura paganis inhibentibus li. v. c. lli. C.
Martyr dicendus non est nisi morte ipsam pro xpisto sustinerit. libro. v. cap. iij. D.
Martyria et persecutiones xpistianoz etiā a scriptoribus alterius religionis conseribuntur li. iij. c. xij.
Matthaeus et iohannes soli ex discipulis

psi ad scribendu animum applicat li. tertio. c. decimonono. A.
Maximianus a filio pulsus ad constans nū fugit lib. viij. c. decimosexto. A.
Maximianus constantino a quo in aduersitate sua venigne suscep9 fuerat iust dias molitur ibidem.
Maxentius impuros mores habuit lib. octauo. c. decimosexto. B.
Maxentius senatoz vxores ad suam libidinem publice abstrahi iubet. lib. octauo. c. decimosexto. B.
Maxentius arn magice dat operā lib. octauo. cap. xvj. B.
Maxentius nobiles matronas grauidas ad artismagice expleda mysteria medias scindit iubet lib. octauo capi. decimosexto. B.
Maxentius qd sacra magica cōplenda paruos rapit iugulari facit idem.
Maximinus vi raptum augusti noimen assumit lib. viij. c. xxxj. A.
Maximinus ouctis et egypti partes regit occiduas administrante maxentio lib. viij. c. xvij.
Maximino artes magicas tota cū auiditate colit. libro octauo. ca. xvij.
Maximini mores impurissimi referunt. lib. viij. c. xvij.
Maximinus persecutionē mouet in xpianos idem.
Maximinus tabo sanie et vermibus obseculerum suorum magnitudinem dominio vlascēte viuens edū libro. viij. capitu. vltimo.
Maximinus se esse hoīem et iustam in se vindictā dei dno penitente cognoscit lib. viij. c. vi. et li. ix. c. r. A.
Maximinus edictis publicis persecutiōnem quā in xpianos erexitauerat cessare iubet lib. v. q. ca. vi.
Maximinus plerqz medicoz q nec mederi nec vim fetoz et tolerare possent interfici iubet. lib. viij. c. vi.
Maximus pacē quā xpianis dederat post. vi. mēses edictis publicis ob turbat varis mēda cōs a quersum illos confictis li. ix. c. iij. iij. et v.
Maximus blasphemias in xpū p oēs regni sui puicias mitti. lib. ix. c. v.
Maximus blasphemias in xpū pue

Tabula.

ris ad meditando et adiscendu precept. lib. ix. c. v. et vij.
Maximinus leges aduersum xpianis nos datas ercis tabulis incidi mādāt. li. ix. c. xv.
Maximinus blasphemias in xpistū totos dies decātari iubet li. ix. c. xv.
Maxentius vrbe roma promens et in constantinum mouens incidit in foueam quam fecit et submergitur. lib. nono. capi. nono. B.
Maximinus licinio bellum inferens vincit et imperij insignia fugitans deponit. li. ix. c. ix.
Maximus turpi fuga sua et strage suorum eruditus diuinos et sacerdotes idolorum interfici iubet li. ix. c. ix. D.
Maximinus desertis idolis ad deū rādem se cōuertit et legem p xpianoz libertate scribit. li. ix. c. ix. D.
Maximinus prius luminib9 amissis vlcereb9 tabo et sanie adesus moritur. li. ix. c. r. A.
Maximino mortuo summa pars plebza et ingens libertas ecclesijs redditur. lib. nono. c. r. A. et B.
Macedoniana heresis dicebat spm sanctum cum patre et filio nihil habere commune. lib. x. c. xxx.
Macedonia heresis ex arriana originem dnat. lib. x. c. xxx.
Macharius hominē pedibus arridum in note xpī quē lucius arrianus epi persequit et cōtinuo sanat. li. r. capit. quarto. A.
Macharius leone catulis p eā ad se delatis visum restituit. li. x. c. iij. A.
Macharius et alij patres i nitrie desertis miris signis et virtutibus clarent. li. vndecimo. c. iij.
Martyrii construendi vnde data sit occasio. li. xj. c. xvij.
Mannia sarracenorum regina armis romanum dure atterit epercitum. li. vndecimo. c. vj.
Maximinus ryzann9 in italiā veniens valentianum imperatoz femel et iustiniā matrem in fugam vertit et exilium. lib. xj. c. xvj.
Macharius hierosolymoz epi cruce in qua xps pependit a ceteris hele

na presente enitenti iudicio et miraculo discernit. li. x. c. vij.
Melch de hebra relicta mathā genuit heli. lib. j. ca. vj. B.
Menander simoni mago succedit. lib. iij. capitu. xx.
Menander dicebat se saluatorem de caelestibus missum ibidem.
Menander in arte magica simonē pceptorē suū superat. lib. iij. capi. xx.
Menandro succedit saturnin9 eadē pene assenerans q et ille. li. iij. c. vj.
Melito sardiensis epi multis scriptis ecclesiam iuuat. li. iij. c. xiiij. A.
Melitonis scripta referunt. lib. quarto. cap. vigesimo quarto.
Melitonis ad antoninū verū verba pro xpiana religione memoratu dignissima referunt. lib. iij. ca. xiiij. B.
Melito vsqz in orientē proficiscit vsque sint veteris testamenti volumina pdisca. lib. iij. c. xvij. C.
Melchiasdes scriptis ecclesiam iuuat. li. v. capitu. xvj.
Metranus senex apud alexandriā sub decio patit. lib. vi. ca. xxx. A.
Mercuria apud alexandriā sub decio patitur. li. vj. c. xxx. C.
Meralls ad secāda dextris oculis effosio et sinite poplite caute debilitate principis miseratione tādē dominat xpiani. li. viij. c. xiiij.
Mediolani conuocat conciliū vt athenasus cōdēnerit. li. x. c. r.
Montanus cupiditate nimia primatus accessus in heresim labitur. li. v. c. xv.
Montani hereticisqz heresis origo et series. lib. v. c. xv.
Montanus hereticus duas mulieres infanta sua in fautu abidem.
Montanus et ab eo infatuere mulieres vitam laqueo finiunt. li. v. c. xv.
Montanū apollinaria multipliciter impugnat. ibidem.
Montanus dicebat nuptias solui debere. lib. v. c. xvij. A.
Montanus ieiuniorum leges primus imponit. idem.
Montanus salaria prestat verbum suū predicantibus.
Montan9 qd fuerit aperit apolloni9 idē.

Tabula.

Montani heresim apollonius fortiter impugnat z prophetissas eius in multis arguit peccatis. lib. v. ca. xvij. per totum et precipue. B.
 Mons piece a gregorio ponti epi fusa stati e loco discedit. li. vij. ca. xxiij. A.
 Moyses in heremo vitam solitariam ducens sub valente claret. lib. xi. ca. vj.
 Moylibera vor ad lutiuz arriane parus epi quem nunq̄ viderat. ibidem.
 Moyses a lucio quem nunq̄ viderat recusat ordinari epi. ibidem.
 Muliercula audiens prefectu ad macandans xpianos propter are vir yestia ipsa proccedit parvulum suum vt et martyri palin a consequatur seci trahens. lib. xi. ca. v.
 Muliercule firmissimam z admiranda fidem libertinamq̄ vocem. lib. xi. ca. v.
 Musanus contra heresim eucratitarum libru edidit. lib. iij. ca. xxvj. A.
 Mutio scevole similes immo et fortiores duo nobiles christiani iuvenes. lib. vij. cap. xij. a.
 De littera. B.
 Natura diuina in christo caput censefetur. li. j. cap. j. A.
 Natura humana in christo pedes reputatur. adcm.
 Nativitas christi tps ostendit. lib. ij. ca. ij.
 Nazaret fuerit ex vico cochaba a iudeorum. lib. j. ca. vij. C.
 Nazarei genealogia patrum suorum z xpi partiz memoriter ptim ex libris quos domi conditos habebat circueuntes populum edocebant. idem.
 Natalis d̄ p̄ multa tormeta pro xpo constanti tulerat pecunia corrupit epi efficit hereticoru. li. v. ca. vi. A.
 Natalis sepi a dno in somnis vt acccepto errore respicatur ammonet. ibidem.
 Natalis visiones et monitiones domini quas in somnis habebat primatus z lucri cupiditate spernit. idem.
 Natalis q̄ visiones et monitiones vbi spernat a sanctis angelis tota nocte verberaretur. ibidem.
 Natalis errore et perni suu multa cum lamentatione deplorat. lib. v. ca. vi. A.
 Narcesio seni hierosolymorum episcopo adhuc viventi alexander mira dei voc

catione subrogatur. lib. vj. ca. v. z. vij. Marcissus aquam in oleum conuertit. lib. vj. ca. vj.
 Narcissus falsam trium periuorum in se accusationem non ferens reliquit ecclesiam et dilexit annis plurimis. lib. vj. ca. vj.
 Narcissus vir sanctus maluit ecclesiam propriam relinquere qua lesa sua vt putabat fama amplius inter hoies sp̄is innoceter viuere. lib. vj. ca. xxvij.
 Nero leontis noie designatur. lib. ij. capitulo. xxij.
 Nero in exordio suo videtur lenior fuisse. ibidem.
 Nero succedit claudio. lib. ij. ca. xxij.
 Nero parricida e z incest. li. ij. ca. xxij.
 Nero in matre et omnes consanguineos seuit. lib. ij. ca. xxij.
 Nero paulum capite plecut. libro. ij. capitulo. xxv.
 Nero peccatum cruci afficit. ibidem.
 Nero prima in xpianos persecutionem mouet. lib. ij. ca. xxij. et. xxv.
 Nero xij. annis imperat. libro. tertio. capitulo. iij. A.
 Neroni succedunt Gal et orho. ibidem.
 Nerus succedit domitiano. lib. iij. ca. xvj.
 Nerus anno vno plus minus imperat. lib. iij. ca. xvj.
 Nerue succedit traiano. ibidem.
 Nero et domitianus soli de principibus romanis christiano dogmatis aduerfantur. lib. iij. ca. xxvij. B.
 Nemesius apud alexandriam sub decio patitur. lib. vj. ca. xxx. C.
 Nepos egiptius episcop⁹ enarravit circa repromissiones futuras. li. vj. ca. xxi.
 Neponis sectatores errates circa repromissiones futuras de scripturis sacris consultatos dionysius alexandrinus epi ad sanam doctrinam finemq̄ inter conuertit. li. vj. ca. xxi.
 Nicolaus vnus de. vij. diaconis heresi que dicitur incolaitarum caput et autor fuit. lib. iij. ca. xxij.
 Nicolaites promiscuus vntur concubitis. lib. iij. ca. xxij.
 Nicolaus a quo nicolaites vxorem suam omnibus permittit: et si castissimus ipse sit. lib. iij. ca. xxij.

Tabula.

Nicolai liberi in summa castitate z sanctimonia vixerunt. lib. iij. ca. xxij.
 Nicolans qz duriter de zelotipia ab apostolis increpatur vxorem suam omnibus permittit. lib. iij. ca. xxij.
 Nicomedium a pud maxima in xpianos persecutio sub diocletiano. lib. vij. capitulo. v. z. vj.
 Nicena synodus decernit filium homouisioni patri esse dici z scribi debere. lib. x. cap. v. B.
 Niceno in concilio philosophus acutissimus: qui literatissimus ex nostris vincebat a simplici z illiterato vincitur sacerdoti. lib. iij. ca. ij.
 Niceno in concilio pasnutus claret. lib. quarto. cap. iij.
 Niceni concilij suam cōstātinus tanq̄ a deo. plātam venerat. lib. x. ca. v. B.
 Nicenum symbolum. lib. x. ca. vj.
 Niceni concilij fides. ibidem.
 Nil ascēditis mensura ad serapim deferrebat velut ad aquarū inundationis autorem. lib. xj. ca. xxx.
 Nouatus caput heresis nouatianorum. lib. vj. ca. xxij.
 Nouatiani se catharos: id est mundos appellabant. ibidem.
 Nouatum concilium in vrbe roma congregatum damnar. ibidem.
 Nouatos lapsos a fide z ad eam per penitentiam redeuntes nō vult recipere. lib. vj. ca. xxij.
 Nouatus epatus cupiditate captus in heresim z alia flagitia sua cadit. ibid.
 Nouatus in are iratribus solebat epatum omnino capere. ibidem.
 Nouatus a tribus epi vnus simplicib⁹ z ignatis ab eo circumuentis extorquebat man⁹ imponere. lib. vj. ca. xxij.
 Nouatus in tumentu spiritu immūdo veratus est. lib. vj. ca. xxij.
 Nouatus lecto decumbens pro necessitate baptismate perfunditur. ibidem.
 Nouat⁹ solemnitate que cōter adhiberi solēt in baptismo nō recipit. ibidem.
 Nouatus videtur non ad integrum baptizatus fuisse. idem.
 Nouatus cum sacramenta populis diuideret eos coegbat q̄ sibi pro episcopatū fauerent. ibidem.

Mundine apud iugdunum ex antiquissimis seculis celebres aguntur. lib. v. capitulo. iij. A.
 De littera. O.
 Opiniones contrarie super aliqua ecclesiastica obseruatione non debet inter sacerdotes rumpere vinculu pacis. lib. v. cap. xxij. B.
 Ordo pontificum qui a tempore predicationis christi vsqz ad mortem eius in iudea fuerunt. lib. j. ca. xij. A.
 Ordo euangelicorum. lib. iij. ca. xij. A.
 Ordo librorum noui testamenti. libro. iij. capitulo. xij. B.
 Ordinari non debet clericus vnus diocesis: ab altero episcopo sine concessu proprii prelati. libro. x. capitulo. vj. B. actum. xvj.
 Origenes adhuc puerulus quā ardentiter pro christi fide mori suslinere desiderat. lib. vj. cap. j. A.
 Origenes astutia martyris ne ad martyrum certamina prorumpat impeditur. ibidem.
 Origenis mater qua arte filium ne ad martyrium agenes currat detinet domi. lib. vj. cap. j. A.
 Origenes quā mirā fuerint puerilia in iuria. lib. vj. cap. j. A. et. B.
 Origenes domi arte matris detentus patrem in vinculis positum per epistolam confortat. lib. j. ca. p. A.
 Origenem pater inter seculares libros etiam aliquid de diuinis scripturis in dies legere ac memorie commēdare volentem coegbat. lib. vj. cap. j. B.
 Origenis ingenium. lib. vj. cap. j. B.
 Origenis dormiens pectus pater velut spūsancti sacramenti osculatur. ibid.
 Origenes vcamūseptimum agēs annū cum matre vidua z sex parulis fratribus in summa rerum penuria relinquitur. ibidem.
 Origenes hereticos etiam ex ipsa pueritia perhorruit. lib. vj. cap. j. B.
 Origenes grammaticam docet. libro. vj. capitulo. ij. A.
 Origenes plutarchu et eraclam fratres conuertit ad fidem. lib. vj. cap. ij. A.
 Origenes martyres ante tribunalia iudicium matibus et signis in fide re-

Zabula.

beat. ibidem.
Origenes vita et gesta referuntur. libro
sexto. capitulo. 7. secundo. per totum. et
cap. xliij. per totum.
Origenem a mille periculis diuina dex-
tra liberat. lib. vi. cap. ij. A.
Origenes a deo infidelibus exsolus est
ut cogatur de domo in domum lati-
tādo transire. ibidem.
Origeni dimetrius alexandrinus eps ca-
rhezizandi et docendi magisterium in
ecclesia tribuit. lib. vi. cap. ij. B.
Origenis abstinentie et vite asperitas.
libro. vi. C. 2. B.
Origenes multis animis nudis icedit pe-
dibus ibidem.
Origenes docēdi et sacras literas inter-
pretandi officium apud alexandria et
cesareā episcopi iungētibz habuit.
lib. vi. ca. scdo. B. et ca. xliij. C.
Origenes multos de schola sua ad mar-
tyrium perducit. lib. vi. ca. iij.
Origenes et schola multi martyres pro-
dierunt. ibidem.
Origenes se castrauit. lib. vi. cap. v.
Origeni inuidet demetrius alexandri-
nus episcopus qui pumo eū magna
cū admiratione coluerat. lib. vi. ca. v.
Origenes apud cesareā ordinatur prief-
byter. lib. vi. ca. v. et xviij.
Origenes sub zepherino romam venit.
libro. vi. ca. x. C.
Origenes etiam adamantius uocatus
est. lib. vi. ca. x. C.
Origenes sufficere non potest multitudi-
ni certatim ad se concurrentiū aud-
torum. lib. vi. ca. xj.
Origenis auditorium a prima luce usq;
ad pfundam nocte non cessat. ibidē.
Origenes eradicat discipulum suum in
partem sollicitudinis assumit. ibidē.
Origenes hebream linguam didicit. li-
bro. sexto. cap. xij.
Origenes se sacrarum literarū editio-
nes et interpretatiōes per colūnellas
vno codice distinxit. idem.
Origenes dicebat liberales disciplinas
nō parā cōferre ad intelligentiā scri-
pturarū. lib. vi. ca. xliij. A. et B.
Origenis fama quāta esset apud exte-
ros fuerit. lib. vi. ca. xliij. A. et B.

Origenis ingenium et eruditio summis
effertur laudibus. lib. vi. ca. xliij. B.
Origenes a duce arabie p lras exorat
venit plicat et erudit. li. vi. ca. xliij. C.
Origenes a māmea alexātri imperator
ris matre magna precibz euocatur
ut ab eo plus in religione christiana
firmari et erudiri valeat. lib. vi. ca. xv.
Origenes sub alexandro imperatore in
scripturas sacras scribere incipit. lib.
vi. ca. xliij. C.
Origenem ambrosius precibus et obse-
rationibus cōpellit. ut in sacras scri-
pturas scribat. li. vi. ca. xvj.
Origeni oīa ad scribendū cōmentandū
necessaria ābrofi? abūde mīstrat. ibi.
Origenes septē notarios qui dictata ex-
ciperent sibi inuicem succedētes toti-
demq; puellas habuit. ibidem.
Origenes quos libros canon vet. testas
mēti contineat ostendit. lib. vi. ca. xvij.
Origenes euāgelioꝝ ordinē quoq; tpe et
a qb? scripta sunt ostēdit. li. vi. ca. xvij.
Origenes euāgelistarum atq; pauli
scripta distinguit. lib. vi. cap. xvij.
Origenes dicit ecclesiā christi supra pe-
trum fundari. ibidem.
Origenes. xxx. commentariorū libros in
vna estate partē edidit. lib. vi. ca. xxiij.
Origenes in ezechielem. xxv. commenta-
rios edidit. lib. vi. ca. xxiij.
Origenes x. libros in cantica canticorū
scripsit. lib. vi. ca. xxiij.
Origenes bouillum episcopi hereticę
doctrina et disputatione sua emenda-
tum ad fidem et sanam doctrinam re-
dire sua. der. lib. vi. ca. xxiij.
Origenes. lx. agēs etatis sue annū tum
pūmū permittit ea q̄ in ecclesijs disse-
rebatur a notarijs excipi. lib. vi. ca. xxv.
Origenes. xxvj. cōmentarios in mattheū
edidit. lib. vi. ca. xxv.
Origenis centū epistolaz ensebius in li-
bro gessit. ibidem.
Origenes heresim helchēsaitarū ut pū-
mū cepit oiri restringit. li. vi. ca. xxvij.
Origenes eos qui dicebant animas cū
corpore ab? sterere disputatione sua ad
rectā fidem reuocat. lib. vi. cap. xxvj.
Origenes sub decio indicibilia tomēta
p xpi fide pertulit. lib. vi. cap. xxvij.

Zabula.

De litera. P.

Pastor liber videtur eiusdem autorita-
tis cum apocalypsi epistola.
Iacobi in de scdo petri et Ioannis. scdo et
tertio lib. iij. cap. xij. B.
Paulus ad apostolatū vocatur celesti
voce ad se delapsus. lib. ij. ca. i. C.
Paschali solēntate sedutio maxima hie-
rosolymis excitatur. lib. ij. ca. xij.
Paulus in v. de roma sub nerone capti-
te truncatur. lib. ij. cap. xxv.
Paulus et petrus pariter in eodē tem-
pore patiuntur. idem.
Pasche obseruatio qua die celebrari de-
beat magna quandoq; questio fuit.
libro. v. cap. xxiij. et xxiij.
Pascha tantum die dñica celebrari de-
bere decretum est in cōcilio que ob
id sub quomodo per singulas pūn-
cias conuocata fuerit. lib. v. cap. xxij.
Paschale ieiunium etiam tpiibus com-
modi obseruatur. li. v. ca. xxiij.
Paschale ieiunium an. xl. diebus debeat
obseruari aut paucioribus aliqñ du-
bitatum est. lib. v. ca. xxiij. B.
Paulus vsq; ad illucipi xpi euāgelium
pica. lib. ij. ca. i. et ij. li. vi. ca. xvij.
Pauli. xliij. sunt epistole autenticę. lib. ij.
ca. ij. et lib. vi. ca. xvij.
Pauli epla ad hebreos an canonica es-
set dubitatum est apud latinos. lib.
ij. ca. ij. et li. vi. ca. xv. et xvij.
Pastor liber ab herine est confectus. lib.
tertio. cap. scdo.
Pastor liber in quibusdam ecclesijs ve-
lur necessarius legebatur. li. ij. ca. ij.
Pastor: liber non est in canone. lib. secūdo
capitulo. xv. B.
Paulus ecclesiā ephesinam fundat ioan-
nes edificat. lib. iij. ca. xvij.
Paulus eruditior in verbis et potentior
in sensibz inter aplos xpi. li. c. i. A.
Paulus nō immensa librorum volumi-
na sed paruum eplazum opus dereli-
quit. lib. ij. cap. xij. A.
Paulus meminuit comparis sue. libro. ij.
capitulo. xliij.
Paulus eplam ad hebreos patrio ser-
mone conscripsit. lib. ij. cap. vlt. et cur
homo fecerit. li. vi. ca. x. B.
Papias iohannis auditor: et plicarū cō-

discipulus fuit. li. ij. ca. vi. A.
Papias fabulosa quedam natura. li. ij.
cap. vltimo. B.
Papias erigui sensus vir et minime ca-
par fuit. idem.
Papias q̄s fuerit et quoz in scriptis me-
minerit. li. ij. ca. vlti. per totum.
Pastoris. lib. ij. hircenus amplectit. lib.
v. cap. vij. A.
Panshe? iudei ecclesiastici eruditissimus
magr q̄tuz studiū ad xbu xpi plicā
dum adhibuerit. li. v. ca. ix. pauli est
epistola ad hebreos. li. vi. cap. xv.
Pauli epistola ad hebreos lucas in gre-
cum vertit. li. vi. ca. x. B.
Pauli epla ad hebreos quare solitā sug-
scriptionē non hz. li. vi. ca. x. B.
Paulus q̄re seipm non dicit hebreorum
aplm. li. vi. cap. vi. et x. B.
Paulus samofaten? artemonis heresim
instaurare conat? est. li. v. ca. xvij. A.
Paul? samofaten? dicebat ipm a maris
cipisse et initium habuisse de terra. li.
vij. ca. xv. B. cūq; cōis nature hoiem
fuisse. lib. vij. ca. xv. B. et ca. xv. B.
Paul? samofaten? in vltimo cōcilio an-
tiochēno cōiunct? heretice? et a cōcilio
dānatur ecclesijs. li. vij. ca. xv. A.
Paulus samofatenus et alchion omni
spectante cōcilio et excipiētibz no-
tarijs disputant. idem.
Pauli samofatenū eiusq; heresi? alchion
pbf cōcilio spectate validissime con-
uincit et cōsultat. li. vij. ca. xv. A.
Paulus samofatenus dolosus et fallax
primum promiserat firmitiano epo
corrigere errorem suū. li. vij. ca. xv. A.
Paulus samofatenus superbissimus et
arrogantissimus laudis et glorie cupi-
dissimus. li. vij. ca. xv. B.
Pauli samofateni superbie intolerabi-
lis. idem.
Pauli samofateni superbie euidentissimā
indicia que legere iocundum est. lib.
vij. cap. xv.
Paulus samofatenus psalmos de chris-
to compositos in ecclesijs cessare fa-
cit. idem.
Paulus samofatenus psalmos de se cō-
positos per mulieres diebus pasche
in mecho ecclesie canere facit. libro

Tabula.

vij. ca. xxv. B
Paulus famosatenus mulieres impudicas secum manentes habuit. lib. vij. ca. xxv. B.
Paulus famosatenus ne propter mulieres quas secum tenebat redargueret presbyteris et diaconis similem facit facultatem. lib. vij. ca. xxv. B.
Paulus famosatenus abiuravit et excoicavit et epatu antiocheno per concilium puatur. lib. vij. ca. xxv. C.
Paulus famosata cocilio excoicatus ex epatu puatur cum de ecclesia exire manu publica eius. lib. vij. ca. xxv. C.
Pax libertas ecclesie reddita maximino mortuo pulchre describitur. l. x. ca. x. B.
Pasmitius in concilio niceno claret. libro x. ca. iij.
Pasmitij oculum qui in confessione fidei fuerat euulsus constantius auidiobus oculis demulcebat. l. x. ca. iij.
Paulianiste et fortimiani rebaptisandi sunt. lib. x. ca. v. B. act. xix.
Petro Jacobo et Joani dñs oem scias tradidit. lib. ij. ca. j. A.
Persecutio prima hierosolymis facta oem xpi discipulos excepit aplos i varias dispartit regiones. l. ij. ca. j. B.
Persecutio prima apud hierusalē facta est sub Stephano primo martyre. libro ij. ca. j. B.
Petrus angelus a carcere liberavit et vinculis absoluit. lib. ij. ca. xij. C.
Petrus Simonem magu pumū in iudea confutat. vt supra.
Petrus sub claudio romā venit. l. secundo. ca. xij.
Petrus in vrbe roma primus xpi euangelium predicat. l. ij. ca. xij.
Petri audiendi summa inerat auditas ciuibus romans. l. ij. ca. xv.
Petrus Marci euangelium ppetuū ecclesie legendū tradidit. ibidem.
Petrus in pma sua epla romā note babilonis designat. ibidem.
Petrus cruci in vrbe roma iubente Nerone affigitur. lib. ij. ca. xxv. a. l. tertio. ca. j.
Petrus et paulus pariter et eodem tempore patiuntur. l. ij. ca. xxv.
Persecutio prima in christianos a Nerone excitatur. lib. ij. ca. xxvij. z. xxv.

rone excitatur. lib. ij. ca. xxvij. z. xxv.
Petrus et paulus simul in ecclesia corinthiorum docuerunt. idem.
Petri varias puicias iudeis tm predicas circuit. l. iij. ca. j. z. ca. ij.
Petri orat vt capite decorsum verso crucifigat qd z factū est. lib. iij. ca. j.
Petrus pauca nobis scripta dereliquit. lib. iij. ca. ij.
Petri prima epistola semper ab omnibus recepta. ibidem.
Petri. ij. epla a multis nō recipiebatur. l. iij. ca. ij. z. xix. B. z. l. vi. ca. xvij.
Petri euangelium reuelatū z actus non recipiuntur. l. iij. ca. ij.
Persecutio scda in xpianos a demetrio no excitatur. lib. iij. ca. xij.
Penitentia etiā post nefandissima scelera dñm seculi lib. iij. ca. xxi.
Petribus summis magna datur spes salutis. idem.
Petri z philippus vxores habuerit et filias nuptui dederunt. l. iij. ca. xxij.
Petrus vxore suā cū ad passionē duceretur confortat. l. iij. ca. xxij.
Persecutio tertia in christianos a traiano no excitatur libro tertio. ca. xxvij. B. z. B. in fine.
Persecutio in xpianos sub traiano excitata scribente plinio ad cesarem ex parte quiescit. lib. iij. ca. xxvj.
Persecutio quarta in xpianos sub antonio vero excitatur. l. iij. ca. xij. B. et ca. xij. xv. xvij. et lib. v. ca. primo scdo et tertio per totum.
Persecutorum scuitiam licet quandoq; episcopo se abscedendo fugere exempto polycarpi. l. x. ca. xij. A.
Persecutio durissima in xpianos recitatur ex longua lugdunensis epistola. l. v. ca. j. per totum.
Pertinax succedit comodo libro. v. capitulo. xxvj.
Pertinax sex mēsb; imperat. ibidem.
Pertinax succedit seuerus. ibidem.
Persecutionē quintā excitat seuerus in ecclesias. lib. vj. ca. j. A.
Petrum dicit origenes supra quem xpi fundat ecclesia. l. vj. ca. xvj. cui alludit. ca. fidelio. l. v.
Persecutio sexta in christianos a maximino

Tabula.

mino excitatur que tres annos durat. lib. vj. ca. xix.
Persecutionem septimā excitat decius in ecclesias. l. vj. ca. xxvij.
Persecutio octaua in christianos excitatur a gallo. l. vij. ca. ix.
Persecutio nona in ecclesias a valeriano excitatur. lib. septimo. ca. ix.
Persecutio valeriani apud cesareā palestine. lib. vij. ca. xj. z. xij.
Persecutio decima in christianos a diocletiano. xix. imperij sui anno. excitatur. l. vij. ca. xxv. B.
Persecutio in christianos a diocletiano excitata in communi describitur. lib. octauo. ca. p. j. B. z. c. ij.
Petri cubicularij diocletiani agones. libro oct. cap. vj. A.
Persecutio dura in christianos sub diocletiano apud nicomediam. l. vij. ca. v. z. vj. z. apud meletē. c. vj. B. z. apud tirū. ca. vj. B. z. apud egyptū. ca. vij. z. apud thebaidā fere incredibilis. c. ix.
Persecutio in christianos apud phrygiā suspenda. l. vij. ca. xj.
Persecutio. xi. a Maximino in xpianos excitatur. l. vij. ca. xvij. B.
Persecutio a maximino in xpianos excitata eo mādare sedat. l. vij. c. vlt.
Persecutio aliquādm maximino iubente sedata eodē mandate rursū instauratur. l. ix. ca. ij. iij. v. z. vj.
Petrus alexandrinus episcopus de maximini precepto capite detroncatur. lib. ix. ca. vj. A.
Persecutio duodecima in christianos a licinio excitatur. l. nono. ca. x. C.
Persecutio lucij arriani episcopi in veros fideles. l. vndecimo. ca. iij. z. iij.
Persecutionē. xij. grauem excitat iulianus in xpianos. l. x. ca. xxxij.
Persecutio. xij. in xpianos excitat a valente. lib. vndecimo. c. ij.
Phiantiqui morū instituta ex lege veteri desumpserūt. l. j. ca. j. A.
Philippus vnus de septē diaconis primus verbum dei samaritanis predicat. l. ij. ca. j. B.
Philippus simonem magum suis predicationibus confutat. ibidem.
Philippus euangelista tres filias sanctissimas habuit. l. v. ca. xxij. A.
Philippus quatuor filias habuit que prophesse fuerūt. l. v. ca. xxv.
Philippus dormiuit apud hierapolim. ibidem.
Philocompus est iactantie amator. lib. quarto. cap. xvj.
Philippus succedit gordiano. l. vj. capitulo vigesimo quarto.
Philippus impator xpianus fuit. ibidem.
Philippus impator phibitus est inter esse ministerijs paschalibus nisi prius peccata sua confessus inter penitentes staret. lib. vj. ca. xxij.
Philippus humiliter episcopi mandatis parat. ibidem.
Philippi imperatoris non parua humilitas. ibidem.
Philippus. vij. annis imperat. l. vj. capitulo. xxvij.
Philippo succedit decius. ibidem.
Philosophus acutissimus qui literatissimos ex nostris vincebat a simplici et illiterato sacerdote superatur. lib. decimo. cap. iij.
Pilatus anno. xij. tyberij iudee purificationē suscepit. l. j. c. xj.
Pilatus de resurrectione z alise chulsi mirabilib; tyberio refert. l. ij. c. ij.
Pilatus templum dei prophanare tentat. l. ij. ca. vj. A.
Pilat' gay cesaris statuas velatas noctu hierosolymam introferri z statui inber. lib. ij. c. vj. B.
Pilatus sibypsi mortem conscium. libro secundo. ca. vj.
Pionij martyrium ex hyreneo succincte describitur. lib. quarto. ca. xv. C.
Plinius secundus q nūq; in christianos deprehenderet sceleris de eorum innocentia scribit ad traianum. libro tertio. cap. xvj. B.
Plutarchum z erada fratres ouigenes conuertit ad fidem. lib. vj. ca. ij. A.
Plutarchus ab ouigene ad fidem conuersus martyrij cosectur palmā. ibidem.
Pontifices reges et prophete apud hebreos vngabantur. lib. primo. ca. p. iro. j. v.
Pontificatus z sacerdotiū christi declaratur. lib. j. ca. j. J.

Tabula.

Pompeius circa tempora christi hierosolimam armis occupat & sacra poluit. lib. primo cap. v. A.

Pompeius aristobolum iure hereditario regno et pontificio fungentem vincit cum liberis romam mittit. ibidem.

Pompeius pulso aristobolo hircano fratri pontificatu concedit. ibidem.

Pompeius omnem iudeorum gentem tributariam romano facit imperio. li. f. ca. v. A.

Pontifices qui a predicatione christi vsq; ad eius mortem in iudea fuerunt. lib. f. capitulo. xij. A.

Polycrates episcopus septem de parentibus suis habuit qui per ordinem fuerunt epi. lib. v. ca. xxiij. A.

Polycrates asianus episcopus non vult celebrare pascha semper in die dominica. lib. v. ca. xxiij. A.

Polycrates episcopus dicit pascha semper. xiiij. luna celebrandum esse. lib. v. capitulo. xxiij. A.

Polycrates videt non multum curare excoicationem q̄ rōne obseruationis paschalis in eum ferri posset. ibidem.

Portenta multa obsidionem & vastationem hierosolyme precesserunt que eius excidium presagebant. lib. iij. capitulo. vi. per totum.

Potentum insuetum & admirandum vir plebei? quasdam voces vbi hierusalem grande aliquod in alium presagientes constitissime & pertinacissime emittebat. lib. iij. cap. vi.

Polycarpus romam venit sub aniceto. lib. ij. capitulo. xij. A.

Polycarpus multos hereticos ad ecclesiam dei reuocauit. ibidem.

Polycarpus ab apostolis eruditus est & ab eis in ymorum episcopus ordinatus. lib. iij. capitulo. xij. A.

Polycarpum vidit hyrenus in libro. iij. capitulo. xij. A.

Polycarpi ad martionem hereticum preciarum & memorandum responsum. lib. iij. capitulo. xiiij. A.

Polycarpus tanq̄ christiane legis precipuus defensor inquiri iubetur ad tormenta. lib. iij. capitulo. xij. A.

Polycarpus in somnis videt cernical capitis sui flammis esse consumptum. ibidem.

Polycarpi amicis suis acq̄descens orantibus vt persecutionem fugiat de ciuitate commigrat. ibidem.

Polycarpus inuentus in quisitores suos humanissime suscipit. ibidem.

Polycarpus quis fuerit & quante maiestatis episcopus ex hyreni longa epistola referat. lib. iij. cap. xij. & cap. iij. per totum. & xv. A. & B.

Polycarpi inquisitores vifa dignitate viri penitet q̄ ad eum comprehendendum fuissent deputati. li. iij. ca. xiiij. A.

Polycarpus octoginta et sex annos habes quanta cum maiestate ad martirium p̄gredif. lib. iij. cap. xiiij. B.

Polycarpi passio memoratu & ueneratio ne dignissima describitur. lib. iij. cap. xij. per totum. presertim. B.

Polycarpus in ignem mittitur. ibidem.

Polycarpi oratio cum igne adureretur. lib. ij. ca. xv. A.

Polycarpi corpus igni consumi non potest. lib. iij. cap. xv. A.

Polycarpi corpus & mortuorum mucrone transfossus largissimum emittit sanguinem ita vt extingueret ignis. lib. iij. cap. xv. A.

Potamiana uirgo ougenis discipula pro christo primum inaudita sustinet tormēta: deinde cum matre marcella igni extinguitur. lib. vi. cap. iij.

Potamiana basilidi carnifici suo ea benigna tractauit coronam martyris: a dño impetrat. lib. vi. cap. iij.

Potamiana pluribus condiscipulis suis coronas martyris a domino impetratas deserit. ibidem.

Porphyrus in moysen comitadiicit. lib. vi. cap. xiiij. B.

Porphyrus in originem comitatis dicens eius ingenium & eruditionem miris effert laudibus. lib. vi. cap. xiiij. B.

Prophete reges et pontifices apud hebreos vngabantur. lib. j. cap. j. B.

Prepositus regine ethiopus a phillippo de fide instructus ex oibus gentibus primus baptisat. lib. ij. cap. j. C.

Prepositus regine ethiopus instructus et baptisatus christi fide apud ethiopes predicat. lib. ij. cap. j. C.

Prouinciarum iudices que in illis con-

Tabula.

tingebant noua & mirabilia imperatorum aut senatorum de morte referebant. lib. ij. cap. ij.

Probus succedit aureliano. li. vij. ca. xv. B.

Probus. vi. annis imperat. ibidem.

Probo succedit carus vna cum filiis carino et numeriano. lib. vij. ca. xxv. B.

Pseudo christi: et pseudo prophete et pseudo apostoli e quibus processerunt libro quarto capitulo.

Pudicitia suam vt seruarēt quatuor virgines due in flumini due in mare se demergunt. lib. vij. cap. xij. B.

De litera. O.

Quadratus vir doctus et fidelis librum apologeticum pro christi religione adriano obtulit. li. ij. c. iij.

De litera. R.

Reges pontifices: & prophete apud hebreos vngabantur. lib. j. cap. j. B.

Reges dudum christi appellabantur. ibidem.

Renocatus nepotes inde & christi consanguineos perducit ad domitianum. lib. iij. capitulo decimo quinto.

Reliquias iohannis baptiste athanasius subcauato sacrarij pariete paucis cōsecris diligenter inclussit. li. xj. ca. xxvij.

Romani post archelau iudeorum imperium assument. lib. j. cap. v. B.

Romani cum iudeorum regnum teneret sacerdotale vestem pontificibus non permittebat sed eam clausaz continebat. lib. j. cap. v. B.

Romanorum vetus erat decretum ne quis in deos referret nisi a senatu probatus. lib. ij. cap. ij.

Romanorum senatus noluit christum in numerum deorum referre. lib. ij. cap. ij.

Roma babylonis nomine designat in prima petri epistola. li. ij. ca. xv.

Romanorum episcopus vesp̄ ad soterem qui ab apostolis duodecim fuit successio. lib. v. ca. vj.

Rodo ecclesiaz scriptis & disputationibus iunxit. lib. v. cap. xij.

Rodo appellem hereticum disputado cōsultauit. ibidem.

Rufinus presbyter duos postremos libros ecclesiastice historie eusebij prioribus addidit in prologo rufini. lib. ij. in calce libri.

Rufinus presbyter madaia cremano episcopi historia ecclesiastica de greco in latinum in prologo rufini.

Rufinus iudee pro romano imperatore presidens insolentia iudeorum armis comprimi. libro decimo. ca. v.

Rufinus historie huius interpres didimus vidit & audiuit. lib. xj. c. vj.

De litera. S.

Sacerdotium romana potestate nunc hinc nunc illis nulla vite aut generis habita ratione committebat. li. f. ca. xj. A.

Sacerdotum annuis successioibus mutabatur. li. j. capitulo. xij. A.

Sacerdotes q̄ a predicatione christi vsq; ad eius mortem in iudea fuerunt. li. f. ca. xij. A.

Samaritani symonis magi artibus instructi ecclesiam clā ingrediētes baptismum furant. lib. ij. cap. j. B.

Samaritani symonem magum tanq̄ summum deum colebant. li. ij. cap. xij. A. & B.

Samaritani honores diuinos symoni & selene meretrici deferunt. li. ij. ca. xij. c.

Sanctitas iacobi minoris refertur. lib. ij. capitulo vigesimo tertio. A. & B.

Saducei iudei crudeliores ceteris iudeis erant. lib. ij. ca. xxij. C.

Saturninus vir diabolice mendaciorum magici imitatur. li. ij. c. vj.

Sapientie libri salomonis esse dixerunt egisippus hyrenus & omnis antiquorum chorus. li. iij. cap. xxi.

Sapientia salomonis liber authenticus. lib. iij. ca. xxij.

Sanctus diaconus viennensis inaudita & vix credibilia penarum genera constantissime sustinet. lib. v. ca. j. C.

Sanctus in tormētis ridens nec domuz nec patriā: nec nomen dignatur tormentibus exprimere. li. v. ca. j. C.

Sanctus q̄s & vñ esset in tormētis sepius interrogat? nihil aliud respondet q̄ christianus sum. lib. v. ca. j.

Sanctus dum torquetur quis animi vñ esset rogatus dicit aliud omnino nihil q̄ christianus sum. li. vj. ca. f. C.

Sabellij heresis orit̄ apud tholomaidas regionibus galli. li. vj. ca. iij. & v.

Sabellij heresis q̄ fuerit. li. vj. cap. quarto & quinto.

Sacerdotes constantinus longe sibi pres-

Tabula.

feribat. lib. i. c. x. C.
Salusti iniani prefectus in causa fuit quo minus Julianus in christianos defuerit. li. x. c. xxvj.
Saturni sacerdos omnibus dolis fraudibus eius reuelatis ad tometera deducitur. li. xl. ca. xxv.
Sacerdoti maxime ad decipiendos populos fraudes. lib. xi. ca. xv.
Sacerdos saturni quibus dolis matronarum maculauit castitatem. li. xi. c. xxv.
Saturni sacerdos miris dolis: et fraudibus velut id poscere numine oim fere matronarum castitatem comaculat. lib. xi. ca. xv.
Scripturas sacras in medijs plateis de mado diocletiani exuri vidit ensibus. lib. viij. cap. i.
Septuaginta discipulorum duorum discipulorum nomina nusquam inueniunt. lib. j. cap. xij. B.
Scianus magne apud tiberium potestatis vniuersam iudeorum gentem interimere conatur. lib. ij. ca. vj. A.
Selene meretricis symonis magi conatus et errores adiunat. lib. ij. ca. p. decimotertio. A. et B.
Selene meretricis velut prima mens consecratur et adorat. li. ij. c. xij. A. et B.
Seditio paschali solennitate hierosolymia excitata multa milia iudeorum interfecit. li. ij. c. xij.
Seditio marina inter iudeos testimonio iosephi referit. li. ij. c. xx.
Sepulchra duo sunt ephesi quorum unus iohannis appellat. li. ij. c. xxxj. A.
Seueriani taccianis eueritate ide heretici in quibus errabat libro quarto. cap. xvj. B.
Serui xpianorum metu tormentorum in xpianos quedam feda et nephanda mada confingunt. lib. v. cap. i. primo. B.
Septuaginta interpretes adinuicem separati eiusdem sententis et verbis ab initio vsq ad finez literas sacras interpretantur. lib. v. c. vij. B.
Seuerus xvij. annis imperat. lib. sexto. cap. i. v.
Severo succedit antoninus filius. lib. id.
Seuerus succedit. pertinaci. lib. v. ca. p.

vigesimo sexto.
Seuerus imperare multi illustres viri clauerunt. lib. v. ca. xxvj. et xxvij.
Seuerus persecutionem excitat in ecclesiis. li. vj. c. j. A.
Septuaginta interpretum editio oia cetera net que de scriptura sacra reputata sunt. li. vj. c. xij.
Septuaginta interpretum editio apostolicis autoritate firmata est. li. vj. c. xxvij.
Septuaginta interpretum editio nostra est. li. vj. ca. xij.
Serapion aliqui a fide lapsus morti propter charistie tradit. li. vj. c. xxxij.
Serapione morti primo eucharistia perit quia peruenire non potuit puero parum eucharistie dedit. li. vj. c. xxxij.
Serapione morti primo puer parum eucharistie tradit. li. vj. c. xxxij.
Serapione aliqui a fide lapsi historia memoratu dignissima. li. vj. c. xxxij.
Sepulture mandata xpianorum corpora esodiunt carnes diocletianis in mare phiciunt. li. viij. c. vj. B.
Seditio maxima inter paganos et xpianos apud Alexandria oritur. li. xj. c. xij.
Serapis simulachrum nimis vastum apud Alexandria summo in honore a paganis habetur. li. xj. c. xij.
Serapis simulachrum si quis attingeret dicebatur pagani terra ilico desiccare celumque repetere ruiturum. li. xj. c. xx. i. ij.
Serapis simulachrum quidam miles xpianus arrepta bipene vel lignum aridum facile fecit et mebratim diuisum in conspectu totius populi exurit. li. vndecimo. ca. p. xij.
Serapis templi dolis ad fallendos populos callidissime mirorum ingenio compositis plenus. li. xj. c. xxxij.
Serapis euerso simulachro vnusquisque apud Alexandria crucis dnice signum in postibus parietibus et vestibus depingit. lib. xi. c. xxij.
Simone magus celebris fame apud samaritanos habetur. lib. ij. c. j. B.
Simon magus a philippo diacono susperatur. li. ij. c. j. B.
Simon magus credere se simulat: et baptisatur. li. ij. c. j. B.

Tabula.

Simone magi petri industria coprehensus meritas penas exsoluit. li. ij. ca. j. B.
Simone magus plurimos verbis rome ciues seducit. lib. ij. ca. xij. A. et B.
Simon magus de rome decretus est et staturae honore donatus. lib. ij. ca. xij. a. et c.
Simon magus tanquam summus deus a samaritanis adoratur. lib. ij. ca. xij. a. et b.
Simon magus fuit caput et origo omnium heresim. lib. ij. ca. xij. B.
Simon magus primum in iudea a petro constitutus romam venit. lib. ij. ca. xij. C.
Simeon filius cleopae secundus episcopus hierosolymitanus confessor christi. libro tertio. capitulo nono.
Simeon centum. xx. annorum senex constantissime crucis supplicium protulit mirabilibus obsequiis aderat. lib. ij. ca. xxvj. A.
Simeonem cleopae filium apostoli et discipuli facto concilio qui iacobus in sede hierosolymitana succederet elegerunt. lib. ij. ca. ix.
Simon mago menander succedit. libro tertio. cap. xx.
Simeon cleopae filius ab omnibus in episcopum eligitur: quia esset consobrinus christi. libro. iij. cap. i.
Symachus sacerdos literarum interpretis hereticus fuit. lib. vj. ca. xij.
Simplicitas sancta argutias et loquacitatem acutissimi dialectici vincit et superat. libro. x. ca. iij.
Sofronia romana matrona videns virum suum aetate de stupro esse appellanti consentire peccatum suum gladio traserberat. lib. viij. ca. xvj. B.
Sofronie romanae matrone mitra per sua consuetudinem pudicitia fortitudo. ibidem.
Spiridion episcopus in episcopatu pastor omnium permanet. lib. x. ca. v. A.
Spiridionis acta preclar. ibidem.
Spiridion furibundus in solio dei virtute tota nocte manserat. lib. x. ca. v. A.
Spiridion filius sepulchro vocat que ei depositum indicat. lib. x. ca. v. A.
Stephanus primus diaconus et primus post christi mortem lapidatus. li. ij. ca. j. A.
Taccianus iustini auditor autor fuit heretici eueraticarum. li. iij. ca. xxvj. a. et b.

Taccianus pari lege nuptias et fornicationem damnat. lib. iij. ca. xxvj. B.
Taccianus infinitum librorum numerorum reliquit. ibidem.
Taccianus librum aduersus gentes parum scripsit. ibidem.
Taccianus salutem a deo in dubium reuocant. lib. iij. ca. p. xvj. A.
Testimonium admirabile iosephi de christo. lib. j. ca. xij. B.
Tertulianus institutionum romanarum peritissimus hec de christo scribit. lib. ij. ca. ij.
Testes falsi digna a deo periturum sui suscipiunt vitionem. lib. vj. ca. vj.
Thaddeus vnus de xlij. discipulis fuit. lib. j. ca. xij. B.
Thaddeus post christi ascensionem missus a thoma venit ad abagarum regem. li. j. ca. xxvj. B. et lib. ij. ca. j. B.
Thaddei et abagari collocutio. libro. j. ca. p. titulo. xxvj. B.
Thaddeus impositione manus abagarum curat a morbo per naturam insanabilem. lib. j. ca. xxvj. B. et lib. ij. ca. j. B.
Thaddeus abdon podagra laborantem sanat. ibidem.
Thaddeus in ciuitate edissena congregatis ciuibus iubente abagaro christi fide predicat. libro. j. ca. p. xvj. C.
Thaddeus ciuitate edissenorum christo fideliter credulitate sociat. lib. ij. ca. j. A.
Thomas post christi ascensionem thaddeum ad abagarum mittit. lib. j. ca. p. xvj. b.
Thomas et iudas idem libro. j. capitulo decimo septimo. A.
Theodas magus prophetam esse dicebatur. lib. ij. ca. p. xi.
Theodas dicebat posse verbi sui precepto iordanis fluuientia dirimere. libro ij. capitulo. xj.
Theodas vir seditiosus persuadet populi multitudinem sublaris propriis facultatibus vrbem excedere. lib. ij. ca. p. vi.
Theode seditio faci cura dirimit. ibidem.
Theode caput desertum hierosolymam deportatur. lib. ij. ca. p. xi.
Thomas in diuisione apostolorum parthos sortitur. lib. ij. capitulo. j. et libro decimo. cap. x.
Theodorus couarins primus rome dicere ausus est purum hominem fuisse.

Tabula.

- te xpm. libro. v. cap. xxxij. B.
Theodotum cotarium victor excoica-
uit. libro. v. ca. xxvij. B.
Theodotus arte medic^o eps laodice-
sis in omni optima institutione precipi-
us clarus. lib. vij. ca. vltimo.
Theotignus simula chrum ita artibus
magicis compaginat vt oculos intue-
tum fallat et responsa reddat. libro.
ix. cap. x. A. et cap. v.
Theodorus adolefcens sub iuliano tor-
quetur. libro. x. ca. xxxvj.
Theodoro cum torquetur astabat inue-
nis qui sibi sudores lintheo exterge-
ret et a quaz fr equeter infunderet. lib.
x. ca. xxxvj.
Theodosius a gratiano in consortem re-
gni accersitus orientis partes admi-
nistrandas suscepit. libro. xi. ca. xiiij.
Theodosius valentiniano fidem xpi re-
stituit et regnum. lib. xi. ca. xvij.
Theodosius apud thessalonicam popu-
lum dolose ad ludos vocatum passum
obtruncari quicquid occurrisset gladio
tuber. lib. xi. ca. xvij.
Theodosius a sacerdotibus italie de pe-
cato suo redargutus humiliter agno-
scit delictum culpam cum lachrymis
professus publicam penitentiam in
cospectu totius ecclesie deposita rega-
li purpura patienter exegit. libro. xi.
ca. xvij.
Theodosius legē sanxit vt sentētie prin-
cipum super anima duerside late in-
ferrentur. li. xi. ca. xvij.
Theodosij faciles et preclari mores. lib.
xi. ca. xix.
Theodosius rem ecclesiasticam et xpi-
anam religionem in orientis partibus
mirifice et iunxit et auget. ibidem.
Theodosius infantum deo charus fuit
vt iohannem monachum spiritu pro-
phético repleuerit cuius responsis
agnosceret pacem retinere aut bellū
gerere prestaret. ibidem.
Theodosius ad vltimam valētinia-
ni mortem contra eugenium tyran-
num processurus orationib⁹ ieiunijs
et cilicio q^o gladius plus se munuit et ar-
mat. lib. xi. ca. xxxij.
- Theodosij summa religio. libro. xi. capi-
tulo. xxxij.
Theodosius contra eugenium processu-
rus ante martyriū et apostolorū the-
cas iacebat cilicio prostratus. ibidem.
Theodosius in ipso belli conflictu vt con-
uerfas suorum acies videt protectis
armis prostratus in cospectu dei ad
orationū recurrit auxilia et exaudit.
libro. xi. ca. xxxij.
Theodosij pce sua vehemens exort⁹ vē-
tus tela paganorū in ipsos retorquet.
libro vndecimo. capitulo. xxxij.
Theodosius archadio et honorio filijs
illi orientem huic occidentē admini-
strandū tradit. libro. xi. ca. vltimo.
Theodosius republica bene composita
partito in filios imperio plenus diebus
moritur. li. xi. ca. vltimo.
Theodosij xvij. annis feliciter imperat.
ibidem.
Tiberij xpm sua penitētia et autoctas-
te in deos refert. lib. ij. ca. ij.
Tiberius accusatoribus xpianorum pe-
nas cominatur. lib. ij. ca. secundo.
Tyberio imperate euangelij sermo vsq^{ue}
quaq^{ue} percurrat. lib. scdo. ca. iij. A.
Tiberius xvij. imperij sui anno moritur.
li. secundo. ca. quarto.
Tiberio succedit gāius. ibidem.
Titus hierosolymam obsides totus stus
pet horrescit et miratur videns tātā
cadauerum multitudinē de muro in
vallos precipitatum. lib. iij. cap. iij.
Titus manu ppria scripsit libros iose-
phi ab oibus legi debere. li. iij. ca. viij.
Titus duob⁹ annis et duobus mensibus
imperat. lib. iij. ca. xi.
Tito succedit domitianus frater. ibidē.
De litera. A.
Valerius grat⁹ annā a sacerdotio des-
turbat hīmaelitū sufficit cui eleazar
rum et huic symonem cui iosephum q^o
et caphphas subrogat. li. i. c. xij. A.
Valentinus heresis valentiniane autor
romam venit sub higinio. lib. iij. capi-
tulo. ix. et x. A.
Valerianus succedit gaſo. lib. septimo
capitulo nono.
Valerianus initio iperij humanissimus
fuit in xpianos. libro. vij. cap. ij.

Tabula.

- Valerian⁹ a preceptore suo pessimo de-
prianatus xpianos dure persequi-
tur. lib. septimo. cap. ix.
Valerianus magicis artibus operam
dat. ibidem.
Valerianus vt ritus magicos conficiat
horrenda perpetrat. li. septi. cap. ix.
Valerianus a barbaris captus et lumi-
nibus orbatus filios suos reliquit
successores ibidem.
Valeriani persecutio apud cesareā pa-
lestine. lib. septimo. ca. xi. et xij.
Valentinianus succedit iouiniano. lib.
xi. cap. scdo.
Valentinianus a iuliano p fide christi
de militia pulsus tandem recipit im-
perium ibidem.
Valentinianus in consortium regni as-
sumit fratrem valentem. ibidem.
Valens in consortium regni a fratre va-
lentiniano assumpt⁹ orientales par-
tes gubernat. lib. xi. cap. scdo.
Valens fauendo hereticis xpianos
dure persequitur. lib. xi. ca. scdo.
Valens nihil audent in anathasij triste
committere. lib. xi. ca. p. scdo.
Valentinianus audiens populos pro
epo eligendo dissidentes subito vna
voce in ambrosium prefectum con-
sentire populi desiderium omni ma-
turitate iuber impleri. lib. xi. cap. xi.
Valentinianus sarnatico bello ad quod
de gallijs properauerat vix dum in-
choato apud illiricum moritur. libro
xi. capitulo. xxiij.
Valentiniano succedit gratianus et va-
lentinianus admodum paruul⁹ eius
filij. ibidem.
Valentinianus valentiniani filius ad-
modum paruulus imperiali purpu-
ra induitur. ibidem.
Valens gothis cum vrgentib⁹ in pre-
dio quo ex bello trepidus conuge-
rat imperatris sue penas igni exu-
sus dedit. lib. xi. cap. xxiij.
Valens cum fratre primo post cum fra-
tris filijs quatuordecim pariter an-
nis imperat. ibidem.
Valentini in orientis partibus granus
nepos succedit. lib. xi. cap. xxiij.
Valentinianus scdus vltis iustine ma-
tris seduct⁹ ecclesie fores armis co-
stringi ambrosiumq^{ue} in exilium ten-
di iuber. lib. xi. cap. xv.
Valentinian⁹ armis maximi tyranī ter-
ritus in fugam vertitur et exilium. li.
xi. cap. xv.
Valentiniano theodosius fidē restituit
et regnum. lib. xi. ca. xvij.
Valentinianus scdo laqueo vitam sibi
adimit. lib. xi. ca. xxxj.
Valentiniano scdo substituit eugenius
tyrannus. lib. xi. ca. xxxij.
Valerianus prebet intellectū herodi. lib.
scdo ca. x. B.
Vespasianus galbe et othoni succedit.
lib. tertio. cap. tertio. A.
Vespasianus iudeos oppugnans ab ex-
ercitu imperatorū efficitur et romam
venit. ibidem.
Vespasianus ad imperium recenter as-
sumptus relicta iudea tiro filio cu-
ram belli derelinquit. ibidem.
Vespasianus diligenter inquit si ali-
qui de familia dauid superessent. lib.
tertio. cap. x.
Vespasianus decem annis imperat. li.
tertio. cap. x.
Vespasiano titus filius succedit. ibidem.
Vespasian⁹ nihil in morte xpianis in-
tulit. lib. tertio. cap. xij.
Vexatio prebet intellectum maximino
lib. octauo. cap. viti. et lib. ix. ca. x. A.
Veteris testamenti libri qui habentur
in autoritate ex melitone recitantur
lib. quarto. cap. xxiij. C.
Vexatus paganus pbatissimus adole-
scens sua magnanimitate multos ex
nostris animat. lib. v. ca. j.
Viduitatis gratia ordinantur diaconi.
lib. scdo. cap. j.
Viuenti riuus et ordo primorum crede-
tium in egypto. lib. ij. ca. xvij. A. et B.
Victor eps romanus totius alic et vicin-
narum puincia⁹ ecclesias q^o in obi-
uatioe pasche in occidentali⁹ ecclesia
nō auenerint excoicat. li. v. c. xxiij. A.
Victor q^o ecclesias asianas q^o sibi in ob-
seruatione pasche nō conueniebant
excommunicauerat a ceteris coepis
redarguitur. li. v. cap. xxiij. A.
Vltima aris assistēs ne immolaret enti-

Tabula.

ra est agnam lib. tertio. ca. vi.
 Vienna et lugdunum nobilissime vires
 galliarum. lib. v. ca. j. A.
 Victor theodorum cotariū excoīcat qđ
 prius rome dicere ausus sit xpm pu-
 rum hoīem fuisse. lib. v. capi. xxvj. B.
 Virgines due ne a pagano sua p̄stina-
 tur pudicitia matris sequētes exem-
 plum monita apud antiochiam se in
 flumen demergunt. lib. viij. ca. xij. B.
 Altio digna dei multiplex in iudeos pro-
 pter scelera gentis in xpm patrata.
 lib. scđo. capi. vi.
 Altio diuina in restes falsos. lib. vi. c. vi.
 Altio digna dei in maximinum. li. viij.
 capit. vltimo.
 Angebantur apud hebreos reges pon-
 tifices et prophete. lib. j. ca. j. B.
 Ursinus diaconus romanus per vim et
 seditionem vrbis ep̄m se fieri extor-
 quer. cum damasus iure liberio suc-
 cederet. lib. xj. capi. ix.
 Theobites quia repulsus nō meruit
 episcopatum ecclesiam conturbat. li.
 quarto. capi. xxj.
 Theophilus ep̄s antiochenus scriptis
 ecclesiam iuuat. lib. iij. ca. pit. xxij.
 Tomenta erubescenda indigna etiam
 que scribuntur pagani christiani se-
 mims ingerunt. lib. viij. ca. pit. xij.
 Traianus succedit herne. li. iij. ca. xvj.
 Traianus terram in christianos per se-
 cutionem excitat. lib. iij. capi. xxvj. A.
 et. B. in fine.
 Traiani persecutio scribente ad eum p
 christiani p̄mo secundo ex parte
 sedatur. lib. iij. ca. xxvj.
 Traianus luco quieto mandat delere
 meīopotamiam fundatus q̄ iudei in
 eum rebella sent. lib. iij. capi. ij.
 Traianus. xx. annis sex mēibus minus
 imperat. lib. iij. capi. tertio.
 Traiano succedit hadrianus. li. iij. c. iij.
 Zepherin⁹ succedit victori in sede ro-
 mana. lib. v. capi. xxvj. B.
 Zepherini tempore natalis primus
 diuini visionibus vt ab heresi resti-
 pisceret admonitus demū ab ange-
 lis dure castigatus peccatum suum
 multa cū lamentatione deplorat. li. v.
 capi. vlti. A.

Cyridous apud alexandriam sub de-
 cio patitur. li. vj. capi. xxx. C.
 Ydrie in egypto fictiles fuerunt vndiqz
 minutis foraminib⁹ circumdate: quo
 defecator aqua reddatur et purior
 lib. o. xj. capi. xxvj.
 Ydriam egyptij pro deo colunt. lib. xj.
 capitulo. xxvj.

Finis Tabule.

Pubij Fausti Andrelini forolinensis
 regij poete laureati in eusebii Cesariē-
 sem a magistro Soffredo bonifardo ex
 mio sacre pagine doctore Parisiensis
 summa cum diligentia castigatum

Carmen.

Inclata si queris sanctorum gesta vrb-
 roum:
 Omniatam cultum scripta volumen
 habet.
 Obsita que fuerant magnosqz oppressa
 veterno.
 Boussardi polijt lima diserta mei.
 Boussardi eternos digni vixisse p̄ānos:
 Quo reliqua et turpi vindicet acta situ.
 Et positū est cunctis certo caput ordine
 rebus:
 Ut facilis breuius semita pandat iter.
 Quid non longa dies multis oblitterat
 annis.
 Sed nihil est qđ nō secula cura nouet.

Registrum.

a. b. c. d. e. f. g. h. i. k. l. m. A. B. C.
 Omnes sunt quaterni preter. C. qui est
 duernus.

Prologus

So. j.

Incipit prolog⁹ Ru

fini presbyteri in hystoria ecclesiasticā
 ad Cromatium episcopum.

Erroꝝ di

Dicit esse medicorū vbi
 unuincere vibibus vel
 regionibus generales
 viderint morbos pro-
 uidere aliquod medi-
 camenti vel poculi ge-
 nus: quo premuniti homines ab immi-
 nenti defendātur exitio. Quod tu quoz
 venerāde pater Cromati medicine ere-
 quans genus tēpore quo diuersis Ita-
 lie claustris Alarico duce gorthorum se-
 pestifer morbus infudit et agros armen-
 ta: viros longe lateqz vastauit populis
 tibi a deo commissis feralis exitij aliqđ
 remedium querens per quod egre mē-
 tes ab ingruentis mali contagione ab-
 stracte melioribus occupate studijs te-
 nerentur inungis mihi vt ecclesiasticā
 hystoriam quā vir eruditissimus Euse-
 bius Cesaricensis greco sermone cōscri-
 pserat in latinum verterē. cuius lectio-
 ne animus audientium vincit vñ no-
 stram rerū gestarū. audius petit: obli-
 uionem quodāmodo malorum que ge-
 rerentur acciperet. A quo ego: cū opere
 excusare me vellē vtpote inferior et im-
 par et qui in tam multis annis vsū la-
 tini sermonis amiserim considerauī qđ
 nō absqz aliquo apostolice institutionis
 ordine nobis ista preciperes. Nā et cum
 dominus aliqñ esurientibus in deserto
 auditorum turbis diuisset ad apostolos
 dare eis vos manducare. Philip. vnus
 ex apostolis intelligēs eo magis splēde-
 scere diuine virtutis insignia si mino-
 rum quozqz ministris implerentur non

protulit panes apostolice recōditos pes-
 re: sed puerulum adesse dixit habentem
 quinqz panes et duos pisces: que verēcha-
 de excusans adiecit sed hec q̄ sunt inter
 tantos quos magis in angustijs opib⁹
 et desperatis: clara fieret diuina potē-
 tia. Sciens ergo ex illis te defendere vñ
 scipulis recordatus q̄ philippi fortas-
 sis exemplo vbi pascendi turbas tēpus
 vidisti puerulum subrogaueris. qui paz-
 nes quidē quinqz sicut acceperat dupli-
 caros adhibere: ad explendum in euā-
 gelicum sacramentū proprio labore ca-
 ptos adderet etiam pisciculos duos ag-
 gressus sum exequi vt potui qđ precepe-
 ras certus q̄ excusabit imperitie nostre
 culpas precipientis auctoritas. Sciens
 dum sane est q̄ decimus liber hui⁹ ope-
 ris in greco quoniam perparum erat in
 rebus gestis: reliqua omnia in episcopo-
 rum panegyricis tractatibus nihil ad
 scientiā rerum cōferentibus occupatus
 omissis que videbantur superflua hysto-
 rie si quid habuit nono p̄iunctimus libro
 et in ipso Eusebii narrationis dedimus
 finem. Decimum vero et vndecimum li-
 brum non conscripsimus. partim ex ma-
 iorum traditionibus: partim ex his que
 nostra iā memoria cōprehenderat: et eos
 velut duos pisciculos suprascriptis pas-
 nibus addidim⁹ quos si tu et pbaueris et
 benedixeris pro certo confidā q̄ sufficēt
 turbis. Continet autem omne opus res
 in ecclesia gestas a saluatoris ascēsiōne
 et deinceps. Nostri vero duo libelli a
 tēpore constantini post persecutionē
 vsqz ad obitum theodori augusti.

Explicit prologus.

a

Incipit liber primus historie ecclesiastice Eusebii cesariensis.

Accessiones

sanctorum apostolorum et tempora quae saluatore nostro usque ad nos decursa sunt: quaeque et quae in his erga ecclesiam statuta gesta sunt: qui etiam insignes viri in locis maxime celeberrimis ecclesiarum fuerunt: vel qui singulis quibusque temporibus seu scribendo seu docendo verbum dei nobiliter astruxerunt: quae etiam vel quatuor vel quae nona contra religionem dogmata perferentes ad profundum erroris studio contentiones ad profundum erroris studio se preceptoresque perferunt: passim velut lupi graues gregem christi lacerantes: necnon et ea mala quae in deorum gentem pro insidijs quas aduersus saluatorem moliti sunt vastauerunt: quibus etiam modis quoniam quibusque temporibus doctrina christi et sermo diuinus agendum impugnatus est: quatuor his reperiuntur usque ad suppliciorum patientiam et perfusionem sanguinis per verbum dei veritate certauerunt: sed et maria nostra suscepta temporibus atque in his deum saluatoris nostri erga singulos quosque vnicuique clementissimum subsidium scribere mihi volenti non aliunde sumendum videtur exordium quod ab ipsa deum et saluatoris nostri iesu christi praesentis corporali. Sed mihi queso veniam dari. Cofiteor namque quod in hoc opere viribus nostris maiora tetamur et fideliter et integre que sunt gesta narremus: et rudes ac nulli ferre nostrorum ingressam via huiusmodi itineris primi audeamus incedere. Et licet deum ducem futurum deum saluatoris nostri certus sum nobis suffragia affutura: hominum tamen nulla quibus possumus in itinere conspiciamus praecessisse vestigia: nisi quod sparsim singulorum quorundam scriptorum: seu rerum gestarum ad nos usque indita ac monumenta transmissa sunt. Et quibus quaedam nobis luminaria faces velut in obscuro positae eminens accendunt: et tanquam et sublimi specula quae nos

gressum tendere oporteat: ac viam verbi absque errore dirigere eorum vocibus ammemorari. Quaeque igitur proposito operi conuenire credimus ex his quae illi sparsim memorauerunt eligentes: ac velut et rationabilibus campis victorum discipulos de serpentes historia narratione in unum corpus redigere: et coagmentare tentabimus: satis abundeque grati putantes et si non omnium nobilissimorum certe saluatoris nostri a postolorum successores celeberrimis quibusque ecclesiis fraditas in unum colligere: atque in ordinem modicam digerere. Opus autem mihi praecessarium video: assumpsisse: eo magis quod suspensus dixi: nemine ecclesiasticum dumtaxat scriptorem ad hanc partem narrationis animum adiecit: conperio. In quo illud etiam spero quod et vultus plurimum rerum gestarum cognitione studiosis quibusque noster hic conferat labor. Quantum iam de his ipsis nonnulla etiam in chroniciis. In eo opere quod de temporum ratione conscripsimus breuiter succinctorum perstrinxerim. Plenus tamen in praesentem opere singulorum narrationem aperire tentabimus. Incipiet igitur mihi sermo ab ipso domino sicut primissimus christo. Verum quia christiano res gestas scribere proponimus consequens videtur ut prius vel genus hoc hominum unde dicitur exordium vel quid nois ipsius contineat ratio et cuius gens ista et populus appellacione ceterum reperentes paulo altius exponamus.

Capitulum primum quod deus et dominus creator omnium ac dispensator universi foris ipse sit scdm ea que in lege et prophetis scripta sunt.

Sicutur quonia

ipsa duplici ex modo constat et diuina et eo pariter atque humana natura plenitudine tenet caput in eo diuina substantia peccata humana quae per nostra salute succipit habent. Et ita deum perfectius nobis narratio dirigitur si a capite. I. a diuinitatis eius verbo sumamus exordium per quod christiano (que gens nouae appellacionis creditur) antiquitas

hobilitas pariter ostenduntur.

A Ctenus igitur christi et ipsius substantiae et eius naturae perferre ac perferre nullus sermo sufficit. Siquidem etiam diuinitas de eo ita pronuntiat oraculo dicens. Generatorem eius quis enarrabit. Sed et alibi celestibus nihilominus de eo vocibus ita refertur. Quia nemo nouit filium nisi pater: sed neque patrem quos nouit nisi filius. Solus ergo ille qui genuit nosse dicitur filium patrem: sine dubio excludit ceteros ad discutendam notitiam qui ad unum solum patrem filii scientiam reuocant. Hic igitur in his voluminibus quae diuinitas scripta creditur lux eterna et ante mundi initium semper fuisse praedicatur. Sapientia quoque substantialior verbum primum in principio apud patrem: et deum verbum substantiae narrat. Quis ergo poterit esse qui ante omnes creaturas visibile atque inuisibile semper fuisse et in initio iam fuisse ex ipso patre natum et cum patre sempiternum extitisse describit sermone comprehendere. Quis omnium celestium immortalium diuinarumque virtutum dominus et dux atque princeps celestis militiae et magni filii angelorum voluntatis paterne efficaciam quem cum patre omnia que sunt creasse condidisse constat ut verum filium et unigenitum et omnium creaturam dominum et regem ac dominatorem paternam virtute ac potestate cuncta moderantem verbis explicet dei replet. In principio (inquit) erat verbum et verbum erat apud deum et deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt: et sine ipso factum est nihil. Sed et moyses maximus et vetustissimus prophetarum multis ante seculis haec eadem praestatur cum celitus inspiratus originem mundi et rerum initia de eo plenius aperiret conditor omnium patrem cum filio mysticis ac sacratis designat eloquijs. At namque. Et dicit deus. Faciamus hominem ad imaginem similitudinem nostram. Sed et dauid antiquissimus etiam ipse (licet moyses posterior) propheta dicit. Verbo domini caeli firmati sunt: et spiritus oris eius omnia virtus eorum. Et alio idem nihilominus designat oraculo de deo dicens. In

dixit et facta sunt ipse in mandatis et creaturae sunt. In quibus euidenter mandatis per sonam patris et filii operantis expressit. **C**um igitur his et alijs quamplurimis vocibus sparsim per diuina volumina creator omnium cum patre filius declaratur superest ut de his que post conditionem mundi per hominum dispensationem transegit quamque possumus breuiter perstringamus. **C**onstitit quidem et antea pietate praeditis viris asstitisse et docuisse que ad cultum diuinum pertinere videbantur ostenditur. Sed euidentius et familiarius abrahae atque eius familiae quantum facta erat deum hominum innotuisse describitur. et velut preceptorum quidam ac monitor illius extitisse profusie refertur. Denique in diuinis oraculis scriptum est: quia apparuit deus abrahae tanquam communis aliquis deus sedenti ad illicem mambre. At ille surgens cum hominem videret. adorauit et veneraturus ut dixit. Sed et proprie vocis professione praesentiam se testatur non ignorare diuinam dicens. Dominator domus quae iudicas omnem terram nonne facies iudicis. Que vitiositas non ad patrem sed ad filium referenda posterioris in carne dispensationis ratio plenius expleta designat. Et idem propheta dauid dicit de deo. Misit verbum suum et sanauit eos. Et liberauit eos de corruptiionibus eorum. Sed adhuc euidentius per moysen de eo quod dominus sit ipse cum domino diuina testantur eloquia cuius dixit. Per luit dominus super sodomam et gomoram sulphur et ignem a domino. Eundemque cum apparuisset iacob deum esse eadem scriptura designat cum dixerat ab iacob. Jam non vocabitur nomen tuum iacob: sed israel erit nomen tuum quia superualuisti cum deo. Et paulo post dicit. Et vocauit inquit iacob nomen loci illius visio dei dicens. Uidi enim dominum facie ad faciem salua facta est anima mea. Et hoc est factum de alijs angelorum vel celestium virtutum ista sentire. Nullus enim illorum si quando mortalius ex celesti praecipitum adesse mandatum dominum vel deum diuinum sermo commemorat. Hic etiam iesu successori moysi cum asstitisset periclitanti quis esset responso euidentissimis designauit dicens. Princeps militiae

die virtutū dñi ego suz. Cūq; his auditis adorasset famulus vt decebat. Solue inquit ad eū corrigi calciam mēi tui. Loc⁹ enim in quo tu stas terra sancta est. In quo consideranda est preceptoium similitudo qm̄ non erat hic alius ab eo qui dixerat ad moysen de rubo ignis dicens ne appropimes huc. solue calciam ēta de pedibus tuis. locus enim in quo tu stas terra sancta est. Et addidit dicens. Ego sum deus patrum tuorum deus abraham et deus isaac et deus iacob. Claruit igitur ex his omnibus quod verbum dei et deus et dominus et creator omnium cum patre filius designatus est.

¶ Nunc vero etiam illud videam⁹ quomodo et sapientiam seculi substantia liter se existere eide ipse in diuinis ostendat oraculis per salomonem hec de semetipsa sapientia mystica vocibus prodens. Ego sapientia in altissimis habitata in consiliū et scientiā et sensum ego inuocauit. Per me reges regnāre potētes per me scribūt iustitiam. Per me pceres magnificāz et p̄tāni p me obtinent terram. Et post aliquāta itez dicit. Dñs creauit me initū et p̄tāz in opa sua an̄ secula fundauit me initū p̄tāz terrā faceret teofundarent ante oēs aut colles mō me. Quā preparabat celos aderam ei: et cū ipso erat cui adgaudebā quotidie. Letabar aut coraz ipso in omni tempore quā nibus fuisse ab initio in dō et ante oē qd̄ diuinitiam constar.

¶ Quid autē cause fuerit q̄ nō omnib⁹ passim sicut nūc etiā antea innotuerint: exponem⁹. Nōdū capere poterat perfectam sapientiā xp̄ig; doctrinā rudis adhuc mūdus et peritū torius ignarus. Demq; statim in iur̄is cum adhuc hi q̄ p̄mū creati fuerant homines in beatitudine degerent mandato dei negligentia corrupto hanc vitam mortalem et fragilitati obnoxia decidērūt ac terre hui⁹ diuina maledictōe dōnare habitaculum p̄ paradisi delit̄is commutauerunt. 3ā ve

ro qui huiuscemodi genitoribus per orbem terre diffusū sunt serino magis ac deluino ritu oberrātes non r̄bes ad societatem: non mores ad honestatem nō leges ad vite iustitiam tenuere. Artium vero disciplinarūq; apud eos et totū p̄hi losophie: ne ipsū quidem nomen habebatur: sed aggresses quidem et vagi p̄ de terra multis sedibus vagabātur. Si quis vero ipsis boni semina naturaliter de mentia inoleuerant cōditoris hec iculis et incōdita relinquentes magis ad v̄sum malitie qm̄ humani itineris p̄clim⁹ vertitur cōferebant. Et quo accidit vt uictor̄is sceleribus inter semetip̄os agentes nūc corūperet: nūc etiā interimerent abinuicem vsq; quo p̄cedere in immanitate etiā deuotarent ab alterutro. Vt ille que mūdo sceleris fabula relinquitur ephomachie et gīgāthomachie exozre suat: donec nefarijs ausis v̄no diuina nūc in dātōe diluū nūc etiā populatiōe igne: membris obliteret et immanitate scelerisq; penarā varietate compūneret.

¶ Verū qm̄ creatori suo humanum genus malitie morbo et cōtagione corruptū p̄tū emendādūz videbatur potius q̄ delendū miseratus tunc obscuratas p̄ neptiam mentes et tenebris cecitatis obstrucras ille ipse q̄ in principio erat ap̄s deū de⁹ p̄bū et sapiētia patris nūc angeloz et ac ministroz virtutū legationib⁹ virtutū: nūc et ineffabili dignatione ipse adest et rap̄ sicut quem dei ac iustitie memoz reperit diuinis reuelationib⁹ monitis salubriorib⁹ istructiōe qua deū decebat reformare ac reuocare de tenebris humanū nūc nūc genus (non talia q̄ hominis specie: qua solū hoies doceri aliq̄ et instrui ac nuari p̄t) donec paulatim gētem in regrā q̄ hebreoz appellabat ad sui cultū venerationēq; cōuertit. Quibus etiā vepote adue rudib⁹ et cōtagione vi repositis infectis: p̄ moysen p̄phetā typos et adumbrationez diuini cultus p̄ sabbara quedā mystica et circūfōne corpis alit̄ aliquid i spū significantē cetera q̄ huiuscemodi p̄cepta legalia velut clemētia sacratioris olim future eruditōis impp̄sit. Que it̄lex cūclut initū quoddā lumis mūdo huic effulisset: et odoris sui flagr

tia mare ac terras lōge lateq; cōplestet: atq; ex ipsa diuersis in orbis p̄tib⁹ nidorē quēdāz prudētiōes quiq; capiētes legislatores vel p̄hilosophi modesta q̄q; et vere cūdiora p̄cepta atq; honestatis et iustitie conscientia auditōib⁹ suis paulatim tradere atq; insinuare cepissent: et aggresses ac feros hominū mores ad decora atq; honesta istituta renocare: tūc amicitijs coire inter se viros et concordie subire federadocuerunt. Tunc inuicem se inuicem homines etiam rerum discunt habere communem: donec instituti p̄cedentioris doctis humanam mēte et societatis adiuuē patēs redderet vt huiusmodi consuetudinū plusone premissa aptissime parati etiā ad diuina fieret in istituta: patrisq; omnium dei scientie capaces existerent.

¶ In quo ipse iterū omnium virtutum magister ipse serino ac ratio et kbū ac sapientia dei ipse qui in initio cum patre creauerat hominem ipse in qua huiusmane quoq; nature assumpta substantia et specie forme seruilis indutus in nullo penitus ab eo qd̄ nos sumus differentes tempore quo romani imperij regnū nobilitū latinūq; cōsurgere ipse p̄stiterat ingressus hunc nūmūm communi quidem nobiscum nascēdi auditū: sed nullo autore parefacto ea egit et pertulit que de eo futurā p̄phete p̄cederant. Vt etenim diuinitus inspirati homines qui simul esset deus aduentare huic mūdo et doctozem omnium genitum paterne pietatis ac religionis futurum sacrosanctis oraculis cecinerunt. Sed et mortis modū quo de hac vita discederet vt que rursum inuistato more ad viuētes repedarat a mortuis et post hoc celuz adiret vnde descenderat atq; ad deum rediret. De quibus quāuis euideret quā plurimi significauerunt p̄phetarum tamen vnius iudicium Daniclis: scilicet quantum breuitatis necessitas indulget adhibeant. Dicit ergo de eita. Videbam ecce sedes posite erant et vetustus dieruz sedebat et vestimenta eius sicut nix alba: et capillus capitis eius: sicut lana mūda: thronus eius flamma ignis: rore eius ignis adurans fluminis igneus p̄-

currebat ante eum iudicium positum est et libri aperti sunt. Et post hoc videbam et ecce cum nubibus celi tanq̄ filius hominis veniebat: et peruenit vsq; ad v̄sum diuini et in conspectu eius prolatus est. Et datus est ei principatus et honor et regnum: et omnes populi tribus et lingue ipsi seruiunt. potestas ei⁹ potestas eterna que non transiet: et regnum eius non corrumpetur. Hec omnia manifestissime de nullo alio nisi de saluatore nostro qui erat i principio ap̄s deum deus verbum dicta intelliguntur. Filius etenim hominis p̄pter hoc quod in nouissimis tempozibus in carne natus est dicitur: de quo latius si quis scire desiderat in suis locis assertiones quoz digessimus.

¶ Nomen autem hoc diximus christi quomodo etiam per p̄phetas olim fuerit adumbratum tempus est edocere. primus ipse moyses volēs ostēdere quid venerationis in se nomen christi et mysterij cōtineret: cum iuberetur typos et imagines sacramentozum celestium sicut ei in monte fuerat ostensum in lege describere: cumq; ritum constitūdi pontificis traderet quantum mortale docere fas erat eum que supra omnes homines vt esset honore: et meritis decernebat per v̄nquenti cuiusdam mystica: sacramenta christum nominauit. Quo per hoc disceret hi qui per legem instituebantur quia qui super omnes homines honore et reuerentia habendus est: christus nominabatur. Sed et ides moyses longe per dei spiritum p̄uidēs qui sibi prepararetur successor et p̄necess quod his qui post se regnum susceperet. maioris sacramenti minister existeret. Iesum cognominans eum qui prius nate parentum fuerat appellatiōe vocatus. Sciēs quod in eius vocabuli sacramento maioris cuiusdam glorie rex quā mortalis natura recipit poneretur. Igitur ita per gemina appellatiōis indicia in altero pontificatu in altero regalibus formis et ornatibus insignita. Et iesus christus tanq̄ rex et pontifex esset pariter nominatus: vt neq; in alio aliquid quod ad religionem neq; quod ad potes

Ratem pertinet deesse populus per pre-
cedentia sacramenta mystice institutus
agnosceret. Unde et propheta acti diu-
no spiritu simul et impietatem iudeo-
rum et gentium in eo prouidebant salutem.
Et tale aliquid vnus eripit cui hie-
renias nomen est precebat. Spiritus in-
quit vultus nostri christus dominus co-
prehensus est in corruptionibus nostris
cui diximus in vmbra tua viuemus in ge-
nibus. Sed et dauid magnificus vates
hoc de eodem memorat. Quare fremue-
runt gentes et populi meditati sunt in
ania. Astiterunt reges terre et principes
conuenerunt in vnum aduersus domi-
num et aduersus xpm eius. Et paulo-
post ait ex persona ipsius christi. Domi-
nus dixit ad me fili meus es tu ego ho-
die genui te. Pete a me et dabo tibi gen-
tes hereditatem tuam et possessionem tuam
terminos terre.

A Non solum autem pontifices vngue-
to christum apud hebreos consecrabat
ur verum et reges: qui et ipsi quoniam
diuinitatis nutu per propheta sacramento
quodam christum delibuti fortiebatur
sceptra regalia imaginarij lz tamen ipsi
christi appellabantur. Quo scilicet etiam
in ipsis celestis regis imago ac spectes
seruaretur. Sz in prophetarum ordi-
ne inuenimus nonnullos simili modo vn-
guento christum consecratos ministro-
rum diuini eloquijs prebuisse et gna-
ros redditos futurorum. Et quibus om-
nibus constat qd filius dei verbum ac sa-
pientiarum: quia verus rex est omnium
seculorum: et quia verus pontifex est fu-
turo- rum donorum. et quia verus proph-
eta est quippe qui inspiret et repleat pro-
phetias. ideo vere xps nomen natus est.
Cuius nominis per eos quos super enu-
merauimus pontifices et prophetas et
reges typus et imago precesserat. Veru-
m quoniam vt diximus ad breue tem-
pus vite huius christi appellabatur ad
solam veri christi imaginem conseruan-
dam: cuius compositione quaedam mys-
tica consecrati olei tamen huius que in-
ter nos haberi solet materie ac liquoris
vnguebatur. Verus autem hic qui de ce-
lesti venerat et cui omnia qui precedebat

gesta fuerat christus non humanis op-
ibus que sita sunt vnguenta: sed nouo ac
singulari modo paterno spa infusus vn-
ctus xps efficitur. sicut multis ante seculis
de eo vates Esaias predixerat ex plo-
na ipsius christi dicens. Spiritus domini
ni super me propter quod unxit me euan-
gelizare pauperibus misit me predicare
captiuis remissionem et cecis visum. Nec
solum Esaias diuinitus hec predixit oracu-
lis: sed et dauid similiter inspiratus testa-
tur de christo dicens ad ipsum christum.
Sedes tua deus in seculum. Virga
equitatis virga regni tui. Dilexisti iustitiam
et odisti iniquitatem: propterea vn-
xit te deus: deus tuus oleo lenticie pre
fortibus tuis. In quibus verbis primo
quidem eum euidenter deum designat.
Secundo vero per equitatis virga se-
ptimum in eo regale commemorat. post
vero etiam qualiter christus effectus sit
indicat dicens: quod vnctus sit deus a deo
non oleo communit sed oleo lenticie. Nec
sicut participes sui: id est illi qui in ima-
gine precesserat sed per participibus suis.
Oleum vero lenticie in sacris volumini-
bus intellectu mystico spiritus sanctus di-
gnatur.

J Sed et de pontificatu eius. Sed
dauid alio in loco tale aliquid archanis
signat eloquijs tanq ex persona patris
de filio pronuntians. De ventre inquit
ante luciferum genui te. Jurauit domi-
nus et non penitebit eum: tu es sacerdos
in eternum secundum ordinem melchise-
dech. hic autem melchisedech in diuinis
voluminibus sacerdos fuisse summi dei
refertur: sed qui non oleo communi vn-
ctus sit: neq qui ex successione generis su-
scepit sacerdotium sicut apud hebreos
fieri mos erat. Et ideo secundum ordinem ip-
sius sacerdos futurus dicitur. christus
qui non oleo liquore: sed virtute celestis
spiritus consecratur. Idcirco deniq cum
multi apud hebreos oleo in hoc ipsum so-
lemniter consecrati vncti sint christi et si-
ne reges sine prophete sine etiam pon-
tifices per hoc fuerint instituti: nullus ta-
men ipsorum vel genti vel discipulis aut
secratoribus ex suo vocabulo nomen da-
re potuit: et appellare discipulos christi

nos nisi hic solus qui verus est christus
et non oleo humano sed pater non spiri-
tu perunctus. hic seclatorum suorum po-
pulos et vniuersam per totum mundum
sui nominis gentem ex veri christi voca-
bulo appellari fecit per henni nomine
christianos.

R Si igitur vnde genus ducat chri-
stus requiris: et eius autorem rimaris
qui autor est omnium audi quid oracu-
la diuina per dauid magnificenssumu
vatem ex persona ipsius summi patris
loquantur. Sicut et paulo superius me-
morauimus. De ventre inquit ante luci-
ferum genui te. Et quauis veteris appel-
latio in eo qui recte incorporeus credit
conuenire minime videatur: tamen tro-
picis ac mysticis legibus hoc est quod
indicatur quod non extrinsecus et ali-
de substituerit filii pater: sed ex semet-
ipso: ac si dici potest de interioribus suis
vt hoc ipsum sit ille qui natus est quod
est ille qui genuit: et ne adoptionis lege
extrinsecus videatur assumptus sed qua-
tum appellatio ventris intelligi sugge-
ret salua reuerentia incorporeitatis in-
trinsecus editus designetur veritate na-
ture quod vero ait ante luciferum ante
mundi et ante totius creature designat
initium.

L Distinctio sane inter verum chri-
stum et imaginarios illos qui prius pre-
cesserat que habeatur euidentis in hoc
iudicium datur. quod illi priores christi
nulli pene: nisi genti. pprie: cogniti sunt:
huius autem veri christi non solum no-
men: sed et potestas et regnum per om-
nes nationes et per vniuersum orbem ter-
re et diffusi sunt: non sola cognitione vocabu-
li sed et diuinitatis cultu ac religionis re-
uerentia consecratorum est. In omni namq
terra tanq verbum et sapientia patris.
tanq deus et dominus christus iesus co-
latur et adoratur. sicut diuinum de eo p-
nuntiant eloquium dicens. Quia in no-
mine iesu omne genua flectatur celestiu
terrestrium infernorum. Et omnis lin-
gua confitebitur: qm dominus iesus in
gloria est dei patris. Unde no solum po-
testas eius et regnum: sed et affectus et
amor: tantus de eo credentium mentibus

inoleuit: vt etiam animas ponere pro
nomine eius et ceruices suas persecuto-
rum gladijs non mouentur obijcere: vs
modo sacrosancta apud eos nominis
eius fides et reuerentia conseruetur.
Nec interim nobis necessario narra-
tionem rerum precesserint quam perse-
qui institutus in quibus ostenderat no-
men christi iesu domini ac saluatoris no-
stri non nouelle appellationis alicuius:
aut ex carnali natiuitate sed a deo ipso
originem ducere.

M Quod autem recentis vocabu-
li christiano gens videtur et ritus obserua-
tie eius nup exortus: qd etia hec ipa no-
uitas in se vetustatis contineat ostende-
rimus. Antiquissimu pre omnibus fere
genibus hebreoꝝ genus haberi puto q
nulli videatur dubitandū et quod apud
ipam gentem secretior quidam religio-
nis cultus et obseruantia diuini mada-
ta voluminibus contineatur. In quibus
etia de nonnullis iustitia et pietate pre-
dictis viris referuntur: quibusdam quide-
qui et ante diluuiū fuerunt: alijs autem
et post diluuium. In quibus de noe atq
eius filijs omniq profapia scribit et vsq
ad abraam protenditur quem parentē
gentis hebreoꝝ constat existere. Oēs
ergo illos qui ad abraam sursum versus
vsq ad primū hoicm gnationis ordine
conscribuntur: et si non nomine rebus ta-
men et religione christianos fuisse si quis di-
cat non mihi videtur errare. Cum enim
nomen christiani hoc indicet q xpo quis cre-
dens per eius doctrinam fidem pietatē
ac iustitiā teneat: et studijs diuine inhe-
reat sapientie atq omne qd ad virtutē
pertinet exequatur. Si inq hec sunt q a
vocabulo christiani nominis inducantur et
vere eū religionis secretorem designat.
hoc erant etiam illi sancti de quibus su-
pra diximus viri quod christiani nūc eē
profiterentur. Neq enim aut corporalis
eius inerat circumcisio aut obseruatio
sabbati. sicut nec nobis quidem aut v-
la de ciborum obseruatione religio. vel
cetera que posterioribus per moysen si-
gur aliter magis et mystice obseruanda
tradunt. Cū igit absq his oib obserua-
tiōib fuerit religiosi illi q supra memo-
a iij

raimus viri secuti autem sint fidem eius
 que nos nunc sequimur christi que frequenter
 apparuisse eis et docuisse vel novisse ea
 que ad fidei pietatem pertinent in superi-
 oribus approbavimus: quomodo dubita-
 batur ab illis cepisse et ab illis esse dedu-
 ctam huius gentis originem: qui et eandem
 dominum autorem et ducem vite seque-
 bantur et in simili religionis observantia
 persistebant. Tantum denique hec in il-
 lis premissa et preformata religio est: ut
 ne ipso quidem nomine quod certe solum
 differentiam facere videtur habeantur
 alieni. Sed et ipsos iam tunc non christi-
 nos, sed et christos esse appellatos divi-
 na testamentum loquitur. **¶** De illis ex
 persona dei ad alienigenas gentes. Nolite
 agere christos meos et in prophetis meis no-
 lite malignari. Hec cum de abraam: et de
 illis que per illud tempus ad dei cultum perti-
 nebant dicta referant, evidenter et lu-
 ce clarus in ipsis et ante ipsos christiano
 rum genus iam tunc fuisse: et omnem tenuisse
 pietatis ac religionis observantiam des-
 signant: quam nunc per adventum carna-
 lis preterite christi per oes gentes communicata,
 et in omnibus impartita nationibus con-
 stat. Quo sapientie pietatisque thesaurus
 qui vellet intra angustum conclave pro-
 raris quibusque cultoribus tenebat vni-
 versum mundum fidei ac religionis pro-
 fessione ditaret. Et quod prius vixit
 prebebat, nunc simul et subito genti-
 bus integris et populis ac nationibus in-
 geratur. Quod ita futurum divina inspi-
 ratione prospiciens quidam eximius p-
 phetarum stupore mentis attonitus cum
 dixit talia et quis locutus est ita. Si pe-
 perit terra in vna die: si genita est gens
 et sermo divinus genti perurientem esse p-
 dixerat prestas et dicit. **¶** Ipsi autem qui serviet
 mihi vocabatur nomen novum, quod bene-
 dicitur super terras: autem ita novum no-
 men quod christianorum vocabulum genti-
 bus datum est. Novum autem dicit nomen
 nuper dispersum non nuper inventum.
¶ Verum et hoc ipsum ita futurum et
 hanc benedictionem nominis ac fidei o-
 mnis esse gentibus largiendam, nequa-

quam divina oracula siluerunt. De ipso
 namque abraam dum adhuc esset in pre-
 putio constitutus, dicit sermo divinus.
 Credidit abraam deo et reputatum est
 ei ad iustitiam: et amicus dei appellatus
 est. Credidisse ergo refertur et quem ap-
 paruisse frequenter: et instruisse eum que
 ad pietatem et religionem pertinent: su-
 pra edocimus. Christo scilicet per quem
 omnia constare que gesta sunt et gerenda
 sepe probatum est. A quo etiam ad ipsum
 abraam responsa huiusmodi deferuntur.
 Et benedicitur inquit in te omnes tribus
 terre: et iterum. Faciam te ingentem
 magnam et multam. Et benedicitur in
 te omnes gentes terre. In quo evidenter
 exprimitur quod ille cuius atque illa fidei gra-
 tia, que tunc abraam et paucis illis qui ad
 id tempus fidei et pietate insignes erant
 concedebatur, postmodum per omnes
 gentes ac per omnes terras: esset bene-
 dictionis titulo per divinam gratiam lar-
 gienda. Certum namque est quod sicut ille cre-
 des ei qui sibi apparuit iustificatus est:
 et paternis superstitionibus repudiatis
 ac preceptis dei veri precepta fidei atque spe-
 ritibus executus est: et hoc ei dicitur be-
 nedicitur in te omnes tribus et gentes ter-
 re. Ita et christiani fidei atque operibus id
 agunt ut paterne superstitionis errore
 depulsi sequantur deum quem secutus
 est abraam: ut ex simili fide eius vivificetur
 sicut vivificatus est abraam. Quid
 igitur obstat: ut non vna atque eadem re-
 ligionis observantia deputeret in ipsis in
 quibus vnam atque eandem fidei atque ope-
 rum esse censuit formam: et ideo non no-
 vella neque peregrina est christianorum
 religio: et nuper exorta. Sed si has esse li-
 bere indicare quod verum est, prima om-
 nium atque ab ipsa simul mundi origine
 ac natiuitate descendens: eodem christo
 deo doctore et institutore iam inde ab in-
 itio speciem formamque suscipiens. Et de
 his quidem ista sufficiant.
¶ Verum postea quam consequenter ea
 que historiam narrationem debuerat
 antea premittimus superest iam ut et a
 corporali presentia dei et salvatoris nostri,
 et de his que deinceps gesta sunt velut itine-
 ris nostri aggrediamur exordium. **¶** Primum

omnipotentem verbi patrem deum se et ipsum
 cuius res geritur iesum christum dominum
 ac salvatorem nostrum celeste dei verbum
 a dituro: et autorem narrationis nostre
 precibus innocentes.

¶ Capitulum. de tempore natiuitatis
 christi secundum carnem.

Bis secundo

et quadragesimo imperij
 cesaris augusti anno ab egypto
 subigata: et Antiochii
 cleopatre interitu: in
 que nouissima proleone apud egyptum
 regna ceciderunt. Octavo et vicesimo au-
 no: dñs et salvator noster iesus christus: pri-
 ma ascriptio: et ceteris cyrino syrie p-
 sidente: in ordine totius prophetie que de ipso predi-
 cta est: in bethleem iude oppido nascitur.
 Hunc autem syrii tyber habebat ceterum etiam
 iosephus illustris hebreorum historiogra-
 phus memorat annexis huic narratio-
 nibus: et galileorum heresez hirsu exorta esse
 tyber. De qua apud nos Lucas in acti-
 bus apostolorum meminit his verbis.

¶ Cap. iij. de iuda galileo et theoda.

Dest hinc inquit

irrexit Judas galileo in die
 bus conscriptionis census et
 adnertit populum post se: sed et
 ipse perit et oes qui credebant ei dispersi
 sunt. De his autem ipsis iosephus de quo
 supra diximus in historia sua octavo de-
 cimo antiquitatum libro hoc modo memo-
 rat. Cyrenus autem vir vnus ex plebe curie
 romane per singulos magistratus: usque ad
 gradum consulatus ascendens: inter cetera
 quoque honorabilis cum paucis syriis venit:
 a cesare ius dare gentibus missus: et cesor
 simul patrimoniorum futurus. Et post pau-
 ca ait. Judas homo galilanus vir de ciui-
 tate gamala: sed ducum quedam phari-
 seum assumens magno opere videbat sol-
 licitare plebem: asserens eis quod a scripto
 census nihil aliud quam spiritum impone-
 ret seruitutem. Simulque hortabatur gentem
 suam: ne perderet libertatem. Sed et in
 secunda historia iudaei belli: de hoc ipso
 hic scribit. Quo in tempore inquit vir quidam
 galileus iudas nomine ad dissolutionem po-

pulos coegit: pessima fore eis perfitas
 dens: si acquiescerent solvere tributa ro-
 manis et post deum mortalem suscipere
 dominatum hec iosephus.

¶ Capitulum. de herode qui ex alie
 nigenis venit ad regnum.

Et idem tempus

herodes primus ex alienige-
 narum genere omnis regnum
 iudaice gentis obtinuit. Et in
 ipso completur prophetia quae moyses
 ante p-
 dixerat. quod non desierit princeps
 ex iuda: neque dux de femoribus eius: usque
 quo veniret cui repositum est.
¶ De quo etiam idem pronuntiat
 Moyses quod ipse sit expectatio gentium.
 Imperfectus namque presens huius p-
 edebat euentus. donec sub potestate gentis prin-
 cipibus regerentur. Qui incipientes ab
 ipso Moysse qui hec p-
 dixerat usque ad au-
 gusti imperium perduravit. quo in re-
 gno primus ut supra dixi herodes ex er-
 ni generis vir: a romanis iudeorum sus-
 cepit principatum.

¶ Cui herodes scdm ea quidem que
 iosephus tradidit: et idem eorum genere pas-
 ternum genus: ex Araba vero materni
 sanguinis origine deducebat. Africanus
 autem: qui et ipse precipuus in historiogra-
 phis habetur auctor inquit: qui de eo
 diligenter exploravit: antipatre quem
 dam patrem esse herodis ascalonite: qui
 et ipse fuerit herodis cuiusdam filius tem-
 pli Apollinis editus. Hic antipater ab iude-
 meis latronibus captus admodum puer
 pmanit cum predonibus: pro eo quod pater
 eius rei familiaris inopia filium redime-
 re non valeret. Verum puer latronum vita et
 moribus institutus postmodum hircano
 cuiusdam iudeorum pontifici familiaris effi-
 citur: ex quo nascitur herodes hic qui salu-
 uatoris temporis fuit. Hec Africanus.

¶ Capitulum. v. de herodis tempore in-
 terrupta sit regni successio scdm da-
 nielis prophetiam.

Situr cum in ho-

minem externe gentis iudeo-
 rum deuenisset imperium: im-
 minebat sine dubio etiam illa

prophetis predicta vocibus expectatio gentium. Quippe cum defecissent apud eos ab origine ipsi? Moyſi ſeptuaginta annorum regnum ſuſcepit. Pius enim in captiuitatem babilonie ducerentur regnauit apud eos Saul primus: et inde Dauid. Nam ante reges a iudicijs regibus: qui poſt moſen et Jeſum ſucceſſorem eius: gentis illius tenuerant principatum. Poſt reditum vero de babilonia non defuere eis gubernacula diſciplinis optimis inſtituta. Per pontifices et enim reru ſumma gerebat donec populus et romanoꝝ magiſtratus aduenies herofolymam: vrbem quidem romanis armis oppugnaret et caperet. Sancta vero et ſacraſſima queq; templi pollueret: ita vt ne ab ipsis quidem abditis ingreſſum temperaret hoſtilem. Cum vero qui per auitam ſucceſſioneꝝ per idem tempus regno ſuuo et pontificio ſungebatur. Ariam miſit hircano fratri eius pontificum gentem ex illo tempore tributarias romano fecit imperio.

Sed hircano in quem vltimum iudeorum gentis pontificatus fuerat deuolutus a parthiſ capto: primus ſicut ſupra dixi externi generis vir herodes per ſenatus conſultum Auguſto imperatoris aduocatus: Sub quo imminente iam ſaluatoris a ductu etiam ſalus gentium et vocatio expectata ſim e a que prophete pre dixerant conſecuta eſt. Et quo vtiq; tempore interrupta ſucceſſionis ferie ducuntur vel principi qui de iude ſemouibus defecerant. Conſequenti ratione ordo quoniam ſacerdotij ab auis et proanis indeclihabes et de his idoneu teſte ipſum iosephum qui iudicat herodes poſt q; regnu ſibi iudeoꝝ a romanis conſeſſum eſt: non iam ſecum generis ordinem conſtituiſſe pontifices ſed ignobilibus quibusque ſacerdotia permiſiſſe. Similia quoque in ſacerdotibus ordinandis egiſſe etiam ſucceſſorem eius archelaum refert. Poſt q; iudeorum imperiuꝝ dicit recepſiſſe romanos. Idem ipſe iosephus indicat q; etiaꝝ

ſacram veſtem pontificis ſummi herodes oculis ſub ſignaculo ſuo tenuerit: nec vnquam pontificibus vſum eius poſteſtatem ve permiſerit. Hoc idem ſucceſſor eius archelaus. Hunc et romanu moram poſt ipſos pontificis inſurie reuere. Hec autem dicta ſunt nobis ad probare volentibus veritatem: prophete que in aduentu domini noſtri et ſaluatoris impleta eſt. Sed et apud Danielem prophetam euidenter numerus ſeptuaginta: qui vſq; ad chriſtum ducem futurus deiſignatur impletus eſt. De quibus in alijs locis expoſuimus. Poſt quoru ſeptuaginta annorum conſumationes abolendum eſſe chriſma: quod apud iudeos ſacraſſimum ſeruabatur: idem propheta designat. Quod quidem manifeſtissime eo ipſo tempore quo dominus noſter Jeſus chriſtus aduenit: probatur impletum. Hec autem a nobis pro neceſſario relato ad offendendam veritatem tempus ponunt teneantur.

Caſ. vi. de diuerſitate generationis a Mattheo et lucas coſcripta et ea q; de his refert africanus.

Etum quonia

de generationibus chriſti varie nobis Mattheus et Lucas euangelice tradiderunt. In quo etiam quam plurimis dicere putantur. In quo etiam nonnulli fidei ſum veritatis ignorantia: commenta quedam pro ſuis quicq; opinationibus conantur adhibere: etiam de hoc hiſtorias que ad nos vſq; deducta eſt in medium proferamus.

Africanus cuius ſuperius fecimus mentionem: ſcribens ad ariſtidem quedam de euangelicorum conſonantia: et de genealogijs que a mattheo et lucas diuerſe referuntur: ceterorum quidem opinionum procul a veritate dei errantes cogit. Ipſe autem hiſtoriam quam copulerat: in his ipsis protulit verbis. Apud gentem inquit iſta el generationum nomina: nunc ſecundum nature nunc etia ſecundum legis ordinem numerantur. Nature quidem ſucceſſiones habentur que ex ſeminis vel ſanguinis veritate deſcendunt.

ſcendunt. Legis autem quis filius alio generante ſubſtituitur ſub nomine fratris deſuncti ſine liberis. Cum enim reſurrectionis inter eos ſpes necdum fuiſſet accepta: per hęc reſurrectionis quanda ſimitabatur imaginem: vti nã nomẽ generis vitio ſterilitatis aboleret. Cum ergo huiusmodi apud eos generatio: num ordines ſeruarentur: vt quidem ex ipſo germine: quidam ex ſubſtitutione ab alijs generati alijs filij legis beneficio deputarentur: a ſingulis euangelistarum vtriuſq; modi comemorata ſucceſſio eſt. Id eſt vt alter eorum eum qui genuiſſet: alter vero eum qui quaſi genuiſſet videretur exponeret. Et ita fit vt neutrum euangelium mentiatuꝝ diuini aliquid nature ordinem: aliud vero legis exequit. Reſtinctum namq; ſibi eſt inuicem genus. et illud quod per Salomonẽ et illud quod per nathan deducitur: per legales ſubſtitutiones que ſciant his qui ſine liberis decebantur: et per ſecundas nihilominus nuptias: quibus vnus at idem alijs parentibus progenit alia ru eſſe filij videbatur. Et ita fit: vt vtraq; narratio gñationu vſq; ad ioseph veriſſimis lineis deducatur: diuerſo quidem ſed ſatis explorato ordine ſignata.

Ut autem clariꝝ fiat quod dicitur ipſas generationum conſequentias enarrabimus. Ad dauid per ſalomonẽ: tertiu ratio quãz dinumerat mattheus: tertiu a ſine facit mattheus qui dicitur genuiſſe iacob patrem ioseph. Per nathan vero de dauid lucas generationum ordinem tenens: tertiu nihilominus euſdem loci facit melchi. Viri enim ioseph qui fuit heli: qui fuit melchi. Nobis ergo imminet oſtendere quomodo ioseph qui dicitur mattheu quidem patrem habuiſſe iacob: qui deducitur p ſalomonẽ: ſim lucã vero heli q; deducitur p nathan. Utq; iſti ipſi id eſt iacob et heli qui erant duo fratres habebat: alius quidem nathan alius autem melchi patrem ex diuerſo genere veniẽtes: etiam iſti ioseph aui eſſe videantur. Eſt ergo modus iſte mattheu et melchi diuerſis temporibus de vno eademq; prore eſt a nomine: ſingulos filios procreant: quia mattheum qui per ſalomonem

deſcendit vno filio iacob noſe deſunctus eſt. Poſt cuiꝝ obitum (qm lex vidua alij viro non vetat nubere) melchi qui per nathan genus ducit cum eſſet et eadem tribu: ſed non ex eodem genere relictaſum matham accepit vno: ex qua ipſe ſuſcepit filium nomine heli. Per quod ex diuerſo patrum genere efficiuntur iacob et heli vterini fratres: quoz alter. i. iacob fratris heli ſine liberi deſuncti vno: ex mandato legis accipiens genuit ioseph: natura quidem germanis ſuum ſilium propter quod et ſcribitur. Iacob autem genuit ioseph ſecundum vero legis preceptum heli efficitur filij: cui iacob quia frater erat: vno: ex ſuſcitanduz fratris ſemẽ accepit. Et hoc crata inuenit atq; integra generatio: et ea quãz mattheus enumerat dicitur. Iacob autem genuit ioseph: et ea quam lucas patenti obſervatione designat et vna qui putabatur eſſe filius ioseph: qui fuit iacob. Qui et ipſe ſubſonante eadem diſtinctione: heli eſſe filius putabatur qui fuerat melchi: quia legale hanc ſucceſſionem q; velut a doptioe qua dã ex ea deſunctos coſtat magiſq; germinis veritate: copet: ſatis per hoc designauit indicio obſeruans euangelista: ne oſmo in huiusce modi ſucceſſionibus genuiſſe aliquẽ nota: ret: p quod digna diſtinctione non deſcedens: ſed a ſcendens vſq; ad adam: et ad ipſum vſq; peruenit dominum.

Hec autem non nobis ad ſubſtituz reperta: au: abſq; vllis autoribus commemorata ſunt: ſed ipſi hie ſaluatoris noſtri ſecudu carnẽ propin qui ſeu ſtudio tãri ſeminis demonſtrandi ſeu edocendi q; ſecundum veritatem geſta ſunt tradiderunt. Attẽdẽtes etiam hoc: q; cum idem mei latrones aſcalonitate ciuitati irruẽtes et de apollinis templo quod muro vrbis adhibebat cum ceteris ſpolijs etiaꝝ antiſpatrem herodis cuiuſdã editu filij capium dirupuiſſent accidit poſtmodum: vt ad amicitias hircan pontificis antiſpater perueniret. Cuius principatu quod in quam plurimis iuuiſſet: deſuncto eodem hircano herodi filio ſuo a romanis p ambitionem regnu iudee acco-

perit. Verum hec et in alijs grecorū histo-
rijs designant. Sed illud precipue supra-
dicti viri memorie tradiderūt: qd per idē
ēps oēs hebreorū generationes describe-
re in archiuis templi secretioribus habebat
tur. In quibus etiaz alienigenarū quo-
rūq; cōtinebantur origine: sicut achior
ex amānis et ruych ex moabitidis: alij etiā
ex egypto qui dicuntur israhelitis esse cō-
mixti. Verum herodes cum summā pote-
statem teneret videns quod huiuscemo-
di generis indicia si permanerent obsu-
scitationis sibi plurimum querent: igno-
bilis sibi consuetudo eragratissimū om-
nes libros in quibus conscripserat generis
habebatur: insit incedi existimā se no-
bilem videri posse: si nouitius esset: ad-
uena israhelitici generis: nullis conscrip-
tionum pancti diligētes et studiosi viri: qd vel
libros domi haberent: vel etiam memo-
riter autē ordinem prosapie retinerent.
Precipue quod demissa a proantis nobi-
litas conualebat. Ex quibus fuerunt et ij
quos paulo ante memorauimus de spoe-
phneo. i. herites vel dñiciij appellati pro-
piazaret fuerūt ex vico cochaba iudeorū
quos per omnem regionē circueuntes
ordinē supradicte generationis partim
memoriter: partim etiā ex dierum libris
in quāntū erat possibile perdocebāt. Qui-
bus ita a nobis in quāntū diligentia po-
tuit perscrutatis euidentissime euange-
lio: um per hoc veritas declaratur. Nec
itaq; modo in ioseph patrū generatione
de ducta: dubitari iam nō potest de Ma-
gibus que eiusdem generis atq; eiusdē tri-
bus extiterit. Siquidem secundū legem
moy sinō licebat in diuersis tribus: ni-
prias permissi: sed vni ex eodem popu-
lo atq; ex eadem familia in nupta preci-
pitur copulari: vt ne permixtione coniu-
gij etiam fors hereditatis deducatur in-
dubitat: de alia tribu contra fas ad aliā
transferatur: sed de his satis dictum est.
¶ Capitulum vij. de nece infantium
apud Bethleem et Magorum pre-
sentia.

Christo igitur

Cum prophete fidem nato in
bethleem iude temporibus su-
pradicti herodis de orientis
partibus aduenientes quidam viri ex
magorum gente persequantur ab hero-
de: vbinam esset rex qui nuper natus est
iudeorum: affirmantes vidisse stellā ei-
us in oriente: que sibi etiam durū itineris ex-
titisset causam vero tante pperationis
adorandi ac venerandi nuper editi regis
esse. Quib; ille auditis incredibiliter de-
terretur: verēs ne status sui periclitare-
tur imperij. Accersitis ergo legis docto-
ribus percontat vbinam xpm nasci spera-
rent. Ut vero ex michee oraculis locū na-
tuitatis eius apud bethleem designat.
est: vno precepto rex omnes lactantes
pueros non solū apud bethleem: sed et in
oibus finibus eius ab imis et infra: sin-
tū qd explorauerat a magis interim
iuberet: si quis ēt iesu cū equis possit ex-
tinguere. Sz puenit regis insidias puer
adductus in egyptum: parētibus de volo
regis angelo pnuentiantē cōmonitis.
¶ Capitulum octauum de crucia-
tibus ipsius herodis qui necari iul-
sit infante.

Verum hec etiā

Magis euangelij vocibus edo-
centur opere scium est cruce-
litaris herodis i xpm et equos
uos ei; videre mercedem. Statim nāq;
nec mora vltio in eum diuina conuertit:
que non solū presens inferret exitium.
¶ Verum et quibus post interitū sup-
plicis esset cruciandus ostenderet. Len-
sum est si prosperitas imperij ei; quib;
ad illud temp; vsq; pollebat domesticis
referam gladiis obscuratus: ignomi-
niam matrumq; funera liberorū quorū
tamen ipse extiterit parricida: sororis ēt
propinquorūq; oim si exequar clades:
tragedia magis quā historia terti vide-
bitur. De quib; tamen si quis scire vult.
Iosephus plenius refert.
¶ Igitur cum pro sacrilegio quod in
saluatorem cōmiserat et scelere quod in
equos ei; pergerat vizio eum diuina

vigeret in mortem: quem dederit exitū
nō puto in decora si ipsius ioseph in septi-
mo decimo libro antiquitatis hęc eren-
tis sermonib; explicemus. Herodē (inqt)
poro et maior indies morbus vigeat
supplicia commissi dudum sceleris expe-
rens. Lento nāq; igne extrinsecus in sa-
perficie corporis vrebatur intrinsec; ve-
ro vastum condebatur incēdium. Anidi-
tas inexplēbilis semper inerat cibi: nec
tamen satiari vnq; rabidis incitata lau-
eib; valebat in gluuies. Intestina intrin-
secus viceribus obsepta: dolorib; quoq;
colli qd maxime cruciabat. Humor liqui-
dus et luuidus erga pedes tumidos ob-
errabat et ab inferioribus partib; pube-
tenus tumore distentus: sed et verenda
ipsa putredine corrupta scatere vermi-
bus. Spiritus quoq; incredibilis infla-
tio et tentigo obscena satis et execranda.
His autē oibus doloribus fetor virior. Vt
ex mētorum putredine: vel ex respira-
tione anhelitus reddebatur. Ita ex omni
parte cruciatus sesto nulle sufficere vi-
res ad tolerantiam poterant. Dicebant
ergo his quibus diuinandi peritia est di-
uinit; has penas ab imperatore deo eb-
multa eius impie et crudeliter gesta de-
positi. Hęc quide; in supradicta historia
refertur de quo paulo ante memorauimus.
¶ Sed in secūdo libro idem historogra-
phus similia nihilominus de eodē scri-
bit hoc modo dicens. Post hoc vero om-
ne corpus eius morbus inuadens diuer-
so eum libinet corrupte genere ven-
dicabat. Febris nāq; vna parte lenta ve-
rabat prurigo ex alia parte intolerabilis
per oem corpus diffusa superficē. Colli
quoq; creberrim; dolor pedes pubeten;
hydrops abscederat tumor. Verenda
corrupta putredine et scatenia vermi-
borū esebant. Inflationes etiam toruo
si spūs et crebra suspitū conuulsis admo-
dum producta viscerib; ita vt diceretur
a vatribus non morbi corporis hęc sed di-
uine vltionis esse supplicia. Quis cum
tot morbis etiā feratilibus vigeret tamē
spem adhuc viuendi gerens de medelis
atq; remedijs cogitabat. Deniq; trāsito
fordane aquis calidis qd apud calleroē
vrebatur que etiā potantib; con-

mode dicuntur. Usus est autem mede-
cis et oleo calido omne corpus fouēdum
Cumq; depositus fuisset in huiuscemodi
fomentata resolutus est omnibus men-
bris: vt etiam oculi ipsi e suis sedibus
soluerentur.

¶ Capitulum ix. De crudelitate heros-
dis quā mortis sue tempore ppetrauit.

Exportatur ex

Dunde herico et famulorū plā-
ctibus ammonit; vbi despe-
rare cepit militibus quide; in
quinquagenas dragmas diuidi iubet.
Munus vero et amicis suis plurimum
pecunie largitur. Ipse autē furore iam
plenus et ipsi vt ita dicā mutans mori
fertur in sa cinus execrabile. Tenim ex
singulis quibusq; vicijs vel castellis si qd
nobiliores et primarij erant viros ex om-
ni iudea ad se colligi et recludi iuber in
loco qui dicitur hypodromus. Accersita
tamen sorore sua salomone atq; eius vi-
ro nomine alexan. Noui inquit iudeos
de meo interitu gansuros: sz potero har-
bere ingentes et requiri honorabiles ex
plangentium multitudine si volueritis
vos meis parere preceptis. Vos omnes
quos in custodia haberi iussi totius iu-
deę nobiles viros statim vt ego spiritus
exhalauero interficite i hoc ipsum militi-
bus pparatis: vt omnis iudea et omnis
domus etiam inuita desicet obitu meo.
¶ Et post pauca idem iosephus ait. Rur-
sum autem nam et cibi auditate et tussis
conuulsione distendebatur. Cum ex dos-
lorum violentia iam vire exitum adesse
sentiret malo accepto cultrum poposcit.
Solebat enim p semetipsum purgatum
sic pomum atq; mactum edere. Tūc dein
de circumspectans ne quis esset qui phi-
beret eleuauer in semetipsum dexteram
ictumq; librauit. Adhuc idem profequi-
tur scripto: qd paulo anteq; nouissimum
spiritum redderet: terfium post duos qd
ante necauerat filium suū preceptis im-
pjis iugulasset atq; ad vitinam lucē si-
cut non absq; maximis doloribus corpo-
ris: ita etiam nec absq; parricidij piaculi
ausugisset. Talis igitur herodis exiti-
tis finis que digna supplicia scelere qd

in bethleem erga paruulos gesserat: et pro insidijs dñi nři ac saluatoris exactus est.

Capitulum decimum de archelai regno post herodem.

De successione ver-

ro eius historia nos euangelica perdocet qđ postea quā per angelum cōmonitus ioseph sublato puero et matre eius de egypto rediit ad terram iudeam. Audiens inquit euangelista quia archelaus regnaret pro herode patre suo timuit illo ire. Cōmonitus autem in somnis abiit in partes galilee. Hinc aut euangeliste veritati consona scribit etiam supradictus hystoriographus: diligēter hoc exequēs quomodo ex testamento herodis patris sui adiudicante etiam cesare augusto regni iudeorū successor extiterit archelaus et vt post decem annos imperio deuolutus sit vsq; philippus et herodes iunior frater cum iustitia in terra archias diuini sum iudee regnum regebant.

Capitulum xi. qđ falsa esse acta que iudei proferūt etiam iosephi testimonio ex cōsonatione tēporū cōiunctū.

De quoq; ipse

hystoriographus in decimo octauo libro refert duodecimo anno et vberij cesaris (qui augustinus septem et quinquaginta annis principatu posito successerat) pontium pilatum iudee procuratorem suscepisse: atq; inibi p decē cōtinuos annos vsq; ad ipsum pene finem tyberi perdurasse. Ex quibus omnibus signum impudens euidenter arguitur actorumq; recentis confecti plasmi are aduersus xpm dominum feratū. In quibus primo omnium temporis ipsius ratio coarguit falsitatem. Quarto nāq; consulatu tyberij (qui cōsulatus septimo anno imperij eius fuit) piaculi in saluatorem commissi tempus falsa hec acta perferibunt. Quo in tempore euidenter ostenditur ne nullus quidem adhuc ad iudee procuratorem pilatus secundum iosephi probatissimi hystorici testimonij. Qui plenissime designat duodecimo anno tyberij cesaris iudee procura-

tionem suscepisse pilatum. Consonanter autem in his cum historico euangelista concordat: quintodecimo dicens anno tyberij cesaris (in quo quartus erat pilati procuratoris annus) tū etiam iudee terrarum archie habere herodes et listas philippus dominum et saluatorem nostrum iesum chrysum et fuisse annorum triginta: quando ad iohannem baptizadus aduenit. Tunc etenim initium euangelice predicationis instituit.

Capitulum xij. qđ a pontifice Anna vsq; ad Caypham quatuor pontifices fuerint: et singulis annis admitti frauerint pontificatū in quibus predicatio chrysi completa est.

Refert autē euz

diuina scriptura omne doctrinē sue ipsi exegisse sub pontificatu annis anna et caypha: quo leganne pontificatus tempore incipere docere cepit: et vsq; ad initū cayphe pertenderit. In quibus spatijs vix totū quatuor cōcluduntur anni. Legalibus poro preceptis iam per illud tempus vt et annotatione cessantibus nulli quippe pontificatus honor vite vel generis reddebat. Sed romana potestate alijs nunc: item alijs summa sacerdotij prestabatur: ita vt annuis successione mutarentur.

Deniq; idem iosephus refert quatuor per ordinē vsq; ad caypham pontificatus officio post annam esse perfunctos his verbis scribens. Valerius gratus anna sacerdotio deturbatio ismaelium pontificem designauit filium basm.

Sed et hunc non multo post abiciens elezarum ananie pontificis filium pontificatū subrogauit. Post annus vero etiam hunc arceit officio: et simoni cuidam cayphe filio pontificatus tradidit ministeriū: quo non amplius et ipse quā vnus anni spatio perfunctus iosephum (cui et cōpaspas nomen fuit) accepit successore ac per hoc omne tempus quod dominus et saluator noster in terris docuisse perferibatur intra quadriēni tēporis spatia coartatur. In quo quatuor: iste quas iosephus memorat successiones pontificum cum describatur vix per annos singulos mis-

strare. Consonanter igitur secundum ea que scripsit caypham pontificem annuilius quo saluator passus est etiā euangelij scriptura designat.

Capitulum xiii. qđ saluator noster non multo post initium predicationis sue duodecim et omnibus discipulos assumpsit. Quos et ceteris sectatoribus suis preferens speciali quodam electiois privilegio apostolos nominauit. Cuius nominis virtus missos indicat. Sed et alios post hos elegit septuaginta duos et ipsos binos per loca et vrbes ad quas ipse accessurus erat misit.

Capitulum xiiii. de Joanne baptista testimonium iosephi quod asserit eum iustum fuisse et ob eius nec est vindictam in iudeos esse prerogatum.

Etum breui in

teriecto tēpore Joannes baptista ab herode filio herodis capite punit. De quo et in euangelij quidem refertur. Cōcord. vero testimonio etiā iosephus de hoc scribit nominatim etiā de herodiade cōmemorans velut de cōiugio fratris philippi viuentis violenter abstracta et suis ab herode inceptis nuptijs sociata. ppua et legitima vxore depulsa: quam herodiadem filiam fuisse dicit arethe regis arabie: propter quam etiam iohannem baptistam ab eo commemorat interemptum. Bellum quoq; exortum inter arethā dicit et herodem tanq; ob ignominiam filie vindicandam. In quo bello exercitū refert herodis extinctū. Hec autem omnia accidisse propter piaculum quod in nece iohannis amisit. Idem quoq; iosephus iustissimum sup omnes iohannem fuisse in euangelio fidem et ab herode propter herodiadem capite celum refert. Propter quam etiam regno euz memorat esse depulsum atq; in exilium apud nam galilee vrbes trusus. Hec in octauo decimo antiquitatum libro his ipis quibus infra annotatum est scyllas bis scribit. Quibusdam inquit iudeorū videbatur ideo perisse herodis exercitū qđ in eum satis iuste vltio diuina cōmorsit: sicut pō vindicta Joannis qui vocatur

baptista: quem puniuit herodes virum valde bonum: qđ precipiebat iudeis virtuti operam dare iustitiam inter se inuicem custodire: et in deū seruare pietatē per baptismum in vniū coire. Hoc enim pacto baptismum acceptabile fore: si nō solū ab abluenda peccata sumatur: verum et ad castimoniam corporis atq; ad anime iustitiam purificationemq; seruetur: omniumq; pariter virtutum velut si gñsculum et custodia quedā fidelitē habeatur. Que tū ab eo precepta huiusmodi docerentur atq; ad audiendum eū per plurimam multitudinem concurreret: vir eius herodis ne forte doctrine eius plura testimonio populi a suo regno decederūt (Uidebat enim quod preceptis eius ac monitis obedire in omnibus plebs esset parata) melius credidit priusq; noni aliqđ fieret anticipare hominem necesse postmodum turbatis rebus seram plenitudinem gerere. Et sola igitur suspitione herodis vinctus in castellis macheron ta adducitur Joannes ibiq; capite obtruncatur. Hactenus de Joanne. Sed et de saluatore nostro domino in eisdem hystoriarum suarum libris eidē iosephus ita scribit.

Capitulum xv. de testimonio iosephi de chryso.

Est autem

hisdem temporibus iesus sapiens vir: si faciem eum virum nominari fas est: erat enim mirabilem operum effectos doctorq; hominum eorum qui libenter que vera sunt audiunt. Et multos quidem iudeorum multos etiam e gentibus sibi adiungit Chrysi hic erat. Hunc accusatione primorum nostre gentis vtrorum cum pilatus in cruce agendum esse decreuisset non deseruit eos qui ab initio eum dilexerant. Apparuit enim eis tertio die iterum viuis scdm qđ diuinitus inspirati prophete vel hec vbi aha de eo innumera miracula futura esse predixerant. Sed et in hodiernum diem xpianorum qui ab ipso nuncupati sunt: et nomen perseuerat et genus hinc

Liber primus

ipse hebreor scriptor olim suis libris inserta tam de Joane baptista q̄ etia de dño ⁊ saluatore nostro tradiderit q̄ ultra effusum que excusatio impudentib⁹ ⁊ perfidis remanebit. Quomodo de salute gestor q̄ postmodū cōfiterit a prifime p̄uancor. Sed de his illa sufficiat.

¶ **C**apitulu aut dñi ⁊ saluatoris nostri nomina q̄ referantur ex ipsis euāgelijis omnibus palī est. Septuaginta vero discipulorū uocabula nūq̄ quide reperimus scripta. Dicitur tñ vnus ex ipsis esse barnabas. Cuius etia in actiōnis nihilominus scribens meminit eius uenit ipsum dicit esse qui cum sophone ⁊ paulo corinthis scribit. Clemēs uero in quarto disputationum libro cephe mentionē facit de quo paulus dicit. Cum aut uenisset cephas antiochiam in faciem ei resistit. Et dicit eū vnū esse ex septuaginta discipulis cognomine petri apostoli. Sed ⁊ martham ex ipsis esse dicit. qui p̄ uida ap̄loꝝ numero sabroga tus est ⁊ eū qui cum ipso est statutus ad sortē. Tatheū quoq̄ vnū ex ipsis fuisse tradit. De quo ⁊ historiam que ad nos usq̄ uenit exponere necessarium dūco. Nā ⁊ plures quā septuaginta fuisse discipulos saluatoris iuuenio: si obserues rectionē apparuisse dñm primū quidem cephe: postea illis undecim: et post hos amplius q̄ quingentis fratribus simul. Ex quibus quosdā nō misse dicit plures aut adhuc permanere eo tpe quo esse iacobo qui erat vnus ex his qui fratres saluatoris appellabatur. Cum deinde tanq̄ p̄ter hos duodecim ad eos rum tñ similitudinem essent alij quidam apostoli sicut ⁊ ipse erat paulus addit et dicit. Postea apparuit apostolis omnibus. Nonissime autem uisus est ⁊ mihi. Sed ⁊ de his ista sufficiant.

¶ **N**arratio vero quam de tatheo p̄missimus hunc habet modū. Dñi et saluatoris nostri iesu xpi diuinitas cū pro mirabili

virtutis opere per omnē locū celebraret in numeros tam deuotinis q̄ de peregrinis ⁊ lōge positis p̄ remedioꝝ ⁊ cure uirtutib⁹ inuitabat si qui sc̄ipue morbi alij cuius egritudine laboraret. Unde ⁊ rep̄ quidā abagarus noie gentis ultra esse fratre postea principatū nobilitate tenens morbo quodā corpis irremediabili q̄tū inter hoies tenebatur. Qui cum de noie iesu ⁊ de mirabilib⁹ uirtutib⁹ eius: audisset supplex ⁊ per epistolā sanctus exorauit misso in rem homine diuini morbi uinculis q̄bus tenebat absolui. Sed ad p̄sens q̄dam a dño corporis eius cura distulsetur. Dignus tñ efficitur rescripto ple ne saluatoris. In qua simul etiam p̄mittitur ei q̄ nō multo post desiderij sui cōsequeretur effectum. Deniq̄ post resurrexerunt atq̄ ascensionē demum ad celos Thomas apostolus ex cōmitione diuina tatheū quēdā vnū ex septuaginta discipulis ad ediffenam ciuitatē euangeliā ⁊ p̄dicatōē h̄bi dei emittit simul ⁊ que a dño promissa fuerāt impleturā. hoc in archiuis publicis ediffene ciuitatis in q̄ tūc supradicti abagarus regnauit. ita descripta reperimus in his charactis q̄ gesta regis abagari seruata antiquis continebāt. Et ut euidens dictorum ueritas fiat ipsarū exemplaria epistoliarū ex syriorū lingua translata ponemus. Exemplar epistole scripte a rege abagaro uel toparca ad iesum et misse hierosolymam per ananiam cursozem.

¶ **A**bagarus uehementer uos uos appaui in locis hierosolymarū in uos salutem. Audiuimus hi est ⁊ de te ⁊ sanitaribus quas facis q̄ sine medicamento aut herbis fiant ista parte: ⁊ uerbo r̄tū cecos facis uiderē claudos ambulare ⁊ leprosos mundare ⁊ immūdos spūs ac demōtia eijcis. ⁊ eos qui longis egritudinibus afflicti sunt curas ⁊ sanas. Portuos q̄q̄ suscitās. Qui bus oibus auditis id statim in ato meo vnū esse de uobis aut q̄ tu sis deus ⁊ descende

De exēplo rescripto a Iesu.

descenderis de celo ut hec facias aut q̄ filius dei sis qui hec facis. propterea ego scribes rogaueris te: ut digneris usq̄ ad me fatigari ⁊ egritudine meā qua iā diu laboro curare. Nā ⁊ illud operi q̄ indei murmurat aduersum te ⁊ uolūt tibi insidiari. Est aut ciuitas mihi parua q̄dem. sed honesta que sufficiat uirtus. Exemplū rescripti ab iesu p̄ ananiam cursozem ad abagarum toparcam. Capitulu xvij. de exēplo rescripto ab iesu per ananiam cursozem ad abagarum toparcam.

¶ **S**tatus es qui creditisti in me cū me ipse non uideris. Scriptū est enī de me q̄ hi me uident non credent in me: ⁊ nō uident me ipsi credent ⁊ uiuent. De eo aut q̄ scripsisti mihi: ut uentū ad te oportet me oia p̄pter q̄ missus suz hic explere: ⁊ postea q̄ impleruo recipi me ab eo a q̄ missus sum. Cū ergo fuero assumptus mittam tibi aliquem ex discipulis meis ut curet egritudinē tuam ⁊ uirtū h̄bi atq̄ his qui tecum sunt prester.

¶ **E**rat aut his epistolis adiunctū etiam hoc lingua syriorū q̄ infrascriptū est. Postea uero quam iesus assumptus est misit ei iudas qui et thomas tatheū vnū ex septuaginta. Qui cū uenisset. inuenit apud thobiam filiū thobie. Ut aut audiret de eo abagarus ⁊ nuntiatū est ei qd̄ uenisset apostolus iesu secundū q̄ ei scripserat. Cūq̄ cepisset tatheus in uirtute dei curare omnē languorē ⁊ infirmitatē ira ut oēs mirarent. Abagarus uideratis mirabilib⁹ que faciebat recordatus est q̄ ipse esset de q̄ sibi iesus scripserat dicens. cū aut fuero assumpt⁹ mittes tibi aliquē ex discipulis meis q̄ egritudinē tuam sanet. Et uocōs ad se thobiā apud quē in anebat ait ad eum. Audiuim⁹ q̄ uir quidā potēs uenit ⁊ manet in domo tua: adduc eum ad me. Cūq̄ redisset thobias ad tatheum dixit ei. Abagarus toparca uocauit me ad se ⁊ dixit mihi ut te ad eū p̄ducam ut cures eum. ⁊ tatheus. Veniam inquit quoniaz maxime p̄pter ipm̄ missus sum. Postea igit die thobias mane assumpto tatheo uenit ad abaga

rum. Et cū fuisset ingressus p̄sentib⁹ p̄mā s̄tib⁹ suis statim in ingressu uisus est. abagaro diuini nescio qd̄ splēdoris in uultu apostoli tatheū. Qd̄ cū uidisset abagarus adorauit tatheū. Sup̄ quo ammiratione oēs q̄ assistebāt regi. Ipi enī nihil horū uidebāt: q̄ soli abagaro fuerat ostēsum q̄ ⁊ dicere cepit ad tatheū. Uere discipul⁹ es iesu filii dei. q̄ mihi dixerat: mitte tibi aliquē de discipulis meis qui te curet ⁊ uirtū tibi p̄ster: ⁊ tathe⁹ r̄ndit. Quā magnifice credidisti eū q̄ me uisit. p̄pter ea missus suz ad te: si p̄maneris i fide eius ⁊ credulitate. p̄stābunt tibi omnia desideria cordis tui. Tūc abagarus ad eū. Usq̄ a deo inq̄t credidi egr: ⁊ in deos q̄ eū crucifixerunt uelut si uilla mihi ad esset tāta exercit⁹ copia trucidaret: si nō romanū regni autoritas impediret ⁊ tatheus ait ad hec. Mis nō uolūtate p̄tis sui implent. Quia i plera assumptus est rursum ad p̄fem. Dicit ei abagarus. Ego scio. ⁊ credo in eū ⁊ i patrē ei⁹: ⁊ tathe⁹ p̄pter inq̄t. pono manū meā sup̄ te ⁊ noie ei⁹ ⁊ cū hoc feceris: statim ois egritudinis morbo quo tenebāt absolui. Miratus est abagarus q̄ sicut uerbis audierat de iesu ita ⁊ reb⁹ ⁊ operib⁹ reperit p̄ tatheū discipulū eius impleri qui cum absq̄ medicamento et herbis curaret. Non solum aut illum: sed et abdon quēdā ab die filiū podagra laborātem cū se uestigis eius aduolaret manū impositione sanauit. multosq̄ alios uerbis ill⁹ cures uarq̄s obessos sanauit incomodis. Et sic opera magna ⁊ admirāda p̄ficiēs p̄dicabat uerbū dei. post hoc aut abagarus ait ad tatheū. Tu inquit cum uirtute dei hoc facis et nos omnes uidentes miramur. Uerū quēso te narra mihi de aduentu iesu q̄so factus sit ⁊ de uirtute eius in qua faciebat hec q̄ audiuim⁹. Et tatheus. Nunc qd̄dā taceā: uer⁹ q̄ uerbo missus sum p̄dicare crastino p̄greca mihi oēs cures tuos ⁊ coram ipso p̄dicabo ⁊ seminabo in eis uerbū uite uel aduentus iesu q̄so fuit et cur ⁊ q̄ de causa missus est a p̄ter: de uirtutib⁹ operū ei⁹ uel de ministerijs que locutus est in hoc mūdo ⁊ in qua uirtute hoc fecit. S3 ⁊ de nota ei⁹ p̄dicatōe ⁊ quod ita paruuus

et humilis et quomodo ita se humiliavit et deposita maiestate pariter deitate sua ita ut in cruce subigeret et in inferna descenderet et diriperet sepe quia a seculis nemo dirupat et mortuos suscitaret. Qui descendit quidem solus ascendit autem cum grandi multitudine ad patrem suum. Iussit ergo abagarum ut mature omnes eues convenirent et audirent predicationem tathai. post hoc iussit dari ei aurum et argentum: sed ille non accepit dicens. Si nostra derelinquimus quomodo accipimus aliena. Necnon inutiliter ut puto a nobis ad verbum ex synonima lingua interpretata. Hinc in nostris libris tenebunt locum.

Explicit liber primus.

Incipit liber secundus.

Ecce oportuit veluti in principis ecclesiasticae historie designari: sive de divinitate salvatoris sive de divinitate nostre religionis ac veritate doctrine et ut ostendat tractata sit christianorum que novella videtur institutio: sed et de adventu ipsius domini et salvatoris nostri nuprimo impleto ac passionibus consummato de apostolorum quoque electione superiore libello quanta potuimus brevitate perscrupimus. Age iam nunc que etiam post ascensionem eius consecuta sunt videamus: partim divinarum scripturarum testimoniis edocentes: partim extrinsecus ex his que fideliter in commentariis que ad memoriam posteritatis inveniunt sunt compertimus approbantes.

Cap. primus de vita et institutione apostolorum post ascensionem christi.

Vidimus igitur in apostolatu pro iuda proditore mathias sorte percipitur: qui erat unus ex discipulis domini sicut supra demonstratum est. Ordinantur autem et diaconi sepe numero pro orationibus et manus impositionem apostolorum ministerij viduarum gratia in quibus stephanus et pater post

dominum statim post ordinationem suam lapidantur ab his qui deus occiderunt: et postea in ministerio suo stephano corona donata a patre. Tunc deinde iacobus dicitur frater domini. pro eo quod esset filius ioseph qui quatuor patres habebat. quoniam de deo posita ei fuerat virgo maria: que primus genuit eum et in uentura est in utero habens de spiritu sancto sicut euangelia prestant. Hinc in qua ipse iacobus qui et iustus cognominatur est ab antiquis virtutum merito et insignis privilegio primus historie tradidit suscepisse ecclesie que hierosolymis est sedes: sicut clemens in sexto dispositionum libro asserit dicens. per errorem inquit iacobus et iohannes post assumptionem saluatoris spiritus ab ipso fuerint oibus penes plati: non sibi: redicant primatus gloria sed iacobus qui dicebat iustus a apostolorum episcopum statuit. Idem quoque in septimo eiusdem operis libro addit de ipso etiam hec iacobus inquit qui dicebat iustus et iohannes a petro post resurrectionem domini omnem scientiam tradidit: et ipsis ceteris apostolis qui a apostolico illis septuaginta discipulis tradidit: ex quibus unus erat et barnabas. Duos autem fuisse iacobus constat. Unum hunc iustum qui de pinna templi delectus fullonis recte percussus est et mortuus traditus. Alius autem est ille qui ab herode de capite cesus est. Huius ergo iusti iacobus etiam paulus meminit cum scribit. Alium autem inquit apostolorum vidit neminem: nisi iacobum fratrem domini. In hoc ergo tempore etiam tathai de quo supra memoravimus scimus dominum preceptum ad regem abagarum missus ipsum quem de egestudine morbi corporalis absoluit. Universam vero civitatem edessenorum christo domino fidelis satis crudelitate sociavit. ita ut in hodiernam die civitas illa (quippe que ipsius domini et salvatoris meruit scripsi suscipere) velut spectata quadam christo devotione dicata sit. Intererea persecutio prima aduersus ecclesiam dei que hierosolymis facta est sub primo martyre stephano omnibus discipulos (exceptis duodecim) per universam iudeam samariam dispersit seu potius: per sancta scriptura indicat disseminavit. Ex quo nonnulli ad fenicem usque ad egyptum

atque anthiochia devenerunt qui gentibus quidem credere mysterium fidei nondum audebant iudeis tamen predicabant. Intererea saulus adhuc vastabat ecclesiam ingreditus domos et pertrahens viros ac mulieres trahebat in carcerem. Sed philippus qui erat unus de septem cum stephano diaconus ordinatus descendit samariam ut deus in repletus et predicabat primus verbum dei samaritane genti. In quo facta erat diuine gratie efficacia: ut etiam simonem magus suis predicationibus confunderet: qui per idem tempus celebris fame apud samaritanorum populos habebatur: ita ut virtus dei magna esse putaretur. Sed his cum vidisset signa et miracula que a philippo per diuine gratie potestatem fiebant obstupefactus et territus cessit: et credere se in christum usque quo etiam baptismum acceperat simulavit. Quod reuera mirari dignum est hodieque eodem ordine fieri ab his qui velint hereditariis ab illo summatione secte impurissime susceperunt. quibus auctoris sui arbitrio infertur ecclesiam fraude qualibet ingressi lauacrum furantur et sancta nostra velut alienum morbi contagione commaculant. Serpit enim eorum venenatus sermo sicut lupus in gregebus et occultis verbortum moribus incautus letale virus infundit: donec nostras eorum latebras diligenter pastoris inuestigatas educat ad lucem. Sicut et ipse. Simon petri industria comprehensus penam quam merebatur expedit. Ceterum per dies singulos augebatur predicatione verbi diuini per dei providentiam ex ethiopia regionibus adesse quidam regine gentis illius prepositus. Quod quippe est illi nationi etiam nunc a feminis regit tanquam vota in hierosolymis rediturus. Hinc philippus responsio sancti spiritus iussus. primo ex omnibus gentibus in mysterium fidei et sacramentum baptismi tradit: et velut quassam eam deo primis tias omnibus consecrat nationum. Hinc optime tenet ad patriam terram regressum scientiam dei summi et salutarem deum nostri presentiam: indigentibus gentibus sicut sibi tradita fuerat predicasse. In quo rebus ipsi completa est per eum propheta que dicit. ethniopta preuenit manus eius deo.

Dum hec ita aguntur paulus vas electionis non ex hominibus neque per hominem sed per revelationem iesu christi dei patris qui eum suscitavit a mortuis in apostolatu vocatur celestes ad se voce delata.

Cap. ij. qualiter tyberius de sepe edoctus est a pilato et commotus.

Intererea cum per

omnem iam locum de resurrectione et mirabilibus domini nostri iesu christi: et de ascensione eius ad celum felix fama loqueret: ac per omnium aures beati huius rumoris erat apud romanos ut antiqui rumoris erat apud romanos ut provinciarum iudices si quid forte noui in his quas regebant provincia accidisset vel hinc vel senatus nuntiarer: ut ne ex his que rebatur ignorare aliquid viderent. De resurrectione a mortuis domini et salvatoris nostri iesu christi que iam in omnem locum fuerat divulgata. pilatus tyberio principi referret: sed et de ceteris mirabilibus eius. Et ut post mortem cum surrexisset a quam plurimis iam deus esse crederetur. Tyberius quoque pererari: retulit ad senatum. Senatus autem spiritus dicit. pro eo quod non sibi prius huius rei iudicium fuerit delatum: sed auctoritatem suam preueniret vulgi sententia. Lex enim erat antiquitus designata ne quis apud romanos deus haberetur: nisi senatus decreto et sua confirmatio. Porro autem pro vero hoc erat quod agebatur. ne diuina virtus humanis putaretur assertoribus indigere. Cumque se cundum ea que supra diximus tenuisset senatus. Tyberius tenuit sententiam suam ne quid aduersum doctrinam christi contrarium moueretur. Hec tertulianus vir et legum et institutionum romanorum peritissimus: inter nostros scriptores admodum clarus et apologeticus suo quem aduersum gentes pro nostra fide scribit hoc modo retulit. ut de origine inquit aliquid retractemus eiusmodi legum vetus erat decretum: ne quis deus ab imperatore consecraretur. nisi a senatu probaretur consecraretur. de deo suo alburno: factus et hoc ad cam nostram quod apud vos humano arbitrari diuinitas pensatur.

Liber secundus.

Et nisi homini deus placuerit: deus non erit. **H**o iam deo propitius esse debet. **T**iberius ergo cum tpe nome xpianu in seculu irauit annuata sibi ex tyra palestinas que illic veritate istus diuinitatis reuelauerat retulit ad senatu cum perogatura suffragii sui senatus q non sn ipse pbanerat respuit. Cesar in snia mansit comminatus periculo accusatoribus xpmoz. hec tertullianus

¶ Cap. iij. qdo in omnē mundū breui tpe diffusa. de xpo predicatio est.

Hod pfecto

diuina puidet: a ita tsc cesaris senib' ingessit a bfoz vno obitaculo in ipsis dūta rat in tūtu agelū sermof q quas pcureret. **A**n z factū est vt repēte quasi celitus lumen ostensum aut radus quidem solis erumpens totum orbē claritate superni luminis illustraret: vt completeret illa propheta que dixerat: in omnes terram erunt sonus eorum eu agelūstiarum (dumtaxat z aplotum) et in fines orbis terre verba eorum. **E**x quo per oēs ciuitates ac vicos immēse multitudine velut messum tēpore frumēta ad areas: ita a q ecclesias populi congregabantur. Quicūq; illi a parētib' tradite sibi morbidē superstitionis vniculis tenebantur p doctrinā xpi simul z p virtutū miracula q fieri videbāt recepta veri dei notitia tūq; a tyrānicis dñs liberati ad vñū verum deū z dñm creatorēq; suū venisti penitētes erroris. fidelū cū confessio ne veniebant.

¶ Cum igitur passim iam per oēs etiā gentiliū populos profusus effunderet diuina dignatio: pum' corneli' apud cesareā palestine vrbē maximā cōsuetudo sua ad fidē xpi petro ministrāte pducit. Jam inde quāplurimi z alij ex gentibus apud antiochia ad fidē veniūt: eorū plicatione pertracti: quos p seditionē aduersus stephanum cōmota: disseminatos esse p omnem locū superius edocui-mus. z ex quoz z apud antiochiaz florētissima cōgregat' ecclesia in qua erāt etiā pphetici ordinis viri quāplurimi. cū qbus z barnabas z paulus. Quib' oibus par-

ter in grā dei z vnanimitate degētib' ibi pnum discipulo velut et perenni sumpto vocabulo: appellati sunt xpiani. Quia tēpestare agabus qdē vn' ex pphetis qui aderant pphetis famā magnā futuram diuinis p̄sagebat oraculis. Paulus vero z barnabas eūz ministerio a fratribus collato qd sanctorū vrbis deseruaret. hierosolymā designantur.

¶ Cap. iij. quē admodū post tyberius garyus cesar regez iudeozum p̄stitit aggrippam.

Inter ea tiberius

duobus z viginti circiter annis sui pncipat' ex actis vniuenti finem teit. Post quem garyus imperium tradidit aggrippae simul et philippo ac lisanie terrarū pncipatū. cum quibus z paulo post herodē dē pariter p̄stat. p̄m vero herodē qz in necē ioannis auzo: extiterat: z i passione dñi iter fuerat multis excruciatū modis eterno dānat exilio. sicut iosephus in suo que supra inferimus scribit.

¶ Cap. v. qualiter filo pro iudeis suscepit legationem ad garyum.

In eius tempore

filo insignitissim' scriptoz florēbat qui nō soluz in nostra: vtz z in grecorū p̄siaz primus inter primos habebatur.

¶ Hic autē genere quidē a pauis hebreus. Apud alexādriā vero i oib' clarus z nobilit' viris clarior ac nobilit' erat. In diuinis autē legib' z p̄siaz institutis quāt' qualisne fuerit: ex his que nobis sibi broz suoz tradidit monumentis omnib' clarū est. Quis enim digne valeat explicare: quanta eius in liberalibus istis florēt institutio. Quanta in philosophicis. Quanta in maxime in platonis et pythagoricis fuerit discipulis: vtz omnes z qui secum floierant pene z qui p̄ceperant superari.

¶ Hic igitur ipse temporibus garyi quāta iudeis acciderint mala quāplurimū exponit. Sz z de eiusdē garyi mētē infantia cōmēmorat: quātantū super-

Quanta acciderint iudeis mala zc. Fo. xj.

die elatus sit: vt deum se voluerit appellari. In ipsis autē vbi de iudeoz claudibus refert suā quoq; legationē: quāz pro cōtribulationib' suis iudeis detulit ad vrbēz romā describit z q perozas apud garyū p patris legib' nihil simpli' quam irrationē retulerit domum: mo z pene periculū mortis incurrerit.

¶ Sed z iosephus meminit hōrum in octauo decimo antiquitatu libro talia quedā scribēs. Et quidē cū seditis apud alexandriā fuisset exortus inter iudeos et grecos terni ab vrbēz p̄tib' legati mit-tant' ad garyū. In quib' pro parte grecorū: erat quidā legat' appion noie. Qui cū in ceteris quāplurimis simularet iudeos tū maxime q honorē cesari nō dēteret: vt moris est facere oibus q romanis fasibus subiacent. Hi ergo aiebant neq; aras garyo: neq; tēpla cōstituit: neq; alia huiuscemodi in quib' ei diuini honores a puincialibus deferuntur. Sed soli sunt qui neq; status ei decernant: neq; sacramentū nomine eius obseruēt. Cūq; hec et alia grauiora allegaret appion: que concitari crederet garyū. filo q legationi p̄erat iudeoz: vir in omnib' magnificus: alexādri alabarhe frater: philo- phie non ignarus. potētissime purgavit obiecta. Sz abiecit eū garyus. z iubet illi cōspectu suo abcedere: dum iracundia repletus secū ipse rimat qd in eos cōferat mali. Egessus autēz filo cū iniuria: ait ad iudeos qui sibi assabant. Vobis no animo nos esse odoret quibus iratus est garyus. quia necesse est adesse diuinum: vbi humanū cessat auxilium. Hec quid iosephus. Sz z idem filo in ipso libro quē de sua legatione cōscripsit. sigillatim de omnib' que a semetgesta sunt refert. Ex quibus illa sola p̄moro: que legentib' euidenter in iudeos diuinā p̄ piaculis q aduersum xpm anst sunt indicē vltionē.

¶ Cap. vi. quāta acciderit iudeis mala post irrogatam xpusto mortē. A.

In tmo quidez

ipibus tyberij refert tyberio ma Sciam quendam magni apud imperatorem loci: vniuersam eorum gentēz. summo nisi inte-

rimere voluisse. In iudea autē pilatus sub quo in saluatore facim' admissum est dō templum quod in hierosolymis tunc adhuc manebat integrū pphanare tētare maximis eos perturbatōibus agitauisse. Sed post tyberij occasum refert successorem eius cum ceteris quāplurimis tum etiam iudeozum gēti acerbissimū extitisse: qd p̄sto est etiā ex ipius scriptoz ris sermonibus discere. Multa quidem erat inquit i garyo ingenij prauitas: que erga omnes homines. tū p̄cipue erga iudeozū gentēz ferebatur: z speciali quadam scuita loca eorum q in diuinis habēt supplicatōibus cōsecrata incipiens ab alexādria diripi z cōtra religionē mo rēq; gentis pphanari iubet statuis suis z signis atq; imaginibus ea replēs. Tēplū quoq; sancte ciuitatis: quod solū manebat totius pphane p̄ragionis intactū z a maioribus perdurauerat asilum cōmutare in templū p̄p̄ij nominis ausus ē: vt edes ionis nobilitissimi noni dei gary vocaretur. Sed z alias innumerus cladēs. et vtra oēs tragicos lucrus apud alexādriā iudeis irrogata eē sub garyo in sebo operis sui de virtutibus libro vir memoratus erequatur.

¶ Hec non z iosephus cōsona huic de pilati temporibus scribens: p piaculis saluatoris q vniuersi gēti acciderint mala: audi vt etiā ipse in se cūdo iudatū belli desleat libro. Is autem ait qui missus est in iudeaz a Tyberio procurator pilatus: noctu velatās hierosolymam intrōferri imagines cesaris iubet ac statuit. Quod vbi dies exortus est magnam perturbationem iudeozum populis excitauit stupentibus et perturbatis ad no uam faciem rerum. Conuicēbāt nāq; ex hoc q spernerent z conculcarent iā leges sue z omnia instituta maiorum quibus nihil tale haberi intra mentia vrbis illius fas erat. Sed hoc est nimirū in quo eos impie cōfessionis sue veloz vindicta dānauit. p eo qd fm euāgelij relationem simul gens cōclamauit vniuersa. non habemus regem nisi cesarem.

¶ Tunc deinde idē scriptor aliā qz in eos delatā cōmēmorat vitionēz dices. Post hoc autēz etiā aliam eo accidit per

turbatio pro eo quod sacrum erant... apud eos patria lingua chorbonas... pellatur contra fas in vltis comueus... blici a quiduct' progari videret: q' a tre...

Capitulu. viij. vt pilatus sibi morē conficit.

Bitur iudeos p commisso scelere vitio diuina dā nabat. Sed e ipse pila tus q' in saluatore' int...

Capitulu. viij. de fame temporib' claudij.

Enim gayo quatuor annis nec integris pūcipatu ministrato clau dius imperator succedit sub

quo fames satis dira vniuersum obitū obrinnit. hoc tamen ita futurum longe ante nostri prophete predicauerant. Nam in actibus apostolorum refertur agabē...

Cap. ix. de martyrio Jacobi apst.

In illo autē tpe sine dubio tēp' qd sibi claudio iuit cū fa meo erat designas, mi sit inquit herodes re magn' vt affigeret ali quos de ecclesia: iter fecit iacobuz fratrem iohannis gladio. de hoc autē iacobu clemens alexandrinus...

capitulu. x. vt a grippa 2 herodes apostolos per secuti diuinā continuo senserunt vindictam.

Ed tunc inquit vt ait scriptura vi uina videns herodes quia de iacobi nec gratum esset iudeis addidit adhuc et petruy conecit in carcerem: sine dubio ipsum etiam punire volens: nisi diuinum af fuisset auxilium quo angelus nocte et assistens mirabiliter eum vinculorum ne ribus absoluit: 2 ad ministerium predica tionis tre liberū iussit. 2 cū petro quidez hec gesta sunt. Regis vero sacm' in apo stolos per petrasū: dilationē non paritur

ultionis: sed cōtinuo vindex adex diuini tus dextera sicut historia in aplosū acti bus conscripta nos edocet. Cū inquit ce sareā descendisset herodes: 2 in die solē ni preclara veste regia indutus p tribu nali concedisset ac de sublimi cōcionare tur ad populuz. cūq; populus acclama ret ei dei voces 2 nō hominis: statim in quit perussit eum angelus domini: eo q' non de derit gloriam deo. Et scatenz vermibus expirauit.

Admiratio autē dignum est tantā cōsonantiā scripturā rō diuinarum cum historiographo gētis illius deprehendi: ipse etenim iosephus de cisāe cōmemo rās in nono decimo libro antiq'atū hō q' bus infra scriptum est. hoc sermōib' re fert. Tertiu inquit annū imperij totū iudee expleuerat: cū forte cesareā q' prius pygostatonis vocabat' aduenit. Ubi cū in honore cesaris spectacula dātibz ederet votiuo vt videbatur salutis cesa ris die. Cūq; illuc totius prouincie vi ri honore 2 facultatibus p'dicti cōuenti sent: sebo spectaculoz die indutus veste fulgēt: ex auro argētoq; mirabiliter cō terta in capiente die procedit ad theatrū ubi cum primos solis radios argentece vestis gremio suscepisset: reper cussio sple dore: duplicatā spectantibus lucem sul gor metalli vib: antez effuāt: vt intuētibus pstringeret aciem terrois aspect'. Et per hoc plus aliquid de eo q' huma ne nature est cū artifer arrogātia mētē ref. Illico a diu' itis vulgi concrepant vo ces: honorem sonantes: sed exitiū ferē tes. Et hinc atq; illinc ab eis cōclamāti bus deus cōp'latur: vtq; fieret p'pitiū supplicie' exorat: dicēb' populis nūc vq; vt hominē te timuimus: sed ex hoc iam supra humanam te esse naturā fat temur. Sz rex acclamatōe p'tra sas ha bitam nō repressit: nec impietate illi: cite adulationis exhorruit: donec respiciēs paulopost imminere atq; in sistentē capi ti suo videret angelū: cūq; sensit cōtinuo eritū sui mirastrū: quē prius nouerat p' uisore' bonoz. Et ecce repēte cruciat' est ex dolore incredibilū vēris atq; in statio ne corripuit. Respiciētes ad amicos: en dūq; ille ego de' vester: ecce p'pellor 2 cō

festim deturboz ex vita. Quomā quidē diuina virtus nuper collatas in me falsas arguit voces: 2 q' modo immortalis dicebat a vobis p'cepz iā tāq; rapioz in morte. Sed suscipienda est sūa quā de' statuit. Nā 2 viximus haud cōtēnēdi: 2 longenitate que beatas putatur expleui mus. Et cū hoc cōfisset vi dolozs vehe mentius agitatus instanter ad palatū re portatur. Cūq; diuulgatū esset euz ppe diem mortuū iugēs multitudine to tus eratis 2 seruis conueniens more pa trio supra cuncta strati: om' ipotentē deo p regis incolumitate supplicabāt. Cū autē domus regia planetibus 2 gemib' personabat. Cum interm' rex ipse in ex cello solario recubans 2 deorsum respiciēs: ac pronos prostratosq; oēs cum fle tibus precidens: nec ipse quidem tempe rabat a lachrymis. Uerū cōtinuis qnq; diebus ventris doloribus cruciatuz vis tam violēter abrupit: qnq; gesimū eta tis 2 quartū agens annū. Regni vero se ptimū. Quatuor 2 enim sub gayo cesare annis regnauerat. Phylippi retrar' ch'ā tribus annis obtinens: quarto autē etiā herodis sibi adiungens tribus: reliq; annis sub claudio cesare exactis. Cū in ceteris quam pirumtis iosephum: tuz in his tam integre diuine scripture con cor' sare valde miratus suz. q' verovide tur in solo regis vocabulovariare. cum 2 tps actus 2 res eundē ostēdat fuisse. pos sibile est sicut in alijs plurimis iudeoz noibus inuenim': etiā hunc duplici vo cabulo nūcipatū. Quoz altero lucas n'f altero vsus sit ioseph'. Uex qm' rursum lucas in actib' aplosz introducit gama lielū cū de aplis in iudeoz p'sensu delibe ratio fieret hoc ipso tpe dicent: qz sur re xit theodas qdā vicēs se esse magnū quē dā. q' destruet' est. 2 oēs q' sequebant' euz dissoluti sunt. Neq; etiam de hoc qd' iose ph' in hoc codē libro scripserit p'feram'. Cap. xi. de theoda qui depra. nauer rat populū.

Ado inquit lu dea parate deceptor: qdā magnus theodas nomine p' suscet populū multitudinē

Sublatis pprijs facultatibus vixit excedere et ripas iordanis fluminis obfideret. Dicebat autem se etiam pphetā esse et posse verbi sui precepto fluvij fluentem dirimere et facile sectatoribus suis fluminis transitum dare. Que cum diceret multos decepit. Fadus vero non in longum vecordie eius indultit. sed emittit equitū turmā. que ex improviso irrumpens super eos: quamplurimos quidē peremit: multos tamen et viuos cepit. ipsius autem theode caput defectum hierosolymam reportavit.

Cap. xij. de Helena regina. ad ababenorum.

Hoc idē scriptor etiam de fame que sub claudio facta est hoc modo memorat. Post idē tēpus inqt fames magna obfederat etiam iudeam. Quia tempestate regina nomine helena multis pecunijs cōparatum frumentū de egypto et hierosolymā delatū indigentibus ministrabant. Quid tā cōsonans tāq̄ cōcordās q̄ hec sunt cū illis q̄ in actibus apostolorū scribit vbi dicit qd discipuli q̄ erant anthiochie. put potuit vniuersos miserū in ministeriū scis habitantibus in iudea deferredū p manus barnabe et pauli ac p psbyteros dispēsandū. Helena vero cū hystorographus intulit mētionē: et nūc extat sepulchri nobile in portis hierosolymoz. Regnasse autē apud adabenorum gentem refertur.

Cap. xij. de Simone mago.

Altera cum fidelēs dñi et saluatoris nri iesu xpi p oim cresceret mētes: et p dies singulos religiōis p pagarētur argumēta nequāq̄ quiescit hostis salutis hūane. sed vrbē maximā q̄ est caput oim puenit: et simonem illuc de quo in superiorib⁹ dixim⁹ euocari cur⁹ ne factijs artibus ammicula ipse maiora suppediās plurimos vrbis illi⁹ cines in erroris ei⁹ vincula coniecit. Designat hec vrbē inscriptioib⁹ nobilit non multo post apl⁹ tēpus exortus iustin⁹: de quo suis in locis qd cōpetit assignabim⁹. Hic igit

in apologetico quē p fide nostra ad imperatorē antoniū scripsit: de his hoc modō refert. Et post ascensionē inqt dñi ad celū inuestigabāt demōes quosdā hominē dicerēt se esse deos quos nos sugamim⁹. Simō deniq̄ quidā samaritanus de vrbē q̄ dicitur sytho: sub claudio cesare magiceis artib⁹ et ope demōnū subleuat⁹ in vrbē vsa q̄ regnū oim tenet: q̄ plurimis p fantasias deceptis: de⁹ de⁹ est: et simul lachri apud vos quasi de⁹ honore donatus est in flumie tyberis inter duos portes collocat. Habens ēr titulū latinis literis scriptū. Simoni deo sancto: quē et oēs pene samaritemōnnulli etiam ex ceteris gentibus tanq̄ summū deū et adorāt et p̄sent. Et solēne quādā erroris ei⁹ ac deceptōis comitē: q̄ paus in p̄stibulo steterat apud Tyrum vrbem ienticiā: et ipso velut primam quandā mentē consecrauerunt. Hec quidem iustinus.

Cōsona vera huic etiā hylene scribit in primo aduersus heredes libro. In quo vel quis ipse fuerit simon vel quam impura eius opa atq̄ doctrinā plen⁹ refert. Que multū ē et his inferam⁹: cū liceat volētibus ea scire p singula: ex istis supradicti hylenei libris: vel de hoc vel ceteris aurobus diuersarū hereseum: et de venenatis eoz dogmatibus diligētius noscere. Caput igit totius prauitatis et pncipium ois herese a Simone esse pisse accepimus. Et quo vsq̄ in hodiernā sectatores ei⁹ simulantēs adire se purissimā christianorum philosophiā: quā vidēt apud oēs p castitate vite et infirmitate mirabilē: supstititōis idolorū q̄ deserere vident: rursum viculis inestōs: colētes ac venerātes picturāz imaginē simonias: et illius quem et sceleris ac turpitudinis exultasse foctā dixim⁹ solēne. His incēlos odores offerunt his sacrificia et libamīa impura delibāt. Et eoz ad huc neq̄ora et execrabiliora p̄mittit. At tūc em esse qdā apd se ineffabilis q̄ cū primo qd audierit mēte excedat: eoz q̄ virtute pcurfus velut attonit⁹ maneat et vsq̄ ad demētā veniat. Que cū ita sint: atq̄ impossibile esse. vlt scripturē ea tradidit. vlt ore ac labijs p̄fert: hec qui audit p venerat non ita se habere rem credit.

Corro autē vere illa huiuscemodi sunt q̄ p impuritate et obsecitate sui castis et pudicis aurib⁹ execrabilia et penitus horrescēda ducant. Quidq̄ em illud est turpe et impurū qd excogitari a hūā pōt fōni hoc ipso: eē illd tradit qd inq̄narissime hui⁹ heresis mysteriū tectum apd se seruari pollicent archanū. In festibus per hec mulierculis et petis: vt ait apl⁹: onerati detestabili illudētes. Hic igit talis maloz patrē et autorē per idē tempus simonem ex apparitorū suoz numero diabolus suscitans ad vrbē maximam ire compulit romam vt vbi potētissimus athletis dñi ac saluatoris nostri iesu xpi apostolis in hoc ipm ab eo subrogatis obfisteret. Sed diuina virt⁹ et gratia in maximo p̄cipue certamine nunq̄ deserit suos. Que incētas maligni stāmā tota celeritate restringit et oēm altitudinē destruit extollentē se aduersum sciaz dei. Propter qd neq̄ simon neq̄ ali⁹ qd cōgressus tunc aduersus apostolos dñi potuit obtinere qz veritatis lux et verbi diuini claritas que ob salutē hoim nup obfulerat p apostolos suos toti⁹ mēdā: qz discussa caligine de humanis mētib⁹ igno: atq̄ tenebras effugabat. Deniq̄ supradict⁹ magus. veri luminis fulgore percussus ceccitatem continuo male sane mentis incurrit. Quippe qui iā paus in iudea p apostolum petrū de his qui gerebat sceleribus confutatus et ansmariā aggressus est fugam. et ab oriente ad occidentem vsq̄ pertendit nusq̄ sibi vitam nisi in fuge subsidio sperās. His igit vrbem romam ingressus vrens adminiculo assistentis sibi et adherentis demōniace virtutis quam paredrum vocant breui tempore intantū maloz venit p̄cipiū vt et iam simulachri a quibus romanis tanq̄ deus honore potiretur.

Capitulum. xiiij. de predicatōne apostoli petri apud vrbem Romam.

Sed non in longum permānet fraude q̄sita diuinitas cōtinuo nāq̄ in ipsis et claudij tēporibus clementia diuine pudentie p̄obartissimum omnium apostolorū et maximū fidei magni

scientia et virtutis merito primoz principem petrū ad vrbē romā velut aduersum humani generis communē pernicē repugnaturū deducit ducē quēdā et magistrum militie sue scientē diuina preliagerere: et virtutum castra ducitare. Iste adueniens ex orientis partibus: vt celestis qdā negotiator marcimonia diuini luminis si quis velit cōparare paratus aduenit: et salutaris predicatōis verbo primus in vrbē roma euangelij sui clauibus ianuam regni celestis aperuit.

Cap. xv. de euangelio simonem Marcum.

Bitur cum ro mane vrbē clarū vbi dei lumē fuisset exortum: simonis quidem tenebre cū suo autorē reuincere sunt. Sermo autē veritatis et lucis q̄ p petrū p̄dicabatur inuenerat mētes placido illustrant auditu: ita vt q̄tidie audientib⁹ eē nulla vnq̄ facietas fieret vñ neq̄ auditio eis sola sufficit sed Marcū discipulū eius oib⁹ p̄cipue exorat. vti ea que verbo p̄dicabat ad perpetuaz eoz cōmōtionē habendā scripture traderet: quo domi forisq̄ in huiuscemodi verbi meditatōib⁹ pmanerēt. Nec p̄ ab obsecrādo deis sūt q̄ quod orauerāt impetrarent. Et hec fuit causa scribendi qd simon Marcū dicit euāgelij. Petrus vero vt p spm sanctū religiose se spoliatum cōperit furto delectatus est. fide eoz per hec deuotionē cōsiderans: factiq̄ cōfirmavit et in perpetuū legendā scripturā ecclesis tradidit. Clemēs disputatōnū libro. Hec ita gesta esse describit cuiq̄ simile dat testimonij hierapolites episcopus nomine papias q̄ hoc dicit qd Petrus in p̄ia epiphola sua quā de vrbē roma scribit meminerit marci. In qua tropice romam habyloniā nominauerit cū dicit salutat vos ea que in habylone lecta est ecclesia et marcus filius meus.

Cap. xvj. vt paus marcus p egyptum christi notitiam predicauit.

Aucautē marcū tradit primū ad egyptū perrexisse atq̄ inibi enā gelum: quod ipse conscripse

rat predicasse: et ipsam primum ecclesiam apud alexandriam constituisse. Tanta autem reteretur multitudo credentium virorum ac mulierum primo ingressu ex templo sobrietatis eius et continentie congregata: ut etiam conversatio eorum qui per ipsum crederent in vita totius abstinentie ac frugis eorum sobrietasque conuicia librorum memorie mediantur a viro disertissimo filone. quem sermo tenet temporibus claudij imperatoris romam venisse et petrum apostolum vidisse atque eius adhesisse colloquia verba dei predicantis. Quod valde est verisimile quod scripturam istam quam diximus posterioribus ab eo temporibus compositam esse. In qua euidentissime tunc tradita sunt et in hodiernum seruatum a nobis. Sed et abstinentiam vitas conuictus degunt deseruit ad liquidum. Unde plane manifestissime patitur non solum sciens que nostra sunt sed et amplectens. Quippe qui diuina laudibus extulit sui temporis apostolicos viros ex hereticorum quantis intellegi datur precipue genere credentes. quoniam adem constat quod huiusmodi sub apostolis ex israelitis credebatur. Iudaeis adhuc institutis et legis obseruationibus inherabant.

Cap. xviii. Quia de abstinentiis apud egyptum filio scribit.

Incipitur deseri

Incipitur deseri. Hec in libello quem de vita theoretica vel supplicii artificio vel extrinsecus addidit. sed pro omnibus aut extrinsecus appellari. Causam vero huius vocabuli vel eorum dacta quod ueniunt ad se atque rudes et agrestes excoleret vel quod erga deum cultum pura et integra conscientia persequerentur quod nomen sine ipse iposuit sine vero ne iniqua ita appellabantur sed in euangelium uidebant ante christi nomen appellatio per omnem locum diffunderetur inter se uimodo ex ipsis rebus nomen ad quos pertineat compro-

betur. Dixit ergo primo omnibus quod retinuerunt cunctis facultatibus suis qui se ad huiusmodi philosophiam dederunt et bonis suis quibus interest cedant. Cum uero de quod omnes uice sollicitudines penit abiciant et extra urbem egressi in ortibus vel agris quibus agellulis degant: et fructus imparis propositi consortia et uice dissimilis contubernia. Sciens impedimento esse hec ardua uoluntibus iter uirtutum incedere. Tali quippe ordine esloro fieri incitasti hi qui primitus credebant uirtutem uisisse memorant sicut eniderent in actibus apostolorum legitimus scriptura quod omnes qui credebant sub apostolis possessores suas et fructus vendentes primitus ponebant ante pedes apostolorum diuidebant unicuique prout opus erat ita ut non esset quisquam in eis egenus. Quia ergo et hic similia scribitur ab his qui apud alexandriam credebant sicut illi qui in hierosolymis ante crediderunt certum est quod idem actus eademque institutio eandem sine dubio et religionis fidem designet. Denique libro ipsi de quo supra diximus tale institutum dicit. In multis est inquit orbis terre partibus hoc genus hominum. Oportebat namque huiusmodi profecti boni participare fieri omnem gratiam omnibus barbaris. In egypto tamen maior est copia per singula queque territoria precipue autem circa alexandriam. Non optimus quisquam ex omnibus locis uelut ad urbem patrie glebam festinus occurrat colonus. Regio quedam est philosophie magister frugibus oportuna supra locum cui Marie nomen est sita. colliculis quibusdam molliter et clementer erecta ad munimentum simulatis aeris tempericem commoda.

Post hoc descriptis eorum habitaculis ut se habeat singulorum qualitates et situs etiam de ecclesiis que apud eos sunt ita dicit. Et sicut inquit in singulis locis consecrata orationis domus que appellatur semmon uel monasterium. Semmon autem in nostra lingua significat potest honestorum conuentum. In quo se sedentes inquit honesta et casta uita ad mysteria celebrant in hiis illis prout ad cibum potusque pertinet in seretes uel ad reliqua humani corporis mysteria.

Sed statim legis libros et uolumina prophetarum hymnos quos in deum ceteraque his similia. In quorum disciplinis atque exercitijs instituti ad perfectam beatamque uitam studijs iugibus coalescant. Et post aliquanta iterum dicit. Ab ortu autem diei usque ad uesperam omne eis spatium in studiorum exercitijs ducitur quibus ad diuinam philosophiam per sacras literas induunt patrumque leges in allegoricam intelligentiam deducunt. Quonia quidem formae esse et imagines ea que in legis litera scripta sunt opinatur latentis intrinsecus profundi cuiusdam diuiniq; misterij: habent autem etiam disputationes quasdam et interpretationes ueterum uirorum qui et autores ipsius hereticos extiterunt: quos eis allegorice ac figurate intelligentie nomina quas plurimum scriptura suorum constant tradidisse monimentis. Quoru illi uelut itineris sui ducum et autorum instituta pariter sequuntur et morum. Hec autem dixisse hanc uirtutem certum est. De euangelico atque apostolico libris in quibus quomodo lex et prophetia spiritualiter intelligi debeat edoceat. Post pauca rursum etiam de eo quod psalmos faciant nonos ita scribit. Itaque non solum subtilius intelligunt hymnos ueterum sed et ipsi faciunt nouos in deum. Omnibus eos et meritis et sonis honestatis et suauitate copage modulantes. Multa quidem et alia in eodem libro enumerat que a nostris uel in ecclesia uel in monasterijs exercentur. Et sed perandam non his est ex omnibus dicere que ecclesiasticae proprie continent formam: ex quibus citius manifestum esse debeat ad ecclesiam pertinere que scripta sunt. Aut ergo. Continentiam uero uelut fundamentum quoddam primo in anima collocat: et ita demum reliquas super hanc pergunt edificare uirtutes. Cibum potusque nullis eorum capitante solis occasum. Ut ad hanc tempeus lucis cum philosophie studijs: curam uero corporis cum nocte sociantes. Nonnulli autem etiam post triduum in comunione ueniunt cibi. Quos sed edatior studiorum fames perurget. Ita hi qui eruditionibus sapientie et in profundiore intelligentia sacrorum uoluminum: non seruam

tur tanquam copiosis uapibus inhiates expleri nequeunt: et conueto acris in flammam: ita ut nec quoriam nec quanto sed sexto demum die non tam desideratum necessarium corpori indulgeant cibum. Ceterum nonem de nostrorum institutis referre quis potest uoluerit quod si cui adhuc uideatur ambiguum adhibendum etiam alia eius uicra: que nulli omnino nisi nostris tantummodo conuenire etiam infidelissimis quibusque fatebitur. Aut ergo. Cum uisio aut quos dicitur sunt et semine in quibus pluresiam gradue sunt uirgines integritate casti corpora non necessitate aliqua sed deuotione seruantes: dum sapientie studijs seculi gerant non solum animo sed et corpore conseruare indignum ducentes libidinis incipare uas ad capiendum sapientiam paratum: et edere mortale partem eas a quibus diuini uerbi concubitus sacrosancti et immortalis expectat: ex quo posteritas relinquatur nequaquam corruptele mortalitatis obnoxia: si adhuc parum uideatur istud audi quod post aliquanta scribit. Tractatus autem sacrorum inquit uoluminum huiusmodi habent: ut magis allegorice opinio uisus utantur. Quoniam quidem omnis lex uirtus istis uideatur animali esse similis quod corpus quidem habeat ipsam literam et ea que secundum literam designantur. Animam uero occultum in literam spirituales et inuisibilem sensum: quem illi ab autoribus suis edocti sublimius et nobiliter uelut insipientes per speculum contemplantur ex ipsis etiam nominibus admirandas quasdam species intelligentie proferentes. Quid autem addere his oportet est etiam de conuentibus eorum que conseruabit: et ut seorsum quidem uiri seorsum etiam in eisdem locis femine congregentur et ut uigilias sicut apud nos herimonia est peragant et maxime diebus illis cum passionis dominice solemnitas celebratur: cum in ieiunijs pernoctare et lectioibus sanctis auditu prebere consueuimus. Que omnia supra dictis uir eo ordine eademque consequentia qua apud nos geruntur expressit. Et ut unus ex omnibus perurgens in medio: psalmi honestis

modulis concinat: vt q̄ precinenti ei vñi
versiculū ois multitudo respondeat atq̄
in ipsis diebus in terra recumbentes si-
cut antiqui moris fuisse dicitur: vñi quidē
nemo omnino vt ipse ait. nec iustu q̄dez
contingat: sed nec quibet carnem. Tñ
aut aqua sit eis poculū: et panis cū sale
vel isopo cib⁹. Ad dicit adhuc his quomodo
do sacerdotes et ministri exhibeāt officia
sua: vel que sit supra oia episcopalis api-
cis sedes. Que cuncta si quis plen⁹ vult
et explorati⁹ dicere: ostendimus et quo
ista fonte debeat haurire. In quibus su-
pra dictus vir ecclesiastice institutionis
initia et originem apostolice atq̄ euange-
lice traditionis interuit. Est autē idē filo-
sophicissim⁹ quidē in eloquia in sensu
autē profundissim⁹ et interpretatio-
rum subtilissim⁹. Copiose inuenies
et copiosius eloquens. Multa deniq̄ di-
uinita nobis etiam ipse ingenij sui moni-
menta dereliquit.

¶ Capitulum xviii. quanti ad nos
filiois peruenierint libri.

Primo qui

per ordinem i genesim
scripsit libros quos ar-
ticulauit sacre legis ex-
planatio figuratis. Tū
deinde et alios continen-
tes sparlim de diuersis
capitulis q̄ones in q̄bus que requiri de-
beant et proponit et soluit. Quas q̄ones
et abolitiones de genesi et exodo articu-
launt. Sunt et alij eius libri qui super scri-
buntur propositionum qui sunt dei agri-
culture duo. et de temulentia duo. Sed et
alij qui plurimi et strenui libri diuersis
pro quibus mēdo debet orare deum et de
confusione linguarū. De natura et inuen-
tione de his congregari debeant ad eru-
diendum. Et quis sit qui heres sit diui-
norum: que sit equalium et in equali di-
uisio. Itē de tribus virtutibus quas de-
scripsit cum ceteris moyses. Item de his
quorum in scripturis nomina commuta-
ta sunt: et quib⁹ ex causis commutata sint.
In quibus refert scripsisse etiā de testa:

mentis primū et secundū. Est autem et
alius eius liber de captiuitate: et de vita
sapientis: et qui secundū iustitiam perfec-
tam et leges naturales cōsummat⁹ est.
De gigantibus de eo q̄ in cōuertibile sit
quod diuinum est. De moysi vita. lib. v.
De eo q̄ a deo sunt somnia. Hec pene oia
in genesi scripsit. Sed et in exodum que-
stionum et absolutionum libri. v. De tab-
bernaulo. De decē verbis legis. De his
que inferuntur sub specie decalogi. Et de
ai alibus q̄ sacrificijs depurata sunt. Et
que sunt species sacrificiorum. Que sunt
proposita in lege bonis premia et in illis
maledicta. Tūz preterea singulares libri.
De promissa. De iudicis apolo-
geticus liber hoc est de vita urbana et ad
alexandrum dicentem rationem habere
nuta animolia. De eo q̄ seruus sit ois
q̄ peccat. Itē alius de eo q̄ liber sit ois q̄
bonis studijs opera p̄bet. De vita theo-
rica vel simplicium in quo et de apostoli-
cis viris esse que scripta sunt supra edo-
cumus. Sed et interpretatiōes nominiū
hebraicorū que sunt in lege et prophetis.
¶ Hic repositus est galij imperatoris ro-
mam profectus cum de impietate atq̄
impuritate galij quā plurima scripsisset
que per omnia de virtutibus articulauit.
et ea senatui recitasset tanta v̄ admira-
tione habuit vt in bibliotheca digna ex-
scripta decernerentur. ¶ Uerum p̄ idē
t̄ps paulo ap̄lo ad hierolim in circuitu et
vsq̄ ad illius predicationē verbi v̄nici
ministrāte. Claudius imperator in deos
vrbe depellit. Tunc aquila et p̄isca cum
ceteris iudeis expulsi asia veniunt: ibiq̄
cohercent apostolorū primū ecclesie in-
hibi fundamēta iacenti: sicut edocet li-
ber de acribus apostolorum cōscriptus.
¶ Capitulum xix. cuiusmodi etade coma
presierint iudeos ipso die paschali.

Claudio vero

adhuc in imperio perdurante
in ipsa solennitate pasche
tanta iudeis perturbatione et
vestitas hierosolymis accidit et editos
et non commota vt illi soli q̄ in foribus tem-
pli constipitatione populi necati sunt tria
milia iudeorum numerarentur: et cōuer-

his est dies festus eorum in iudici. Sed et
alia plurima iudeis mala irrogata io-
sephus per hec verba designat.
¶ Capitulum xx. qualia etiam sub nerone
hierosolymis gesta sunt.

Claudius inq̄

agrippa filij agrippe iudeo-
rum regem cōstituit. felicem
vero totius prouincie sama-
rie quoq̄ et galilee et regidis que v̄ trās-
iordanam procuratorem misit. Et post
paucos addidit etiā hoc. Inflammatur autē
et seditio acerbissima a pontificibus ad-
uersum sacerdotes et primos plebis hic
rosolymoz: quorum singuli cōquirentes
sibi et perditorum iuuenum et nomis-
rebus gaudendum manum. duces semet-
ipsos pp̄ie factiōis instituebāt. Qui cō-
stigētes ad iudicē primo p̄uitis lacessere
tum deinde et saris inuicēz sternere: nec
quisq̄ erat qui coherceret sed agebāt
omnia tanq̄ in vrbe non habente recto-
rem. Itē p̄tōsifices in tanta venere. p̄
terram vt seruis suis ad aras missis
inaaderent decimas que sacerdotib⁹ de-
bebantur. Et accidebat vt nōnulli ex mi-
noribus sacerdotibus quorum alimonia
vi fuerāt direpte in edia deperirēt. Ira
seditio violenta: tus fasces cōfunde-
rat. Item post paucos subiungit etiā hoc.
Nōnullis autē etiam in media ciuitate
occurrētes sibi trucidabāt. precipue
in diebus festis sicut plebibus admit-
ti occultatis pugionibus oberrantes vt
quisquis designatus eis comin⁹ incide-
rat perimebant. Et arte nefaria cum cor-
ruisset is quez occulto vulnere strauerat
tum idem ipsi percussores velut indigna-
ri se simulabant aduersus eos q̄ hoc in
media vrbe committerēt: atq̄ hoc modo
occulta eorum facinora permancbant. et
primo oim ab his ionathas pontifex in-
terficatur: post illum quamplurimi iugu-
lantur ita vt in ipsis mortibus esset gra-
uior metus mortis: dum vnusquisq̄ qua-
sūm prociuctu semper positus per momē-
ta singula speraret iterfici. post hoc autē
interiectis quibusdam addit etiam hoc.
¶ Cap. xxi. de egyptio cuius actus apo-
stolorum faciunt mentionem.

Paulus vero

omni hac vastatione affixit
iudeos egyptius quidam fal-
sus propheta. Qui cū venis-
set ad iudeam homo magnus: fidē sibi p̄
phete magica arte contulit: et continuo
triginta milia virorum cōgregans et du-
ctans eos p̄ desertu peruenit cum ipsis
in mōtem qui vocatur oliueti. parat⁹ in-
de irruere hierosolymē et vi ac potestate
vrbem tenere: simulq̄ romanorū p̄idia
ac plebē tyannidi sine sibiugare sicut p̄
oia his quos secū eduxerat satellitibus.
Sed conatus eius p̄uenit felix p̄tōsimoz
cū armatis obitum p̄gens secum etiaz
plebe reliqua conspirante cōgressiōe fa-
cta egyptium quidem cum paucis in fu-
gam vertit. Percepit vero alijs etiā cas-
p̄tis temere cepta facile restrinxit. Hec i
secundo historiarum libro iosephus reser-
fert. Opere precium tamē est hec que de
egyptio scribit cum illa que in apostolo-
rum acrib⁹ designata sunt comparare:
vbi sub felice tribuimus qui in hierosoly-
mis erat ad paulū in quē fuerat commo-
ta seditio dixit. Nonne tu es egyptius il-
le qui ante hos dies concitaueras pplm
et eduxeras in desertū ad quatuor milia
hoies sicarioz. S̄z sufficiat ista de felice.
¶ Capitulum xxii. quemadmodū de iu-
dea paulus Romam missus in vinculis
omni culpa liberatus sit.

Intererea clau-

dio tresdecim annis et octo
mensibus roma norū impe-
rio p̄functo nero suscipit p̄-
cipatū. A quo testus mittitur in iudeam
succedere felici. Apud quem causa dicta
paul⁹ vinctus mittitur romaz aristarco
secū comitate (quem consequēter in epi-
stolis suis concaptiuum appellat). Sed
det et lica qui et actus eius ceterorūq̄
apostolorū describit sed precipue pauli
de quo etiam hoc in fine signant q̄ b̄n-
nō in vrbe roma positus verbū dei pre-
dicabat nemine prohibente. Quez tamē
affuisse sibi et defendisse se apud neronē
et rursum p̄fectum esse ad predicationis
officium sermo confirmat. Et post hoc de

quo redisse ad supra dictam urbem ubi et martirio consummatus est: tunc cum in vinculis positus secundam ad thymotheum scriberet epistolam. In qua et de prima sua defensione et de presenti simul indicat passione. Suscipe ergo de his singulis testimonia. In prima inquit ipse paulus mea defensione nemo mihi affuit: sed oes me dereliquerunt: non illis imputet. Dominus enim assistit mihi et confortavit me ut per me predicatio compleretur: et audiant omnes gentes: quia liberatus sum de ore leonis. Manifestissime per hec designat: quia primo quidem ut per ipsum cepta predicatio compleretur: liberatus est de ore leonis. Merane scilicet in leone proculduntare significans. Tum deinde in consequentibus edicit et dicit. Liberavit me dominus de ore leonis. Previdebat enim in spiritu consummationem suam propter quod et dicit: quia et liberatus sum de ore leonis: iterum liberavit me dominus ab omni opere malo et saluam faciet in regnum suum celeste. Significans per hoc quod esset contestum martyrio coronandus. De quo tamen evidenter in eadem epistola dicit scribens. Ego enim iniquitatem immolavi: tempus regressionis mee instat. Nec autem dicta sunt a nobis ut ostenderemus quia non eo tempore quo pauli aetna in urbe roma condidit lucas martyrio perfunctus est paulus. potuit enim et defensionem pauli pro nostra dogmate non aspernantem acceperit. Processu vero temporis cum ceteris malis aucta sit etiam in apostolos os ferire rabies.

Capitulum xxiij. quomodo sit passus iacobus qui frater domini est dicitur.

Sicut iudei postquam ipse paulus ad cesarem quem appellaverat a festo transmissus est: et frustratas insidias quas ei intenderat vidit in iacobum fratrem domini inhumanitatem nequie sue vertit cui episcopalia in hierosolymis delata ab apostolis fuerat sedes que hoc modo adorata sunt: productum in me in abnegare enim fide christi cor: et omni populo expeperunt. At ille contra omnium opinionem

ce satis libera et multo maiore quam vellet coram univervo populo cum omni fiducia profiteretur filium esse dei salutaris et dominum nostrum iesum christum. Tum illi non ferentes tam graue et tam liberum testimonium iri: pro eo maxime quod iustissimus apud oes habebatur ob religiose et continentissime vite merita in necem eius vertunt fauente sibi occasione temporis ex morte rectoris. Contingit enim festum per idem tempus obire apud iudeos: et sine rectoris ac principis esse prouinciam. Ad mortis iacobi modus iam quidem et in superioribus a nobis clementis sermonebus iudicatus est: cum de prima templi eum precipitatum et fallonia percussum vecte descripsit. Exploratius tamen de eo egessit quod post ipsas statim primas apostolorum successiones fuit in commentariolum suorum libro his verbis refert. Suscepit inquit ecclesiam cum apostolis frater domini iacobus qui ab omnibus cognominatus est iustus: ab ipsis domini temporibus per durans usque ad nos. Et multi quidem iacobi vocati sunt. Sed hic ex vtero matris sue sanctus fuit: vinctus et sicram non bidit: sed neque animal maleducavit. ferrum in caput eius non ascendit: oleo non est perunctus balneis non est usus. Quic soliticebat intrare in sancta sanctorum. Neque enim lanceo utebatur in dumento: sed tantum sindone. Solus ingrediebatur templum et iacebat super genua sua orans pro populi indulgentia: ita ut orando callos faceret in genibus admodum cameli semper genua flectendo: nec unquam oratione cessando. Ita quod pro incredibili hac continentia et summa iustitia appellatus est iustus: obliuiscens quod est interpretatum montem et populi est iustitia sicut et prophete iudicatur de eo. Et Quidam ergo de septem hereticis que erant in populo de quibus superioris scripsimus interrogabant eum quod esset hostium iesu. At ille dicebat hunc esse saluatore. Et quibus aliquanti excediderunt quia iesus est christus. Ille autem hereses quas supra diximus non crediderunt neque surrexerunt eum: neque verum ut retribuatur unicuique secundum opera sua. Qui vero crediderunt per iacobum

crediderunt. In quibus cum multi etiam et principibus credidissent: perturbatio erat iudeorum et scribarum ac phariseorum dicentium nihil iam superesse quin ois populus credat in iesum quod ipse sit christus. Conuenientes igitur ad iacobum dicebat ei. Oramus te ut renoues populum. quia ecce errat in iesum putans quod ipse sit christus. Deprecamur ergo te ut si ad eas omnibus conuenientibus in die pasche de iesu. Tibi enim omnes obtemperamus: et de te tam nos quam populus testimonium inferimus. quia iustus es et personam nullius accipis. Tu ergo sua de populo de iesu ne erret: quia omnes tibi obedimus. Ascende itaque in excelsum locum pinne templi. ut in edito positus appareas omnibus. et verba tua audiantur a cunctis qui in die pasche conueniunt non solum iudeorum: sed et gentium multitudo. Statuerunt igitur supra dicere scribe et pharisei iacobum supra pinnam templi: et voce magna clamantes ad eum dicant. Virorum iustissime cui omnes obtemperare debemus. quoniam populus erat post iesum qui crucifixus est: enatia nobis quod sit hostium iesu. Tum iacobus ad eos ingenti voce respondit. Quid me interrogatis de filio hominis. Ecce ipse sedet in celo a dextris summe virtutis et ipse venturus est in nubibus celi. Cuius hac responsione et testimonio iacobi multis satisfactum esset et libenter audissent que iacobus contestatus est. ceperunt glorificare deum dicere: oanna filio dauid. Tunc rursus scribe et pharisei ceperunt adinuicem dicere. Malefecimus tale testimonium presbare de iesu. Sed ascendamus et precipitemus cum deorsum: ut ceteri tercantur et non credant ei. Simul et voce magna clamauerunt dicentes. Oportet iustum errare et complerentur scriptura que in esata scripta est dicente. Auferamus iustum: quonia inutilis nobis est. propterea fructum operum suorum manducabunt. Ascenderunt ergo et precipitauerunt eum dicebant adinuicem. Lapidemus iacobum iustum. Et ceperunt cum vigere lapidibus. Qui delectus non solum mori non potuit. sed corruis super genua sua procumbens di-

cebat. Rogo te domine deus pater remitte eis peccatum non enim sciunt quid faciunt. Cumque ea talia orantem desuper lapidibus purgerent vnus ex sacerdotibus de filiis rechar: filius rechar: de quibus profestatur hieremias propheta exclamant dicens. parcite queso quid facitis. pro vobis orat iustus hic quem lapidatis. Tunc vnus ex ipsis sullo arrepto sustinuit quo res exprimere solent: ce rebro eius illis. Et tali martyrio consummatus est ac sepultus in eodem loco prope templum. hic est qui extitit veritatis testis iudeis et gentibus: quia iesus est christus.

Et non multo post oppugnatio constructa est vespassiani. hec latius quidem sed consonanter clementi. Etiam egessippus retulit quod ita miris quidem et apud omnes homines opinatissimum est obseruatione totius iusticie iacobus habebatur: ut et iudeorum prudentes quiq; crederent hanc esse causam statim consecute oppugnationis hierosolymorum quod in illis sceleratas iniecerint manus. Et iosephus ita sibi videri euidenter indicat per hec. Que omnia inquit acciderunt iudeis pro iudicia iacobi iusti qui erat frater iesu qui dicit christus. Quem iustissimum et piissimum omnium confessio ne virum iudei interfecerunt. Idemque etiam mortem eius in vicelimo antiquitatum libro his verbis designat. Mittit autem cesar alburnum iudee prefectum fessit morte comperta. Ananias autem iunior quem pontificatum suscepisse superadiximus proferimus admodum et insolens moribus hierolim defendebat faciducorum qui in iudiciis crudeliores ceteris iudeis videntur sicut iam supra ostendimus. hic insolentia sue temporatum credens ex morte fessit confessum iudicium conuocat et introducit in medium fratrem iesu qui dicitur christus iacobum nomine. et alios quamplurimos quos velut contra legem gerere incusans tradidit lapidandos. Quod faciunt si quis ex civibus modestior fuit et equi ac legis obseruator: granissimum tulit. Qui etiam occulte legatione ad cesarem mittunt orates eum scribere ananie

ne hoc agat: qz nec pi^o huiuscemodi facinora recte commiserit. Quidam autem ex ipsis etiam albino occurrat de alexandria ad ipsos iter agere atqz edocet qd licuerit ananie se in consilio confessum iudicium conuocare. At ille comot^o ex his qd dicta sunt cum indignatione scribit ad anania cominatus ablatu se ab eo iudicandi potestate qua non recte vtebatur. Quia 7 a grippa rex cu solis tribus mensibus functum hoc honore priuauerit: et iesum dani filium in locum eius subrogauerit. Hactenus etiam de iacob. Cuius illa habet epistola q prima scribit inter eas que canonice appellant. Sciendum est qd a nonnullis non recipiatur: nec facile quis antiquoz meminerit eius: si cur nec illius quide que dicitur Jude q 7 ipsa est vna de septem. Nos tamen sci mus etiam istas cum ceteris ab omnib^o pene ecclesijs recipi.

Capitulum. xxiij. q post marcum primum ep^o alexandrine eccle ordinat^o sit anian^o

Bitur nero

nis primo imperij anno post marcum euangelista ecclesie apud alexandriam Anianus sacerdotium suscepit. Sed nero regni sibi potestate conalescente post multa q animo pceperat nefaria et impura flagitia ad ipsam qz iam diuinitatis tendebat inturiam. Longum est et nostro operi inconueniens p bria ei flagitia describere: maxime cu multi de his plenius scripserunt. Ex quorum libro si quis dedecorosam eius vitam atqz omnibus scelerib^o obnoxia scire vult facile potest. In quibus eum inuenit in statu sceleris esse pgressum vt ne pprijs quide ac domesticis teperauerit. Sed et in matre et in fratre: atqz in oes sanguinis primos: et paritida extiterit et incestus. His igit obde erat vt ipse primus et imperatorib^o romanis etiam in ipsuz deu impicrar: arma puerteret. Sicut tertullian^o vir scriptoz nobilissimus refert dicens. Consulte conmerarios vestros: illic reperietis pumū quozqz nerone in hac sectare maxime rome oriente cesareno gladio ferocē fuisse.

Et tali dedicatore damnationis nostre etiam gloriamur. Qui em scit illi intelli gere pot nō nisi grāde aliquod bonum a nerone dānatū. Tentauerat et domitiana portio neronis de crudelitate: s; qz si homo facile ceptus repressit restituit etiam quos relegauerat. Tales nobis semper fuere inscutores: s; iusti: impij: turpes: quos et ipsi dānare consueuerunt: et a quib^o dānatos restituere soliti estis. Hec tertullianus.

Capitulum. xxv. de psecutiōe Neronis sub q paul^o ac petr^o pia psecutiōe passi sunt.

Bitur nero vt

apertu se hostez diuinitatis pietatisqz psecutus est: ipsoru prius apostoloruz: quippe q duces et signiferi erāt in ppro dei: expent nece. Et paulum quidam capite in ipsa vrbe roma. petrū vero crucis patibulo condemnat. horum testimonium quere extrinsecus superfluum puto cum rem gestam insignia vsqz in hodiernū: splēdidissima eorum monumēta testentur. Verū tamen scribit de his etiam garys quidam scriptor antiquus. Qui cum ppherino episcopo romano aduersum pculum quendam catasitigan disputas. Hec de apostoloruz commemorat locis. Ego inquit habeo trophæa apostolorū que ostendam. Si enim procedas via regali que ad vatiganum ducit aut via thiensis: inuenies trophæa de his: qui bus ex vtraqz parte statutus romana cōmunitate ecclesia: qz autē eodē tempore ambo passi sunt qz corinthiorum episcopus dionysius: cum in vrbe positus esset et de scripturis disputare: hoc dicit. Sed et vos habentes commonitionem a petro et paulo p annotationē romane et corinthiorum ecclesie coniunxistis. Ambo enim simul aduenientes et in nostro corinthioz ecclesia docerunt: et per omnem italicam: atqz in hac vrbe simul docer: etiam martyrio pariter vno eodēqz tempore coronati sunt. Hec autem reuolimus: vt historia que in opinione omnium est confirmatio habeatur. Iosephus autem scribit quante clades iudeoz gentem peruaserint: et vt eoz p

stas propagata sit addit etiam hec. Capitulum. xxvi. vt innumeris iudei malis afflicti sunt et nouissime cōtra romanos arma mouerunt.

Erū ad innu

mera mala que iudeis acciderāt: addit etiam hoc quod florus q per idem tpo iudee parationē tenebat honorabiles quosqz viros flagris verberare: et in ipsa vrbe sacratissima hierusalē patibulo suffigere: eo tēpore quo pturbari iudeoz statum nouarum rerū molitionib^o accidit duodecimo scz anno imperij neronis. Sed et per omnem syriam in seditiosos iudeozum atrocissimam refert exercitatum esse seuitiam: ita vt etiā illi qui per vrbes singulas admixti gentibus commanebāt: in hostiū numero deputarentur. Et videres inquit repletas inhumanitatis corporibus ciuitates: iacentes mortuos simul cū paruulis senes. Feminarūqz absqz villa sexus reuerētia nudata in publico: reiectaqz cadauera atqz vniuersam provinciam innumeris malis refertam. Sed tamen tam viro hoc et tam atroci spectaculo multo grauius eos futurorum et per dies augentiū malozū metus et formido terrebat. Hec ad verbū iosephus refert. Verū de iudeis ista sufficiant.

Explicit liber secundus.

Incipit liber tertius.

Capitulum. i. in quib^o locis apostoli p m predicauerunt.

Bit iudei

debitis cladibus perurgebant. Sancti vero apostoli dñi et saluatoris nrī: ceteriqz discipuli ad pdicandum verbum dei per singulas quasqz orbis terre provincias dimittuntur. Thomas (sicut nobis traditum est) sortitus est parthos. Mathens ethiopia. Bartholomeus Indiam aethiopicam. Andreas Scythiam. Iohanes Asiam. Unde et apud

ephesum: et commoratus est et defunctus. Petrus pontum: galatiam: bithyniam: cappadociam: ceterasqz confines provincias. Iudeis dumtaxat predicas circuisse deprehenditur: et ad vltimum in vrbe roma commoratus: vbi crucifixus est deorsum capite demerso. quod ipse ita fieri deprecatus est: ne erequari domino videretur. De paulo autē quid dicam. qui ab hierusalem vsqz ad illis ricum repleuit euangelium christi: et ad vltimum sub nerone martyrium duxit. Hec ita per ordinem in tertio lib. explanationum generis: origenes exponit. Capitulum. ij. de epistolis et scripturis apostolorum.

Erū petrus

apostolus predicationis sue monumenta nobis per pauca dereliquit. Vna etiam eius epistola est: de qua nullus omnino dubitauit. Nā de secunda multis incertum est. Apud plurimos tamē etiam ipsa legenda suscipitur. Ille vero libellus qui dicitur actus petri et quod nominis eius euangelium nuncupatur: sed et qui dicitur eius predicatio vel reuelatio in scripturis prolixis canonicis non habetur. Sed ne aliquis quide scriptorum veterum: vti eozū testimonijs inuenitur. Verum procedēte nobis historie narratione per oportunitatē locozū cū scriptores ecclesiasticos memorabimus: necessarios etiā scripturarum libros qui in autoritate esse debeāt: et quozū minus sequenda sit autoritas exponem^o. Interim petri vt diximus prima epistola ab omnibus veteribus est recepta. Pauli quoqz manifeste, xij. sunt epistole que in autoritate habentur licet scientiam apud latinos de epistola que apud hebreos scribitur haberi dubitationē. Sed de ipsa quid vnusquisqz veterum scriptozū senserit in tpe suo proferemus. Et libellus herme qui appellatur pastoris: cuius paulus in epistolis suis meminit a plurimis non est receptus. Ab alijs autem necessarius iudicatus est propter eos qui primis ad fidem institutionibus imbuuntur. Unde et in nonnullis eccle

Also legitur et multi veteri scriptorū vsi sunt testimonijs eius. hec interim nobis pmissa sint de diuinorū librorū fide quā mox et veterē astipulationē firmabimus. **B** Paulus autē q̄ ab hierusalē vsq̄ ad illiricū gentibus euangeliū predicauerit: ex ipsi⁹ vocibus cōprobatur: et ex his que lucas in actib⁹ aploꝝ scribit. Sed et petrus in q̄bus etiam ipse prouincijs his qui ex circuncisione sunt p̄dicauerit ip̄m pp̄ijs vocat⁹ in epistola quā ipsi⁹ absq̄ ambiguitate claruit eē designat: in qua ad eos qui in dispositione sunt scribit sine dubio hebreos. Ip̄s etenim disp̄si dicunt: tanq̄ pp̄ijs sedib⁹ pulsi et positi in dispositione vt ait ip̄s: ponti: galacie: cappadocie: et asie ac bithynie. Ex q̄bus si q̄s constātes in fide et emulatores verbi dei reperi sunt: etiā regēdas ecclesias quas apostoli fundauerunt suscepērunt. Quorū nota non est facile explicare per singulos. Ex apostoli tñ sermōnibus colligere possum⁹ per multos esse q̄s ille nūc adiutores: nunc cōmilitones: nūc etiā cōcaptiuos: et cōlaborātes in euangeliū et comites nominat. Sed et lucas in actib⁹ apostolorum plurimos eius socios memorat et participes predicationis: sicut timothei meminit ac titi. Quorū alter in epheso episcop⁹: alter ordinādis apud Cretam ecclesijs ab eo p̄ficitur. Ip̄se autem Lucas gñe q̄dē anthiocenus arte medicus comes vero pauli: et ceterorum apostolorum socius et necessarius fuit. Is ergo sc̄m hanc medicinam quam ex apostolorum societate vel traditione susceperat: duos nobis medicos alee libros: quibus non corpora s̄ anime curentur explicuit. Euan-geliū sc̄m in quo etiā sic p̄fatur. Sicut tradiderunt nobis inquit hi q̄ ab initio ipsi viderunt et ministri fuerūt verbi dei quos et ab initio secutus sum. Et actus apostolorū quos non iam auditu percep̄erat s̄ oculis inspexerat. Tradunt autem q̄ euangeliū suū ex pauli ore descripserit: et ipsum sit quod apostolus suum euangeliū soleat nominare cum dicit secundum euangeliū meum sicut et marcus que ex ore petri fuerant predicat et conscripsit. Memoratur autem ex comi-

tibus pauli: crescēs quidam ad gallias esse profectus Linus vero et clemens in vrbe roma ecclesie p̄fuisse in quo comites et adiutores eius fuisse ab ipso paulo perhibentur. Sed et dionysium areopagitā apud athenas que lucas describit primum paulo predicante credidisse inter socios eius fuisse: et ecclesie atheniensium constāt sacerdotium suscepisse. Sed nunc interim ad historie ordinē redeamus.

Capitulum iij. de successioneibus apostoli pauli.

Bit post hęc rone qui tredecim annis obsedit romani culminis principatum: galba et otto annos et sex mensibus detento principatu defuncti vespasiano regni gubernacula derelinquunt: posito per idē tempus in prouinciu belli quod iudeis intenderat. Ubi ad ipso exercitu cū quo oppugnabat iudeam: subrogatur imperio. Itaq̄ confestum romam tendens: tito filio suo curam belli et hierosolymorum oppugnationis iniungit. Verū post ascensionem domini et saluatoris nostri: iudei vel in ipsum cōmissi piaculi: vel persecutionis in apostolos: et necis in stephanum: sed et obruncationis in apostolum iacobū in iacobi nihilominus fratrem dñi (qui appellabat iustus) sceleris admitti: ceterorūq̄ omnium quos propter fidem xp̄i infidijis dolis atq̄ omni fraude: ne quiete circumuenerāt pro his inquam omnibus malis penas diuinitus repositas bantur. Et apostoli quidē ab illis p̄uis fugati ac per omnem locū dispersi sicut sup̄ ad diximus: pergebāt in virtute xp̄i: qui eis preceperat dicens. Euntes baptizate omnes gentes in nomine meo. **B** Celesta vero que in hierosolymis fuerat cōgregata respōso a deo accepto emigrare iubet et transire ad oppidum quoddā bellam nocte transiordanē: quod ablati ex vrbe sanctus et iustus viris vnde dicit celestis fieret locus tñ de vrbe sacralēga q̄ de populo impio per excediū patrie enersionēq̄ sumende. Quantus ergo malis geno tunc vniuersa multas

fasti: atq̄ ipsa iudee terra bello fame: igni: cedibusq̄ vastata sit: quantā populorum milia: patres simul cum coniugibus ac parulis et liberis: absq̄ numero absq̄ discretiōe trucidati sunt: q̄ etiam diuersarū vrbū oblidiones: sed et ipsius magnifice et famosissime ciuitatis hierusalem quanta vaūitas: et q̄ta fuerit diuersarum mortuum strages: q̄ sue p̄ hęc singula bellorum exiterit modus: et vt sc̄m id quod p̄phete p̄dixerant: abominatio desolationis in ipso quondam dei famosissimo collocata sit rēplo: vtq̄ ad vltimum cuncta ignis populatus sit: et flamma consumperit si quis pleni⁹ nosse vult historie iosephi relegat. Nos vero ex his ea tantum que ad explanationem suscepti operis sufficiant assume mus: et in quibus refert: quod ex omni iudea populi in die solenni pasche: hierosolymam vero exitiali quadam manu cogente conuenerant. Quos tricies centena milia hominum dicit fuisse. Iusto scilicet dei iudicio: tempore hoc vltionis electi: vt qui in diebus pasche saluatorem suum et salutem christum domini crucis manib⁹ et sacrilegis vocibus violauerāt: in ipsis dieb⁹ velut in vni⁹ carcere omnis multitudo conclusa: feralis pene exitiū quod mereretur exciperet. Preteribo q̄ in eis vel gladij cede vel alij belli machinis collata sunt explicare: ea rātmōdo que dire famis existio pertulerūt: sup̄ dicti historiographi sermonibus profertam quo legentes hec intelligant quantum piaculi sit audere aliquid in christum et q̄ grauib⁹ hac causa supplicij expientur.

Ca. iij. de iudeorū grādi oppugnatione strage et fame q̄ oppressi sunt.

Be itaq̄ quibus iosephi historiārum libris ponat in medio. Ex quibus eos luctuosā tragedia p̄uolatur. Diuitibus autē p̄manere inquit aut perire: vnum atq̄ idem erat. Si cū in vrbe permanissent incultatum sussum causa: crimine obiecto: quasi qui de transsurgendo cogitarent pertinebant. Necesse q̄o vero famis: factio suoz

exollebat arrogantiam: et vt ruzq̄ simul inedia cum temeritate crescebat. Publice quidem frumentuz nulli omnino erat. Sed irruentes vrbis predones perstrutabantur domos: et si quid inuenissent: tanq̄ de his qui feclerant penas sumebant. Si vero non inuenissent: nihilominus tanq̄ qui occultius et diligentius absconderunt: cruciabant. Iudicium vero haberi ab eis pabula capiebant hoc ipso q̄ adhuc viuere et subsistere corpouibus videbantur: tanq̄ qui p̄fecto iam interijissent: nūc absconditos vsq̄ iam tegerent cibos. Si quos sane ta becentes macie vidissent: hos cum venia preteribant superfluuz putantes perimere: quos paulopost absumeret famemes. Multi tamen in occultis omnino censi suo mercati sunt vnum metrum. Si diuites: frumenti: o dei: si inferiores fuerunt. Et cōcludentes se inferioribus quibusq̄ penetrabilibus domus. Annullicet in panes cōfectas fruges edebant alij vero in quantum vel necessitas vel metus permitteret: excoquebant. Et mensam quidem nullus expectabat apponi: sed ex ipso seminata igni rapiētes p̄p̄ia velut furtiua deuorant. Et erat infelicitas ipsius sibi spectaculum miserabile. Cum validiores quicq̄ inuenta diriperēt. Imbecillioribus vero nihil preter luctum supererat et lachrymas. Et omnia licet acerbitates reruz superaret famēs: nihil tamen ita subuit et subuertit: sicut verecundia. Quicquid enim saluis rebus pudore dignum est id in hac necessitate cōtemnit. Venit et vrox de viroz manib⁹ et filij de parentum. Et quod est infelicitas matres abos de par uulorum suozum manibus atq̄ ore rapiebant. Et cum dulcissimi liberi in manibus atq̄ ante ora positi tabescerent: erigua vite subsidia dentibus ipsis eximere nemo parcebat. Verum nec ip̄fos quidem infelices: et perexiguos sumentes latebant cibos: sed continuo aderat predonum quis: et statim vt clausas cuiuspiam conspexissent fores inditum credebāt hoc esse q̄ intrinsecus positi ederent. Et repente despiciatis sordibus p̄cipites irruerāt: tanq̄ ab ip̄is vt

Liber tertius

ita dicam faucibus exprimentes: si quid forte sumptum iam fuerat reuocabant. Verberabantur fenes si cibum vendicare tentassent. Sparsis etiam crinibus mulieres trahebantur: occultare nitentes: si quid forte deprehensum fuisset in manibus. Nulla senibus pro canticie reuerentia nulla erga paruulos miseratio. Sed in exiguo panis fragmento paruulos inherentes ex ipso cui inhererant suspensos elidebant in terram. In eum vero qui raptos cibo pruenisset assumpto: crudeliter seuebat: et excogitabant dira supplicia: obturantes in felicibus naturales digestionum meatus. Alijs vero precautas sudes percandem verenda adigentes: horresco quod gesta sunt referens: ad passionem per hoc vniuersi panis aut cian farinæ: miseros perurgebant. Nam ipsi tortores nec patiebantur famem. (Esset enim quodammodo, tolerabilis: si hoc compulsi in edia facere viderent) sed ut vel preperarent sibi impostum cibos: vel ut crudelitas execratio conalesceret. In his etiam si quis forte furrim per stationes hostium pro colligendis herbis eripissent: occurrentes eis quod hostium manus effugisse gauderent diripiebant quicquid attulerant. Supplicantiibus autem et terribile quoddam sibi nomen dei inuocantibus ut vel partem aliquam ex his que cum mortis e periculo hñerant indulgerent: nihil proisus prebent: sed hoc beneficii loco cesserat: si comprehensum vinum licuisset euadere.

His autem post aliquanta adiungit dicens. Iudeis vero cum egressi vniuersi: et inualescens acerbitas famis: domos simul et familias gentemque vastabat ita ut impetrabilibus strata iacerent mulierum paruulorumque cadauera. Per placentas vero infelicium senum corpora fame magis etate consumpta. Iuuenes vniuersi: mutata quedam in vñs et egressibus oberrabant corruentes quocumque loci gressum subruisset inedia. Sepelire autem cadauera proximorum: nec defunctorum multitudine: nec virium debilitas permittebat. simul et pro sue vniuersi

vite incerto. Denique aliquanti supra eos quos sepeliebant animas emiserunt. Multum etiam dum proficuntur funera vniuersi quod ad sepulchrum veniretur efflabant. Sed nec placentas ex more defunctis exhibebatur aut luctus quia hoc sibi totum vendicauerat famas. Sed nec aridas in edie: humorem cui quam reliquerat lachrymarum. Obsederant ciuitates profunda silentia: et nox plena mortis cuncta contererat. Quibus malis omnibus grauioribus vigeant predones: qui nec sepulchra quidem diripere et spoliare cadauera. Illicitum ducebant. Non tam predam petentes quam scelus irrisione cumulantes: et aciem gladiorum suorum in cadauerum obruncatione probantes. Interdum etiam in nonnullis adhuc spirantes mucro examinatus aggebatur: quod alit semites cum viderent: supplices dexteras extendebant ut in se quoque beneficii loco conuerterent: scelas quo scilicet cruciatibus famis vel locius abfoluerentur. Sed nouo crudelitatis genere: necem quam sponte inserebant si rogarentur negabant. Cum tamen vniuersi deficientium cum genuit oculos retorqueret ad templum: non de morte propria dolens: sed de impunitate predonum quos superstites dereliquebant. Et primo quidem sumptum publico sepelire mortuos iusserant fetoris intolerantia: ut vero omnem sumptum cepit vincere multitudo morientium: de muro cadauera precipitabant.

Cum autem titus circuitens peruenisset repletos mortuorum cadaueribus vallos: et humani corporis tabe patris terram rigari: cum ingenti gemitu cleuatis ad celum manibus deum inuocantestem: hoc suum opus non esse. Et post aliquanta iterum talia quædam profertur. Non cunctabor inquit proferre quod sentio. Arbitror enim quod etiam aduersum impios ciues romanorum paupersper arma cessarent: aut hiatu terre aut aque diluio aut foderantans ignibus et fluminibus celitus tortis supplicium ciuitas dependisset: que munito in famuliozem illis qui hec perpetrati sunt et nequiorum virorum presentem hanc potius

De fame iudeorum.

So. III.

lisset etatem: pro quibus et omnis gens pariter mereretur extingui. Sed et in sex to libro de eisdem talia scribit. Et eorum inquit qui per totam ciuitatem famis inedia corrumpebantur: multitudo innumerabilis erat: quorum nec explicari miseria potest. Per singulas namque domos sicubi fuisset aliquid cibi repertum: bella continuo et cedens inter caros ipsosque parentes ac liberos nascebantur dum non solum e manibus: sed ex ipsis etiam faucibus inuicem cibum rapere certabant. Fides autem nec mortuis erat. Sed et ipsi cum iam spiritum exhalareret perstruabantur a predonibus: ne cui forte intra gremium cibi aliquid recedisset. Alij autem per inediat hiantes velut rabidi canes huc atque illuc ferebantur: et quasi insaniam quadam exagitati in eisdem domos sub momento temporis: iterum ac sepius irruerant. Omnia tamen necessitas vertebat in cibum etiam illa que nec mutis quidem animalibus edere visus fuit. Ad vltimum ne locus quidem vel singulis aut ipsis etiam calciamentis abstinerunt. Poterant quoque indumenta detrahentes: conficienda dentibus ingerebant. Nonnulli et sem veteris festucas edebant. Sed et quisquibus vendicatis collectis paruisimum pondus dragmis quatuor distrahebant.

D Sed quid opus est per hec pondus famis illius explicare cum gestum sit ibi facinus quod neque apud grecos neque apud barbaros vllus accepit auditus horrendum quidem: dictu auditu vero incredibile. Equidem libenter tamen immane facinus simissem ne quis me crederet monstruosa narrare: nisi multos memorie nre viros testes commissi sceleris habuissem. Porro vero nec aliquid in patria stare me arbitror: si substraxerim malorum verba quorum pertulit facta. Mulier quedam ex his que ultra iordanis aluam conmanebat maria noie cleazari filia de viro bethezob quod interpretatur domus yfopi genere et facultatibus nobilibus cum reliqua multitudo que confluxerat hierosolymis reperta eodem cum omnibus oblationis casum ferebat. Huius reliquias

quidem facultates quas e domo in vrbem conueperat tyranni inuasere. Si quid vero reliquiarum ex magnis opibus fuerat quibus victum quotidianum per tenuem duceret irruentes per momenta predonum satellites rapiebant. Pro quibus ingens mulierem velut insans iam quidam ex indignatione fatigabat: ita ut interdum predones maledictis nec sui et conuictis instigare. Verum neque irriter quisque neque miseratus eam perimeret et si quid forte cibi fuisset ab ea questum ab alijis que retur nec iam visum reperendi copia fieret. Fames autem dira visceribus ipsis insisteret ac medullis: ad fuorem iam perurget inedia fame: et ira pessimis vna consultoribus contra ipsa iam arma iura nature. Erat namque et sub vberibus paruulus filius. Hunc ante oculos ferens infelicis inquit matris o infelicior fili in bello fame et directione predonum cui te seruabo. Nam et si vita sperari possit iugo romane seruitutis vrgemur. sed nunc et ipsam seruitutem pruenit famas. Predones vero vtraque vi grauioribus perurgerent. Veni ergo nunc o minate esto matricibus predonibus furor sculdis fabula que sola deerat claudibus iudeorum. Et hec cum dixisset simul filium iugulat. Tum deinde igni superpositum torret: et mediam quidem comsumit: medium vero seruat oblectum. Et ecce comsumit predones irruunt ob vñs carnis nidore concepto mortem minantur nisi sine mora cibos quos paratos senserant demonstraret. Tum illa equidem partem inquit vobis optimam reseruaui. Et continuo que super fuerant membra detexit infantis. At alios repente ingens horror inuasit: et immanes quoniam animi diriguere vos faucibus interclusa est. Illa vero trucivultu et ipsis iam predonibus truculentior mens inquit hic filius meus est partus et facinus meum est. Edite. Nam et ego prius comedi que genui Nolite effici aut matre religiosiores aut femina molliores: Quod si vos pietas vincit et execramini cibos meos ego quam talibus pasta sum ego his iterum pascat. Post hoc illi terram tremefecerat dicebat quod hinc solus ex omnibus facultatibus misere matri relinque

Liber tertius

Est cibis. Repleta est autem cōfestim ciuitas vniuersa nefarij sceleris nuntio. Et vnus quisq; ante oculos facinorose pperatū fuerat adducēs tanq̄s si ipse hoc pperasset horebar. oēs autē quos famis necessitas perurgebat festinabāt magis ad mortē deatōs dicētes eos q̄bus p̄ligit inersisse p̄uissq; talū malorū postulerent auditu. Hactenus iosephus.

Capitulum v. de his que a xpo predicta sunt.

Xitur iudeos p̄ his que in christum commiserunt piaculis talio cōsecuta est pena. Dignū autem est huic historie adhibere dominicas voces quibus ipse saluator talia secuturis esse p̄dixit. Ne autē ait pregnantibus et nutrientibus vesactatibus in illis diebus. Diate autē vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Erat enim tunc tribulatio magna qualis non fuit ab initio seculi neq; erit. Colligēs autē supradictus historiographus omnē numerū peremptorum vel fame vel ferro vnde cēs centena milia designauit. Ceteros vero latrones et sicarios ac p̄dones post vrbis excidiū mutua declarat interisse vulnerib;. Electos autē quosq; iuuenim quos decora p̄ocertitas corporis cōmēdabat ad triumphū dicit esse seruatos. Reliquos autē qui supra decem et septem annos agebāt etatis vinctos ad opera egypti per metalla designatos et per ceteras prouincias esse dispersos. Alii quidem vi ludis gladiatores: alij vt bestijs traderentur. Si qui vero intra septimū et decimū etatis reperti sunt annum per diuersas prouincias in seruitutem distrahi iussū sunt: quorum numerus vsq; ad nonaginta milia perductus est. Hec vero oīa gesta sunt secūdo anno imperij vespasiani iuxta ea q̄ ipse dñs et saluator noster iesus xps predixerat. Quippe qui ea que gerēda erāt presentia iam videret t̄sc cum fm euangeliorū fidem. Videns ciuitatē hēuit super eaz et velut in aurib; eius prelocutus est hec s̄ba. Si agnouisset inquit et tu i hac die que ad pacem tibi sunt nunc abscondita sunt ab

oculis tuis. Quia venient dies in te et circundabūt te inimici tui valloz circumdabunt te et perurgebunt te vndiq; et ad solū reducent te et filios tuos q̄ in te sunt. Sed et rursum tāq; de populo dicens erit eniz (inquit) necessitas magna super terram et ira populo huius: et cadent in ore gladij: et captiui ducentur in oēs gentes et hierusalē erit cōsecrata a gentib; vsq; quo cōpleantur tpa gentium. Et iterū. Cum autem videritis circūdari ab exercitu hierusalē tunc scitote quia appropinquabit eius desolatio. Cōparet tunc vnusquisq; dñi et saluatoris nostri sermones cum historiographi relatione de bello quod gestum est atq; excidio ciuitatis. Et videns miram diuine preceptionis virtutē agnoscat predicentis diuinitatem. Hec quidem iudeorū genti post passionē saluatoris in ista vltione venerunt pro eo q̄ autem vite a semet vniuersa gens conclamauit auferri. Verum tamē nihil obstat ea addere per que pietas et clementia dei licet ingratis videtur oblata. Quoadraginta nāq; post admissum piaculum continuus protraxit annis impiorum pena differitur. In quibus et apostoli omnes precipue tamē iacobus qui dicebatur frater domini in hierosolymis episcopus constituit. Indesinēter populū cōmisse impietatis et ferals ausi de scelere cōmonebant si forte possent cōmissi plenitudinē gerere si possent flere pro scelere et vltices penarum flammās lachrymarū vbertate restringere. Ostendebat nōq; eis deus per suā patientiā q̄ ipsorum quereret penitentiam. Quia non vult tantum deus mortem peccatoris quantum vt conuertatur et viuat.

Cap. vi. de portentis ante bellū in vltionē mortis xpi iudeis immissum.

Mulire autē ad huc mētis eoz duritiā mittebat diuina maiestas signa et prodigia celitus datis terrores simul et manie dexterā ostendens do potius inferēdo. De q̄b; supradicti historiographi fides vt in ceteris etiam in hoc sufficiens erit. Relegamus ergo qd

De vltione mortis Christi

In sexto historiariū suarū libro de his ipse signauerit. Sed infelicē inquit plebē te terrimi quidem hoīes et deceptores falsi vaticinantes suadebāt vt euidentib; signis et indicijs iracūdie et indignationis diuine nō crederent. Quibus aperte futurū et vrbis et gentis presagebat excidit. Et velut afflatis et amentes et q̄ neq; oculos neq; animā in se haberent spernebant omnia que celitus nuntiabantur. Et enim stella perfulgens gladio per omnia s̄lis imminere desuper cecidit et cometes p̄cetera exitiabilibus flammis ardere per totū v̄sa est annum. Sed et ante excidij tēpus ac bellū eū populi ad diem festum azimorū conuenirent octaua die mēsis sandicis qui est a p̄tilis noctis tpe hora nona tantus luminis fulgor: arā templiq; circūdebat: vt putarent eōs diē clarissimū factū et permāsit spatio hore dimidie. Quod imperitis quidem et ignaris prosperū videbatur. Sed legisperitos et probos quosq; doctores nō latuit exitiale portētū. In eadē quoq; festiuitate vitula sacrificijs admota et aris assilens inter ipsas ministrorum manus eūrs est agnā. Sed et ianua interioris edis que respiciebat orientē cum esset ere solido indata ac proinde immēsi p̄doris: que vir viginti viris summo conatu impellentibus clauderetur: ferreis quoq; vetricibus et feris munita ac pessimis: autē tenuissis teneretur obstricta: repēte hora noctis sexta apparuit sp̄te patcfacta. Sed et transacto die festo post aliquot dies prima et vicesima die mensis artemissij q̄ motus apud nos vocat p̄digiosus apparuit visus et fidē pene excedens: q̄ vere fallum putaret. nisi oculorum fidem confirmasset malorū cōsecuta perniciēs. Et eniz ppe solis occasum v̄si sunt currus et quadrigę in oī regione p̄ acere ferri et armatorū cohortes miserabiliū et vrbē circūdari agnūib; improuisū. In alio autē die festo q̄ penthecostes appellat noctu sacerdotēs in gressi tēplū ad ministeria ex more complenda primo quidem motus quosdam strepitusq; senserunt. Tum deinde voces subitas audiuūt dicentes. Migre-

mus hinc. Additur his etiaz aliud terribilius. Et enim quidā anante filius iesus noie vir plebeus et rusticus an̄ quartum belli annū cū ciuitas in pace et abundantia perduraret in die festo tabernaculorum repente clamare cepit. Uor ab oriente: uor ab occidente: uor a quatuor ventis: uor super hierosolymam et super tēplū: uor super sp̄s et sp̄s: uor super populū. Et indefinenter die noctuq; per omnes plateas circumiens hoc clamabat: vsquequo quidē primo: res ex populo viri velut insausi presageij indignatione commoti corruptum hominem multis verberibus afficiunt. At ille nequaquā pro se aliquis loquens sed ne eos quidem qui circumsterant deprecans eadē voces pari obstinatione et clamore reperebat. Tunc primicipes intelligētes: vt res erat numinis esse motum in viro: perducunt eū ad iudicem romanum. Spud quem flagris vsq; ad ossa laniatus neq; preces neq; lachrymas iudicis: sed eandē vocem miserabiliter et cum quodā v̄lulatu emittēs per singula pene verba pioferēbat addens etiam hoc. Ne ve. P̄sequitur et aliud idem historiographus maiore gestum miraculo: dicens oraculū quoddā in sacris l̄is repertū qd per idem sp̄s virum designaret et eorum regiōe p̄ocessurum qui totius orbis potiret imperio. Cuius oraculi presageium idem historiographus vespasianum declarare est suspicatus. Sed vespasianus non alij q̄ illis solis gentibus que romano imperio videbātur subdite dñatus est. Unde iustius ad xpm hęc r̄sa referant ad quā dixerat p̄. pete a me et dabo tibi gētes hereditatē tuā et possessionem tuā terminos terre. Et cum p̄ idē ipse ap̄los suos in oēm terrā eriat sonus et in fines terre verba eorum.

Capitulum vii. de iosepho et quos reliquerit libros.

Derepreclus sane est post ista agnosce re quis fuerit hic iosephus et vnde vel ex quo genere origine ducet: qui tantam

gnepio: et alijs plimis ab eo etiā sciaua
domicella soror: filia flauii clemētis vni-
tūc ex p̄silib⁹ viri ob testimoniū qđ xpo
phibebat in iulā pōtia noie opōrtata ē.
¶ Cap. xiiij. qđ posteritatem dauid domi-
tianiū peritū iussit simul ⁊ de profapia
christi ex testimoniū egesippi.

Adud ipsum ve-
ro domitianiū cū iussisset oēs
pimi qđ de genere dauid ⁊ re-
gia stirpe descenderent ve-
tus traditio tenet quod delati sint quid-
dam quasi eēt de posteritate iude quē
fratrem fuisse saluatoris fm carnē tradit
quos duplici vgebāt inuidia, velut qui
ex dauid gñe: ex ip̄s xpi p̄pinqtate de-
scenderent. Que egesippus p ordinē his
sctis refert. ¶ Adhuc aut vnebat qđdam
de carnali gñe dñi nepotes iude ei⁹ qđ
fm carnē frater dñi dicebat. Quos qđez
detulere tā nō ex dauid stirpe venientes.
Hos reuocā qđā noie qđ in hoc missus
fuerat ad pducit ad domitianiū cesarē. Et
ip̄s est iouidabat de aduēti xpi sicut ⁊
tūtio herodis. Interrogati ḡ a domitia-
no si essent ex familia dauid: cōfessi sunt.
Tūc q̄sūt ab eis quātis possessionibus
vel quātis essent facultatib⁹ p̄diti. At
illi rēpōderūt qđ vtriqz nō ampli⁹ esset in
bonis nouē milib⁹ denarijs. Ex q̄bus sin-
gulis p̄ media p̄portione debere. Nec
hec sibi in p̄cūiam subsistere: sed in-
p̄stimationē terre qđ eis esset quadragin-
ta mīr vno iugeribus p̄stituta. Quam
⁊ vtriusqz depēderent. Simul ⁊ testes
ruralijs ⁊ diurni opis man⁹ labore rigi-
das ⁊ callis obduratas p̄erebāt. Inter-
rogati sō de xpo quale sit regnū eius vel
qđ ip̄e aut vñ aut qñ vcturus r̄dere qđ
nō hui⁹ mūdi regnū: neqz huius terre ei
designet imperiū: sed qđ celeste ei regnū
p̄ angeloz ministeria in cōsummatōe se-
culi p̄paret: qñ scz aduenturus in gloria
deyū ac mortuus iudicabit ⁊ restituet
vnicuiqz p̄ factis sc̄meritijs suis. Ad
hec domitianiū cū neqz in eis quicqz cri-
minis inueniret et vilitatem eorum qđ
maxime contemneret: abiret eos libe-
ros subet. ¶ S; ⁊ persecutionē quā ad-

versus ecclesias agitari iusserat dāta
rursus cōpescit edictis. Illi vero dimissi
ab eo vel martirij merito vel tante p̄o-
pinqtatis p̄rogatua pacis iā tpe du-
ces eccleie effecti vsqz ad traiani tpa p̄ra-
manserunt. Hec quidē egesippus. S; p̄-
tertilian⁹ de domitiano filia refert dū-
cēs. Tentauit aliqñ ⁊ domitianiū sile ali-
qđ portio neronis de crudelitate: s; quā-
si hō cito desitituta vt etiā eos quos in
exilium miserat reuocaret.

¶ Cap. xv. de successione quorūdam
imperatorū ⁊ episcoporum.

Questio domitia-
niū
ro quindēcim annis imperio
pontū aerna suscepit p̄nci-
patum. Sub quo omnes qui

dem honorum tituli qui in domitianiū
collati fuerant detrahuntur. Reuocari
autē quicunqz ab eo in exiliū trasi sunt
ac recipere facultates ex senatus cōsulto
iubent. De quibus singuli test. monumē-
ta phibent qui gesta illoz temporū cōser-
pserunt. Tūc igitur apostolum iouannem
post absolutionem insule ephesum quā
ad scholā p̄pūā rediisse nostrorum scri-
ptores declarāt. ¶ Serue vero post an-
num plus minus defuncto traianus suc-
cedit in imperio. Cuius primo p̄ncipatū
tus anno ab illius apud alexandriā res
decim annis sacerdotio ministrato tiam
obijt. Cui succedit Cerdon tertius in sa-
cerdotium. Quā tēpōtate in vbe roma
clemens quoqz tertius post paulū ⁊ pe-
trū pontificatum tenebat. Sed et apud
antiochiam euodius primus fuerat et
sc̄bs ignar⁹ hierosolymis quoqz symeon
sc̄bs post iacobum fratrem dñi hūdem
tp̄ibus gubernabat ecclesiam.

¶ Cap. xvi. de Joanne euangelista.

In his iustis
adhuc apud asiā demora-
tū ip̄e ille quem amabat dñs
sus ap̄s simul atqz euāgelis-
ta. Joānes ecclesiaz qđ ibi erat gubernā-
cula gerēs post domitianiū vt dixim⁹ obijt
tum regressus ex insula. Quod quia ita se
habeat duobus fidelibus testib⁹ appo-
babo. Hyrenus et Clemens alexandria-

nus huic veritati astipulantur. In seclū
do aduersum hereses libro Hyrenus
hoc modo scribens: ⁊ omnes inquit p̄f-
yteri testes sunt qui in asia ioannem
discipulum domini viderunt ⁊ scūt hec
tradidisse ioannem: qđ ⁊ permansit apud
eos vsqz ad tempora traiani. Item in ter-
tio eiusdem operis libro idem scriptor de
his ita testatur. Ecclesia inquit qđ est
apud ephesum a paulo quidem fundata
est a ioanne vero edificata: qui perman-
sit in ea vsqz ad tempora traiani: habes
hunc testem fidelē de ap̄i tēpōibus cō-
testantē. Accipe qđ etiā clemens cui⁹ pa-
riter p̄missimus testimoniū dicat histo-
riā quādam per necessariā simul recens.
Quā nos quoqz si intramus vtilē fore
legentibus credimus. Scribit ergo hec.
¶ Cap. xvij. qđ ioannes adolescentē
in delis ducem latronum factum reuo-
cat ad ecclesiam et conuertit.

Ad iquit fabu-
lam ⁊ non fabulam: s; rem ge-
stam de ioanne apostolo me-
morie omnium traditaz. Cū

post tritanni obitum de pathmos insula
ephesum rediret: rogabatur etiam vici-
nas illustrare pronicias: quo vel eccle-
sias fundaret: in quibus non erant lo-
cis et in quibus erant sacerdotibus ac
ministris instrueret fm quod ei de vno
quoqz spiritus sanctus indicasset. Cū igitur
venisset ad quandā vrbem haud lon-
ge postā omnib⁹ ecclesiasticis solēnter
adimpleris vidit iuuenē quendam va-
lidum corpore ⁊ vultu elegantē sed ⁊ ani-
mis ac rē nimis respiciensqz ad episcopū
qui nuper fuerat ordinatus. Vnuc inē
tibi summo studio cōmendo: sub testimo-
nio christi et totius ecclesie. Tum ille su-
scipiens omnē se adhibiturū sicut p̄ci-
pebat diligentiam pollicet. Sed iterū
atqz iterū eadem sepius repetens iuue-
nem cōmendabat attentius. Et post hec
ephesum redijt. Tū vero episcopus ado-
lescentem in domum suam suscepit com-
mendatum ⁊ cum omni diligentia enutrit
amplectitur fouet. Ad vltimū etiāz ba-
ptismi gratiam tradit. Post hec iam ve-
nit conuēns gratia que fuerat commo-

nitus paulo indulgentius habere iuue-
nem cepit. Sed ille vbi immatura liber-
tate potitus est: primo per equos (qui
bus luxur ⁊ desidia cordi est) amare vis-
tū: ⁊ corruptele vite incedere tramitē p̄-
doce. Et primo quidem cōiuuoz illece-
bris decipitur. Inde nocturnis enim fur-
tis sociū sibi participemqz conciscunt.
post hoc etiam ad maiora flagitia p̄ra-
hunt. Cū interea sensim iuuenis forma-
bat ⁊ instituebat ad scelera ⁊ qđ esset acer
ingento sicut equus infrenis et validus
duris moribus obfirmat⁹ recti itinēris
lineā derelinquens rectore p̄empto ra-
pido cursu totus fert in secp̄sita succe-
dentibus sibi malis: vt desperationē qđ
adeo sibi p̄stare salutis acciperet. Wedi-
gnat iam de partus sceleribus cogitare:
grādia queqz molitur ⁊ ex integro pers-
ditioni se tradens nulli inferiore se in fla-
gitijs parit. Deniqz illos ipsos qđ prius ma-
gistri criminū fuerant discipulos facit.
Et latronū ex his turmam quibus ip̄e
dux ⁊ princeps violentie fesset instituit:
⁊ cū his omni crudelitate grassatur. Vo-
rum tpe elapso quz rei ita popofcet vtili-
tas inuitat iterum ad illā vrbē ioannes.
Et cū cetera quorū gratia venerat ordi-
nasset: age inquit o epe depositum repe-
sentā qđ tibi ego plane ⁊ xps cōmēdaui
mus ecclesia teste quā regis. At ille ob-
stupuit primo pecuniā putās se a repo-
sci quam non acceperat. Sed rursus cō-
siderabat nec posse fallere ioannem: nec
quod non dedit querere: herebat igitur
stupens. Quē ioannes herentem vidēs
iuuenem inquit illū repeto a te ⁊ animā
fratris. Tunc grauit suspirans senior
et lachrymis resolutus ille ait mortuus
est. Quomodo inqz vel quali morte: deo
ait mortuus est: quia pessimus ⁊ flagito-
sus euasit. Ad vltimū etiam latrociniū
aggressus est. Deniqz hūc montem quē
dam cū multa latronum manu occupa-
uit. Quibus auditis Ap̄stolus vestem
cōtinuo qua erat indut⁹ scidit ⁊ cū ingēti
gemitu feriens caput suū bonū inquit re-
custode fratris aie dereliqz. Sed ioz hūc
mibi equ⁹ paref ⁊ dux itinēris. Et conse-
stim ab ipsa ecclesia ascēdens concitus
properabat. Cūiqz peruenisset ad locū

Be iam etiam

attinetur ab his latronibus qui custodias observabat at ille neq; effugere neq; prius declinare vsq; nitens ingenti tantum voce proclamabat: quia ad hoc ipsum venit: adducite mihi principem vestrum. Qui cum veniret armatus eminus agnito iohanne apostolo pudore actus in fugam vertitur. Ille equo post eum admissio cōfestim insequitur fugitantē etiā etatis oblitus simul et clamans. Quid fugis o fili patre tuum: quid fugis inermem senem miser noli timere habes adhuc spem vite: ego autem rationem reddam pro te certe: et mox pro te libenter excipiam sicut et dominus excepit. pro nobis: et pro tua anima dabo animam meam. Sta tantum et crede mihi: quia christus me misit. At ille audiens resistit: ac vultum demisit in terrā. Post hec arma proiecit. Tum deinde tremefactus fiebat amarissime: et accedens ad se senis genibus prostravit: gemitibus et vultu quibus poterat satisfaciens et vberimus lachrymarum suarum fontibus iterum baptizabatur occultans solam dexteram suam. A postolo vero iurissurandi sacramento se ei a saluatore impetraturam veniam pollicens simulq; genibus eius prostratus: atq; ipsam dexteram ex cuius sedis conscientia torquebatur tanq; iam per penitentiā purgatam deosculans ad ecclesiam reuocatur. Et indesinenter pro eo orationes profundens: et cum ipso pariter ducens crebra ieiunia: indulgentiam a deo quam ei pollicitus fuerat expetebat. Sed et varijs sermonū consolationibus velut quibusdam precantationibus efferos et exterritos cōpānimos mitigabat. Nec praesens quam eum in omnibus emendatum et ecclesie perficeret presens: per hoc magna exempla vere penitentie: et documentum ingenio noue regenerationis: atq; insignia quedam et trophea inuisibilia in eo resurrectionis ostendens. Hec a clemente dicta non solum ad scientiam rerum: sed ad vritatem legendiuz profutura hunc in nostris quoq; libris teneant locum.

Capit. viij. de indubitatis scripturis et libris diuinis. A.

Ahuius apti q̄ sint scripta q̄ laudatorate habeant: cū his partiter explicem. Est igitur primo euāgelii notis ipsi: qd in oi orbe peruenit: q̄ autem post cetera tria euāgelia quarto a veterib; statutū loco: hec erit ratio. Venerabiles et vere deo digni apostoli xpi cū essent in omnibus puritate vite et animi virtutib; clari. nō magni pēdebant sermonis ornatū. Quippe in quibus aia erat diuina ornata virtutib; summi et signorum grā que eis a dño nostro iesu xpo concessa fuerat cōfidentes nō in sua forijs humane sapientie verbis summae predicationis dñice collocabāt: sed in ostēratione spūs et virtute: per quā mirabilia cōsummatas: et verborū suoz fide facta vniuerso orbi regni celoz scientiam tradiderūt pariuidentes plures libros condere: q̄ huiusmodi predicationis actione argumenti humani sermonis: sed a stipulatione diuine virtutis indigeat.

W Deniq; paulus qui inter omnes aplos eruditior etiam in verbis videt: q̄ in sensibus sporens nō amul; q̄ parū epistolaz suarū corpus reliq̄t. Qui vniuersa cōtinet et intra se: atq; innumera sacramēta: vtpote q̄ etiā vsq; ad tertium celū raptus: q̄ gererent inspererat: et in spū quoq; deo dignū paradysum abductus audierat ibi ineffabilia verba et doctrinā (quecūq; illa inibi est) sine inopozens illius iterū schole discipul; effect; exercebat. Sed et reliqui dñi ac saluatoris nostri discipuli nō solum ex illis vno decim: sed et si qui extra numerum hunc: de schola th dñi et saluatoris nri sermone alique diuinitus inspirati memorie relictuerunt: breuem hunc et succinctum per oia esse voluerūt. Igitur ex ipsius discipulis dñi: mattheus t̄m̄ modo et iohānes ad scribendū appulisse animū tradūt: nec cessitate qua dñi in hoc ipsum prouocati. Mattheus enī p̄io hebreis pdicaerat. Verū cū pararet trāsire ad gētes patriā linguā scripturā composuit: ea que pdicaerat cōprehēdēs dereliquit us ad memoriā adūs pficebat vt genibus pdicaret. Post hūc luce et marci scripturā

euangelica: sed eas causas quas superior diximus editur. Joannē vero tradunt vsq; ad vltimum pene vite sue tps absq; vilius scripturē indicij euāgelij pdicasse. Sed cum horū trium euāgeliorum etiā ad ipsum notitia peruenisset pbasse quidem dicit fidem et veritatē dictorum. Deesse th vidit aliqua: et ea maxime que primo predicationis sue tēpore dñs gesserat. Certum est enim q̄ in superioribus tribus euāgelij: hec videntur sola p̄tneri: q̄ ab eo gesta sunt anno quo iohannes baptista vel inclusus est in carcere vel punit; . Deniq; si obserues: statum in initio narrationis postea quā referit mattheus de quadraginta dierū ieiunio: et de tentatione eius cōtinuo subicit dicens. Audiens autem quia iohannes tradit; est dicebat de iudea et venit in galileam. Sed et marcus s̄tr postea q̄ inquit traditus est iohannes: venit iohannes in galileam. Lucas vero etiam p̄uicq; incipiat aliqd de actibus referre iesus dicit quia adiecit herodes super omnia mala q̄ gesserat et clusit iohannē in carcerem. Quia inq; ab his hec videntur omisa: rogatus ē iohannes a pl̄s vt ea que preterierant priores ante traditionem iohannis saluatoris gesta conscriberet. Et ideo dicit in euāgelio suo hoc fecit initium signorum iesus. Et iterum in alio loco indicat dicens. Nondū enim iohannes missus erat in carcerem. Ex quibus cōstat q̄ ea que anteq; iohannes tradere ab iesu fuerāt gesta describit. Et ideo si q̄s hoc diligent; cōsideret euidenter inueniet non sibi euāgelia desonare: sed alteri; sp̄s gesta esse que scribit iohannes: alteri; vero q̄ ceteri. Unde q̄ naturatate sim carnem saluatoris vel mattheus vel lucas descripserat irreticuit hoc iohannes: et a theologia atq; ab ipsa ei; diuinitate sumit exordij. Que pars sine dubio ip̄i velut eximio per sp̄m sanctum reseruata est. Hec etiā de euāgelio joannis dicta sint. De marci vero euāgelio sufficienter supra comprehensum est. Lucas vero in initio euāgelij sui causam cur scriberet indicauit. Videlicet quoniā multi alij temere presumpserant euarrare: que sibi magis

erant ad liquidum competita. Nolens ergo abstrahere nos a ceterorum narrationibus fidem facit per se conscripte veritati: certus q̄ eam vel paulo exponente: vel alijs apostolis qui ab initio ipsi viderant ac sibi tradiderant consecutus sit: et hanc nobis per proprium euāgelium tradat. Hec a nobis etiam de lucabre uiter dicta sint. Opportunius vero et plenius in tempore inseritis sp̄s que antiqui autores scripta reliquerunt vt se cuncta habeant indicabimus. Joannis tamē extant preterea et epistole de quarum prima neq; ab antiquis vnq; a posteris dubitatum est. De reliquis uero duabus: et de reuelatione etiam nūc anceps sententia habetur. De quibus vt dixi et a veteribus dubitatum suis in locis ipsorum uocabis approbabitur.

W At ergo quando quidem in hos uenimus locos omnem noui testamenti canonem designemus. primo nobis omnium euāgeliorum celestis quadriga iungatur. His actus apostolorum co-puletur. Post hos pauli epistole socientur. Consequantur uero has prima iohannis epistola. Similiter et petri prima. Hec sunt de quibus nulla vnq; priorum extitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa de quibus a nonnullis dubitatum est. Reuelatio iohannis de qua quid singuli veterū senserint suis in locis ostēdemus. Et epistola iacobi sed et iude. Petri quoq; secunda: et item iohannis secunda et tertia siue he ipsius euāgeliste: siue etiam alterius eius cognominis ostendantur. Post hec iam scriptura est que dicitur actus pauli. Sed et libellus qui appellatur passus et reuelatio petri: de quibus quam maxime dubitatur: fertur etiam barnabe epistola. Et doctrina que dicitur apostolorum. Quidam autem his sociant etiam euāgelium quod dicitur secundum hebreos. Quo precipue vtuntur illi hebrei qui christus suscipere videntur: sed in ecclesia ei contradicitur. Que omnia tamen a nobis necessario enumerata sunt: vt absq; vlla ambiguitate claresceret que sint in veri autoritate que sint in quibus vel cōtradictio aliqua: vel etiam cunctatio: cum

fame a quā plurimis ecclesijs recipiant
soleat admitti. Sed & de eis sciedum est
que sub noie apostolorū ab hereticis p-
feruntur: vclut petri & thome & Ma-
thie & ceterorum similiter apostolorum q̄
appellant euāgelia. Sed & andree & Jo-
annis atq; aliorum apostolorū actus q̄
nusq; protius in scripturis veterum: eo-
rum dumtaxat qui a postolis successerūt:
aliqua mentio eorum sut cōmemoratio
habetur. In quibus & ipse filius multuz
ab ecclesiastica consuetudine deprehē-
ditur esse diuersus. Sensus quoq; ipse &
omnis in his inferuntur longe ab
apostolica consonant fide. Et quo figmen-
ta esse prauitatis heretice comprobantur.
Unde non inter illa quidem de qui-
bus dubitari diximus collocanda sunt:
sed vt aliena penitus et a pietatis regu-
la discrepantia propellenda. Verum ad
historie ordinem redeamus.

Capitulum xix. de menandro mago.

Mago menander succedit: scilicet
diaboli non inferius pri-
mo. Et ipse samaritanus gene-
re. In arte autem magica solus reper-
tus est: qui non modo equiparare: sed et
supergrēdi impietatem magistri posset.
Maiores quippe potentis efferebat
vires: cuius saluatore dicens ad ho-
minum salutem de celestibus & inuisibi-
bus seculi destinatum. Asserēs non aliter
posse vnum quēq; angelos seculi vin-
cere: nisi prius a semet magice artis per-
primum a se datum immortalis et eter-
net: que omnia ex libro Hyrceni volen-
tibus scire perita cile est. Sed et in istius
in his ipsis in quibus Simons fecerat
mentionem: etiam de hoc talia quedam
scribit. Menandrum quendam samaritanum
ex vico cappa rathēa simonis
discipulum: stimulis demoniacis incita-
tum venisse antiochiā & quam plurimos
per artem magicam decepsisse scimus:
qui hoc etiam suadere potuit seclatoribus
suis: quod non essent morturi. Et
quibus in hodiernum sunt aliqui ex illo

eadem consistente: quod est vere diabo-
li commentum vt homines magi christia-
norum sibi nomen imponerent: quo per
hoc sanctum et venerabile religionis no-
stre mysterium macularent: qui tamen
irrident et spernunt ecclesiastica dogma-
ta: vel de immortalitate anime: vel de re-
surrectione mortuorum. Verum hi talibus
freti autibus de spe salutis & vi-
te penitus exciderunt.

Capitulum xx. de secta ebioniorum.

Ed et alios
idem demon quos ab
amore christi separare
non poterat: alia nihil
minus arte decepit: id
est ebionios q̄ interpre-
tantur pauperes. Vere enim pauperes
sunt & egeni in sciētia glorie christi. Quo-
niam quidem solum eum hominem putant:
& per profectum vite ac virtutis vi-
rum iustum effectum. Cōmuni etiam na-
tuitate ex viro & femina procreati. Cus-
todiam vero consentes etiam legis obser-
uantiam nec sufficere ad salutem in solis
christi estimant fidem. Quidam tamē ex
ipsis refugiunt hanc impietatem: vt ex
viro & femina asserant eum natum: sed
consistentur de spiritu sancto & maria vir-
gine. Nec tamen semper eum fuisse deū:
et verbum ac sapientiam dei farentur.
Corporealem vero legis obseruantiam
custodiūt. Apostoli autem epistolas om-
nes pariter respiciunt: et ipsum apostatā
legis appellant. Utuntur et euāgelio
vno quodam quod secundum hebreos
appellatur. Cetera omnia nihil ducunt.
Sabbata cum iudeis secundum legem
nobiscum dominicam diem sacratam p-
resurrectione domini obseruant. Unde
competēter ebionite pro paupertate in-
telligente compellati sunt.

Capitulum xxi. de cherintho heretico.

Idem tēpo-
ribus etiam alterius he-
reticos obortum principes
cherinthum accepimus.
De quo garyus cuius iam
in superioribus fecimus mentionē: in vo-

spatationū suarū dialogo ita scribit Sz
et cherinthus inquit per reuelationes
quasdam quas velut a magno apostolo
conscriptas & per angelos ei reuelatas
putaret: alia quedā potentia nobis in-
troducit. Post resurrectionē terrenum
dicit futurū esse regnū xpi in hierusalē.
Et holca in carne iterū cōcupiscētis &
vitijs subiectā cōuersationē habituros
Contra hāc quoq; scripturā quasdam
mille annos designat: in quibus multa
quidē & alia corruptiōis opera & nuptia-
rum festiuitates dicit futuras: ad eos q̄
libidini sunt dediti decipiendos. Sed et
dionysius cum de Joānis reuelatione
differeret: & quedā fm ea que antiq̄tus
ecclesie tradita fuerant disputaret: mē-
tionē facit huius ipsius viri in his verbis
Cherinthus inquit a quo & cherinthiana
heresis oborta est: signenti sui autorita-
tem magni nominis acquirere: secundū
scripture huius prauam intelligētiā
gestiebat. Quippe cuius hec erat heresis
vt affirmaret terrenū futurū esse xpi re-
gnū. Et q̄ erat ventri et gule ac libi-
dini deditus ea futura decernebat: que
sibi propria libido dictabat. ventris & co-
rum q̄ sub ventre sunt incantēta: cibis:
potibus: nuptijs: predicabat explenda.
Et vt aliquid sacratius dicere videret-
tur legales agebat cōstituitates rursum
celebrandas: et hostias carnales iterū
ingulandas. Hyrcenus vero secretiora
ipsius heretici in primo operis sui libro
publicauit. Que inde discat si quid ple-
nius scire vult.

Capitulum xxij. de nicolao & heresi nicolaitarum.

Ed et alia here-
sis que appellatur Nicolai-
tarum per paucos tempore
rennuit. Cuius etiam in reue-
lacione Joānis mentio facta est. Isti
nicolaum vnu ex illis qui cum stephano
ab apostolis cōstituti sunt: diaconi: auto-
rem se habere iactabant. Sed clemens
alexandrinus in tertio libro Stromatū: hec de
eo scribit. Pulchra inquit valde hic vxorē
habuit: & post ascensionē dñi & saluatoris
notari cū increparet ab ap̄tis tanq̄ de

zelotipie iniuria productā in medijs vxorē
rem suā si quis eā veller habere permittē-
sit. Et qua occasione isti p̄ns putauere
vt fm hoc factum vel dictum nicolai
vnusq; carne sua in q̄ delectaret abu-
teretur. Et obtinentes dictum vel factū
simpliciter vt innocenter: abiq; vlla re-
uerentia promiscuos hūc & illicitos con-
cubitus expetāt: hi qui sub illius nomine
sectā sibi pp̄tie libidinis assumpserunt.
Mihi autē cōpertum est nicolai nullam
protius agnouisse mulierem preter eā
quā in matrimonio accepit. Cuius
etiā liberi: femine quidē vsq; ad vltimā
senectutem casta virginitate durauerūt
filius autē ip̄sū sanctitatem incorrupti cor-
poris custodiuit. Que cū ita se habeant
cōstat illud qd in medio ap̄torum p̄ zelo-
tipie suasionē. p̄ducit vxorē: ex contem-
ptu vitiū vel libidinis gestum: quo p̄ hec
cōtinentē se ostēderet: et rei quā nimie
putabatur expetere: continendā magis
q̄ expetendā carnis edocēs voluptatem.
Qm̄ quidem volebat vt opinor: fm salua-
toris preceptum duobus dñis seruiret: hūc
vidini & deo. Dicunt autē etiā Marthiam
ita docuisse aduersum carnem pugnantē
et in nullo protius voluptati eius ac libi-
dini cōcedendum. Animā vero alendā sa-
pientie partibus & scientie cibis in mai-
semp augendam. Hec de illis heresibus
que scriptis memoratis a veritate decli-
nantes cito extinere sunt retulisse sufficiat.
Capitulum xxij. q̄ apl̄i nō sunt asp̄nati
nuptias.

Remens sane hic

Remens sane hic
cuius vo-
ces annotauim⁹: scribēs ad-
uer⁹ eos q̄ nuptias spernūt
iter cetera et hec dicit. An &
ap̄los ip̄robāt petri? & em̄ ac philipp⁹ et
vxores habuerūt & filias et viris nuptijs
dederūt. Sz & paulū nō tēdet ap̄lm̄ & qdā
epla sua mētionē vt salutationē facere cō-
paris sue quā se iō negat circūducere: vt
ad p̄dicationem euāgelij expeditio fiat.
Verum qm̄ clemens fecimus mentionē
absurdum nō erit aliā quoq; eius memo-
rabilem narrationem proferre quam in
septimo eiusdez operis libro ita inferuit.
Aiuus inquit beatorū petrum cū vidēs

Liber Tertius

set viderem suam dicit ad passionem gauisus esse electionis gratia ac reuerentiam ad propriam domum: exclamasse post eam cum duceretur: ac proprio nomine compellantem dixisse. O coniunx memento domini. Talia erant sanctorum coniugia: tam perfecta fuit affectio beatorum.

¶ Cap. xliij. de Joā. et philippi obitu.

Bitur quod de vite exitu petri vel pauli iam in superioribus explanauimus: sed et tempus Joānis quo vita excessit

ex parte iam diximus: nunc etiam de loco quietis secundum fidem Polycrati Ephefij episcopi edocere conueniens puto. Hic etenim polycrates victori episcopo vrbis Rome scribens: et ipsius et philippi apostoli ac filiarum eius pariter meminit dicens. Sicut iam superius inferuimus quod magna lumina in Asia partibus dormierunt: que resuscitabit dominus in nouissimo die aduentus sui cum venerit in gloria: et requiet omnes sanctos suos. Dico autem de philippo: inquit qui fuit vnus ex apostolis qui dormiuit apud Ierapolum. Sed et due eius filie mihi virgines conuenere: et alia eius filia spiritu sancto repleta permanet apud Ephefum. Et Joannes ille qui supra pectus domini recumbebat qui fuit sacerdos dei pontificale petalum gestans martyr et doctor optimus apud Ephefum dormiuit. Hec etiam de locis in quibus requiescunt in summo pacis: adiecit sufficit. Sed et garys: cuius ante mentio facta est in dialogo suo: que cum proculo disputans scribit: de filiabus philippi simul et obitu ipsius: constantem prophetisse quatuor fuerant philippi filie: cuius sepulchrum est apud Ierapolum. Alie vrbem vna cum filiabus suis. De his autem et Lucas in actibus apostolorum meminit: cum adhuc apud cesaream degerent: dicit ergo ita. Venimus inquit cesaream: et ingressi in domum philippi euangeliste qui erat ex septem masculinis apud eum. Huic autem erant virgines filie quatuor prophetantes. Hic igitur a nobis de apostolorum spi-

bus vel excessibus potuimus ex scripturis veterum congregatis. Sed et de scripturarum canonicarum que in autoritate habeantur libris vel qui penitus repudiandis. Qui vero medijs quodammodo ad instructionem ad ecclesiam non etiam ad imbutantem autoritate recepti sint sequenter expositis tradamus ad cetera.

¶ Cap. xlv. quomodo Symeon hierosolymorum episcopus mortem pro chulso constantissime pertulit.

Domiti antiquus: sub hoc cuius nunc tempore memoramus: per singulas ciuitates ex insolentia populi persecutionem in nostros accipimus motam.

¶ Quo in tempore etiam Symeon Cleophe filius (que secundum hierosolymis ordinatum Episcopum supra edocimus) per martirium carnis vinculis resolutus est. Hoc enim a stipulato: ipse ille est Gesippus: que in pluribus iam prodiximus et stem. Is ergo refert: quod a quibusdam hereticis accusatus sit supradictus vir tanquam xpianus et multis supplicij afflictus per multos dies: ita ut etiam iudex ipse cum amicis suis de eius patientia miraretur. Et ad vitium inberet simili eum qua dominus peruenit passionem vitam finire. Sed et ipsa verba quibus hec prestat addere gratius puto. Aut ergo cum de hereticis diceret. Ex his igitur ipsis accusauerunt quidem symeonem cleophe filium: tanquam qui esset ex genere dauid et xpianus. Et ita martyr effectus est: cum esset annorum centum viginti sub traiano Cesare apud atticum consulas rem. Addit autem etiam hoc quod accusatores eius cum in illis temporibus perquirentur si qui ex genere dauid et ex regia tribu descenderent: coprehensi sunt inter ipsos. Quod autem symeon vnus fuerit ex ipsis audientibus dominum: vel longeuitas eius inditio est vel euangeliorum fides vbi etiam mater eius maria cleophe vxor refertur. Sed et alios quosdam idem scriptor: refert preter eos de quibus diximus: nepotes. Jude vnus ex fratribus domini: pater ipse supelites inuictos et domitiani temporibus martyres factos hoc modo scribens. Veniunt igitur hi

De morte symeonis

So. lxx.

tur hi et presunt omni ecclesie tanquam martyres et propinqui domini: et reddita pace ecclesie permanserunt vsque ad tempora traiani cesaris: vsque quod sobotinus dominum symeon (de quo supra diximus) filius cleophe calumnitiam pateret ab hereticis tanquam xpianus consulari delatus. Cumque multo tempore supplicij fuisset affectus martyrio consummatus est: omnibus qui aderat et ipso iudice mirantibus ut centum viginti annorum senex crucis supplicium pertulisset.

¶ Post hec idem scriptor addit etiam hoc quod vsque ad illa tempora virgo munda et immaculata permansit ecclesia. Corruptoribus veritatis et diuini verbi temeratoribus autem nunquam omnino certantibus aut etiam si quid forte fuerat in oculis et abditis partibus terre deliteretibus: ut vero et apostolorum choros et omnis illa etas que a domino suscepta erat viuere: audiret de hac luce discessit. tum velut in vacuum domum salte doctrine impius se error immergit et tanquam vbi nullus: iam diuini census defensor extiteret. nudato ut autem capite corripientis arma meda cum oppugnare aplicam veritate nitunt. Sed istud bellum intrinsecus gerebat. Persecutione vero extrinsecus pondus vigeat ecclesiam et eam immente caterne martyrum quotidie tugulabant. ut plinius scds qui tunc prouincias amministrabat multitudinem interemptorum: pnotus referret ad imperatorem quod innumera hominum milia quotidie oberuncarent: in quibus nihil omnino sceleris deprehenderent admissum. aut aliquid contrarium romanis legibus gestum nisi hoc solum quod ante lucanos hymnos chulso cuidam canerent deo. Adulteria vero vel cetera huiusmodi crimina apud eos illicita haberi et penitus arceri. Cetera vero secundum leges eos agere communes.

¶ Capitulum vigesimum sextum. quod traianus xpianos reuertit inquiri.

Quem tunc Traianus rescripti sui autoritate decernit. ut christiani non quidem requirantur si qui tunc

Historia

inciderint puniantur per quod ex parte aliquos persecutus sedatum putabat incendium. Sed his que nequitia sua a duer sum nos exerceat cupiebatur sedendum occasio non videbatur expta. Interdum enim populi instigabat inter dum et iudex occasio vtebatur. et negabat quesitos quos punire uoluisset oblatos: hec tertullianus in apologetico suo dicit ex quo possunt instrui plenius scire cupientes.

¶ Cap. xlvij. de morte symeonis.

Bitur in vrbe roma tertio ab apstis demens nonne annis sacerdotio plurimus. Suaris diuini uerbi tradidit ministerium. In hierosolymis vero symeone de quo superius diximus defuncto iustus quidam ex his que de circuncisione ad fidem christi venerat episcopatum suscepit. Quibus temporibus apud Antiam superat adhuc et forte bar ex apstorum discipulis polycarpus martyr neque ecclesie episcopus: et papias sicut apud Ierapolum sacerdotium gerens.

¶ Cap. xlvij. de ignatio et epistola eius.

Ed et in nostra quoque tempora fame celebritate vulgatus ignatius apud antiochiam post petrum secunda successione episcopatum tenuit. Que sermo tradidit de syrie partibus ad vrbe romam transmissum et per martyrio christi ad bestias dacti. Quinque eum antiam sub custodia nauigare et singulas quasque digrediens ciuitates ecclesie populos euangelicis cohortationibus edocebat in fide persistere et obseruare se ab hereticorum contagio que tunc pumum copiosius ceperat pullulari ex uigenti ac tenatus apostolorum traditionibus inhererent. Quas traditiones caute legere et ne quid apud posteros remaneret incerti etiam scriptis se asseruit episcopis reliquisset. Denique cum smirna uenisset vbi erat polycarpus fertur bit ide vnus episcopus ad ephefios eosque pastorem que meminit et Onesimum aliam magnesie ciuitati que. s. meadru iacet. In que et episcopi dameni mentionem facit. Sed et ecclesie que est trallis scribit cuius principis tunc esse polimum designauit. In ea vero quod

Ecclesiastica

ad roma. ecclesijs scribit deprecatur eos ne se rãq̃ supplicijs suis pcentes velint priuare martyrio. Et his post aliquãta vñ verbis a syua inq̃ romã cū vsq̃ beñijs terra mariq̃ depugno die ac nocte cõnerus ⁊ colligatus decẽ leopardis de militib⁹ dico ad custodiã datis: q̃ ex bhñi cõs nris seniores sũt. S; ego eor⁹ neq̃stijs magis erudior nec in hoc iustificat⁹ sũz. O salutare bestias q̃ pparant mihi qñ veniẽt qñ emittent qñ eis frui lz carnib⁹ meis quas ⁊ ego apro acriores parari ⁊ inuadere ad deuorationez mei ⁊ deprecabor ne forte vt in nõnullis fecerũt timeãt cõtingere corpus meum. Quinimo ⁊ si cõctabunt: ego vni faciã. Ego me ingerã. Date queso ventã ego nomi qd̃ expedit mihi. Nũc incipio esse discipulus xp̃i. s; accessat inuidia vel humani affectus vel nequitiẽ spũalis vt iesum xp̃m merear adipisci. Ignes vt cruces bestie dispõsiones ossium discerptionez mẽbroz ac totiq̃ corpis pene ⁊ oia in me vñ supplicia diaboli arte quesita consentur dũ modo iesum xp̃m merear adipisci: hec multa alia his similia ad diuersas ecclesijs scribit.

¶ Sed ⁊ polycarpũ velut ap̃licum virũ datis lris antiochenã ei ecclesiam p̃cipue p̃mendat ad symyricos sane scribens vñ verbis quibusdã (vnde assumptis nescimus) quibus hec de saluatore quoq̃ in carne eũ scio fuisse ⁊ credo. Nã ⁊ cũ venisset ad petrũ ceterosq̃ ait eis. Accedite ⁊ videte: q̃ non sum demoniũ incorporeum. Qui ⁊ contingentes eum crediderunt ei. Scit autem et hyreneus eius martyriũ: ⁊ mentionẽ facit scriptorũ eius p̃ hec verba. Sicut dixit inquit quidã ex nostris p̃ martyrio christi dãnatus ad bestias. Frumentũ inquit ego sum dei bestiarũ dentibus moloz ⁊ subigo: vt panis mũdus efficitur christo. Sed ⁊ polycarpus horum memoriam facit in epistola quẽ ad philippenses scribit per hec. Depoz inquit omnes vos obedientie operam dare ⁊ meditari patientiam quã vidistis in ignatio ⁊ iulio et iuliano beatis viris. P̃cipue autẽ in paulo et ceteris ap̃tis q̃ fuerunt apud vos scien-

tes q̃ his omnes nõ inuacũ sed p̃ fidez ⁊ iustitiã cucurrere vsq̃quo puenirent ad locũ sibi a dño preparatũ. Quĩ quidem passionũ eius participes extiterũt nec dilegere presens seculũ sed eũ solum qui pro ipsis ⁊ p̃ nobis mortuus est ⁊ resurrexit. Et post pauca subiugit. Scripsistis mihi ⁊ vos ⁊ ignatiũ vt si q̃s vadit ad pres̃ syue deserat literas ad vos. Quod faciã cũ tempus inuenero. Vñ vobis ⁊ ignatiũ epistolas et alias si que sunt que ad nos transmissẽ sunt ex quibus vtilitatem maximam capiatis cõnent est de fide ⁊ patientia in instructionẽ perfectam fm̃ domini p̃ceptũ. Maartenus de ignatio.

¶ Cap. xxix. de quibusdam euangelistis qui post apostolos claruerunt.

¶ Est hunc rexerit ecclesiam ciuitatis antioche ne hereticos. Inter eosdem sanone floruit vir eã insignis Quadratus. Qui vna cum philippi filibus in prophetica gratia celeberrimus fuisse prohibetur. Sed ⁊ aliq̃ plurimi per idẽ tempus apostolorum discipuli superstites erãt qui ecclie fundamentis que ab illis locata fuerãt dignissima desuper dei edificia construebant argẽtes in obibus predicationem verbi domini: ⁊ salutaris femina regni celoz per omne terram latius differentes. Deniq̃ nonnulli ex his ardentiore diuine philosophic euipiditate succenti animas suas vt bo dei cõsecrabãt expletens perfectionis salutare p̃ceptũ: vt facultates suas prima indigetibus diuidẽtes expediti ad predicandum euangelũ heret. Ut si quib⁹ forte prouincijs nomen fidei esset cognitum predicarẽt primaq̃ apud eos fundamẽta euãgelij collocãtes atq̃ electis quibusq̃ ex ipsis officii regende ecclesie quã fundauerãt amitterẽt. Ip̃si rursum ad alias gẽtes altasq̃ prouincias properabãt: euãgelistarũ fungebant officio. Quosq̃ sũt vt in exordio ap̃los diuino rã signorũ comitabant effect⁹ ⁊ scripsũs g̃ra ita vt videres vna allocutione inter g̃ros simul populos ad cultũ diuine religionis adduci et p̃dicantiã verbi nom

esse tardiorẽ auditiũm fidẽ. Verũ quoniam impossibile est nobis singulos enumerare qui post apostolorũ primas successiones in ecclesijs que per orbẽ terre sũt vel principes vel euangeliste fuerint vel pastores illos tantummodo cõmemorasse sufficiat quorum libris inserta ad nos vsq̃ fidei ⁊ predicationis monumenta venerẽ. Ut clemẽtis ⁊ ignatiũ ceterorumq̃ quorũ superius facimus mentionem.

¶ Cap. xxx. de epistola clementis ad corinthios ⁊ libus papie.

¶ Lemẽs tamẽ in epistola quam ad corinthios scripsit meminit epistole pauli ad hebreos ⁊ vii tur eius testimonijs.

¶ Cũ cõstat q̃ ap̃s tanq̃ hebreis mittandã patriã eã sermone cõscripsit: ⁊ vt quidã tradũt Lucã euãgelistã: aliq̃ autẽ hunc ip̃m clemẽtẽ interpretatum esse: q̃ ⁊ magis verũ est: q̃ ⁊ filius ipse epistole clementis cum hac concordat et sensus nimirũ vtriusq̃ scripserunt similitudinez ferunt. Dicitur in eis se alia clemẽtis epistola cur nos notitiaz non accepimus. Sed ⁊ alia eius opuscula nõ minima a nõnullis haberi perhibetur velut petri ⁊ appionis disputatio: q̃ in viũ a veteribus habita minime reperimus: q̃ nec pura in eis et incorrupta apostolice fidei regula mansisse deprehendit. Papie quoq̃ ferunt quinq̃ libri qui attribulatur verborum dominicorum explanatio horum facit ⁊ hyreneus mentionẽ p̃ hec verba. Hec autẽ et papias iohannis auditor polycarpi vero condiscipulus et sodalis vir vnus ex antiquior: profestãt in primo libro suo. Quinq̃ eniz volumina conscripsit hec quidez hyreneus de papia. Ip̃se vero de se indicat tanq̃ qui non ab apostolis sed ab eorum discipulis suscepit fidem: per hec vba. Nã pigebit autẽ nos tibi oia que quondã a presbyteris didicimus et bene retinamus recordãtes exponere cũ interpretatiõibus suis: vt se eor⁹ hitas habeat explicare. Neq̃ enim multa dicentibus: sed vera tradentib⁹ auscultauimus neq̃

his qui hominum p̃cepta sed qui domini mandata memorabant ab ipsa veritate suscepta. Quod si quando aduenisset aliquis ex his qui secuti sunt apostolos ab ip̃o sedulo explicabar quid Andreas quid Petrus dixerit quid autem Philippus vel Thoma quid vero Jacobus quid Iohannes aut quid Mattheus vel alius qui ex discipulis domini: que Aristion vel Iohannes presbyter ceteriq̃ discipuli dicebant. Hec enim tantum mihi librorũ electiones prodesse credebam: sed vine vocis presentisq̃ magisterium. Sed mihi dignũ videtur intrẽdere q̃ sedo nomen Iohannis enumerat et eũ quidez cuius primo meminit Petrus et Jacobo ac Mattheo ceterisq̃ apostolis sociat quẽ sine dubio ip̃m euangelistã esse et a postolum constat. Aliũ vero Iohannẽ diuinitate quadã facta extra ap̃oz numerũ collat p̃terẽs ei. Aristionẽ quandã et euidentẽ eũ presbyterũ nominat: vt p̃ hec cõprobet verũ esse illud q̃ quidã Asiam scribit q̃ duo sint apud Ephesum sepulchra ⁊ vtrumq̃ Iohãnis appellatur. Quibus sic diligentiũs indagamus fortassis secundus hic erit Iohannes si ille non creditur primus sub cuius nomine reuelatio habetur que appellatur Iohannis. Sed et hic ip̃se de quo nobis sermo est Papias apostolorum se verberã ab his qui secuti eos fuerant Aristione videlicet et Iohanne presbytero asserit suscepisse. Unde et frequenter nominatim in commentarijs suis a Iohanne et Aristione traditum sibi de singulis quibusq̃ commemorat. Ademinit sane idẽm ip̃se etiam de quibusdam mirabilibus in opere suo que pretereunda nemine censet. Per Philippum enim euangelistã filias prophetissas hec sibi tradita esse designat. Mortuam resurrexisset temporebus suis dicit. Sed et de Iusto qui cognominatus est Barabas refert miraculum ingens quia venenum biberit et nihil ex hoc triste pertulerit p̃ter domini fidem. Iustus autẽ ip̃se est hic qui post saluatoris ascensum a sanctis apostolis cum Matthea ad apostolatũ fortis status est sicut in actibus apostolorum commemoratur. Dicit autem et

Liber quartus

Incipit liber quartus.

**Capitulum .i. de quorūdam episcoporum
successione simul iudeorum contra
vires seditione.**

Undecimo

anno principatus traiani Cesaris credo quē paulo ante memorauimus Alexandrinorum gubernare plebem vidē obijt. post quem quartus ab apostolis. primus nomine sacerdotij inibi iura suscepit. Eadem temperate Alexander quoque Rome cum octauum annum Euaristus sacerdotialis administrationis impleisset: quinta successione post petrum atque paulum plebis gubernacula sortitus est. Et quidem saluatoris nostri instituto ecclesiarum profectus crescebat indies iudeorum potior funera densissimis cladibus eragrabantur. Itaque postquam predictus imperator annum octauumdecimum principatus ingressus est rursus iudeorum tumultus exarsit. Quo magnus mox numerus gentis eius occidit. Nam et Alexandria et per egyptum vel cyrenem tanquam atroci quodam seditionis spiritu eragratati. primo simul cōmanentibus vicinisque gentibus inferre certamina. Tū deinde paulatim seditione crescente sequentiam anno bellum publicum et non minus intulere. Romano duci tunc lupocidam in partibus egypti: ac sane primo prelio iudeos secuta victoria est. Sed gentiles qui ex acie iugerant irrumperentes Alexandriam iudeos si quos forte inibi repererūt captos interficere. Quorum auxilio desititū reliqui qui apud Cyrenem rebelles existerāt velut desperantes ad agros egypti et castella vastāda vertunt. Duce luca. Aduersus hos imperator mittit cum exercitu peditum atque equitum sed et nauali manu: martium turbonem. Qui multis sane preliis nec paruo tempore consumptis multa milia iudeorum nō modo apud Cyrenem: sed et in egypto qui luce auxilium ferebāt perstruit ac pertulit.

Explicit liber tertius.

De episcopo alex. et hiero.

For. xvij.

**Capitulum .ij. qualia sub traiano
passi sunt iudei.**

Princeps vero

magnus etiam eos qui apud me superoriam cōsistebāt iudeos ratus similia auferos. Latio quiete papit delere puincia fundit ac totā gerē penit excidere. Tū ille directa acie magnā eorum multitudine sternit. Cuius factoris grā quieti remuneratiōis vicē ab impatore puincia iudee adeptus est presidatū. Sed hec etiam grecorum gentium historiographi per singulas quasque ietales eodē ordine memorie tradiderūt.

**Capitulum .iij. quibus adriano fidei
defensiones scripserunt.**

Traiano autez

viginti annis minimis sex mensibus principatu perfuncto. Helius adriano in sceptrum succedit. Hinc quadratus oratione splendissimā apologeticā librum pro nra lectione cōscripsit et validissimis communibus assertionibus obtulit. Quoniam quidam maligni quidam hoies sub eodē principe nostros ntebantur incellere. Qui liber hodieque seruatur et apud nos et apud multos ex fratribus nostris. Ex quo volumine in ditia magni cuiusdam viri et mentis ac fidei apostolice eius seque qui cōscripserat colligunt. Idē igitur ipse sue antiquitatis specimē taliter exprimit verbis. Nostri autē saluatoris inquit opera semper aderāt vna et vera in his qui sanati fuerant et in his qui a mortuis excitati sunt. Non enim vili sunt tārūmodo vel resurgere vel sanari: sed perpetuo ab hoibus videbant nō nisi saluatore pssente sed et post dicebam eius multis spibus ita ut aliquanti qui ab eo vel curati vel resuscitati sunt etiam ad nostra vsque tpa pdurarint. Et de hoc quidē satis dicimus. Sed aristides vir fidelis et pietate nostre religionis imbutus quadrato simile volumine ad adrianiū pro fidei nostre rōne cōscripsit: cuius etiam nunc scripta seruantur.

**Capitulum .iiij. de episcoporum
alexandrinorum et hierosolymorum
successione.**

Tertio autē eius

dem principatus anno Alexander episcopus romanus et vrbis sacerdotiū simul ac ciuitatē finitū de cennio expleto. Hinc subrogatur iustus. Sed et alexandrie eodē tpe defuncto. Primo duodecimo sui sacerdotij anno episcopatum iustus excepit. In hierosolymis sane eorum tempore successione nullis ad integrū monumētis cōseruata reperimus eo quod valde ad breue tempus mortis celeritate precepti sacerdotio singuli quique functi perhibeant: ita ut quātū ex veterum lectione comperio ad tpa vsque principis adriani sub quo iudei excidium passi sunt: tradāt quindecim episcoporum successiones eē decursas. Quos oēs aiunt hebreos antiquē originis extitisse et scientiā xpi fideliter recepisse. Et ideo incunctanter ab his qui poterant de fidei merito iudicare sacerdotio quoque viros esse dignissimos: quippe cū omni tūc ecclesia ex hebreis fidelibus coaceruata firmataque videretur incipientibus ab apostolis et p durantibus nuntū vsque ad illud ipsi excidij quo iudei iterū deficientes a romanis magnis rum pibus sub iugati sunt. Igitur qui per idem ipsi assumere epos ex circūcisione cessatur est: nec cessarium viderit omnes a primo vsque ad id tps enumerare parit sacerdotes. Primum itaque iacobus qui dñi frater est habiturus. Post hunc symeon electus est. Tertius iustus zacharias quartus. deinde thobias quintus. Benjamin sextus ac se primus iohannes. Tum mathias: quem philippus excepit. Cui decimus seneca subrogatus est. Iustus erinde: ac duodecimus leui. Post hunc effreni: et quartus decimus ioseph. Ac finis omnium iudas. Isti sunt fere oēs qui hierosolymis episcopi ab apostolis ad illa vsque tpa que superi designauimus plebi illi ex circūcisione prehuerūt. Rome autē duodecimo anno memorati principatus. Sexto duodecim annis ecclesie gubernaculis functore thelesphorus septimus apostolis subrogatur. Anno post quē et vno mēse alexandrine ecclesie moderamē cumeneus sextus successione suscepit: cum decessor eius

Liber quartus

Indecim annis populo presuisset.

Cap. v. nouissimum iudeorum exci-
dium sub adriano.

Erus iudaicis

Motibus ac factionibus rursus
ad maiora progressis rursus iu-
dee presidens armata manu
sibi ab imperatore decreta in solentia gen-
tis acerrime persequerebat: multa milia pas-
sim virorum feminarumque con-
ficiens: quorum puerorumque con-
flicta: ducebat exercitum iudeorum Bar-
chochadas quidam quod nomen significat
stellam: cereris vir crudelis et scelestus.
Sed ex vocabulo suo velut vitibus maci-
pis persequi debebat: se ob salutem corporis
magnam celum esse delapsum: egris mor-
tibus longa obscuritate damnatis ferre-
lucis auxilium. Igitur cum maxime belli hu-
ius fomenta concresceret: octauo decimo
anno principatus eius: apud bethara
oppidum preualidum hierosolymis vicini-
um: cum longiora romanis resideret ob-
sidio: fame ac siti perduellibus intrinsecus
ad extremum internitionis adductis post
quod dux ipse precipue meritis suo facinore
penas luit: omnis hec natio tam ex illo
ab omni regione finitima hierosolymorum
penitus arcebatur cum sanctione diuine
legis: tum maxime constitutionibus et
decretis adriani: ut ne de celsiori quid-
dem prospectu: eum eis saltem pater-
num solum prophetis obtutibus liceret in-
spicere. Aristopelleus historiographus
ista prosequitur. Ita factum est: ut ciuitas
post internitum iudaice gentis incolis mor-
in eam peregrine nationis conuentibus
permutatis ciuibus etiam ipsa helia ap-
pellaretur: ex cognomento imperatoris
heli adriani. Et ut in romanorum ius to-
ta conuersari tum pariter mutaret ac
nomen.

Ca. vi. pseudo scriptoribus et apostolis
quos hodie scriptoribus demon excitant.

Bit ex genibus

Item cepit ecclesia congregari: primus post episcopos ex circuncisione: sacerdotium cui

tatis illius accepit marcus. Cumque iam
resurgens in modum clarissimum si-
derum ecclesie vbiq; terrarum vigente
etiam p omne genus hominum: qua cum
en pariter salutem ac dñm nostrum se-
lum xpm: integre constantem crediderat:
ille toti bonitatis emulus demon: vpo-
te veritatis inimicus: salutis humane
hostis perpetuus: oia molimina contra deum
et ecclesiam hians: quod per exteriora perse-
cutionibus et hostilibus oppugnauerat: in-
ter malignis quibusdam viris et deceptoribus
reptis in testino bello eam quater nitit.
Sed et fraudulenti fallacesq; hostes: no-
stre religionis simulato tantum nomine
induti: fidelius quidem si quos forte per-
suasionis sue fraude deciperent pessime
darent ignoscere: vero fidei nostre mythe-
rium: peruersis et ferilibus suis gestibus
vel assertionibus impeditos a desiderio
vere fidei et salutis longius summoues-
ret. Igitur humani generis deceptor an-
tiquus post menandrum que supra et re-
tullius symeonis successorem velut quan-
dam bestiam vino ote sibilantem binifugum
linguis diabolica venena vibrantem: satru-
bilibus quedam antiochie gentium et basilidem
Alexandrie ortu produxit. Quorum vter-
que suis in regionibus officinas impie ac
deo iniuste condidit discipline. Et quidem
in omnibus pene saturniis eadem que me-
nandrum commentatum esse significat: hye-
neus. Basilidem vero pextu iustitie do-
ctrine immensum tetendisse metris imple-
cogitatum dum prodigiosa fabularum signa
sibi imer complaceret.

Ca. vii. de scriptoribus ecclesiasticis
qui ea tempestate claruerunt.

De doctrina mul-

Si admodum ecclesiastici viri p
bitate fortiter stare: ac scri-
ptis quoque et assertibus tra-
dione subnititur p aptica et ecclesiastica tra-
dione certare: vt ex librorum monumentis
eius posteris ad cauenda hereticorum vena-
na munime et subfidium speret. Et quod pue-
nit ad nosliber celeberrimi scriptoris et
ptis a gripe castoris cofutatione basilidis
validissima continetur: p que veritas et
calliditas viri ad decipiendum nimis apta

detegitur. Denique cum publicaret eius ar-
thana dixit eum de euangelio quidem qua-
tuor et viginti commentarios condidisse.
Prophetas quoque sibi imeritum nuncupasse quos-
dam barthabani: barthob aliosque qui
nunquam extiterunt. Quos ipse tamen constitue-
rit sibi ac barbaris vocabulis vt eet ap-
pellatio ipsa terribilis nominari. Doce-
re etiam eum refert: imolata absque villo
respectu conscientie degustanda et sine
serupulo atque indifferenter fide negan-
das persecutionis scriptibus. Scriptorumque
suos ad mortem pythagoricum docuit
quinquaginta silere. Adit alia quos non
paucos quibus secte huius errorem peni-
tus a se deprehensum et cofutatum esse
declarat. Et hinc et hyreneus scribit cocchit
tpe et moribus memoratorum fuisse corpo-
ratem quendam superstitionis alterius que
gnostici appellant vocabulo ab scientia
coficto autorem que sane pstrigia simonis
magi non vt ille clamat sed publice ac pala-
traherebat: et velut pro summis atque opti-
mis studiis laudem cofessam ac publicam
de nefariis artibus a deceptoris auditoribus
requebat et magica tenebras lucis
publica verorabat. De amatoribus dicitur
patronisque imissis a demonibus perha-
dris aliquid sibi fraudibus. Deque his
cofsequer doceri oportere oem hominem
decernere quod ad pfectionem sui misterium vel
potius sceleris cupere peruenire: asse-
rens non aliter vnquam effugere posse
mundi huius principes vel declinare nisi
per huiusmodi facinora sua cuius ne-
faria debita soluerentur.

ritas aperire. Quinimo de dario ac sple-
didius illulcescente vita nostrorum erin-
guebatur continuo superstitionis caligo
figmentis. Et singulis quibusque sectis que
aduersum veritatem exorte fuerat euane-
scentibus vel in multas ac multiformes
species disfluens pficiebat et ex-
tollebat in dies solus vere et catholice
ecclesie splendor: nulla temporum varietate
fucatus: que castimonie sui ac puritate
et diuine confertationis gloria p omne
genus hominum sapientia: doctrina: fide:
et actibus refugebat. Et cum ipso conse-
stim tpe quo ceperat opprobrii huius
fama restincta est. Permansit autem apud
singulorum mentes veritas que suis sem-
per viribus nitens quocumque arguit huius
ratem nec passa est adulterino maledictio-
rum fugo ecclesie castitate pudicitiamque
cerari. Intantum vt ex illo ad nostra usque
tpe: nullus tam seu mentis extiterit que
honestatem et castimoniam plebis nostre
ore sacrilego cofinnatis macularet op-
probriis. Sed ad romanos et ad grecos
ad schytas et barbaros et ad ipsas pene
in vltimis orbis partibus recedatis ha-
tiones in sui suavis odor de ecclesie ge-
stis et diuinum quidam respicit sancte co-
nferfationis aura peruenit in sui ad au-
res oim ac mentes felix xpianorum fa-
ma peruecta est: vt omne hominum gen-
sibus et supstitionibus patrie de relictis
ad fide se conuere xpi. Omnisque bar-
baries genuina feritate deposita ad iestum
xpm concurreret: et disceret ab eo que mi-
tis est et humilitas corde.

Ca. viii. extiterunt preterea p diuinam
gratia viri ea tempestate eruditissimi que
pbabiliter et sufficere obkena heretico-
rum cofenta conuicerent et quid vera
fides in ecclesia catholica castitatis ha-
beret ostenderent. In quibus egeppus
celeberrimus habebat: que integerrima
traditione apostolice predicationis sim-
phici sermone conscriptam in quibus li-
bris memorie tradidit. Vbi et de suis
ipse temporibus aliquanta commemo-
rat et de quibusdam qui simula chra colla-
uerat talia quedam scribit. Quibus inquit
templa imo potius sepulchra fecerunt
sicut etiam nunc videmus. Et quibus est
o iij

Vnus antinous seruus adriani cesaris cui agones annui celebrantur qui antri nosj appellatur nostris adhuc temporibus instituti. Nam et ciuitatem condidit eius nomini antinorum. et tēplū ei et sacerdotes instituit ac pphetas. Sed et iustinus fidelissimus nostre philosophie sectator et in grecorum disciplinis eruditissim⁹ scribēs ad antoninū Apologeticum pro nostra religione libū horj meminit ita dicens. Non mihi videt absurdum meminisse in his etiaz de antino, qđ nuper gestū est: quē oēs timore principis quasi deum colere ceperunt. Cum bene nouerint quis qualisue paulo ante fuerit et vnde duxerit genus. Idē quoq; ipse etiā iudicari bellū qđ tunc gerebatur memoriam faciēs: talia quedam refert. Et enim in hoc qđ nunc geritur iudicio bello barchochabas princeps iudaice factionis christianos solos nisi negarent christum tanq; blasphemos ad supplicia rapi iubebat. In quibus libris etiā de conuersione sua quam habuit a gentili philosophia ad vere religionis fidē: qđ non absq; pbabili ratione et examinato iudicio ad hec cōuersus sit hoc modo scribit. Naz et ego ipse (inquit) sectis platonis institutus: audis infamari christianos: et videns eos in pauidos ad suscipiendam mortem: atq; omne supplicium tolerandum considerabam qđ impossibile esset malitia eos et in libidine conuersari. Quis enim aliquando voluptuosus et luxurijs deditus. et qui humanis carnibus vesci delicias putat: rem libetere amplectitur qua scilicet ipsa confestim careat pro qua infamari maluit voluptate. Quinimo viuere perpetuo siliceret et lateret iudicia: in hoc magis operam daret: nedum semetipsum re. Sed et idem ipse vir scribit adrianum principem: susceptis a serenio gratiano clarissimo viro preside literis in quibus de christianis percontabatur rescripsisse: qđ non esset iustum christianos nullius criminis reos absq; iudicio legibus puniri. Simul et exemplum epistole ipsius subijcit continens hunc modum.

Capituli. viij. de Epistola Adriani que persecutionem in nostros paupum reperit.

Templum epi

stole imperatoris Adriani ad minutium fundauit procolesulem Alie accepit literas ad me scriptas a decessore tuo Serenio gratiano clarissimo viro: et non placet mihi relationem silentio pretereire ne in nosj perturbentur et calumniaribus latrocinandi: tribuatur occasio. Itaq; si euidenter pronuntiales huic peccationi sue adesse valent aduersum xpianos vt pro tribunali eos in aliquo arguat hoc his exequi non prohibeo. Precibus autem in hoc solis et acclamationibus vti eis non permitto. Et enim multo equius est si quis volet accusare: et cognoscere de obiectis. Si quis igitur accusare pbat aduersum leges queq; ageret memoratos homines pro merito peccatorū etiā supplicia statures. Illud me hercle magnopere curabis vt si qđ calūnie grati queq; horum postulauerit reū in hūc p sui negria supplicijs tenentib⁹ vindicet.

Capitulum nonum de successione quorundam episcoporum Rome et Alexandrie.

Eriū adrianus

post hec vicesimo primo anno sui pncipatus diem obiit. Et antoninus cognomento pius romanum suscepit imperium. In eius primo anno Telesephor⁹ annis vnde decim sacerdotio in vrbe roma amministrato vita decessit: et higinus episcopus totum romanum suscepit ecclesie. Ueruntamen hyreneus refert Telesephorum martyrio vitam finisse: simul indicans higinū episcopi temporibus: Valentinum autorem valentiniane heresis extitisse: et cerdonem quendam erroris illius principem: quem postea Marcionem secutus est. eorū vno tempore rome: sed et diuersis imperantibus asseruisse. Scribitur autem ita.

Capitulum decimum. de quibusdam pseudo apostolis.

Valentinus

venit romā sub higinio. Inualuit autem epib⁹ p̄ij et ad aniceti vsq; durauit. Cerdo vero: qui ante marcionē fuit: et ipse sub higinio: qui erat in vrbe roma ab apostolomonus episcopus venit. Qui tamen aliquando quidem quasi penitens et errorem cōfiteus excusabat: aliquando rursus occulte: interdum etiam publice impietatem docebat. In quo cōiunctus: a certu fraternitatis arect. Hec autē dicit hyreneus in tertio aduersus hereses libro. In primo autem libro nihilom in de cerdone hec dixit. Cerdo vero a sectatorū Simonis impietatis sine occasib⁹ sumptis romā venit sub higinio: ibiq; docuit qđ is quis a lege et pphetis predicatus est deus. non esset ipse pater domini nostri Jesu christi. Quia ille quidem notus esset: hic autem ignotus est. Et ille iustus: hic autem bonus. Cui succedens marcion ponticus absq; reuerentia vltra blasphemans: auxit doctoris infantie idem quoq; ipse hyreneus immensum profundum Valentini erroris de materia et ceteris validissime coarguit. Et serpētis in modum cecis semetipsum latebris obtegentem in lucem protrahit ac denudat. His adiungit et de marco quodam quem dicit magis artibus imbutum appume entuisse. De cuius prophanis superstitionibus et archanis nō tam sacris qđ sacrilegis et mysticis mysterijs ita scribit. Et em quidem eorum thalamum construnt et nefarium quoddam initiandi celebrant genus tanq; secretis quibusdam carminib⁹ ac verbis: non tam sacris quam execrabilibus euz qui introducitur cōsecrantes. Spirituales nuptias aiunt esse que faciūt: inftar videlicet supernarum coniugationum. Adducētes vero eos ad aliquam aquā et baptizantes. hec super eos proferunt verba. In nomine aiunt ignoti patris omnium: et in veritate omnium matris: et in eo qui descendit in iesum. Alij vero hebraica nomina ad pauorem audientium super eos quos initias terribiliter obloquuntur. Hec de sectatoribus Mar

ci hyreneus scribit. Quarto autem episcopatus sui anno cum decessisset higinus romane ecclesie sacerdotium pius suscepit. Apud alexandriam vero Marcus: tertio decimo anno episcopatus sui eum decessisse functo. Qui Marcus cum decem annis sacerdotiū ministrasset. Celadioni post obitum suum ecclesie gubernacula dereliquit. Pius vero in vrbe roma quindecim annis in sacerdotio expletis Aniceto post se tradidit sedem. Cuius temporibus egesippus refert semetipsum romā venissee permansisse imbi: vsq; ad eleutherij qui post Anicetuz subrogatus est episcopatum. Quibus temporib⁹ simul florebat iustinus in habitu philosophi diuinum predicans verbum: et fidei nostre rationes tam scriptis voluminibus qđ viue vocis assertionem defendens. Qui et aduersum marcionem scribens commemorat de eo qđ adhuc superesse eo tempore quo scribebat. Deniq; ita ait. Marcion vero quidam ponticus qui hodieq; superest: docet homines alium credere esse deum: maiorem conditore deo. Hec ille hominibus ingerens: et demonibus adiutoribus vtens: multis blasphemare persuasit: vt negarent creatorem omnium deum ipsum esse patrem christi: sed alium quendam qui quasi maior hoc esset et tamen omnes sectatores ei⁹ christiani appellantur. Ita nimirum sicut omnes cōmuni vocabulo cū diuerse sint secrete philosophi nuncupantur. Sed et post pauca nihilominus dicit. Est autē et nobis liber aduersus omnes hereses compositus: quem si vultis decurrere habimus.

Cap. xi. de Iustini defensione.

Icautem ipse

iustinus scribit etiam contra paganos volumē in fine. Sed et alios libros pro nostra religione: in quibus ad Antonium principem qui cognominatus est pius: sermonem dirigit scribens et ad senatum. In vrbe etenim roma maxime cōsistebat. Deniq; in vno ex his libris: etiā de semetipso volēs quia vel vnde esset ostēdere hoc modo scribit

Liber quartus

Imperatorij elio adriano Antonio pio
Cesari augusto r verissimo philospho:
et lucio philosphi cesaris proprio filio
ac p[ro]p[ri]o adoptivo amatori sapientie r fac
co senatui atq[ue] omni populo romano p
viris ex omni genere hominum congre
gatis: r in iusto alio lahorantibus ac no
digna patientibus. Justinus p[ro]fici filius
bacchiadis ex v[er]be neapoli palestine:
v[er]nus pro omnibus desero postulatam.
Sed r interpellatus idem imperator in
as[ia] ab ijs qui vario iniuriarum genere
assiduebatur: tale rescriptu[m] ad vniuersos
Asie populos promulgauit.

Cap. xij. epistola cesaris Antoni
ni ad asianos p[ro] defensione nostroru[m].

Operato: Le
sar marcus aurelius anto
niaus augustus armenicus:
p[ro]fiter maximus tribunus
potestatis quindecies: consul tertio vni
uersis simul plebibus asie salutem. Ego
quidem non ambigo etiam ipsis d[omi]nis en
re esse ne quis noxius lateat. Multo est
magis ipsis conuenit punire eos qui si
bi immolare nolunt punire eos qui si
confirmatis eorum quos persequimini
sententiam quam de vobis habent dice
tes vos impios et sue deo esse. Unde et
optabilis habent: r animam ponere p[ro]
deo suo: r moxtem libenter amplecti: q[ui]
vobis talibus acquiescere r in vestre re
ligionis iura concedere. De motib[us] au
te terre q[ui] vel facti sunt: vel etiam nunc
sunt absurdus non erit merorem vestri
iusta commotione solari. Quoniam qui
dem comperi q[ui] in huiusmodi rebus
ad illorum inuidiam communes casus
transfert: in quo illi quidem maior est
iudicium accipiunt a p[ro]p[ri]o deum. Vos au
tem in omni tempore quo de talibus igno
ratis: ceteros quidem deca negligitis.
Cultum vero immortalis dei: quem chi
stiani colunt expellitis et deturbatis: vs
q[ue] ad mortem cultores illius obseruante
persequentes. Super quibus plurimi
ex p[ro]p[ri]is iudices: etiam venerabili pa
tri nostro scripserant. Quibus rescriptu[m]
est ab eo: vt nihil omnino molestie huius
modi hominibus generarent nisi forte

arguerent aliquid aduersum romani re
gni statutum moliri. Sed r mihi ipsi de
his quap[ro]p[ri]um retulerunt. Quibus ergo
pater nam secutus sententiam pari mo
deratione rescripti: q[ui] si quis phisicis hu
iusemodi hominibus absq[ue] v[er]bo crimine
mouere negotia: ille quidem qui delat[or]
p[ro] hoc noie fuerit absoluat[ur] etiã si p[ro]ba
tur id esse quod ei obicitur: x[ristianus] is
autem qui crimen obtendit: reus pene
ipsius quam obicitur existat. P[ro]positis
ephesti publice in conuentu Asie.

**Capituli xij. de polycarpo apo
lozum discipulo.**

Et ita gesta
esse testantur etiã melito
e[pi]s eccleie Sardensie in co
libro que ad imperatores
A Cetera p[ro]fide n[ost]ra ac
religione c[on]scripsit. Qua repestare etiã
Aniceto romane ecclesie p[re]sidente: Polycar
p[ro]p[ri]o romã venisse atq[ue] habuisse sermo
ne cum ipso Aniceto de pasche die: Hyre
neus refert. Et alia quedã de eode[m] Pol
ycarpo scribit q[ui] mihi dignu[m] videt[ur] corpo
ri huic n[ost]re narrationis inserere. Tertio
igit[ur] libro aduersus hereses: hec deo com
memorat Hyrene. Polycarp[us] inquit qui
non solu[m] ab apostolis cruditu[m] est neq[ue] so
lu[m] cõuersatu[m] est cu[m] i[s]t[is] q[ui] d[omi]n[u]m viderat[ur] s[ed]
ab ipsis ordinatus est. Smyneor[um] eccleie
e[pi]s. Quẽ nos quoq[ue] in p[ri]a etate nostra
vidimus. Diu etem permansit in vita et
longeua etate perdurans: nobilis vinen
do sed r motu[m] nobilior: extitit quippe
qui v[er]u[m] martyriu[m] terminauit. Docebat
autem semp[er] ea q[ui] ab ap[osto]lis ipse vididerat
r ecclesie hec tradebat q[ui] sola vera v[er]ba
da sunt. Quorum testes sunt omnes ecc
lesie que in Asia constitute sunt r si p[ro]
tempus etiam nunc in Polycarpi succel
sione perdurant. Multo autem verior:
si ad dignior: hic autem ecclesie est et veri
tatis testis: q[ui] valentin[us] r Martiu[s] et cete
ri p[ro]p[ri]e m[er]ito hoies. Qui etiã sub Ani
ceto romã perierit: r multos ex supra
dictis hereticis ad ecclesiam dei cõuertit.
Hanc sola p[ro]fide[n]s tenedã esse veritatem
quã ipse sciret se ab apostolis suscepisse
quã r tradebat eccleie. Et sunt adhuc et

nunc qui audierunt ab ipso: quod Joa
nes apostol[us] discipulus d[omi]ni apud Ephe
sum cum balneas lauandi gra fuisse in
gressus: e vidisset ibi Cherinth[us] exluis
set cõtinuo r discessisset non lotus diceã.
Fugam[us] hinc ne r balnee ipse corruat
in q[ui]bus Cherinth[us] lauat veritatis inimi
cus. Idem etiã polycarpus Martioni ali
q[ui] cu[m] occurrisset dice[n]s sibi agnosce nos
Respondit. Agnosco primogenitu[m] Sa
thane. Tanta tunc apostoli atq[ue] eorum
discipuli in religione cautela v[er]ebantur
v[er]be verbi quidem communionem cum
aliqui eorum qui a veritate deuauerat
habere paterentur. Sicut r paulus di
cit hereticum hominem post vnam r al
teram correptionem deuita: sciens quia
peruerterus est huiusmodi r peccator: cu[m]
sit a semetipso damnatus. Extat et epi
stola Polycarpi ad philippenses scri
pta p[ro]ualida. Et qua formam fide eius
ac p[ro]fessionis: si quis forte salutis sue
solicitudinem gerit capere potest. Ha
tenus Hyrene. Polycarpus vero in
ipsa epistola quã ad philippenses scripse
rat v[er]u[m] rescribit: om[n]is de p[ri]a petri epla.
Sed enim Antonino qui p[ri]us co
nominatus est vicelimo r secundo anno
p[ri]ncipatus ex acto: Marcus Aurelius
Aureus: Et Antoninus filius eius: cum
lucio fratre succedunt. Quo in tempore
Polycarpus maximis persecutionibus
Asiam quantibus: vitam martyrio
finitur. De quo plane necessarium duri
mus memore tradere maxime cum scri
pta extet epistola: ex persona ecclesie
Smyneorum ad ponti ecclesias data:
que de martyrii eius beato sine designat.
Cuius exemplum infra scriptum est. Ec
clesia dei que est apud Smyneam eccle
sie dei constitute apud Philemolium: et
omnibus qui vbiq[ue] sunt sanctis eccle
sijs catholicis: misericordia et pax et cha
ritas dei patris r domini nostri iesu chi
sti multiplicetur. Scripsimus vobis fra
tres de martyribus: de beato polycar
po: qui velut signaculo quodam marty
rii sui finem persecutioni posuit r paulo
post deflebentes etiam ceterorum mar
tyrum agones talia quedam scribunt:
deterrere etenim volentes inspectan

tem populum: nunc flagris vsq[ue] ad inte
riora viscerum martyris laniabant: ita
vt abdita corporis et que natura in ar
chanis locauerat nudaretur. Nunc aus
tem marinas colesas que concilia ro
cant: et acuta queq[ue] fragmenta in dor
sum supinatis martyribus subterne
bant. In quibus omne tormenti genus
et pene speciem consumentes ad vltimu[m]
deuorandos eos bestias exponebant.
Sed in his precipue designatur vir for
tissimus effluuisse. Germanicus nomi
ne qui per gratiam diuinam r meritum
virtutis: metum corpore fragilitatis ex
cluit. Nolente namq[ue] pro consule p[ro]ua
sionibus aggredi virum r obicere et pa
me etatis florem debere cum sumet
ip[s]ius miserationem capere. Ille nihil
moratus sponte dicit preparatã sibi bes
tiam prouocasse veluti tardentes incre
pans penas. Et in que huius vite vltro
velocem expectasse discessum. Verum cum
ex huius tam insigni morte: stuporem
cepisset astantis populi multitudo: et to
tus christiano gentis mirari virtu
tem de contemenda morte cepissent: con
clamant omnes. Tolle impios. Polycar
pus requiratur. Sed cum ex acclama
tione gratis perturbatio fieret. Che
rinthum quendam natione frigem: nu
per de suis regionibus aduentantem:
accidit primo quidem bestias ceteraq[ue]
tormenta sponte lasceere: dehinc fra
ctis animis cedere ad vltimum etiam
salutem segnitia perdere. Que res cum
ad martyrium procatia potius: r teme
ritate quam deuotione profluisse dec
larat. Ipse namq[ue] se iudici ingererat
victus. Itaq[ue] exemplum euidens om
nibus dedit cantius in rebus talibus
et circumspectius agendum: quia non
temeritas: sed fides: et modestia coro
natur.

Capitulum decimumquartum
agones beati Polycarpi stren
nuasq[ue] passio eius.

Ed de his qui
dez talia gesta sunt. Insignis
autẽ vir polycarpus primo
quidem cum audiret vulgus

Liber quartus

In se acclamationibus excitatum: in nullo penitus motus est: sed mansit impavidus Tranquillus namque erat moribus et serenus aspectu. Qui cum in eadem civitate velut interritus permaneret: acquiescens tamē deprecantibus se familiaribus suis: ad agrum quendam civitati proximū secedit: atque ibi cum paucis die noctuque nihil aliud quā in orationibus permanet: pro pace ecclesiarum que vbiq; sunt supplicans deo: quod ei facere in omni vita sua moris perpetui fuit. Sed is in oratione positus: ante triduum quam comprehenderetur: visionem videt per noctem cervical capitis sui flammam esse consumpturam. Cūq; euigilasset post visum interpretatus est astantibus somnium suum. Dixit pro certo se ob christum pro ignem vite exitum sortiturū. Imminente igitur questione: rursum fratrum caritate compulsus: commigravit ad aliū locum. Quo non multo post inquisito: res eius ingressi: correptis duobus pueris: et ad polycarpum perueniunt cum iam declinaret dies. Et ingressi: ipsum quidem offendunt in superioribus quiescentem. Unde cum posset facillē ei transitus esse ad alteram domum noluit dicens. Nolite blasphemias domini fiat. Quinimmo et cum comprehensores suos: in occursum eis progressus: leuē admocēpit cum ingenti oris gratia: ita ut illi mirarentur et stuperent: quid tantum studij fuerit: ut vir illius gravitatis et honestatis in tam longeva etate: et tanta vi autoritate posset perquiri: et comperiri: cuius apponi mensam hostibus quasi hospitibus iuberet atque epulas largius ministrari: vnus hore ab eis spatium orationis gratia impetrato orabat igitur tanta dei gratia repletus: ut ammirarentur omnes qui aderant: et ipsi qui ad comprehendendum venerant penitent: quod tam honestum virum ac deo dignum: et ipsa etate venerabilem: rapere iuberetur ad penam. Et post aliquāta eadem scriptura verbis ipsis talia coniungit ex ordine.

Postea vero quā finitū orationē memoriam faciens omnium quoscumq; nosse potuit maiorum minorumq; nobilitatem et ignobilium: et totius catholice ecclesie que per orbem terre est. Instante iam hora progreditur: et asino sedens ad civitatem ducebatur cum esset dies magni sabbati: per genti occurrit ei perfectus pacis. Herodes nomine et pater eius Nicetas. Qui levantes eum secum in vehiculum persuadere sedulo conabantur dicentes. Quid enim mali est dicere deum cesarem: et immolare: et de cetero vivere securum. Hec ille primo tacitus audiuit: sed vbi persistebant: ait ad eos. Quid multis opus est. Facilius non sum quod dicitis. At illi postquam nihil se profecisse senserunt indignatione commoti: cum contumelia eum vehiculo deturbant: ita ut pedem lederet preceps actus. Sed quasi nihil passus fuisset iniurie tota alacritate contritus pergebat ad stadium quo dicitur fuerat imperatus. Cum vero tumultus ingens in stadio ex ingressu eius fuisset exortus: vox e celo delapsa est. Fortis esto polycarpe et viriliter age. Sed autorem quidem vocis videre potuit nemo aut tamen ad plurimos venit. Interea animatur ad furorē tumultus populū videntes: quia polycarpus introducebatur. Cumq; eum a proconsule interrogaretur si ipse esset polycarpus: se esse confitetur. Ergo inquit habeto etatis tue reverentiam: et parce vitime senectutis tue. Jura fortunam cesaris: gerens de prioribus penitendum et conclama etiam tu tolle sacrilegos. Tum polycarpus toto vultu ad populum qui in stadio restabat aspiciens elevata ad celum dextera cum gemitu proclamavit et dixit. Tolle sacrilegos. Sed insistente proconsule et dicente iura fortunam cesaris: et dicentem christum conuita: et dimitto te. Polycarpus ad hoc. Octoginta inquit et sex annis servio ei et nihil me lesit vniquam quomodo possum maledicere: et blasphemare regem meum qui salutem mihi dedit. Cūq; rursus vehementius vigeret ut fortissimē cesaris iuraret: si hanc inquit iactantiam queris: ut ego fortunā cesaris iure:

De morte polycarpi.

Fo. xxxj.

qui sim ignorare te simulas omni libertate audi a me quia christianus sis. Si vero etiam rationes vis christiane religionis accipere statue diem et audi. Proconsul dicit. Suade hoc populo. Polycarpus ait. Tibi quidem respondi Docemur enim principibus et potestatibus his que a deo sunt honores deferre: eum scilicet qui religioni non sit contrarius. Populo autem furenti satisfacere non est meum. proconsul dicit. Vestias habeo paratas quibus subicietis: nisi cito penitueris. At ille respondit. Adhibeantur. Nobis enim immobilis stat sententia: nec possumus de bono ad malum per penitadinem commutari. Melius autem erat si hi mutarentur ad bona qui perseverant in malis. Tu proconsul inquit. Igni te faciam consumi si tibi bestie contemnende videntur: nec propositi recipis penitentiam. At ille. Ignem minaris inquit hunc qui ad momentum incenditur: et paulo post extinguitur: quia ignoras futuri iudicij ignem eternū qui ad perpetuas penas preparatus est impii. Sed quid moraris. Adhibere vtriusque voles. Hec et multa alia his similia dicens. Polycarpus confidentia simul et lenitia replebatur: ita ut alacritate vultus eius responsonūq; constantia. Proconsul maximo stupore miraretur. Misso igitur curione ad populum iubet voce maxima protestari. Polycarpum tertio confessum christianū se esse. Quo audito universa multitudo tam gentiliū quam iudeorum. Smyrnenisium civitatis cum ingenti furore acclamabant. Hic est totus asie doctor et pater christianorum nostrorum autem subuersor deorum. Ipse est qui multos docet ne immolent ne ve adorent deos. Et post hec verba acclamabant philippo muneratio: ut leonem polycarpo dimitteret. Qui respondit non sibi licere: quia iam editionis sue manus expleisset. Tunc illi omnes pariter clamant ut polycarpus vivus arderet. Opportebat enim visionem eius quā de ardente cervicali vidit impleri. Que cum dicto citius gererentur ipsis populis ligna vel de balneis vel de publicis quibusq; locis et sarmenta congreganti-

bus precipue iudeis ardentius in hoc ex more servantibus cum omni velocitate extructus est rogos. Tum depositis senioris indumentis ac zona resoluta calceamenta quoque pedibus tentabat educere que nunquam nisi a religiosis quibusq; fide et devotioe semetipsum invicē prevenientibus resolu cōsueverat. Ita namque in omni etiam reliqua vita sua venerabiliter ab omnibus colebatur. Ut ergo ex pedita sunt que ad ignem pertinebant cum eum vellent rogo impositum etiam clavis affigere ait. Sinite me. Qui enim dedit mihi ignis ferre supplicium: dabit et sine clavorum affixione flammam immobiliter perferam. Tum illi omnes clavis vinculis vti sunt solis. Quibus post tergum manibus reuictis velut electus aries et ex magno grege assumptus acceptabile holocaustum omnipotentis oblatum est deo has preces etiam in ipsa passione profundens.

Capitulum xv. de oratione Polycarpi cum igni adureretur et de quibusdam alijs martyribus.

Eus dilecti et benedicti filij tui iesu christi pater per quem tui agnitionem suscepimus.

Deus angelorum et virtutum et universe creature ac totius istorum quibus qui hoies corā te vivit. Benedico te qui me in hanc diem perducere dignatus es: ut particeps existerem martirij et calicis christi tui in resurrectione vite eterne anime ac spiritus mei per incarnationem spiritus sancti in quibus suscipiar in conspectu tuo hodie tanquam sacrificium pingue et acceptabile sicut preparasti: et presignasti ita et fecisti. Verus es tu et sine mendacio deus. Propter ea et in omnibus laudo te: et benedico te: et glorifico te: per eternum deum et pontificem iesum christum dilectum filium tuum per quem etiam quo tibi in spiritu sancto gloria est nunc et infinita secula. Et cum amē insonuisset ofone completa subiciunt ignem homines igni eterni ignari: cūq; flamma ingens relucisset: vidimus miraculā omnes nos quibus es deus videre

Liber quartus

Concessit. Ex quibus et plurimi a domino ad hoc reservati sunt: ut annuntiant ceteris q̄ viderunt. Flamma etenim in modū camere curvata specie quasi vel navis v̄to situati supra corpus martiris stetit. Quod corpus in media positum non erat: ut caro ardesced. tanq̄ si aurum aut argentum in fornace cadesceret. Tunc preterea odorem naribus hausimus tanquam turie incensi vel preciosissimi fragrantis vnguenti. Ac vicinum videntes scelerum ministri igni corp̄ non posse consumi: insere propius accedere confectorem et corpus cui ignis cessat: muerone trāsodere. Quo facto tam largus plus est sanguis ut restingueret rogam. Populus aut miraculi stupore discessit attonitus erga electos dei tā insigni eius fauore perspecto.

¶ Hic est ergo ammirabilis et electus ep̄bis nris magister ap̄licus et p̄pheticus Smyneorum ecclesie sacerdos. Qui omne verbū q̄ locutus est et impletum est et implebitur in futuro. Sed ille emulus totius bonitatis et aduersarius omnium iustorum postq̄ vidit: et pro martyri gloria: et p̄ vite egregie h̄ntibus coronat⁹ est: et per mortē p̄ma immortalitatis adeptus satis agere cepit ut reliquias eius ad sepulturā nostris desiderantibus nemo concederet. Juligabaf ergo Niceta herodias pater: frater autē Dalee adire iudicē: petere ab eo ne humanum concederet corpus ne forte inquit relinquētes illum q̄ crucifixus est xp̄iani hunc colere incipiant. Iudeis maxime ista machinābant: ne cum flammis adhuc ardentibus raperent. Ignorantes autē nescire q̄ nec xp̄m aliquando possumus derelinquere qui mortem pro totius mundi salute sustinuit: nec alius quemq̄ colere q̄ verū deum et qui sol⁹ colendus sit non erimus. Martyres vero tanq̄ discipulos domini diligam⁹ et veneremur quasi integre fidei magistro seruantes: et domino quorū nos q̄ in fide et perseverantia charitatis opramus esse participes. Ubi autem vidit centurio tam obstinatam iudeorum contentionem positum in medio ipsum corpus excussit: et ita nos possumo-

dum ambrusta ossa preciosissimis gemis cariora: et oi auro probabiliora per ignem facta collegimus ac sicut conuectabatur ex more condidimus. Quo in loco etiam nunc prestante domino solenne agimus celebratq̄ comitatus. Maxime quidem in die passionis eius. Sed et cum eo eorum memoras qui prius passi fuerant celebramus ut sequentium animi ad precessorum viam exemplis insignibus suscitentur. Hactenus de beato Polycarpo. Cum quo etiam alij duodecim ex philadelphia venientes apud Smyenam martyro consummati sunt.

¶ Sed in eadem ep̄stola continetur etiam de alijs plurimis eiusdem temporis martyribus interra narratio. In quibus refertur post Polycarpum etiam Metrodorus quidem ex martiris heresi p̄fessores igni sit tradit⁹. Inter ceteros autem qui per idem tempus martyres extiterunt famosissimus iudei refertur quidam p̄ionius nomine. Cuius per singulas interrogatōes responsonum constantia: et pro fide nostra ad populum orationes quas apud iudices interitus semper astitit docens et disputans etiam in ipsis tribunalibus vsq̄ his qui in persecutione titubauerant cohortationibus suis ad consurgendum dexteram dederit: et in carcere positus qualiter ingressus ad se fratrib⁹ animos ad martyrii rolaritiam roborarit: quod ve etiam ipse pro martyro tulerit cruciatus vsq̄ sit clamis affixus et ardenti rogo superpositus: et ut in his beatum vice fecerit finem. Si quis vult plenius scire de illa que a nobis de antiquis martyrib⁹ scriptura composita est plenius dicet. Post hec etiam aliorū apud pergamā in urbem martyrum gesta referunt. Carp̄ cuiusdam et papii et Agatonice optime femine aliarumq̄ multarūq̄ pro beatorū confessionibus martyro coronate sunt.

¶ Capitulum. xvi. de beato iustino philosopho et martyre.

¶ Am quibus et vir mirabilis de quo paulo superius fecimus mentionem Iustinus cum secundum

De egesippo.

Fortitudo.

sunt ecclesiam xp̄i insidijs feralibus agant et pro his insinulat triphonem dicens q̄ non solum non potuistis pro his que a vobis male gesta sunt. sed et viros ap̄tos ad hoc elegistis de hierosolymis et in officis per omnē terram qui circumiret diceret impiā heresim surrexistis xp̄ianorum simuli et criminosa quedam distamarent aduersum nos. Quo h̄z per hoc ignorantes quiq̄ deterriti coloris nostra vitarent. In quo non solum vobis ipsi: sed et alijs opprobria legēdo causa mortis extitisset. Scribit autem q̄ vsq̄ ad sua tempora propheticē gratia in ecclesijs floruit. Sed et apocalypsim iohannis ap̄ostoli esse dicit. Prophetias etiam quibus fidā vitur testimonijs ad triphonem conuincēs eū de his q̄ inde abierunt hec de scripturis et abstulerunt. Sed et multa eius alia apud quam plurimos fratrum feruntur. Que ita probabilia ac digna a veteribus indicata sunt ut hyrcenus ex ipsis inueniat assumeret: in quarto aduersum hereses scribit de his hoc modo scribere. Et bene inquit iustinus in eo volumine que aduersum Martionē scribit p̄secutus est dicens q̄ ipsi dño nunq̄ acquiescerem si alius deū diceret preter omnīs creatorē. Et iterū in quinto eiusdē operis libro dicit. Et optime inquit iustinus affirmat: q̄ ante aduentum dñi nunq̄ usus est sathanas blasphemare deū. Quippe q̄ nōdū cognouisset damnationē suā. Hec autē necessariū nobis de opusculis iustini dicere sint ad inquisitionē librorū eius studiosos quosq̄ fideles pronocantibus.

¶ Cap. xvi. qui tunc romae alexandrie et antioche ep̄i p̄fuerunt.

¶ Bitur octavo anno supradicti p̄cipis Aniceto undecimo anno ep̄iscopatus sui defuncto successit Soter. Apud alexandriā vero Celadio quatuordecim annis cessorem reliquit. Apud antiochiā dō Theophilus per idē respectus ab ap̄ostolis ecclesie pontificatus tenebat. ubi quart⁹ post neronez

fuerat cornelius. Post que quinto gradu heros successerat. Cap. xv. qui tunc ecclesiastici scriptores enumerant.

¶ Ancetia egesippo de quo supra memorauim⁹ in quibus habebatur et dionysius corinthiorū ep̄scopus. Sed et p̄ntas nobilissim⁹ apud cretā in ep̄scopatū philipp⁹ etiā et apollinario emelito. Manulph⁹ et modestus et p̄cipius h̄yrcenus quorū oim ad nos vsq̄ ap̄ostolice fidei et sane doctrine preclarissima monumenta plata sunt. Cap. xvi. de egesippo et que ipse commemorat.

¶ Equibus egesippo in quinto commentariorum libro vbi sententiā sue fidei plenissima instructione designat: indicat hoc etiā q̄ cū ad urbem romam pergeret plurimis per loca singula ep̄scopis in sermone et charitate congressus omnes eiusdē fidei predicatores doctoresq̄ repererit. Simul et de ep̄stola clementis ad corinthios scripta quedam commemorat que etiam inserere huic operi nostro necessariū duxit. At ergo. Et permansit inquit ecclesia corinthiorum in predicatione recta vsq̄ ad p̄imum ep̄m: que romā nauigans vidi et recedi cū eo apud corinthum diebus multis delectatus fidei et puritate. Cū autē venissent romā p̄nāli inibi donec amceto soter foteri successit cleutherius. Sed in omnibus istis ordinationibus et in ceteris quas p̄ reliquias vides videbam ita omnia habebant sicut lex antiquitus tradidit: phere indicat et dominus statuit. Idē ipse etiā de hereticis q̄ suo tempore exorti sunt talia quedam commemorat. Et postea q̄ inquit iacobus q̄ cognominat iustus martyri effect⁹ est: si cur dñs etiā ipse reddēs testimonij veritati electione diuina symeon cleophe filius ep̄scopus ordinat⁹: electus ab oib⁹ p̄ eo q̄ esset p̄sobrin⁹ dñi. propterea autē tūc ecclesia h̄go vocabat. q̄ nōdū fuerat adulterum verbi subreptione corrupta ecclesiastica

Sed theobutes quide quia repulsus no meruit episcopatu ipse cepit in initio pturbare oia z corrumpere: qui erat ex se pte heresibz in poplo constitutus. Ex quibz erat z simo a quo simontiani. Cleobin vnde cleobiani. z dothiheus vnde dothi thani z gorgotheus vnde gorgotheni. Et masbuthus: vnde masbutheni. Sz et Menander vnde menandriani. Ab ipsis z martioniste. Et carpogratiani z valentiani: et Basilde et saturniani. Quorum vnusquisqz diuersis corruptio nibus fidei seorsum scilicet componens ppriam sectam: et propuos habuit se ctatores. Ex ipsis processere pseudo xpi: z pseudo pphete: z pseudo apostoli qui in diuersas partes fratru vnitatem scin dentes per corruptelam doctrine castu ecclesie cubile maculauerunt impietate loquentes aduersus dominu z aduersus xpm eius. Sed et antiquitas indeorum hereses ide ipse scriptor q vel quate fue rint p hec verba designat. Erant inquit diuerse fite in circumsione. id est in filijs israhel: que maxime aduersabant tribu ni iude ex qua christus est. Erant ergo eseni galilei. Emero baptiste Masbuthei Samarite Saducei Pharisai. Sz z alia ppplurima scribit de quibz exper ta iam p locorum oportunitate in supe rioribus memorauimus. Differunt autē z de euangelio fm hebreos z syrios. Et quedam etiam de lingua hebraica di sputant et iudaicarum traditionu mem inuit per que indicat se ex hebreis ad fi dem christi venisse. Verum z ipse z hys re us z omnis antiquorum chorus libru titulatum sapientie salomonis dire runt sicut et prouerbia. Et cetera. De apocripbis vero cum ageret aduersus quosdam hereticos corrupta in his que dam ac falsata esse perhibuit.

Capitulum. xxiij. de dionysio episcopo corinthiorum z eius scriptis.

Adveniendū nobis est tandem ad bea ni dionysij commemoratio nem. Corinthioru ecclesie episcopi. cuius eruditione z gratia qua habebat in verbo dei frue

bantur no hi populi soli quos regesio accepert: sed z procul positu. quibz per epistolas presentis sui reddebat. Erat deniqz eius ad lacedemonios scripta de catholica fide epistola in qua z de pace atqz vnanimitate florentissime edocet. Et ad alia arthemenses in qua ad enageliu credulitate inuitat: z conecitat segmora simul et arguit quosda velut pene pro lapsos a fide cu episcopus eoz Publium fuisse martyru consummatus. Sed et quadrati qui publico martyri successer rat in sacerdotio meminit simul et me morat q labore eius z industria redde dimus quidam in eis calor fidei repara tus sit. Et illu in eade designat epistola q dionysius ariopagites qui ab apollo paulo instructus credidit xpo: fm ea que in apostoloru actibus designantur: primus apud athenas ab eode apollo lo eps fuerit ordinatus. Fertur et alia eius epistola ad nicomedenses: in qua heresim martionis impugnat: z ecclesia stice fidei regulam mirabili ratione conse tuit. Scribit z aliam ecclesie cortinensiu ceterisqz simul ecclesijs crete in qua xpm ipsoru Philippum velut magnis virtu tibus z optimis studijs peditum pte testatur. Dicit autem ab hereticorum conuiujs abstinentdu. Scribit et aliam ecclesie amastrenorum. ceterisqz cum ea pti ecclesijs in qua bachelidis z helip ti meminit rāqz qui eu cohortati sint ad scribendū. Et multa in ea ex diuinis scri pturis explanat: similesqz epi eoz in con tionem facit noise palmee. Sed z de nu ptijs z castitate plurima commemorat. Et ex quocūqz lapsu resurgētes z cōu rteses se a peccato etiā si ab heretica p ueritate resiliant suscipi iubet. Cōtinē gitor z his alia ei epistola ad snouicē in qua cōmonet z de precat epm eozum pynitum ne grania onera discipuloru cernicibz supponat nene fratribus ne cessitate compulsa castitatis indicat in quo nōnulloru periclitetur infirmitate. Ad q referens pynitus dionysio sen tentiam quide consily melioris ample ctitur. Similiter obsecrat eum post illa d prius scripser at rodnstozis iam z valu dioris tibi de cetero scripta trasmittere

qbus ad meliore pfectu ecclesie sue po pulus alteret: ne semper cibo lactis in herentes paruuloz vitā in corpe iam fe nekente perducerent. Simul z recte fi dei sue insigniaz sollicitudinē quaz erga curam plebis expendit eruditionisqz ac sapientie et verbi diuini: in hac epistola pynitus nobis velut in quodam speculo vinentem sui derelinquit imaginem Dionysij autem fert z alia ad romanos data ad epm soterem. In qua instituta antiquitas tradita: in ecclesia romana custodiri illum libenter amplexum. His indicat vobis. A principio namqz motis est inquit vobis omnes fratres varijs iuuare beneficijs multisqz ecclesijs que sunt per diuersa terrarum loca cuncta q bus indigent destinare. Singulorum quo qz necessitates in omnibus consolari. Sz et per metalla fratribus relegatis: que vhus poscit prebere. Ipec ab initio roma ne ecclesie facere motus fuit a patribus sibi huiuscemodi institutione dimissa: et semper integre custodita. Beatus vero episcopus vester soter non solum seruauit que patres tradiderant. sed et aurit in melius. Qui non tantum sanctis que vhus corporalis poscit impartit. verum et adiuuantes fratres clementis satis et mitissimo consolatur alloquio: et tan spium se ac religiosum patrem singulis exhibet. In hac ipsa scriptura mem nit etiā epistole clementis ad corinthios scripto significans veteri instituto et anti qua consuetudine semper ipsam episto lam lectā esse in ecclesia. Deniqz sic dicit beata inquit durissimū hodiernā dhicaz diem: in qua legim? eplam vestrā quam z semper nostri cōmonitionem legimus: sicut et illaz priorē a clemente ad nos scriptam. Idem adhuc ipse de epistolis suis tanqz falsitatis a quibusda z hec feri bit. Eplaz etiā quasda fratribus rogan tibus me scripsi: quas tamen apostoli sa thane zizanus replauerunt quedam au ferentes: alia autem addentes quibus ve repositum est in iudicio dei. Quid au tem mirum si dominica verba sancte feri prius falsare conati sunt. que vilia he que nos scripsimus corruerunt. ferretur adhuc et alia preter istas dionysij ad

crisopophoram fidelissimā sorore scripta in qua conueniens vel serui vel mensur e ei rōnabiles ei diuini verbi exhibuit va pes. Sed de dionysio factis sit dictum.

Capitulum. xxiij. de theophilo an thiocheno episcopo.

Theophilus vero quem antiochie epm supra diximus feruntur tres insti tutionum libri ad autolicum scripti. Et alius adiuerum heresim hera mogenis in quo z testimonijs vti de res uelatione Joannis. Sed et alijs extant ei instructionū variaruz libu. Zgitur ea tempestate hereticis per omnem locū zi zantoz modo pura verbi de semina ma culantibus z areas apostolice doctrine adulterina admittitōe sedāribz ex omni parte sacerdotes dñi velut vigilantes agricole excutere eozū z expurgare ma la semina mtebant: tanqz solliciti pasto res insidiates lupos gregibz z pellē amozū bus simul insectatōibusqz repellere cōs monēdo fratres instruedo scribēdo etiā longe positis. Ipsos qz inter dum sciebz corā dephēdiscent quomin? perurgēdo z verboz lucta ac disputationū certamine psterneō. Alij etiā posteris consulētes qstiones eoz z per fās obiectōes edis tis cōmētarijs pūitādo. Inter qz z theo philus de quo nunc loquimur nō igno bili aduersuz eū id est aduer sum mar tione indicat ex his q legimus disputatione zgressus. Huius igit septim? ab apos tolis in antiochene ecclesie sacerdotio maximus successit. Sz z philippus quez cortinensis ecclesie epm supra diximus nobile etiā ipse monumentum aduersum martionē dereliquit. Similiter z hysene? Magnificentius autem ceteris mode stus: qui omnes ipsius deceptiones et fallacias recte quo velabatur neque tegmine denudauit.

Capitulum. xxiij. de melitone z ei scriptis.

Melito quoqz Sarden sis. Antistes ec clesie et apollinaris apud hierapolim ecclesiam regens celeberrimū inter ceteros

habebantur. Qui et imperatori romano apologeticis sicut libros pro nostra fide luculentissime conscriptos porregerunt. Porro quanta relicta sint monumenta que ad nostram usque ad notitiam peruenierunt infra ostendit. Melitonia de pascha libri duo. De optima conversatione liber unus. Sed et de prophetis De ecclesia. De die dominica. De fide hominis. De signeto. De obedientia fidei. De sensibus. De anima et corpore et mente. De lauacro. De veritate. Item de fide. De generatione christi. et de prophetia eius. Item de anima et corpore. De hospitalitate. Item liber qui dicitur claudis. De diabolo et reuelatione iohannis. De deo corpore induto. Et post omnia liber ad antoninum verus. In libello suo de pascha ipse quoque scribebat insinuas ita dicit. Sub sergio inquit paulo pro consule affie: quo in tempore sagarismartyrio corotatus est: questio ingens oborta est apud Laoditiam de pascha: quibus diebus hec scriptissimus. Huius etiam ipsius libelli mentionem facit clemens Alexandrinus in opere suo: ubi de pasche ratice scribit: qui se dicit ex occasione huius ipsius libelli qui a melitone prius editus fuerat scribere.

In eo autem libro que ad imperatorem scribit. talia quedam memorat illis temporibus aduersum nos gesta. Quod nunquam inquit factum est: nunc persecutio non patitur genus piorum. Effugant vndeque nouis decretis per omnem asiam. pro mulgatis. Impudentes namque homines et calumniiosi qui rapere aliena desiderant occasione accepta imperialium precepto sum: more predonum die noctuque grassantur et diripiunt innocentes. Et post aliquanta iterum dicit. Et si quidem te iubente hoc faciunt. bonum credam quequid isto imperatore iubete committitur. Sed et nos libenter ferimus mortem quam a te cognoscimus irrogari. Sed hoc est solum quod te obsecramus ut ipse prius ministros proteruitatis huius requiras: et si a te mandate sunt. iste quas irrogat mortes ipse discutias. Si vero tuas quoque conscientiam preceptum istud tam immane et tam barbarum later obsecramus ne nos despicias: nec patris religiosus cives

tam publico patrocinio ingulari. Et iterum post aliquanta addit etiam hec et enim philosophia hec qua nos vrimur primo quidem florebat apud Barbas et ros. Introducta est autem etiam Roma ne vestre conversatione Augusti temporibus. Ex quo et regni sublimis culmen ascendit: observantia huius austeritatis eleuata. Cuius imperii feliciter participati. tu felix successor existis et traditum tibi feliciter seruas vna cum filio. Propter quod et simul tibi cum imperio traditum nostre philosophie ritum: pari ratione custodi: velut qui ingressu suo patribus tuis causam prosperitatis intulit. et fide que cum ipsius Augusti felicitatibus adoleuit: integram tu quoque nunc regnas illibatamque conseruas. Quia nec pro se Augusto in ingressu eius vel impregressu triste aliquid accidit. Sed te praerioleta omnia et omnia magnis succumbentibus plena: obsecrantibus deus summus: pro imperii eius statu religionis huius cultoribus. Nec quisque principum nisi deo solus et domitianus nequa hominum suggestionibus aduersati sunt dogmatum nostro. Ex quoque tempore accidit nos falsis calumniis infamari. Sed illorum errorem qui ex ignorantia venerat: emendauerunt patres tui qui frequentibus postmodum decretis: adauerunt et eosque audebit molestie aliquid hominum cultoribus irrogare. In quibus annis tuus Adrianus et ad alios quidem multos iudices: precipue tamen ad fundanum. consulit affie: pro hoc literas dedit. Pater vero tuus tecum pariter romani regni apicem reges omnibus quidem generaliter ciuitatibus: maxime tamen ad lathissos: et ad Thessalonicenses. et Athenienses: pro his mittit edicta. Te vero multo magis eandem credimus seruare sentiam: imo et multo clementius consideramus prouidendum: tanquam qui vere philosophie et pure religionis amator existas. hec et multa alia notabiliter ab eo scripta in libello de quo memorauimus inferuntur.

In his autem que de explanatione scripturarum scribit: quasi in perfectione enumerat: que sint volumina veteris testamenti que in canone debeant

obseruari. Quam partem scripture videre his necessarium puto. Melito Onesimo fratri salutem. Quoniam quidem frequenter me rogasti pro studio quibus habes erga verbum dei et excerpas tibi testimonia ex lege et prophetis de saluatore et de fide nostra: simulque indicere: qui sit ordo vel numerus veteris testamenti voluminum. Postulata libenter expleui: scias quod sit in te discendi studium vel quanta fidei deuotio. et eterne vite desiderio nihil prepositis locum: ubi predicationis nostre cepit exordium: et ubi gesta sunt illa omnia que leguntur scripta: ibique diligenter de omnibus explorasse: que essent veteris testamenti volumina. Ibi igitur que cum omni investigatione perierunt hec sunt Moysi libri quinque: Genesim. Exodus. Numerus. Leuiticus. Deuteronomium. Tum deinde iesus nane. Iudicium. Rut. Regnum libri quatuor. Paralipomenon libri ii. Psalmi Dauid. Salomonis. puerbia sapientia. Ecclesiastes. Cantica canticorum. Job. prophete autem Esaias Hieremias. Duodecim prophetarum liber unus. Daniel et Ezechiel. Edras: Et his ergo et egolgas tibi. excerpas testimonia in sex libris digesta transmisi. de melitoniis monumentis ista comperimus.

Capitulum. xxv. de apollinare et eius scriptis.

Apollinaris

vere cum multis a multis habeantur ad nos tamen ista sunt que venerunt. Apologeticus liber ad predictum imperatorem scriptus. Et aduersum paganos libri quinque. De veritate libri duo. Et quos postmodum edidit aduersum Catafrigas. Montanum scilicet et pseudo prophetas eius: que tunc primum de iudaia recto itinere exordium sumpserat.

Capitulum. xxvi. de musano et heresi encratarum et seuerianorum.

Sedet musam

scitius in precedentibus fecimus mentionem: fertur libellus multa elegancia scriptus ad quos-

dam fratres qui destinauerant ad heresim que dicitur Encratarum tunc nuper exortam. Cuius auctorem existisse. tatanum sermo asserit: illo ipso de quo in superioribus memorauimus beato Justino testimonium dante: cuius eum et discipulum ferunt. De quo tamen hyreneus in primo libro contra hereses hoc refert.

Saturnum inquit et martione descenderunt. qui vocantur Encratite: nuptias refutantes: que adeo antiquitus institute sunt et subtiliter accusantes illorum qui ab initio masculi et feminam ad restitutionem humani generis fecit. Sed et ab animalibus abstinentiam predicant: in grati existentes deo qui hec humanis vultibus procreauit.

Contra dicunt etiam primi hominis saluti. Et hoc nunc inuentum est ab eis quibus Tatianus quidem auctor extitit: et huiusmodi blasphemias introduxit qui fuit quidem auditor iustini: sed donec cum ipso fuit: nihil tale se sentire prodidit. postea vero quod ille martyr effectus est: abscedit se ab ecclesiis: doctoris arrogantia tumidus: et elatione nimia inflatus. tanquam qui se ceteris duceret meliorem proprium mallens quam a veteribus traditum docendi institueret stilum: scilicet la quedam inuisibilia sicut Valentinus fabulans introducens. Nuptias autem et fornicationem corruptionemque pari iudicis lege: si milia Martionis Saturninorum confirmas. De salute vero Adami indubium deducenda nouis questionibus committat. Et paulo post idem hyreneus addit etiam hec. Non multo autem inquit post. Seuerus quidam supradicte heresei robur adiungens fomem tam maxime eius sectatoribus prestuit: vnde et magis. Seueriani appellati sunt. que vultur quidem lege et prophetis et euangelis: sed propria quadam interpretatione scripturarum sensum peruertant. Obreccant autem tamen paulo apolo: et refutat epistolam. Sed neque actus apolo suscipiunt. Verum prior eorum auctor Tatianus collatione quadam faciens euangeliorum: nescio quo compositis euangelis vult excuatorem: quod vateseron notauit: quod etiam nunc habet a multis. Dicitur autem et nonnulla ex sermonibus apostoli permutasse: tanquam qui emendare vellet ordinem

Liber quintus

et positiones verborum. Reliquit autem hic ipse infinitum librorum numerum. Sed ille quae aduersum gentes scripsit liber ex oibus scriptis eius scriptus et valde vtilis comprobatur. Sed de his satis dictum.

Capitulum. xxv. de bardefane et de eius scriptis.

Er idē tēpus

innumeris heresibus vbiq; pullulantibus et hinc apud mesopotamiam: Bardefanes quidam vir disertissimus in Syro rā lingua et vehemens dyalecticus aduersum dyartionē aliosq; nonnullos dyalogos scribit: quos ppua lingua composuit edidit. Sed et plura alia ei extant volumina que discipuli eius in grecia vertere sermonem. Et atq; nāq; ita potens in verbo et doctrina: et in disputationibus validus et plurimos et nobiles viros hauserit sectatores. Et et ad antoninum de fato potentissimus dyalogus. Sed et alia multa scripsit q̄ satis vtilia et necessaria: persequutionū que nunc erant tribus extirpare. Ferit autē hunc ipsum fuisse primo de valentini schola. Sed cum magistrū notasset erroris et ineptas eius fabulas arguisset visus ē sibi ad meliorem rectā fidē suāq; conuertisse. Nec tē ex integro veterū erroris sordes maculāq; depoluit. Eisdem vero temporibus etiam romane ecclesie Soter cōseruandi sinez fecit.

Explicit liber quartus.

Incipit liber quintus.

Bitur sote

ri ebo octo annis in urbe roma sacerdotio ministrato: duodecimo ab aplis succedit eleuterio septidectimo anno iperū Antonini veri. Quo in tpe multa a romane orbis pūctis ex scclamatōe ei seditione vulgū psecutiōe aduersus nros dirissime pietate fuit: ita vt multa milia martyrum p loca singula fierent.

rent. Quōd cōicere ex his facile possumus: ad rerū gestarū memoriā pseruandā. Licet rō mādāta reperimus. Et quis de hoc plenior nobis narratio quā de singulis rō martirij psecuti sumus suis titulis videatur exposita: q̄ instructionem pariter doctrine et scientie necessariā nō minimā continet rō que etiā presenti operi cōpetere durimus pauca inferemus et multis. Alij nāq; scriptores historiarū referāt bella trophea victorias magisteratū ducūq; fortia gesta cōcelebrent: mortēq; ciuū aut hostiū narrēt patriāq; cōiuges liberos: diuersis cūca cedibus cōfusa describāt. Noster hic sermo quia narrationē p̄tinet de his q̄ ad vērū p̄ncipatē reb' absurdum nō erit si bella describat que caro p̄ a se salute perpeffa est: et pūgnas quas aia vt celestē patriā reciperet excepit: si certamina eius referat q̄ p̄ fide veritatis exegit in quibus nō aduersum mortales milites: sed aduersum spirituales demones dimicauit nō p̄ liberis carnis: sed p̄ spūs libertate. Si inq; monimētis literarū mādemus plia que nō p̄ terrarū spatij: nec p̄tinentiarū possessionibus: sed p̄ celoz regno et paradisi hereditate peracta sunt. Non regi mortali imperium quesitura: sed ab immortalī rege oim deo: triumphozū gloriā perceptura.

Cap. i. de persecutione in xpianos sub antonino vero apud lugdunum et viennam.

Alliaruz nobi

lissime vides Lugdunensium ciuitas habet et viennensium. Quas p̄cipit lapsu p̄teritis fuit rodanus nobilissimus suuioz. In his q̄ et quāta erga dei martyres gesta sint supra memoratis antonini veri tpe: bus: descripta p̄ ordinē ab eis ad ecclesias hie et frigidē fideli relatiōe transmissa sunt. De q̄ vt fides certior habeat ipsa scriptoz exempla subijciam. Scribit ipi habitates apud viennam et lugdunum gallie vides fratrib' oib' q̄ p̄ asia et frigidā eadē quem nos redemptionis christi fidē et speciem gerit: pax vobis et gratia et gloria a deo patre et christo iesu dño nō

De persecutione xpianorū.

bro. Et cō nomina velut in prefatione profecuti videntur: post aliquā ita rerū gestarū ordiunt utium. Tribulationis autem nostre magnitudinem: et gentium furorem quē sanctis martyribus intenderūt: sicut est enumerare: ne presentes quidē ipsi sufficimus: nec dum scriptura cōprehēdere. Omnib' etenim virib' cōgressus est inimicus tanq̄ iam p̄ acerbitatē persecutionis aductus sui ostēdaret inira: et p̄ hoc instrueret et inforaret ministros suos: aduersos seruos dei omne ministeriū secleris et crudelitatis expleta vt p̄mo domozum nobis prohiberet habitatio. Tum deinde vltus balnearū. Post etiā p̄cessus ad publicā. Ad vltimū ne oino in quolibet loco domi totiq; publico priuatoq; videre mur. Sed aderat dei gratia: que fragilliores quosq; nostrorū de manibus eorū eripiebat. P̄cedebāt autē in medium viri stabiliores colōnis: qui possent per patientiā suā nō solū ferre impet' quos excogitabat inimicus: sed et vitro expetere: et sponte se oibus vel opprobiorum vel tormentoz cruciatibus obiectare: et lacessantibus iam pene tortozū ipsi et adhuc parā putare: p̄ eo q̄ moram sibi hanc esse quodā mō ad xpm festinantibus crederent. Rebus fere ipsis et patēne virtute clamantes. qz non sunt condigne passioēs huius tpe ad futurā gloriā que reuelabit in nobis. Ferebant et so fortiter acclamationes aduersum se et p̄bia atq; iniurias ppli et cōtumelias cōtra audes suos ducebant. Sed et verberari se ab eis ac lapidare: et concludi patienter accipiebāt: quamimuter suscipientes quicquid illud furentis vulgi excogitasset infamia. Deniq; quodā tpe p̄o astante tribuno et puoribus ciuitatis p̄o solis acclamationibus populi: correpti et in carcerem trusi sunt fratres vsq; ad presentiam p̄sētis cuiq; aduenienti offeruntur. In quos ille tanta crudelitate vsus est: vt semine eius species singulas nemo possit exponere.

erat examinata omnibus et probata: vt etiam grauissimis sentibus preferretur. P̄cedebat enim in omnibus mandatis et iustificacionibus domini sine querela. Ad obsequia quoz seruoiz dei p̄o p̄sūnus erat. Is cum zelo diuino et seruoze spiritus plenus tam crudelia seruus dei supplicia videret inferri: et contra ius fasq; tot penas humanis visceribus excogitari indignitatem rei vltra non ferens poscit se audiri p̄o ciuib' optimis quibus nihil impietatis commissum probari poterat locuturū. Erat enim et nobilissimus inter suos et eruditissimus. Verum cum defensionem eius non recipere obstinatio iudicis: inquit tantum ab eo si esset et ipse christianus. Utq; christianum se esse clarissima et libera voce testatus est tanq̄ aduocatus inquit xpianorum. et ipse victozum numero societur. Sed in hoc illi quidem quid dicerent ignorabant. Ille vero habens in se aduocatum p̄o nobis iesum: hoc nomine meruit honorari: sancti p̄byteri zacharie: que erga sanctos plenitudinem caritatis ostenderat fecit tus exemplum. Qui et ipse dum fratrib' adest: et defensionem vilitatis que in nostra religione consistit exequitur: dominicum secutus exemplum animā suā pro oibus suis posuit et pro amicis. Et ideo cum hoc pariter velut discipuli fideles christi in regno venturo sequentur agnum quocunq; vadit. His igitur optimis et fidelissimis duct' vsus ois reliquos sanctorum choros prompti et alacres animas suas pro fide libertate ponebant.

Aliqui autem impares et infirmiores inuenti: et ad libere persecutionis enehendum pondus inualidi: decem ferme numero lapsu suo luctum nobis et ingentem tristitiam reliquerunt: et multos animos quos priorum fides excenderat infregerunt. Unde et omnes valde perterriti sumus: nō propter tormenta que crudelius videbantur inferri: sed pro exitu cōstomms incerto quis multo nos grauissimos lapsus nostrorū q̄ ea que inferebantur tormenta cruciā bāt. Cōprehendebātur tamen quotidie

quos dignos dominus indicabat in la-
psoz numeru subrogari: ita ut ex vtraz
ecclesia omnes qui studiosi et magni vi-
debantur: et quorum labore et industria
regebantur ecclesie vniuersi pariter te-
nerentur. Accidit autem etiam seruos
comprehendi quorundam ex nostris pa-
ganos: quonia quide publice iussus fue-
rat requiri omnes et teneri. Quos de-
monis instinctu cum tormenta pertime-
scent que inferri sanctis videbant: mo-
nentibus se in hoc ipsum militibus qui-
bus ita fuerat preceptum committi sunt
aduersum nos: velut thiesteas cenas et
incesta edippia perpetrates: et alia que
nec proloqui aut cogitare nobis fas est
et qualita nec credere quidem possumus
aliquando apud homines gesta. Que
cum de nobis diffamata fuissent in vul-
gus: horrozi maximo et execratiōi apud
omnes homines esse cepimus: etiā apud
eos qui prius aliquid moderationis erga
nos seruandum esse censebant. Et
omnes simul fremere aduersus christus
nos atqz insanabili odio furere ceperūt.
Tunc vidimus cōpleri illud quod a do-
mino dictum est: quia veniet tempus in
quo omnis qui occiderit vos putet se ob-
sequium offerre deo.

Post hoc iam supra omne narra-
tionis genus est suppliciorū et cruciatū
modus qui sanctis martyribus inferre-
batur perurgente sathana: quo scz etiā
illorum confessione tale aliquid eliceret
a nobis esse commissum in quo omnes
pari atqz eodem furore persistebant: vul-
gus iudex: officium milites perurgētes
precipue sanctum nomine quēdam dia-
conum venientem: et maturum neofituz
quidem: sed in fide et patientia neofituz
fuit. Sed et attalum pergamentum cuius
qui columna et firmamentum ecclesie no-
stre in omnibus fuit et blandinam femi-
nam: per quam xps ostēdit: quia ea que
apud homines despecta sunt: et contem-
ptui habent in magna gloria apud deū
ducunt: et qz charitas ei: qz fragilia sunt
per naturā p gnam facit esse firmissima.
Cuz em omnes nos de ea trepidarem?
sz ipa eius carnalis domina: que erat
ex numero martyrum vereretur ne for-

te blandina cederet in tormentis et pro
debilitate corporis vir ad prime confes-
sionis tormenta sufficeret: tanta tolerātie
virtute firmata est vt resoluereatur p
et considerent carnificum manus qui sa-
bi pro contentiosa iudicis animositate
inuicem succedebat. Deniqz a prima lu-
ce vsqz ad vespēram tormenta semper
innouantes ad vltimum victos se confite-
rentur stupentes quomodo iniea spiritus
permaneret cum nihil tam ex corpore p
supplicia resedisset. Sed illa vere beata
(vt postmodum nobis ipa disceruit) quo-
ties vocem confessionis emisit et christia-
na sum proclamauit: toties noue vires
corpori reddebatur et tanqz ablutis per
confessionem doloribus instaurabatur
recentior ad agones. Eoqz quo magis
intellegerat qz vox pia sensum doloris ex-
tingueret: sepius alacritus xpiana sum
et nihil apd nos mali gerit. pclamabat.

Diaconus quoqz sanctus nomi-
ne etiam ipse supra qd dicit potest supra
quam humanam fas erat ferre naturā
acris insistentibus ministris demonū
quo aliqd ab eo elicere possent confes-
sionis illitate noua penarum genera pertu-
lit. Et que longe substātiā humane cō-
ditionis excederent. At ille vir deo plea-
nus intantum crudelitates eorum risit.
et ferinam in questione seuinam: vt nā
qz dignus sit vel quis esset genere vndo
domo vel patriavel nomen saltem suum
eis fateri. Sed de his singulis interro-
gatus nihil aliud in omnibus tormentis.
nisi christianum se esse respondit. hoc
mhi nomē: hoc genus et pna est. Aliud
inquit omnino nihil sum qz christianum.
Unde et incredibilis eos agitabat insa-
nia qz tantis penarum gētibz consump-
tis extorquere ei nec pessionem quide
proprij vocabuli potuissent. Ad vltimū
candentes laminas eris et ferri erga in-
guinis loca: et delicatiora qzqz membroz
instauratis ignibus adhibēt. ex quo car-
nes quidem eius aduste igni desuebat.
Ipse vero permanebat immobilis in con-
cussis intrepidus celestibus etermitaz
fontibus qz pedes de ventre iesu huma-
nas in se tēperās flammās. Verū hūc
bis oibz martyx erat et toto coepe vna

vuln? horrebat. perit in eo hūane forme
agnitio: non solum quis esset: sed et quid
esset tormentoz crudelitas ne agnosci pos-
set a bñtulerat. xps tñ in eo solus p marty-
rij gloriā recognocebatur. qui per ei-
patientiam desuebat aduersarias po-
testates et suos milites p tolerantie ro-
borat exemplum ostēdens omnibus quia
nihil terribile est vbi diligitur pater: nil
doloris est vbi fides christi est. Sed arti-
fices scelerum nequa qz martyrij erubue-
re virtutem. Post paucos etenim dies cō-
siderantes qz si tu mentibus adhuc vul-
neribus que indignaretur etiam ad mo-
lissimum manus tactum tormenta rur-
sum inferrent: et denno membra iam pu-
tre facta verarent. Annum de duobus fo-
re aut in sua eum impietatis sura cessu-
ri. aut si in tormentis atqz posuisset ter-
rorē crudelitatis et metū ceteris intentā
dū. Sed hoc longe qz qz impij cogitare
cessit. Nā qd vir credi ab infidelibus po-
test restitutus est in primā specie corpus
per secunda tormēta. Et officia mēbroz
qz abtulerat pma crudelitas: scda repa-
rauit ita vt iterata supplicia nō ei tā pe-
nā cōsiderint sed medelam. Et sed et blā-
dina quā paulo ante memorauimus: si-
mili exemplo ad supplicia secunda reuo-
cat. Que cum feminis pene et in mortis
quodā cōfinito posita iteratis fuisset pul-
sata cruciatibus velut e somno quodam
subito euigilans in memorā future bea-
titudinis vitis et voce constanti tanqz
de excelso edito cōtionaretur ad populi.
Multū inquit erratis oviri qz putatis in
fantium visceribus rescī eos qui ne mu-
torum quidem animalium carnibz vtun-
tur. Et sic in confessione perdurans itez
numero martyrum sociata retruditur.

Cap. ij. de eodem.

Ed postea qd

per beatorum martyrum
patientiam tyrānica eua-
nuere supplicia alis rur-
su ad diabolum machinis op-
pugnare parat famulos dei quo scilicet
afflictione carceris et penali squalore cō-
sumpti ac septimo vt dicunt puncto in
aeruo pedes contra qz credi fas est di-

stenti in intimo tenebrarum loco per oia
penarū gēna qz furētū sentia excogitare
poterat deperirent. Quāplurimi ergo
hoc gēne in ergastulis cōsumuntur domi-
no suscipiente eorum hūmilitudis exitū
quibus nec tibi desunt diuine maiestatis
auxiliū. Aliquantū etēsi ex his qui seuis-
sima tormenta pertulerant nec humane
aliquid medele pmissi sunt consequi mi-
rum in modum virtute dñi conualescere
et subitā mentis alacritatem ac desperā-
tū corporis robur recupere cepērūt: ita
vt cohortatione sua ceteros ad patiētiā
confirmarent qui impatientes erant pen-
narum. Illi aut magis qui nuper fuerāt
correpti et quozū corpora nōdum tormē-
ta solidauerant illi deniqz erant qui per
doloris horrore et conclusionis tenebris ne-
cabatur. Ceterū beati forini lugdunēsis
episcopi gloriosam martyrij confessionē
fas non est silentio preterire. Qui cum
monasterio maior esset etate et corpore
vtpote illius em inualidus cetera pene
iam mortuus solo martyrij amore viue-
bat. Ducitur aut ad tribunalia imo po-
tius desertur senio et langore resolutus.
Cuius adhuc solū anima seruabatur vt
christi per eā magnificentius in fragili
corpore triumpharet. Statuitur interea
senior pro tribunalibus impie plebis vi-
diz clamor attollitur hunc ipm esse in-
sonant xpianum. Tū vero a preside inter-
rogatus quis nā esset xpianoz deus. Re-
spondit. Si dignus fueris scies. Hinc ho-
cunctos velut rabies immensi cuiusdaz
furoris inuasit ita vt qui prope astabāt
pugnis alij calcibus subigerent senem
nec etati nec grauitati aliquid reuerē-
tie deferentes. Illi autem qui longius
erant quicquid furentibus teli venisset
in manū emin? faciebant ita vt vnusqz
summi sibi esse delicti duceret si aliquid
in senē sceleris non intulisset. In hoc emz
vindicanos deos suos esse credebant.
Quem cū seminece piecissent in carcerē
incōtaminatum paulo post spiritum red-
didit. Et per idem ipm immēsa qdam dei
dispensatio procurat et mīa ex insperato
christi domini arte conquiritur: quod
nunqz fere prius a persecutoribus ge-
stum meminimus. Omnes enim hi qui

Liber Quintus

primo comprehensi negauerant fide cor-
repti traduntur in carcerem. Et quo in-
felicibus ne solamen quidē penalis pre-
staretur exitij non quasi christiani iam
sed tanq̄ homicidę et incesti detinebatur
habentes miseri duplicem penam. Quo-
nam quidem ceterorum supplicia miti-
gabatur spes et corona martyrii. Christi-
que charitas et sancti spiritus gratia reuela-
bat afflictos. Istos autem ipsis penalis
cathenis et pondere carceris grauius
conscientia cruciabat ita vt vultu ipso et
aspectu discernētur a ceteris: q̄ illi p̄ci-
cebantur de supplicijs leti. Et diuinum
quid nescio in ipsis vultibus preterētes
vincula sua monialia pretiosa dicebant
per squalorē carceris christi bono odor
effecti ita vt viderentur sibi non in ergas-
tulo sed in miro odore thece cōclusi. Et
illi alij tristis dimeris ipsis quoq̄ cōspe-
ctibus horridi et omni turpitudinis de-
formitate fediores: sed et ipsis gentilibus
in multo opprobrio expositi erant tanq̄
degeneres et ignaui qui fidem perdide-
runt et crimē inuenerint. Et qui christia-
norum quidem nomine caruerunt homi-
cidarum tamen penas non effugerint.
Que usq̄ ita gert viderent ceteri incredi-
biliter corroborati sunt ita vt comprehēsi
absq̄ animi mutatione constanter nihil
aliud q̄ christianos se esse faterentur.

Cum quedam his locis fuissent
longius profecti post aliquāra iterum
hec subiungunt. Post hec iam per diuer-
sas species martyrii eorū velut coronā
quādam varijs floribus compositam do-
minus xps interē offerēbat patri vt ab
eo velut victores magni agonis remune-
rationem eternorum lumerent premio-
rum. Nam maturus et sanctus et blandi-
na et attalus innumerum diebus innume-
ris milibus gentium diuersarum aspe-
ctaculum congregatis statuuntur in me-
dio arene. Et rursum maturus cum san-
cto tāq̄ nihil prius gestum fuisset ad oia
tormentorū et verberum genera reno-
uantur certantibus omnimodis aduer-
sarijs quatenus eorū patientiam frange-
rent et ab ipso vt ita dicam vertice coro-
nas eorum diriperent insans populū
ebus instigati. Sed illis eo magis ani-

mos roborabat spes vicine iam glorie q̄
sibi iam tanq̄ manu contingere et con-
tretrare detritis videbantur. Cunctos
suppliciorum genera et spectaculosa
pene tempus fuisset assumptum: nec mo-
ueri vlatenus a sententia valuisse est
etiam felle ferre superpositi consumptis
verberibus carnem ignis subter mis-
stratus exureret. Ad vltimum instigas-
biles martyrum spiritus ferre cesis cer-
nicibus effugarunt. Blandina vero reli-
gata stupitem atq̄ in crucis modum du-
stent a bestijs pabulum preparat. Que
tamen in ligno pendens vultu interrito
et satis leto orationem fundebat ad de-
minum: qua et sibi constantiam et ceteris
agonis sui confortibus perseverantiam
precaretur. Et facile vota sperabat im-
plenda que propiis iniuabat exemplis.
Simul et illud edocens q̄ passionum xpi
confortibus certum sit etiam glorie eius
donanda esse consortia. Sed cum nulla
ex bestijs corpus eius auideret attingere
deposita de ligno rursum reuocat ad car-
cerem alijs ad huc agombus preparans
da vt per multas victorias caput quiddā
toruosi serpentis attereret: stratum ve-
rosanimos ad tolerantiam conciperet
hec q̄ ipsam in paruo et fragilli corpore
tor certantibus permaneret inuicta: et
p̄ singulos agones descenderet et coronata.

Cap. ij. de eodem.

Attalus quoq̄
populi vocibus postulat.
Et rat enim valde nobilis. Et
quod cunctis nobilitas est vt
optime conscientie et fidei christi per om-
nia exercitia semper martyri. Cūq̄ ara-
cum natus fuisset in amphitheatrum ti-
tulo se precedere in quo scriptū erat At-
talus christianus fremere in eum vul-
gi insipientis furor vehementius cepit.
Sed cum presidi indicatum fuisset esse
eum romane ciuitatis virum iubet eum
cum ceteris in carcerem recipi. simul et
ad Cesarē refert eiusque sententiam
quid deo inberet expectat. Verum in-
ter moras positi in carcere non infru-
ctuosum sibi rēpus transire patiunt sed
vigore animi et alacritate fidei sue eos q̄

De eodem.

So. xxxvii.

infirmiores videbantur atabant. Et ipsi
nondum martyres cohortationib⁹ suis
martyres plurimos faciebant. Et q̄ ma-
gnū gaudij matri nascebant ecclie vide-
ri suos filios q̄ pene iam decidisse in mor-
tem videbantur: per hos reparari ad
vitam et monitis eorum multis qui iam
negado velut ambrosium quoddam effe-
cti fuerant quasi iterum parturieban-
tur: et xps in eis ite p̄ formabatur. Doce-
bantur enim ab his: quia deus non vult
mortem peccatoris: sed vt conuertatur et
vivat. Igitur cum a Cesare rescriptum
fuisset vt peristentes quidem punirentur
negantes autē dimitterentur die quo-
dam celeberrimo in quo ex omnibus pro-
uincijs cocentes nundinas apud nos
agere solent in ipso frequentissimo con-
uentu tribunal ascendens p̄parari sibi iudex
christianos et itroducti ad supplicio-
rum pompam prebendam cunctis qui
aderant iubet. Rursum itaq̄ cruce tur-
sum pene rursum tormento reparantur.
Et si qui forte ciues romani reperti sunt
hos plecti cōcipite decernit. Ceteros vero
bestijs tradi. Ingens tamen ab omnib⁹
gloriam xpo cōferēbatur pro his qui an-
te negauerant et dimitti neq̄ negantes
potuerant. Nunc vero cum negantibus
venia prestaretur in confessione perseste-
rent et desperetionis grege reuocati in
numero martyrum iungerentur.

Cogitur cū erga supradictos que-
stio haberetur Alexander quidam ge-
nere fric: medicus disciplina vir religio-
sus et prudens et vite ac morum probita-
te cunctis carnis acceptusq̄ amore dei
cōstratus cū assisteret tribunali nutibus
hortabatur ad confessionem eos in quos
questio agebatur ita vt omnib⁹ qui asta-
bant palam fieret quid animos gereret.
Cūq̄ id populi nota fuissent indignantes
maxime p̄ his qui quod prius negaue-
rant rediit nunc confessione reuoca-
bant conclamauerunt aduersum alexan-
dri: hec ipso instigante committi. Qui
iustus ac p̄side in mediū statui et q̄s effet
interrogarē xpianum se esse libera p̄fes-
sione testatur. Quē continuo p̄parandū
bestijs condemnauit. Et postea die simul
cum Attalo producit. Quem contra

preceptū cesaris gratificari populis iuo-
lens etiam ipsum tradi iussit. Et cum fe-
rarum nulla sanctorum corpora conti-
gisset: omnibus eos verberum ceterarū-
q̄ penarum supplicijs cruciados ad vlti-
mum in conspectu populū in medio are-
ne iugulari iubet. Beato Alexandro in
omnibus quas perpeffus est penis ne-
vnum quidem penitus proferente ser-
monem: sed ab initio vsq̄ ad finem infra
sempiternum semper cum deo loquente: et
in laudibus eius ac precibus perma-
nente. Attalus vero cum primis subter
subiectis in sella ferrea torretur cumq̄
nidor aduste carnis ad naves: et ora in-
spectantis populi perferretur voce ma-
gna exclamabat ad plebez. Ecce hoc est
homines comedere quod facitis vos.
Quid a nobis velut occultum inquiri-
tis facinus: quod vos aperta luce com-
mittis. Nos enim neq̄ comedimus hos
mines neq̄ aliud quod mali agimus. Et
cum interrogaretur quod nomen habet
deus respondit. Qui plures: nominibus
discernuntur. Qui vnus est non indiget
nomine.
C Post hos nouissimo iam mundinarum
die Blandina rursus inducitur cum pon-
tico annorum. xvj. fere puero. Quinq̄ et
in priorum cruciatibus iusti fuerant sem-
per astare quo magis ceterorum viden-
tes supplicia terrentur. Statuuntur
ergo in medium: iubetur iurare p̄ deos.
Illi vero contrario, nullos esse agebant
istos per quos iurare cogentur. Cūq̄
alijs quā plurimis verbis exprobrarent
gentium deos: insanire magis in eos ce-
pit populi multitudo neq̄ teneram pue-
ri etatez neq̄ serum femine miserantes:
sed per omnia tormentorum genera:
quasi quodam eos circulo peragentes
nihil deesse penis patiebantur quas
crudelitas inuenisset. Tunc ponticus
maximum patientie robur materna co-
hortatione suscipiens et perseverans in
confessione fidei impollutum spiritum
reddidit. Beata vero blandina vitima
omnium velut omnium nobilis mater
permissos martyri ad coronam filios in-
sequi iam securā scinat crucis et on-
s velut ad thalamum ipsi inuitata et ad

Liber quintus

nuptiale conuiuium. Ex quo fiebat vt in verberibus tripudiaret et craticulis exusta gauderet actam hilaris videretur: et leta tanq̄ si inter dapes regias accubaret. Post hec ad bestias traditur: sed ab his intacta perdurat. Unde etiam aliud excogitatur crudelitatis genus: vt reti cōstricta obsecratur tauro ferociter instigato. A quo cū fuisset innumeris ictibus lacerata et toto arene ambitu iactata nihil penitus leditur: sed permanet leto vt semper vultu mente constant ipse ipsa et animi presumptione cum xpo iam colloques. Ad vltimum iugulari gladio iubetur. Superstitibus ipsis etiam impis et dicentibus q̄ nunq̄ fuerit femina que tanta ac talia ferre poterit.

C Sed nec sic quidem fatietatē aliquaz capere crudelitas quirit. Antiqui etenim serpentis virulentia concitati ferri ac barbari mores mansuescere nesciebant. Ex ipsa quippe sanctorum patientia senior: eis contentiones rabies accendebatur. Et velut pudore quodam fatigabatur q̄ maior inesset cruciatis quaz cruciatibus virtus. Et ex hoc ad nefanda odia iudei simul instigabat et populū vt scriptura completeretur que dicit iniustus adhuc inique agat et iniustus adhuc faciat iniusta. Igitur inaudito sentie genere eoz qui necabant in carcere corpora canibus iubebantur exponi: adhibita simul custodia die noctuz ne qui collectas reliquias humanitatis intuitu traderet sepulture. Sed si quid forte vel bestis vel igni reliquum ex corporibus martyrum hierat: ipsa cum truncis suis capita punitorū insepulta per custodiam militum seruabantur. Et querebatur si quid vltra posset humana crudelitas etiam in eos qui iam vite huius lumen excesserant. Exultabant tamen gentes magnificēs simulachra sua quorū virtute datam in illos vindictam dicebant. Si qui vero inter ipsos paulo mitior vel humanior videbatur vbi nūc est aieba: deus eorum. Et quid eis profuit ista religio: pro qua etiam animas posuerunt. Igitur apud illos erat varium illud insultationis genus. Apud nos vero ingens luctus habebatur precipue q̄

non possemus corpora humi tradere. Quippe quibus nec noctis tempore alia qua ad hoc oportunitas prebebat. Neq̄ in muneribus suadere custodes neq̄ precib⁹ aut vllio alio genere copia erata ita attente et sollicito curabant ne daretur extremis ossibus sepultura. Post alia quot autem dies cum nullam sepeliendi gratiam prestitissent: in cēsa ossa martyrum et in fauilla redacta cum reliquo terre puluere in rodanum finium diuisperse: ne vsquam eorum reliquie residerēt. Quasi hō hoc agentes deservirent: sicut dicebat spem eis per hec resurrectionis admitterent. Sperantes enim aiebant de sepulchris quos dōq̄ esse resurrecturos: idcirco noua nescio quaper suadente sibi superstitione leti se totius mentis moribusq̄ subiciunt. Nunc videamus si resurgent: et si potest eis aiebat se deus eorum et eripere eos de manibus nostris. hec sunt que illis temporib⁹ gesta ex epistola fratrum lugdunensium declarantur. Ex quibus quid etiam per ceteras prouincias geri potuerit coniectura capiendum est.

D Refertur adhuc in ipsa epistola ad quedam etiam de humilitate et mansuetudine beatorum martyrum que vngnum puto ad hec suis sermonibus sicut cetera sociari. Quis aiunt ad imitantem christi qui cum in forma dei esset non rapinam arbitratus est esse se equalē deo: in tanta gloria positi vt semel et iterum ac frequētius martyres facta post bestias post ignes et laminas neq̄ seipsum martyres dicebat neq̄ aliq̄s ita se appellantibus indulgebant. Sed si forte aliq̄s nostrum vel in epistola vel in sermone eos martyres nominasset: increpabant acris dicentes quod hec appellatio solius christi debetur: qui solus veritatis fidelis est martyr: et qui primo genitus est ex mortuis: et autor vite eterne. Vel certe illis solis aptum hoc esse vocabulum: qui post bonam confessionem discedere de hac vita et pergere meruerūt ad deū. Nos autem aiebant humiles et egeni optamus vt ipsa saltem in nobis confessio tuta permaneat. In quo etiam ceteros fratres cū lacrymis obsecrabant vt

De perse. christia. lug. et vien. Fo. xxxi.

pro eis dominum precarentur: quo pfecte confessionis signaculum martyrium mererentur accipere. Et tanta in eis humilitas erat: vt cum rebus ipsis esset martyres nominis tamen iactantiam fugerent. Apud gentiles vero cum omni fiducia consistebant: nobilitatē anime per contemptum iniurie et suppliciorum patientiam demonstrantes. Erant ergo inter fratres humiles inter persecutores elati: sicut mites aduersarij terribiles. Christo subiecti diabolo erecti: humiliauerunt se sub potentissima manu dei: per quam nunc sublimius exaltati sunt. Placebant oēs accusabāt neminem soluebant cunctos: ligabant nullum. Orabant etiam pro persecutoribus suis: vt res sermone sancti Stechani primi martyris: et dicentis. Domine ne statuas illis hoc peccatum. Aduersum quos vehementiora diabolus prelia concitabat quo per nimiam charitatem quam habebat in xpo iesu: etiam eos qui lapsi fuerant: et quos iam se immanis: illa bestia aborbuisse crederat rursus viuos de uteris eius visceribus educebat: et velut matres erga paruulos suos ita erga eos totis profuis miserationū visceribus inherebant: omnipotenti deo effundentes pro ipsis fontes ac flumina lacrymarum. Vix petebant eis adeo tribuebatur eis. Nec sibi gratum iter ducebant eundi ad dominum velle tam putabant martyri forte coronaz: si patrem membrorum suorum de ecclesijs raptis: velut sponsalia quedam detentari a diabolo permisissent: super omnia autem pacem et ipsi diligebant: et nobis seruare mandabant. Nec aliam sibi nisi per pacem viam ad martyrium construebant: cauentes ne vllam post se dissensionem fratribus: ne ecclesie patri mesticiam de relinquerēt: sed pacem semper habēdā pacem fratribus custodiendam: et charitatem precipue tenendam que est unitatis et concordie vinculum communebant. Hec non inutiliter vt opinor a nobis ad edificationem legentium memorie tradita sunt: que ex tantorum virorū auctoritate descendunt: propter eos q̄ tumidi et inflati aduersum fratres serūt. Et si

q̄ forte titubauerint miserationū xpi viscera ab eis putant penitus excludēda. **E** Refertur adhuc in eadē scriptura et alia narratio: quā cognitionis causa hic inserere dignum putauit. Alchibiades quidam erat in numero eorum qui pro xpo vincti tenebantur. Hic vitam satis arduam et austeram gerebat: nihil cibi volens accipere: sed tantum sale et pane cum aqua utebatur. Cumq̄ hūc vite rigorem vellet etiam in carcere positus obtinere. Attalo post primā cōfessionem suam quam in amphiteatro cōfessus est reuelatur q̄ non recte faceret. Alchibiades creaturis dei et ipse non vt et alij formam scādali derelinqueret. Quib⁹ cognitis. Alchibiades cepit oia cū gratiaz acritē percipere. Quia que illi reuelabat spūs vt doceret: et hūc vt sequeretur idem spiritus persuadebat. Sed de his finis sit. Igitur montanus et Archibiades et theodor⁹ in frigidis partib⁹ tunc primū apud plurimos in pphetarū opinionem venerūt. Et quia per illud adhuc tempus multe etiam alie virtutes cū et diuersis ecclesijs p donū sancti spūs ministrabantur: facile accommodata est fides etiā his potuisse pphere gratia dari. Cūq̄ plurima inter fratres dissensio fuisset exorta. Rursum ecclesie galliarū iudicium suum et suam de his quoz cū et reuerentia: et recte fidei expositione decernunt: epistolas martyri: qui apud eos cōsummati fuerunt proferētes quas illi in vinculis positi per asiam et frigidam fratrib⁹ cōsistentibus scripserant et eleutherio vrbis rome episcopo: de pace eum ecclesie cōmonētes. Quis etiā hyrenē tunc ad huc ecclesie lugdunensis p̄sbyte et supra dicto vrbis rome episcopo eleuthero cōmendabant testimonium vite eius phibentes sicut ipsorum etiam voces que infra scribuntur offendunt.

C Capit. iij. martyres hyrenē Eleutherium commendant.

Anere te i deo

iterum et semper optamus p̄ eleutheri rogatum fratrem et socium nostrum hyrenēum et tibi scripta deferre. Quam de prece

Liber quintus

mur ut habeas commendatum. Emulato-
tor namque est testamēti xpi. Scimus enī
q̄ solus officij gradus non facit aliquem
iustum: quo tamen iste recte vitatur in ps̄
byterio: sed plus enim ex vite merito cō-
mendamus. Enumerat etiam post hec
diuersorum martyrum glorias: quanti
ferro celi quanti bestijs: quanti ignibus:
quanti etiam squalore carceris assumpti
sunt. Que si quis vult plenius noscere:
ipsas ex integro requirat epistolas.

¶ Capitulum quintum quod genti-
lium exercitum liti periclitatē milites
christiani plura a domino preci-
bus impetrata saluant.

Bitur antoni
ni temporibus quibus hec
gesta referuntur. Marcum
aurelium fratrem eius cesa-
ris tradunt historie cum sic eius periclitatē
exercitus estuantem et querentem
quid facto opus esset reperisse in legione
quosdam milites christianos. Quibus
ut nostris motus est flexis genibus de-
precantibus exaudisse deum deprecā-
tiones eorum: et subito contra omnium
spē largissimis imbibus profusis exerci-
tus quidem periclitantis pro quo oraue-
rant christiani sitim sedatam hostes ve-
ro qui iam cruetaliter imminabant ful-
minibus crebris: et celitus prolapsis igni-
bus effugatos. Quod factum refertur
quidem: et ab historicis gentiliū. Sed
quia nostrorum orationis impetratum
sit non refertur quippe apud quos etiam
cetera miracula q̄ a nostris gesta sunt
non habent fidem. Nostrorum vero et
tertulianus hoc memorat: et apud gre-
cos apollinaris. Qui etiam ipsam legio-
nem pro insignis facti miraculo mutato
nomine vocatam dicit ab imperatore
fulmineā. Tertulianus vero marci im-
peratoris epistola etiam nunc haberi di-
cit quibus de his apertius indicatur.
Sed nos iam ex hoc ad historie ordinem
redeamus.

¶ Igitur photino nonagesimo vite sue
anno cum ceteris gallicis martyribus con-
damnato. Hyreneus Lugdunensis ec-

clesie suscepit sacerdotium. Quem hyre-
neum polycarpi auditores fuisse in pu-
ritate cōperimus. Hic in tertio aduersum
hereses libro Aleutherij episcopi tempo-
ribus (que tempora nunc habemus in
manibus) scribere se opus illud indicat
his verbis.

¶ Capitulum sextum de successione
episcoporum romanorum.

Eandata igitur
et edificata ecclesia beati app-
stoli ligno officium episcopi-
tus iniungunt. Cuius Lini
Paulus in epistola ad Timotheum me-
minit. Huic succedit Anacletus. Postq̄
tertio loco ep̄atum suscepit Clemēs. Huic
autem cum beatis ap̄tis fuit: et cum ip̄s
vitam semper cregit: atq̄ ab ip̄s infir-
tus: recentem gerebat traditionis eorum
memoriam: et predicationis eorum formā
semper habebat in oculis. Sub hoc ergo
Clemente: seditio non modica exorta est
apud corinthios inter fratres: ita ut ex
persona romane ecclesie: feriberet ipse
Clemēs ad corinthios ep̄lam necessariā:
que eos reuocaret in pacem: et fidem eor-
um que concessa fuerat renouaret: et
primens in ea apostolorum traditionem
quem nuper ab eis ipse susceperat. Et
post aliquāta iterum dicit. Huic autē de
mētī successit euaristus. Et euaristo Ale-
xander. Et post hunc scertus ab ap̄tis or-
dinatur fuit. Postq̄ Thelephorus que
illustre martyriū duxit. Post hunc hyre-
neus. Deinde pius. Postq̄ anicetus. Huic
succesit fother: qui nunc duodecimo loco
ab ap̄tis ep̄atus obinet sortem et eas
quas apostoli tradiderunt predicationes
diuie fidei integritas illibatasq̄ custodit.

¶ Capitulum vij. q̄ illis temporibus
per christianos miracula fiunt.

Ec byreneus
supradictis libris complexus
est. Sed et in sebo nihilominus
eiusdem operis libro dicemus
etiam suis temporibus reliquias quasdam
diuine virtutis in ecclesijs inueniri hoc
modo scribit. Abest autē longe ab eis ut
mortuum suscitent sicut dñs suscitauit

De byrenei sententia.

fo. xl.

et apostoli per ofones. Sed et fratres fre-
quenter leserunt hoc in plurimis eccle-
sijs. Ita ut omni sinui ecclesia congrega-
ta: cuiusq̄ orationibus multis ad deū
p̄tius conuerteret sp̄s mortui et red-
deretur homo viuus per ofones sc̄dōz.
Et iterū dicit post aliquāta q̄ si dñm p̄
santaſiam dicent fecisse hec: ad prophe-
tas venimus: q̄ hec ab eo gerenda esse
p̄dixerant: et q̄ confirmat hęc esse filij
dei. propter q̄d et discipuli sui in ip̄s
noſe: et ab ip̄s accipientes gr̄am: ac iūt
hec: ad subueniendum saluti hoim. put-
vnuſquisq̄ meruerit. Alij namq̄ oc̄mo-
nes fugant: ita eos qui incurſati sunt
purgant: ut interdum ip̄s illi qui cura-
ti sunt: credētes in ecclesia permancant.
Alij autē p̄ſcientiam accipiunt futuro-
rum et visiones p̄pheticas vident. Alij
infirmitas manu supposita restitunt sa-
nitati. Sed et mortui ab his aliquoties
ſuscitati sunt: et p̄manerunt nobiscū per
annos multos. Et quid plura: nō est im-
meritis singularū v̄: tūc que p̄ vniuer-
ſum mundū in ecclesijs dei geruntur per
gratiam et nomen Jeſu xpi: sed p̄ōtio pi-
lato crucifixi. Que tñ quotidie fiunt non
ob aliquā nādinationē neq̄ ob pecunie
quēſtā. sed sicut gratia gratia accipit a
deo: ita gratis eadē ministratur. Et ite-
rum alio in loco idem hyreneus ita scri-
bit. Sicut (inquit) audiuim⁹ multos ex
fratribus in ecclesia gr̄am habentes. p̄-
pherarum et oibus linguis loquētes per
ſancti spiritus donum. Qui et mysteria
et secreta dei in manifestū cum expedit
proferunt. Hęc autē inferimus vn̄ ostē-
deremus diuerſas ſanctiſp̄s gratias:
v̄: q̄ ad illa adhuc tēpora apud dignos
quosq̄ in ecclesijs perdit aſſe. quoniam
quidem in inirij polliciti sum⁹ hoc nos
in tempore probaturos.

¶ Cap. viij. q̄ de quōſdam no. testa. li-
br̄ et de trāſlatōe. h. ex hyrenei ſnia. A

Ed et de or-
dine canonis diuinarū
ſcripturarū quid etiam
ſupradict⁹ vir hyrene⁹
ſentiat ip̄s nihilominus
ſermonib⁹ p̄ſera-

mus. p̄imo inquit de ſanctis euange-
lijs videam⁹. Mattheus qui dē hebreis
propria eorū lingua conſcriptum edidit
euangelū cū Paulus et petrus in vbe
roma euangelizarent: atq̄ ecclesie inibi
fundamenta ſolidaret. Post quorū cri-
tum Marcus dicitur: et interpretis petri
euangelium quod ille predicauerat
digeffit in libro. post hec Joannes dicitur
p̄ſul donum qui et ſupra pectus eius
recubuit: edidit euangelium apud ephē-
ſum v̄: vbe aſie poſitus. Hęc in tertio ſu-
pradicti operis libro. In quinto vero de
reuelatione Joannis ſcribens: et de nu-
mero nominis antichriſti: hec refert. Cū
igitur hec ita ſe habeant et in omnibus
rectis et antiquis exemplaribus iſte nu-
merus inueniatur. ſed et illi hec eodem
confeſſentur qui Joannem viderunt in
corpore poſtum: et verbum domini p̄-
dicantem: q̄ numerus beſtie ſecundum
grecorum computum et literas que in
eadem cōſcribuntur. Et paulo poſt iterū
ſubiungit hec. Nos ergo periculum in-
currere nolimus de antichriſti nomine
cōſcientius aliquid pronuntiantes. Si
enim oporteret hec euidentes et palam
in hoc tam tēpore predicari v̄: q̄ et per
illū qui apocalypſum ſcripſit: nomē eius
euidenter fuiſſet expreſſum: quia nec illa
reuelatio ante multum tempus facta
eſt: ſed pene iam noſtra etate prope finē
Domitiani Ceſaris: hec nobis etiam
de apocalypſi vir ſupra memoratus ex-
poſuit. Meminit autem p̄mo ep̄tole
Joannis: et p̄ime petri: plurimaq̄ ex
ip̄s ſunt exempla. Nec non et libellum
qui dicitur paſtorie amplectitur dōcēs.
Bene ergo refert ſcriptura que dicit p̄-
mo omnium et edendum eſt: quia vnus
eſt deus qui omnia creauit atq̄ compo-
ſuit. Tritus autem et teſtimonijs de ſa-
pientia ſalomonis. Sed et apoſtolici eu-
iſdam viri cuius nomē reticuit: ſermonem
quasi memoriter meminit. Juſtini
quoq̄ mar̄tyris: et ignarij memorā ſa-
cit: et ea que ſcripſerunt producti in me-
dium: et promittit ſe quoq̄ aduerſus ſcri-
pta Martionis reſponſurum.

¶ B. C. S. et de ſeptuaginta interpretib⁹
diuinarum ſcripturarum audi quibus

referat verbis. De^o inquit homo factus est: et ipse dñs saluabit nos: qui dedit signum illud qđ de virgine scriptū est. Et non sicut quidam dicunt eorū qui modo ausi sunt aliter interpretari scripturas et aiūt. Ecce iuuenula in vētre accipiet et pariet filium. Sicut interpretatus est theodotion ephesus: et aquila ponticus: ambo iudei proseliti. Quos secuti sunt Ebionite: qui dicūt xpm de ioseph natum. Et pauca iterum infra subiūgit. Prius enim inquit qđ romano: si inualesceret principatus: cum adhuc macedones asiam possiderent. Ptolomeus lagi filius volēs bibliotheca sue quam apud Alexandriam ex omnīū veterū grecorū voluminibus construebat: maiore gloriā querere: petiit etiam ab hierosolymis vt hebreas eorum scripturas in grecam linguam interpretas acciperet. At illi (subiecti quippe erāt macedonibus) electos et in scripturis sanctis eruditissimos atq; in vtraq; lingua pitissimos viros septuaginta s̄b̄yteros: miserunt ad ptolemē. In quos tamen dei voluntas et consiliū gerebatur. Tum ille singularum volens accipere documenta et verens ne forte per interpretationem occultarent insertam diuinis voluminibus veritatem: singulos a se inuicem separarē: et eadem seorsum postea interpretari iubēt eiq; ordinē interpretandi in singulis quibusq; voluminibus obseruari. Quosq; rursus se corāz in vnū oēs reuocari: et cōferre adiūicē que singuli interpretati sunt facit. Et tūc deus vere glouificat: et scriptura sancta qđ vere diuina esset agnoscitur. Omnes est eadē hīsdem verbis: eisdēq; nominibus ac sententijs scripserāt ab initio vsq; ad finem: ita vt et ipsi qui aderant gentiles agnoscerent quia de nūru scripturę sic interpretate sunt. Et mirū mirū si diuina puidētia hoc ita fieri procurauit: cum in ea captiuitate que populo accederat sub Nabuchodonosor rege corruptis scripturis eius post lxx. annos iudei ad patriam suam redirent tēporibus. Artaxerxis persarū regis: inspirauerit deus hēsdram sacerdotē ex tribuleni: vt omnia priorū prophetarum

volumina ac verba repararet: ac restitueret populo legē que per moysen fuerat data. hec hyrenus.
Cap. ix. de pantheno philosopho viro et eruditissimo et christianissimo.
Hic **Bitur decem** et nouē annis Antoninus cū in impio pdurasset: post excessum sui principatū. Cōmodo dereliquit. huius primo imperij anno Julianus apud Alexandriam sacerdotium accipit. Agripino exactis duodecim annis in episcopatu delinquit. Cum per idem tempus sole ecclesiastice et doctoris officio: preeset vir in omni eruditione nobilissimus panthenus. Ex quo apud eos consuetudo antiquitatis tradita. vsq; in hodiernum permansit: diuinarum scripturarum doctorum mihi sole ecclesiastice haberi viros dētarat in scientia et eruditione pbantissimos. huius ergo officij velut autor quidam: et dux vir de quo supra diximus: factis illustris habebat. Quippe qui etiam in philosophis prius qui Stoici appellantur: nobilitate claruisset. Cuius tantum studij erga verbum dei et tantum amoris fuisse traditur: vt etiam ad predicandum christi euangelium omnibus gentibus que in orientis vltimis seculisbus recondukt fidei et deuotionis calore profectu sit: et vsq; ad indiam citioriem: verbum dei predicando perueniret. Erant enim adhuc in illis temporibus et euangeliste nonnulli qui ad imitationem sanctorū apostolorū in diuisis orbis partibus oberrantes per gratiam dei et animi sui virtutem: verbum dei et fidem christi: ignorantibus quibusq; gentibus inferebant. In quibus precipuus et illustris panthenus habebatur. Quem ferunt cum ad indos peruenisset reperisse qđ Bartholomeus apostolus apud eos fidei semina prima cōdiderit: et Marthei euangelium hebreis scriptum literis dereliquerit: quod per idem tempus supradictus panthenus inibi repertum detulerit. Sed et in multis preterea alijs doctrine ecclesiastice studijs: apud alexandriam clarum factus est.

his et nobile vit: optimo et admirabili fine cōclusit. Tā vna voce discipulos instruens quā et librorū monumentis etiā posteris thesaurus sciētie derelinquēs.
Cap. x. de demente alexandrino.
In his diuinarum eruditionum scholis qđ maxime effloruit apud Alexandriā Clemēs: eodē vocabulo quo et in vrbē roma: apostolorum et successorū et discipulis vocitatus. Demō hic ipse clemens in septimo dispositionū libro: pantheni tanq; magistri et preceptoris sui mentionē facit. Sed et in prio libro Stromatum. hunc eundē designat in eo loco vbi enumerat: qđ plures apostolice predicationis repererit viros hec dicens. Mihi quidē commentariū huic operis non ad ostentationē scribuntur: sed ad cōmemorationē senectē: et ad vltimionis remedium. Quo scilicet in his sit mihi aduibratio quedā rerum magnificarū diuino: vsq; verborū. que audi remerui a viris sanctis et beatis. Quorū ab alio apud achaia: ab alio apud Syriam: ab alio vero in oriente: et maxime apud palestina: institutus sum ex hebreorum origine veniente. Ad vltimum autem in egypto magisterio vsus sum: viri virtutis et scientie merito: omnibus preferendi. post quem velut thesauro in absconditis repero: aliud que re et vltra cessauit. Et illi quidem diuine doctrine veritatē: mihi que sibi ab ipis statim primus autoribus: petro: et Jacobo: ac Joanne: et paulo sanctis apostolis tradita fuerant: tāq; patres filio comendarunt. Sed pauci patribus similes filij. Tamē deo fauente: per ipsos in nobis apostolici germis plantata sunt semina.
Capitulū. xi. de epis hierosolymorum.
Er idem tempus ecclesie hierosolymorum narcissus ferat. Qui fames merito: nostris adhuc tempo inibi repertum detulerit. Sed et in multis preterea alijs doctrine ecclesiastice studijs: apud alexandriam clarum factus est.

us adducens. primum namq; inibi ex gentib; Episcopum fuisse indicauimus Marcum post quem Cassianum: inde Paulinum. post hūc Maximus et sic Iulianum. post quē eayum: et iterū Iulianum. Capitonem quoq; et Valentrē. Inde solitanum. Post quē tricesimum ab apostolis Narcissum.
Capitulū. xij. de quodam rodone et martionis heresi.
Vtrum ea tempestate Rodo quidā ex Asia prouincia oriundus: vt ipse scribit in vrbē roma eruditus: refert a Tatiano (cuius in superioribus inter ceteros scriptores mentimus) libros plurimos et maxime contra martionis heresim scriptos. Quam asserit idem Tatianus in diuersas scissam esse sententias. Sed et qui: et quam ob causam ex eadē heresi scissi sint: ipse per hec verba designat. Propterea inq; etiam inter semetipsos discordant quia id affirmare cupiūt: qđ nō potest stare. Ex eorum namq; grege est appelles. qđ abstinentie et senectutis programus vsus vnū quidem omnū esse faterur initium: prophetas tamē p̄trario spiritu asserit inspiratos: se quēs persuasione virginis cuiusdam acte spiritu demonis nomine philomene. Alij autē sicut ipse naua martion: duo principia introducunt. Ex quibus est et ponticus et basilicus. Qui et ipsi secuti sunt quidem ponticum lupum. Sed non inuenientes exitum rerum sicut nec ille quidē: ad ea que putarunt esse faciliora conuersi sunt et duo principia introduxerunt: absq; vllis hoc probationibus cōfirmantes. Alij quoq; ex eisdem rursus in deterius deuoluti sunt non solum duo sed tria principia et tres naturas cōfirmantes. Quorum princeps et autor est sinerus: sicut ipsi defensores dogmatis huius dicūt. Sed et ipse describit qđ cōgressus sit cum appelle: ita referens. Nam et senex appelles habuit nobiscū sermonem: et multa male docere cōuictus est. Unde et asserēbat nō oportere omnino fidei discuti ratione: sed vnum quemq; debere in ea

q̄b̄ credit permanere. Salutē namq̄
 h̄s esse qui in crucifixum sperant: tantū
 ut in bonis operibus inveniatur. **M**a-
 nifeste tamen decernebat de deo sicut
 predictimus unum esse principium ut
 nos dicimus. Et inde exponēs eius om-
 nem sententiam introducit etiam ipse
 suum sensum. Dicebam autem inquit
 ad eum. Unde tamen ostendimus vnius
 principij rationē aut quomodo hoc as-
 feratur edisserere. Tum ille p̄phetie qui-
 dē atque semetip̄as coarguit: q̄ nihil
 omnino continēt veritatis: ex eo q̄d in-
 ter se invicē discordent: vtiq̄ falsē sunt
 qui sibi metip̄os aduersant. Quō aut sit
 vniū principij: se quidē scire denegabat.
 Ita tñ sibi videt. Cūq̄ adiuuaret a me
 ut q̄d verum est diceret sacramēto con-
 firmavit se nescire quomō vnus sit vni-
 genitus deus: sed tantūmodo credere.
 Tum ego derisum plane est et notatum
 habuit: qui se doctore profiteret eorū que
 ignorare sciretur. In eodē quoq̄ ope-
 re refert Caliston quidē in vrbē roma
 discipulus extitisse Tatianū: qui scripsit
 compositis esse a Tatiano propositionū
 vel questionū libellū in quo oīa que ob-
 scura sunt et difficilia in scripturis di-
 uinis absoluit. Sed idē Rodō in cōmēta-
 rijs suis p̄positiones eius platurū se re-
 confataturū promittit. Et autē eiusdē et
 in exameron commentarijs: in quo re-
 fert q̄d appelles q̄ plurima aduersum
 legē moysi conscripserit impia: et aduer-
 sum totam legē blasphemās protulerit
 voces: coarguēs vt sibi videt et destrūēs
 ea que scripta sunt.

Cap. xiiij. de montano heretico.

Ecet multa alia
 ex scriptoris cōperi-
 mus libris. Cū tamē hostis
 humani generis ad salutem
 hominū debellādā: nihil v̄sq̄ otij gerit:
 q̄ diuersas et varias hereses p̄ singula
 queq̄ suscitāt loca. In quibus maximū
 sui gñis serpētē apud Asiā Frigiasq̄ p̄-
 ducit montanū: q̄ se paraclitū noīaret.
 Et cū eo mulieres puiscā et maximillā:
 quas p̄phetissas velut ex ipsius factas
 inspiratione iactabat.

Cap. xiiij. de florino et blasto et scismate ab eis rome facto.

Edī vrbē Ro-
 ma florinus quidā gra-
 du presbyterij de ecclesia
 collapsus: vna cum blasto
 socio et criminis et furoris:
 plurimos de ecclesia in sua baratrā des-
 ducebāt: nona aduersum veritatē signē
 ta machinātes. Sed aduersus heresim
 catafrigarū scūtū validissimū protulit
 apollinaris hierapolites: de quo supra
 memorauimus: aliq̄s quāpiurimi ad id
 locorū eruditissimi viri: aduersum eos p̄
 veritatis defensione certarunt. Qui etiā
 nobis ad historie textū monumenta va-
 lidissima reliquerūt. Interim vt dixim⁹.
 Apollinaris scribēs aduersus h̄c here-
 sim: et designās in p̄satione q̄ p̄ ecclesias
 gallatie vicinarūq̄ prouinciā vigres-
 diens: et plurimos ab eis irretitos vidēs
 multos quidē et corā disputādō correxit
 rogatus tñ a fratribus etiā h̄c ad ip̄os
 scripta trāsmiserit. In quib⁹ post aliqua
 ta cū autorē suum heresis desiqua lēta
 progrediens etiam h̄c addidit.

Cap. xv. de montano heretico et duabus mulierculis secū pariter insancientibus.

Rigo inqt hu-
 mus heresis que aduersus ecc-
 lesiam nuper exorta est: in-
 de descendit. Uicū quidam
 q̄ appellat ardauban. In quo aiūt mon-
 tanū quendā noīe qui nuper ad fidē xp̄i
 venerat sub graue astie proconssule cupit
 ditare nimia p̄natus ac cecelsum: h̄is sp̄i-
 ritib⁹ in semetip̄o locū dedisse: ac repētē
 in quodā excessu mentis effectū: et velut
 spiritū actū proloqui cepisse. nona que-
 dā et diuersa ab h̄s q̄ ex successione maio-
 rū ecclesie tradita fuerāt velut p̄pheta
 lisp̄ecie p̄ferēt. Que cū ita videt fieri
 hi qui per idē t̄ps aderāt auditores: aliq̄
 cū velut demone replet⁹: et erratico per-
 flarū sp̄i: ad decipiendos p̄pos indicantē-
 tes obiurgabāt: et ploqui omnino p̄phē-
 debāt memores dominici p̄cepti et con-
 minationis eius: qua iubet obseruari a

falso p̄phetis. Alij aut velut facto sp̄i-
 tu replet⁹: et propheticā gratia donat⁹
 putabāt. Et in memores dñi p̄cepti: et
 ratice et seduciois spiritū eaten⁹ indul-
 gebant: vt etiam p̄noicare eū ad dicen-
 da aliqua delectarent. Et hoc fiebat ar-
 te diabolica: qua indisciplinatis perditio
 parabāt. A quib⁹ montanus cum su-
 pra q̄ dignū est in veneratōe haberet:
 int̄m temeritatē p̄gressus est: vt etiā
 duas quasdā mulieres insano spiritū q̄
 ipse replebatur participes sibi faceret:
 et ad insaniendūq̄ secū pariter edoceret:
 quo facili⁹ vterq̄ se in errore p̄ vtrū-
 q̄ caperet. Hi etiā beatificare eos qui
 sibi familiarius adherēbāt: et p̄missionū
 magnitudine tumidos reddere. Inter dū
 etiā obiurgare quosdā vt ne in omnibus
 adulatorēs deprehēderetur. Tamē per-
 pauci erāt ex fratribus qui eorum deci-
 perentur insania. Quibus et psuadebat
 in vniuersam ecclesiam que per orbem
 terre est blasphemare: et non solū nihil ei
 deferre reuerentē sed ne hūen quidem
 eius incedere. Frequenter tñ aduētanti-
 bus ex asia fratribus: velani et p̄ra fidē
 xp̄i bachantes: cōsultat vt heretici corrū-
 ptosq̄ veritatis ab ecclesie conuentu
 et societate depulsi sunt. Hec in primo li-
 bro scribens et per oē operis sui corpus
 fraudes heresis in singulis quibusq̄ con-
 uincens. In secūdo quoq̄ volumine de
 eisdē etiā hoc scribit. Quale est aut inqt
 q̄d et p̄phetarū p̄cussores nos vocāt: pro
 eo q̄d insanas eorū non suscepim⁹ fanta-
 sias. Dicunt cū hos esse quos promise-
 rit dñs ad p̄ph̄tā suā se esse missurum pro
 p̄phetas. Respondeāt ergo nobis si a deo
 missi sunt prophete montanus et mulieres
 et quis eorū a iudeis p̄secutionem pas-
 sus est: aut quis ab iniquis occisus est.
 Vel quis eorum pro nomine dñi tant⁹ est
 et ante reges et p̄sides stetit. Aut quis
 in synagoga iudeorū flagellatus est. Vel
 quis lapidatus est. Quinimo et contra-
 rio traditur: q̄ finem vite exemplo iude
 traditoris accepertit. Dicunt enim ip̄o
 demone quo inspirabant id agente: di-
 ueris quiq̄ t̄pibus vitam laqueo finisse.
 Illū vero admirabilem veluti propheticē
 p̄p̄tium p̄mogenitum theodorū nos

mine tradunt quodā t̄pe vsum sibi esse
 velut in celo assumi: et credidisse se sp̄i-
 ritū erroris: quo euectum in excelsum et
 inde deductū ad terrā sine vite exitu p̄f-
 simo terminasse. Sed h̄c ip̄s de monta-
 no vel theodoro ac mulieribus ita gestū
 negant. Tamen a plurimis affirmatur.
 Quod cum inter negantes et confirman-
 tes: nos rei fidei relinquimus in medio.
 Item post aliquanta subiungit etiā h̄c.
 Sed et sancti episcopi probantissimi viri
 qui per idem tempus fuerūt zoticus de
 cumana: et iulianus de apamā: aggressi
 cohobere spiritū qui loquebatur in ma-
 ximilla iusserunt themisonem obturare
 os eius: et excludere vocem falsi erra-
 tici spiritus. Quod et ita factum est. Et
 iterum coarguēs falsam fuisse maximil-
 le prophetiam que bella q̄ plurima im-
 minere predixerat: his vniū verbis. Et
 quomodo non eius mendacium euident-
 ter arguitur. Tredecim namq̄ iam exa-
 cti sunt anni v̄sq̄ ad presentem diem:
 ex quo mortua est ista mulier: et miss⁹
 protus vel priuatum vel publice bellum
 aliquod exortum est. Sed et christianis
 per dei misericordiam par iugis et fir-
 ma perdurat. Sed et in tertio libro de
 h̄s quise iactabant quod multi marty-
 res ex eorum heresi extitissent: hoc dis-
 cit: cum inquit in omnibus que supra di-
 ximus conuicti nihil respondere potue-
 rint: ad martyres confugiunt: dicen-
 tes se multos habere martyres: et hoc
 esse iudicium: quod verus sit apud ip̄-
 sos propheticus spiritus. Quid ergo.
 Quia multi et aliq̄ heretici plurimos
 martyres habent ideo acquiescendum
 est eis: q̄ etiam veritas apud ip̄os sit.
 Nam p̄imi qui dicuntur martioniste
 habent plurimos martyres. Sed que
 esse poterit apud eos martyrij veritas
 vbi chulsi veritas non est. Et post ali-
 quanta iterum subiungit. Deniq̄ ait.
 Sancti martyres qui pro vera fide mar-
 tyrium ducunt: cum de ecclesia pro-
 cedentes ad passionem ducuntur: si
 qui forte inuenti fuerint cum eis de her-
 esi frigum fecernunt ab eis et respiciunt
 eorum societatem nec v̄lo genere cum
 tam martyrij palmam teneant spiritui

Liber quintus

montani et maximille acquiescendum putant. Sicut et nostris temporibus apud apamiam (que est supra meandrum posita) gestum scimus a Cayo et alexandro qui de cumenia martyres extiterunt.

¶ Capitulum. xvij. de melciade et eius scriptis.

¶ Hec eodem au-

tem opere meminit Melciadis scriptoris: tanquam qui et ipse librum aduersum heresim supra dictam conscripserit. Denique et inserit ex eius dictis suo opus hec verba. Neque enim credendum est: inquit in excessu mentis. id est per amentiam prophetari: quod est proprie pseudo prophetarum. ubi enim quis eincos efficitur iusti rectique esse non potest tenax. qui sine dubio initium sumunt ex imperitia: ad finem vero deuoluuntur amentie sicut supra diximus. Hoc autem modo neque in veteri testamento neque in nouo per dei spiritum extitisse prophetam poterunt demonstrare. quia neque agabus neque iudas neque sillas neque quatuor filie philippi neque ammia que in philadelphia ecclesia prophetauit neque quadratus neque alius quisquam ex numero ipsorum hoc modo dignoscitur prophetasse. et post pauca iterum subiungit et dicit. Si enim post quadraginta et annis philadelphiae ueluti autem melchier iste montani successerunt in prophetica gratiam: et sicut confirmabantur usque ad aduentum domini decipit eorum confirmatio. Quartumdecimum defuncta est maximilla. hec ex supra dicti uiri commentariis. Ipse uero de quo indicat melciades etiam alia nobis proprii operis non continenda monumenta reliquit. scripsit namque et aduersus gentes librum et aduersus iudeos alium: et ad principes romani regni apologeticum pro fide nostra scripsit et aduersum catholicos hereticos.

¶ Capitulum. xvij. Apollonius montani heresi declarat eorum et eius prophetas fortiter impugnat.

¶ Edet apollo

mus quidam ecclesiasticus et hylominus scriptor bellum aduersum eos edidit et quo satis vigilanter prophetas ipsorum falsas esse conuincit. et singula in eis uerba coarguit. simul et uitia moreque eorum que uerba. Sed uideamus inquit que est hic nouus magister: et primum nobis doctri nam eius finem dominum suam actus ipsius et opera commendat. hic est qui docuit nuptias solui: et qui ieiuniorum leges precepit imponi. Qui pepuzam et thimum oppida frige hierusalem nominauit. atque in hec omnes congregando discernit. Quia ex actores pecunie statuit. Qui sub nomine oblationum munera artificiosius accipit. Qui salaria prestat predicantibus uerbum suum: ut per hoc inuicem enitius doctrine eius opera prebeant. hec de montano. De mulieribus uero eius post aliquanta ita scribit. Ostendemus autem primo omnes has prophetas ex quo spiritu replere similes uros inuenerit. Quomodo ergo mentiuuntur priscam uirginem fuisse. Et post aliquanta iterum dicit. Non tibi uideretur quod omnia scriptura prohibet prophetam uenera accipere pecunias. Si ergo uideretur prophetam accepisse aurum et argentum et uelut pretiosas quoque est prophetam pure. Et iterum post aliquanta subiungit dicens. Sed et themisius qui apud eos nomine tantum confessionis inflatus est: uere autem confessionis fructibus caret: quam quidem per multam pecuniam uincula deposuit que oportebat utique humiliter se agere hic arrogantia elatus aplice sibi aliquid autoritatis assumens epistolam ad omnes ecclesias scripsit. In qua docere conatur eos quod multo rectius quam ipse credebant. Et cohortatur eos ad nouas prophetarum aduersiones accomodare aurem suam. Blasphemam autem dicit et apostolos eius et sanctam ecclesiam. Sed et de alijs quibusdam qui apud eos ut martyres honorantur ita scribit. Verum ne in pluribus immoremur: dicit te nobis de alexandro qui semetipsum martyrem dicit quem continuam habet hec prophetissa: quem adorat ut deum minus

¶ Aliqua que de heresi montani scripta. sera.

¶ Fo. liij.

me hic per latrocinium aliquid nefarius actibus reus extitit. Non nos dicimus: sed acta hec publicat prinet. Quis ergo eorum cui donat petra. prophetissa ignoscit martyri latrocinia: an martyri ignoscit prophete rapacitatis et auaritie crimina. Cum enim dominus dixerit nolite habere aurum neque pecuniam neque duas tunicas isti in omnibus contraria gerunt: ac qui renes et congregantes ea que dominus etiam habentes iussit abijcere. Probamus namque eos qui apud ipsos uel prophete uel martyres nominantur non solum a diuitibus sed etiam pauperum pupillis ac uidiuis pecunias congregare. Aut si habet confidentiam assint et pro his habeant nobiscum disceptione: ut si conuicti fuerint uel de cetero desinant talibus se implicare commertis. Quod enim ex fructibus uel agnoscere uel etiam probari prophetas. Sicut et dominus dicit quod arbor ex fructibus cognoscitur et propheta uerus probatur ex fructibus.

¶ Ut autem de alexandro certius cognoscatur sciendum est quia iudicatus est apud emiliu frontinu. presule ephesinu. propter nomen christi sed propter quedam latrocinia. Nam a christi nomine apostata extiterat. Sed post hec ut fideles quidam fratres qui per illud tempus apud iudicem aliquandiu poterant pro ipso intercederent. simulauit se propter nomen domini laborare et per hoc dimittitur. Nec tamen in ecclesia patrie sue receptus est ubi latro esse ab omnibus noscebatur. Quod si qui forte minus his que dicimus accomodanda existimat fide: in archiepis publicis apud ephesum gesta seruantur. Que tibi ibi feruari hi optimi prophete qui ei famulantur ignorat. Quorumque unus in his conuincitur sine dubio et prophetarum ignorantia cum ipso pariter redarguitur. Hec et multa alia in eo similia postumus edocere. Aut si confidimus in comminus ueniat excipiat intentiones nostras et exuat se ab his si putant se eorum posse effugere conscientiam. Ite post pauca de ipsis prophetis ista subiungit. Quod si negant se prophete ipsorum munera accepisse statuunt hoc ut si conuicti fuerint prophetas se esse ultra non simulent et mille de seras probamenta. Veruntamen neces-

sarium puto etiam reliquos horum prophetarum fructus probari. Dicitur mihi a uos prophetasse uultus prophetantis candoribus et ruboribus aliquid fucatis: prophetissa subijci tingitur: prophetissa ornamentis uirtutis et ornamentibus delectatur. Deinde propheta ad tabulam et ad tesseras iudit. Propheta pecuniam suam ad uiras dat. Dicit si licet hec facere prophetis. Ego autem uniuersa hec eis probabo. hec et multa alia idem apollonius ad confutandos eos satis probabiliter et constantiter interruit de signis et hoc quod quadraginta annis quo hoc scribebat ageret annus ex quo montanus false huius uaticinationis initium dederat. Refert etiam de quodam zoticus qui apud pepuzam cum prophetare se maximilla simularet repetere ingressus cepit imperare spiritui qui in ipsa loquebatur ita ut eum penitus cohiberet. Sed obstiterunt hi qui eis aduabant. Meminit autem et tharsee cuiusdam martyris qui quasi ex traditione priorum se accepisse asseruerit saluatore preceptis apostoli suis uti ne ante duodecim annis ab hierosolymis discederent. Refert preterea et apud ephesum mortuos a iohanne suscitatos et alia que plurima. Ex quibus omnibus uehementer supra dicta heresis confutatur. hec apollonius.

¶ Capitulum. xvij. aliqua que de heresi montani scripta serapion.

¶ Serapio autem

qui post maximu episcopus apud antiochiam fuit in epistola sua quam ad caricum et ponticum scribit de hac ipsa heresi post aliquanta hoc dicit. ut autem etiam hec sciamus quia que nunc noua prophetia uel potius erecratione noua processit ab omni fraternitate que in uniuersum mundum est respicit et refutat transmissi uobis claudij apollinaris terapolitani Asiae prouincie epistolatas quibus de his plenius instruamini. In hac autem ipsa serapionis epistola subcriptiones etiam quorundam episcoporum et martyrum continentur. Ex quibus unus hoc modo scripsit. Aurelius cyrinus martyr opto uos bene ualere. Alius queque hoc modo Aurelius publicus iulius et de beltho colo

Liber Quintus

nia tratie efs. Vniū bens in celis qz beatus Iohannes qui est in archialo voluit demone pascille efcere sed a dultores eius non permiserunt. Sed a multoz simul episcopoz eadē declarantium subferiptiones supradictis literis inherēbant. Verum de his satis dictum.

¶ Cap. xix. de quibusdā libellis hyrenei quomodo mores et actus polycarpi explicat.

Er idem tempus in urbe roma diuersis nihilominus nouitatibus per nonnullos regula traditōis ecclesiastice verabatur. Pro quibz hyreneus ad diuersos scripta protogauit. Exerat igitur vnus eius libellus qui super scribitur ad blasij de scismate. alius ad florinum de monarchia et qd nō sit deus maloz creator. Hoc est supra dictus vir videatur asserere. Qui tñ postea in errorem deuolutus est Valerini. Scribit autem idēz hyreneus et de ogloade librum in quo significat cōsecutū se esse quosdāz ex successōibz apostolorū cuius libelli subscriptionem satis eleganter affirmat his inferere dignū duxi. Adiuo te inquit qd trascripseris libru hunc per dñm nostru iesum xpm et aduentū ei⁹ in gloria cum veniet iudicare viuos et mortuos vt conteras hec que scribis et emedes diligenter ad exemplaria de qbus trascripseris ad fidem: et vt sacramentū adiurationis hui⁹ scripseris et miseris his que trascripseris. Hec autē vniter ab illo dicta inserere operi nostro necessariū credidi quo per hec diligēte efficiatur omnis qd hec vel legere vel describere dignum duxerit. scias epēplum diligētie a sanctis viris et illustribz traditū. Verū in his qd ad florinū scripseris hyreneum supradictum suo facit polycarpi mentionē. Cum quo se etiā conuersari esset designat per hec vba. Hec inquit dogmata florini qd asseris cōfidenter dico qd non sunt sane sententie hec dogmata nō sunt cōsona ecclesiastice fidei hec dogmata nō illi quidem qui de ecclesia pulsi sunt heretici potuerūt aliqui commentari hec dogmata impietatem docent. Hec dogmata sancti

presbyteri q ante nos fuerunt nunqz protulere illi qd et aplos viderūt qd et tu nosti. Vidi enim te dum adhuc puer essem in asia apud polycarpi tūc quidē preclara agentem dum adhuc esses intra palatū et studētē placere polycarpo. Multo enim magis mihi illi⁹ tps rerū gestarū inhereret memoria qd presentis. Quia hec qd a puero discimus cū sia coalescunt et adherēt ei. Unde etiā locū ipsum tibi possum dicere in quo sedens disputabat beatus polycarpus et incessum illius et vultū ac totius vite modum et ipsius quoqz corpus habitū. Sed et disputationes quas habebat ad pplmz cōuersationem que fuerat ei cū iohanne quō narrare solitus erat vel ceteroz qui ipsum dñm viderāt: et quō recordabatur oia ac recēdebat verba que dicta a dño ab illis audierat et de virtutibus eius ac doctrina. Et tñ omnia hec cū scripturis consona proferebat. Que tūc ego pro minima dei quam mihi donare dignatus est attentatus et studiosus audiens describere non in chartis: sed in corde meo: queqz per gratiā dei fideliter custodio et mecum ipse sine intermissione ne quodāmodo ruminō. Deum ergo testor et in cōspectu ipsius tibi affirmo: qd si qd tale audisset beatus et aplicus vir polycarpus exclamasset statim: et aures suas obturasset ac sicut mortis erat ei dixisset. Deus bone in qua me tpa referas si hec audia. Nonne etiā ipsum continuo locū fugisset in quo sedens vel stans huiusmodi verba audisset. Sed ex epistolis ei⁹ quas scripsit vel ad vicinas ecclesias vel ab aliquos ex fratribz commoens et cōfirmans eos et cohortans ad fidem potest sentia eius euidenter agnosci. Hec hyreneus.

¶ Cap. xx. de apollonio martyre.

Vtrum ea tempore

pestate Commodi romani regni apicē gubernante papa ecclesijs per omnē terrā promulgat: et sermo dñi ex omni genere hominū ad agnitionē et pietatē dei summū atqz segregabat. Venitqz et in urbe roma multos ex illis illustribz p̄diuitibz viris cū liberis et cōiugibus ac p̄pinqs atqz

De obseruatione diei pasche. Fo. lliij.

omni pariter familia sociavit ad fidem. Sed hoc nō equis oculis ille antiqu⁹ humane salutis hostis asperit. Cōtinuo deniqz aggreditur varijs nostris machinis impugnare. Prmo in urbe roma apollo nū quēdā virū in fide nostra et in oibus philosophie eruditōibz illustrē ad iudiciū pertrahit a accusatore et suscitato quodā infelicissimo et desperante salutis homine. Quisqz qm lex que oblatos puniri iusserat christianos in delatorum prius animaduertendum censebat a perhenio iudice vt eius crura cōminuerentur sniam prius excepit. Tum deinde exoratur beatus apollonius marty: vt defensionem pro fide sua quā audiente senatu atqz omni populo luculenter et splēdidē habuerat ederet scriptam. Et post hec qm senatus consultum capite plerumqz et ita nāqz a prioribus lex iniquissime promulgata censebat.

¶ Cap. xxi. qui sub cōmodo insignes episcopi dabant.

Bitur sub eius

de cōmodo principatu Eleutherio in urbe roma tredecim annis sacerdotio functo cū amīs sacerdotio functo Victor succedit. Et a Juliano apud Eleutheriā post decē annos defunctos demetri⁹ substituit. Apud antiochia qz octauus ab aplos ep̄s substituit Serapion: de quo in superioribz memoraui. Tūc apud cesareā Palestine theophil⁹ et Marcellinus in hierosolymis ecclesias procurabāt apud cōinthum vero bacil⁹ et apud ephesum polycrates nobiles in epis habebantur. Sed et multi in alijs locis referantur per idē tps egregij sacerdotēs. Nos tñ eoz facimus mentionē quoz fidē et scientiā ex pp̄ij operis inditijs possumus habere compertam.

¶ Cap. xxij. de questione super obseruatione diei pasche.

Quibus ea tēpe

state ecclesijs p̄dicētibz in p̄uincijs Asiae questio nō minima exorūt velut ex antiqua eoz obseruatione de-

omni gēti pascha obseruādū. Quā scz ius deis agn⁹ p̄cipit immolari velut necessario cōfirmātes quocumqz die septimane qrtadecima luna venisset solui debere ieiuniū cū talis consuetudo in nullis partibus alijs vnqz obseruata fuisset ecclesijs. Ob quā cām piētus epoz et cōcilia p̄ singulas quosqz p̄uincias puocant. progatilisqz ad se inuicē ep̄s de singulis q̄busqz locis vnum oēs ecclesiasticum dogma cōfirmant ne liceat aliqui nisi in die dñi ca in qua dñs resurrexit a mortuis dñi cū pasche celebrare mysteriū et in hac sola soluendū esse paschale ieiuniū. Et tñ deniqz vsqz in hodiernis cōcilijs apud cesareā Palestine habitu decretum in quo prima est Theophil⁹ ipsi⁹ cesaree ep̄s et Marcellus hierosolymoz sacerdos h̄s et in vrbis Rome psilio sile alius decretū cui p̄suisse Victor ep̄s indicat. Et pōti p̄ uincie palmas gallois qz sacerdotibus cōuenus extat hyrenei presule scribens. Iohanne vero Bachilio corinthioz eccleie ep̄m: qui omnes diuersis locis vnā canē demqz iudicij sui sniam protulere.

¶ Capitulum. xxij. de eodem.

Sed episcopi re

gionis asiaticū seruādum magis a veteribus sibi traditaz consuetudinē cōfirmabāt. In quibus polycrates qd in eis primatum agere videbatur ad victorē episcopum romane ecclesie scribens morem traditionis antique ad se vsqz delatū per hec verba designat. Nos ergo inquit intemeratū pasche cōmū die neqz addentes neqz auferentes aliquid. Et est magna qdā luminaria apud asia dot muerūt summi et electi viri qd dño suscitabit in aduentu suo cōueniente celis i glia et reqret oēs sc̄os suos. In qbus est philipp⁹ euāgelista qd dormiuit apud hyera polim: et due filie ei⁹ h̄gias femerūt. Et alia ei⁹ filia sp̄sctō repleta qd apud ephesum dormiuit. Necnō et iohānes qd sit pra pecc⁹ dñi recubuit qd fuit summus sacerdos et p̄sificale per alio gessit marty et doctor eccleie. qd et ipse apud ephesuz dormiuit polycarp⁹ qd apud smyrnā et ep̄s et marty. Silr et transeas ep̄s apud eu-

meniam sed apud synonā martyrio cōsumatus. Quid autem dicam etiam sagarem nihilominus sacerdotē et mar- tyrem: qui apud laoditiā quiescit in pace. Sed et Papatium et Dacharium. Et melitonenm ppter regnum dei et eunuchū et spiritus sancto repletū qui iacet in ciuitate Sardeniā: expectans aduentum de celi dñi vt resurgat a mortuis. Ipsi ergo omnes diem pasche in quarta decima die mensis obseruauerunt secū- dum euangelium nihil omnino extrinsecus agētes: sed et fidei regulam per oia conseruantes. Sed et ego omnium vestry minimus pollicatus sum traditionē pa- trum meorum obseruo eorum duntaxat quos et ab initio secutus sum. Septem- nāq; ex parentibus meis per ordinē fue- runt episcopi ego octauus. Qui omnes ita obseruauerunt hunc diem. vt conue- niret cum illo quo fermentū iudeorū po- pulum auferet. Unde fratres carissimi se- paginta quinq; annos etatis gerehs in nomine domini multoz quoz orbis ter- re eforum notitiā plenissime habens et sanctis scripturis intendens: nō pertur- babor ex his que ad terrore pferunt et maiores mei dixerūt obreperare oportet deo magis q̄ hominibz. Et post pau- ca de his qui secum aderant episcopoz ita subiungit. Poterant autem etiā pre- sentium episcopozum facere mentionem quos ipsi petitis vt euocarem sicut et fe- ci. Quorum nomina si scribā nimis mul- tudo est. Qui omnes scientes paruita- tem meam consensu suo que scribimus confirmant. certi q̄ non inaniter canos et tulimus: sed in disciplina Christi sem- per cōuersati sumus. Sed adhuc victor romane ecclesie episcopus pertinacius agens passim totius asie ac vicinarum prouinciarū ecclesias ac cōmunionis co- cietate abscondere nititur tanq̄ in here- sim declinātes et lras mittit quibus oēs simul absq; discretionē ab ecclesiasticis federe segregaret. Sed hoc non oibus placeat episcopis qui potius et ecōtra- rio scribentes ei iubeant vt magis gra- pacis sunt ageret: et concordie atq; vna- nimitati studeret. Deniq; etiā extat ipo- 18 litere q̄bus asperi oburgāt victorē

velut inutiliter ecclesie cōmodis consulē- tem. Nā et hyrene? cū ceteris q̄b; perat galliaz ep̄is scribēs cōfirmat quidem vt in dñica die resurrectionis dñi mysteria celebret. Victorem tamē arguit q̄ nō recte fecerit abscondere a corpore vnitatis tot et tantas ecclesias dei que morem an- tiquitus sibi traditum custodierunt. Sed et de multis alijs cōmonet p hec verba. Nō solum inquit de die pasche agitur cōtrouersia sed et de ipsa specie te- iuniorum. Quidam enim putāt vna tm die obseruari debere ieiunium alij dua- bus alij vero pluribus. Nonnulli etiam quadraginta ita vt horas diurnas nos- curnasq; computantes diem statuunt. Que varietas obseruantie non nūc puz- mum neq; nostris temporibus cepit sed multo ante nos ex illis: vt opinor qui nō simpliciter quod ab initio traditum est tenentes in aliu morem vel per negligē- tiam vel per imperitiam postmodū deci- dere. Et tamen nihilominus omnes ista etiā cū in obseruantia variaret inter se- metiplos et nobiscum pacifici fuerūt sem- per et sunt nec dissonantia ieiunij fidei cō- sonantiam rupit. Post hec inserit etiam historiam quandam que pro sui oportu- nitate nec a nobis debet omitti. Deniq; ait. Et illi omnes ante soferam s̄b̄terri qui ecclesie tu cui nunc pces sacerdotū tenuerunt (Anicetum dico et piūm h̄gi- numq; et thelephozum et sextum) Neq; ipsi ita tenuerunt neq; hi qui cum ipsis erant. Et tamen cū ipsi ita non obserua- rent pacem semper habuerūt cum illis ecclesijs que hunc obseruantie morem tenebant. Cum vtiq; et ipse contrarium videretur q̄ non etiā ceteri similiter ob- seruauerant. nūq; tamē ob hoc repulsi sunt aliqui ab ecclesie societate aut ve- niētes ab illis partibus nō sūt suscepti. Imo poti⁹ et omnes presbyteri qui fue- runt ante te oibus semp q̄ non ita obser- uabant presbyteris ecclesiasticis eucharis- tia solēnter transmittēbāt. Itūs autēz Policarpus cū ad urbē Romam venisset sub aniceto cuiq; de alijs nōnullis parū qd habuissent inter se statim th̄ coissent in pace de hac questione ita egerunt vt nō vnusquisq; sententiā suaz obstinans

contentione defenderet. Neq; enim aut anicetus Policarpo suadere poterat vt nō obseruaret ea q̄ nouerat ioannē disci- pulum dñi vel ceteros aplos cū q̄b; sem- per fuerat obseruasse. Neq; rursum Po- licarp⁹ anicetū p̄suasit ea deserere q̄ ille dicebat a se maiori more seruari. Cūq; hec ita inter se habuissent cōmunicarūt sibi inuicē ita vt cederet Anicet⁹ Policar- po etiā sacerdotali ministerio (honoris dātazat cōtēplatione) p̄fungi. Et ita ab inuicem plena fide pace integra et firma charitate discedūt: vt oēs eccleie siue q̄ ita de pascha siue q̄ non ita obseruarent in- ter se th̄ concordiaz custodierūt. Hec hy- reneus agēs nominis sui opus pacem vtz de ecclesijs concilians scribit. Et non so- lum victori sed et diuersis ecclesiarum do- ctoribus similiter per epistolas asserit q̄ nulla pro hac questione in ecclesijs dei dissensio debeat obtinēri.

Cap. xlii. de eodem.

Aud palestiniā quoz comenientes in vnus sacerdotis dei Mar- cist⁹ hierosolymoz et theo- phylus de q̄b; iā supra di- ximus. sed et cū ipsis cassius r̄yū? et clar⁹ de ptolomaidē ceteri p̄multi pariter cō- gregati. eūde hac q̄nē agerēt qd est ap̄d ipsos aptica traditio cōtineret circa finē decreti qd in cōcilio eoz statutus est. Hoc modo indicāt. Epistole autē nostre exem- plaria p oēs ecclesias trāsmissant vti ne rei efficiamur animarū que diuersis er- roribz immergunt. Designamus igit vo- bis: qd et apud alexandriam eadem qua et ipsoz nobis litere deseruntur et ipsi no- stra scripta suscipiūt: vt pariter et conso- nante die pasche celebrentur. Hactenus de supradicta questione ex his que in ve- terum scriptis haberi reperimus.

Capitulum. xlv. de nonnullis alijs hyrenei libellis.

Etat autem ad hunc hyrenei preter illos quos supra enumerauimus libellos etiam aliud volumē

egregium aduersum gētes q̄ de discipuli na attribulauit ad marcianum quēdam scribēs. Sed et dialogi de diuersis in qui- bus testimonia de eplā ad hebreos poni plurima et de sapientiā que dicit salomonis. Hec sunt que ad nostrā notitiā etiam de hyrenei opusculis peruenerunt.

Cap. xlvj. commodo qui statim im- peratores successerunt.

Commodus autem tredecim annis im- perio gubernato p̄tinaci post se regnū reliquit. Quo- ter solis mensibus retento idem pertinax diem obiit et seuerus post hunc suscepit principatum. Cuius tem- poribus plurimi ecclesiastici viri nobiles et filo illustres exierunt sicut ex eorum monumentis agnosimus.

Cap. xlvij. de heresi artemonis.

Aquib⁹ est he- ractitus qui in apostolorū commentatus est. A Ceter maximus qui de famosissima omnū he- reticorum disseruit questione qua semp inquiri vñ sint mala vel vñ malitia: et materia facta sit et nō infecta. Sed et can- didus qui examoron: id est de principio genesis scripsit Ap̄pius quoz de hisdē similiter cōmentatur. Sextus etiam qui de resurrectione disseruit et de ceteris nonnullis. Arabiani quoz et alij inuis- meri quos longū est vel enumerare vel etiam pro aliquo illustri vnum quemq; ditorum suozum inditro designare. Pla- rimi tamen ipsorum exortans temporē- bus suis hereticorum perfidias confutā- tes fidem rectam et apostolicam monimē- tis suorum voluminum mandauerūt: vt artemonis illius hereses auctoris quā postmodū paulus famosatenus nostris iam pene temporibus instaurare conas- tus est: de qua dignum est que vel quas- lis sit historia comprehendere.

Hec heresis purū hominem id est absq; deo fuisse saluatore cōfirmat. Idēz antiquitus ab ipsis etiam aplis traditū esse mentit. Aduersum quos vnus ex his

quos supra memorauim⁹ ecclesiasticis scriptoribus ita respondit. Alunt (inquit) alij ipsos etiam aplos ita vel suscepisse vel ceperis tradidisse sicut nunc ipsi asserunt. Et hac veritate p̄dicationis esse seruatum vsq; ad victoris tempora. Et quod successores eorum scribentes aduersum gentiles vel aduersum hereticos: id est iustinus et melitades et tiananus et demes et alij copulurim⁹ deitate xpi apertissime disserunt. Hyrini vero et melitonis ceterorū qui per idem tps fuerunt volumina quis ignorat. Quibus et dñm hoicem simul predicat xpm. Sed et psalmi vel cantica q̄ a fratribus fidelibus ex initio scripta sunt verba dei esse xpm et deum tota hymnorum suorum laude concelebrat. Quo ergo tot seculis fide predicatam nūc isti asserunt q̄ a victoris tēporibus exordij sumpsit. Quo aut victori calumniam faciunt q̄ scient victorem theodotum cotariarum qui p̄nceps et pater extiterat impietatis ipsoꝝ: de communione ecclesie repulisse: qui primus rome ausus est dicere purū hoicem fuisse xpm. Si em̄ victor (dicit) ita credebat quod eſſe barde ecclesia theodotum blasphemie istius inuentorem. Sed de victore hec commemorasse sufficiat. Cui decem annis episcopus functo zepherinus sacerdotij successore extitit. nono p̄ncipat⁹ seueri anno de quibet spherino es dē scriptura q̄ in scripturis vsq; sumus tali quedā refert. Cap. 28. De natali p̄mū xpiane fidei in nobili p̄fessore deide heretico demon ab angelis burit castigato pulchra historia.

Uitur commo
nebo vos fratres de his que gesta sunt apud nos q̄ si forte in sodomis accidissent etiam illos em̄dare et corrigere potuissent. Cōfessor erat q̄dam apud nos Natalis nomine nostra adhuc cōfessio memora hic decepit aliquādo ab asclepiodota quodam et Theodoto collectarijs (qui ambo discipuli erant theodoti cotarij illi qui primus pro hac stultia assercione ab ecclesie societate repulsi sunt). Victore tūc vobis rome episcopo acqueuit vt accessit ab eis salario episcopus illius here-

sis nominaret certa pactione id est centū quinquaginta denarijs mēstrue p̄stationis. Quicq; natalis cum se in hoc becep̄tus locasset frequenter ammonebatur in somnijs a dño. quia misericors deus et dñs noster iesus xps miserat martirem suum qui sibi in multis passionibus extiterat de ecclia p̄dere. Sed cū negligēter susceperet et vñsides p̄mar⁹ amore et turpis lucri deuictus illecebra ad vñsides lectis angelis p̄ totā noctē verberat⁹ p̄ nimis grauib⁹ exercit⁹ mane cōsurges cilio se induit et cinere se conspergit ac multis lachrymis erroꝝ sui deflens an pedes se zepherini xpi p̄ternit et vestigijs oim non tñm modo clericoꝝ: sed etiaz laicoꝝ multa cū lamentatione puolutus in lachrymarum miseraciones oim puocauit ecclesiam vt indulgentiā sibi a xpo cōtinuis et iugibus p̄ ipso precib⁹ implorarent: ostendentes simul cōspectu domini fluores corporis et cicatrices quas p̄notioe ipsius cōfessione susceperat. Et vir aliquando in communionem ecclesiasticā corporis reuocatus est.

D Sed et post aliquanta idē scriptor adiungit hec etiā. Scripturas autē vñsidas absq; vlla timoris dei reuerētia corruperunt. Antiq; ho fidei regulā p̄terne et impie respuit ignorātes xpm. Quem idcirco non inuenerūt qz nō recte q̄serūt et intantum saltitē impietatisq; plap̄si sunt vt si quis sermone de scripturis proposuerit illi econtrario p̄ponant vtrum hic sermo de quo agitur cōmunit⁹ aut separatum genus syllogismi faciat et derelinquētes sanctas dei scripturas geometris tractat⁹ tang⁹ q̄ vere de terra sint de terra loquūt. Et idē q̄ de sursum est et de celis venit ignorant. Deniq; euclides apud eos vel maxie in geometrie disciplinis viget. Sz et aristoteles et theofrastus ab his admiratione habentur. Galienus vero a nonnullis eoz a doctoraturā etiā. Quorū artib⁹ et doctrinis hereticos sine pietate nūc asserere et deceptioib⁹ hoim ignoratū deū simplicitate viuina rā scripturā sinceritate fidei subuētijs hoc faciūt qz nec vicini effecti sūt dei. propterea et diuinas scripturas absq; villo timore p̄tererat et corūpētes eas em̄da-

re se dicit. Verū ne qui me putent falsa aduersum eos p̄ferre palā est oibus nocere: si quis vult exēplaria eoz accipere et cū alijs nihilomin⁹ eoz exēplaris conferre inueniet etiā inter se ipsa multum distonare: quia vnusquisq; vt sibi videtur emendat. Deniq; asclepiodoti non conueniunt omnino cū theodotis. Tum deinde etiaz discipulis ipsoꝝ si qui forte transcripserunt qd eis visum est vel ad dēre licuit vel offarre et omnib⁹ p̄ferūt habere se emendata magis autē in quanta exēplaria. Rursum hermesii exēplaria non consonant cum apollonidis. Sed ne ipsa quidē sibipsis cōcordant si puota cum posterioribus conferas. Sēper enim emendant: quibus semper displicet quod emēdant: et noua que q̄ perquirunt cum eis que in vsu sunt videbuntur aduersa. Quid autē temeritatis h̄ beatistud admissum neq; ipsos arbitror ignorare. Aut enim non credunt diuino spū scripturas esse cōscriptas et sunt infideles aut semetipsos arbitrantur sapientiores esse spiritus sancto. Et quid aliud indicat per hoc nisi q̄ a demone agunt. Neq; enim negare possunt factū suum quando quidem etiam manus eorum in ipis exēplarijs teneantur et nouerint ipsi quod a magistris suis et doctoribus scripturas fm istud corrupte gen⁹ etiā explanatiōis susceperint intellectū. Quidam autem ex ipis corūpere iam scripturas dignati sunt: sed penitus abnegare legem scz et prophetas: et obtentu impie huius asseritiōis in vltimū perditionis gurgitē deuoluti sunt. De quibus hec sufficiant historijs esse mandata.

Explicit liber quintus.
Incipit liber sextus.
Capitulū p̄mū de martyrio leonidis patris origenis deq; ipso origene et eius p̄claris gestis.

Cū seuer⁹
quos p̄secutiōes agitaret ecclesijs p̄dara multis. Xpi p̄ pietate certamina martyrij gerebantur p̄cipue tñ a pud Alexandriā quo

ex oi egypto ac Thebaide: velut i quodā dā stadiū pietatis athlete deducebant. **A** Qui p̄ suppliciorū mortifq; patientia: conſequebatur a deo immortalitatis coronas. In quibus et leonides origenes pater pro martyrio xpi capite plenus: nēre adhuc etatis supradicti puerū dereliquit. Quis qualibus anime ex eo erga diuine legis studia vigerit: non erit importunū paucis exponere. Precipue qz et apud quamplurimos opinio de eo celeberrima peruenigata est. Et si quidē velit q̄ omnē vitā viri huius literarum tradere monimētis: certum est quia tāta sunt de eo ac talia: que proprium de eo et opus req̄rat et otū. Nos tñ in p̄ti quāta possumus breuitate inferemus huic operi etiā que ad ipm spectant pauca de multis. Que vel ipsius ephes ad nos vsq; seruat: velex alioꝝ historijs indicata cognouimus. Cuius gesta si res pateret etiam ex ipis cunabulis digna mihi videtur posteritatis memoria.

Decimū nāq; imperij agebat seuerus annū. Alexandria vero per idē tps otas egypto p̄sdebatur letus: ep̄atus in ea post iulianum demerius susceperat. Cui supta modum accenso persecutionis incendio: multis ea tempestate martyrij coronatis: in tantum ardorem capelcendi martyrij puerulus tunc adhuc origenes exarserat: vt sponte se periculis ingereret: et alijs in certamine postis p̄cepere in medios rueret: ita vt insectari ipsam mortē et rapere velle videret. Quis et ad ipsi orb⁹ modis potuisset: nisi qd dispensatione dñi ad vtilitatē multozum putatur pro totius ecclesie edificatione seruatus per sollicitudinē matris que gloriose mortis eius desideria impediuit. Que cū primo maternis obsecrationibus supplicaret vt sibi cōsuleret vt parceret matri: et ille ex his precibus inflammator ad amorem martyrij redderetur: maxime ex eo q̄ patrem iam teneri cognouisset in vinculis: et ipse p̄per soc⁹ effici vinculoꝝ ei⁹ ac martyrij festinaret arte quadā m̄ni affect⁹ inhibet. Et tñ cū mature eū velle et ante lucanū p̄p̄e ad agoniam certamina p̄sensisset: nocte cubiculū filij dormitiōis ingressa: oia ei⁹ inducēta qd

Liber sextus

procedi ad public poterat furata sub-
traheret: vt p hec domi residere necessita-
te cogeret. Ille maternis impeditus do-
lis c nihil aliud agere posset nec tamen
mens quiescere pateret: audet aliquid
sup etate. Ep[iscopu]m scribit ad patr[em] se q[ui]d
maternis artib[us] detineri: sed illum tene-
re debere quod cepit. Et addit eti hec.
Vide pater ne propter nos aliud aliq[ui]d
velis. Hec sunt p[ri]ma puerilia Origenis
rudimenta. Hic ludus eius infantie: hec
a tenero religiis 7 pietatis inditia. Ta-
lis in eo erga deum coaluit affectus.

Capitulum lectio[n]e[m] se cepit diuinoꝝ
voluminū mcipere: 7 in eruditionibus
fidei diuine semetip[su]s haud segniter ex-
ercere. Quidam iam 7 apparatus in his
libris cepit: q[ui] ei sensim iter seculares
libros q[ui]bus i p[ri]ma etate erudiebatur:
eti n[on] fatu[m] scripturaru[m] n[on]nulla interi le-
genda subijciebat. T deinde paulatim
etiā p[er]ferre hec scholarib[us] studijs p[ro]mone-
bat. Jam inde eti lectiones exigere per
dies singulos 7 memorie c[om]m[un]icare: pue-
r n[on] inuitu[m] imo pot[er]at erga hec disc[er]na
p[ro]mptius cogebat. Quippe q[ui] legens
hec: non solo simplici intellectu videret
esse c[on]t[ra]t[um]: sed negotia patri descriptur-
re sensib[us] ac questionib[us] c[om]moueret. In-
quirens ab eo quid sibi videretur: q[ui] per
spiritu[m] sanctu[m] scriptura dicit inspirata:
vel quid diuini c[on]silijs regat simplicitas
ista verborum. At ille simulabat quide[m]
incredibiliter exultabat: oipotenti deo
donauerit patrem. Deniq[ue] frequ[en]ter di-
citur dormienti puero religiosus: 7 solli-
citus superueniens pater operimentum
pectoris detraxisse: 7 velut dei spiritu in-
tus incluso: pectus eius tanq[ua]m templum
quoddam veneratis: 7 demulcens oscu-
lis abscississe: beatu[m] semetip[su]m a deo esse
ecum p[ro] tante plus felicitate gratulatus.
Hec et multa his similia in puerilitate
origenis extrinsece memorantur. Ut vero
pater eius martyro consummatus est:
puer ipse e[st] in matre vidua: 7 sex alijs par-
tulis fratrib[us] septimidecim[us] agens eta-
tis annu[m] in summa facultatum penuria

derelictus est. Quidam c[on]fessus pater
n[on] qui vel maximus fuerat fisco per pe-
scriptionem sociatus est. Nec tamen ei
desunt omnipotentis dei prouidentia. Ob
insigne namq[ue] vel literarum vel religi-
onis studium a quad nobili 7 locupletis-
sima femina perfamiliariter foueri ces-
pit. Que tamen Paulum qu[er]dam antio-
chie ortum: antique hereseos famosiss-
imum sectatorem adoptiuum domui sue
illo in tempore habebat. In quo adolese-
ntulus, Origenes cum necessitatem habe-
ret apud predictam feminam vna dege-
re: documentum tam inde a puero fidelis-
sime 7 catholice sue mentis ostendit. N[on]
cum ad supra dictum viru[m] velut ad ma-
gis[tru]m 7 summi nominis doctorem per
dies singulos immense multitudinis con-
uenirent n[on] solum hereticorum verum e-
et nostris multorum pro eo q[ui] eruditio[n]is
ei summa ab oibus crederet: nullo tam[en]
pacto vel pro honoris gratia: vel etiam
pro necessitate c[on]iunctionis flecti potuit
origenes: vt cum eo saltim in oratione co-
sisteret. Vnde ei a p[ri]ma etate ecclesiasti-
ce reguli obseruantia: honorabilis fuit:
et hereticorum societate execrabilis. Sic-
cut ipse in quodam loco operis sui ait
quia hereticorum execranda doctrina
est: nec tamen decet ei erga communes
litteras studium: in quibus pater e[st] eru-
diendum tradiderat: sed exercitabatur
et in his multo attentius: etiam post co-
summationem patris. In arte n[on] gra-
matica ita fuerat instructus: vt 7 ad do-
cendum plene sufficeret: 7 ex hoc ei qua
ad necessitatem transigende domus vi-
debatur necessaria pararentur.

Capitulum ad huc de origene.

Merum cum pre

ceset auditoris 7 grammatic
doceret sicut ipse in quibusd
scriptis suis refert 7 c[on] eccle-
sie apud Alexandriam magisterij dece-
set officiu[m]: c[on]q[ue] omnes deturbati p[er]secuto-
r[um] minis 7 ferocitatibus aufugissent alii
quti gentium c[on]ueniebant ad orige-
nem: t[un]c adhuc grammatice doce[re] audie-
re ab eo verbu[m] de nostra fide ac religi-
one cupientes. Quos ille non solum ad fidem

De origene here.

de perfidia conuertebat: verum etiam
perfecte vite institutionibus informa-
bat. Quorum primus extitit Plutarch[us]
qui per ipsum conuersus ad fidem nos-
tram non solum perfecte vite instituta
seruauit: verum etiam que est summa
beatitudinis: martyrijs consecr[atus] est pal-
mam. Secundus cum hoc fuit eracles 7
natura plutarchi frater 7 meritis. Qui
cum ab eo non solum in fide nostra atq[ue]
scientia: sed et vite purioris institutioni-
bus ad perfectum fuisset instructus. Ale-
xandrine ecclesie preesset post demeritu[m]
subrogatus est. S[ed] ea tempestate qua
aquila. Alexandrine atq[ue] egypto presi-
dente persecutionem rabies incresebat
octauumdecimum Origenes agebat era-
tis annu[m]: quo in tempore per famosiss-
im[us] apud omnes vel incredulos vel infide-
les domi forisq[ue] nomen eius effectum est.
Precipue per id q[ui] sanctos o[mn]es in confes-
sionis vinculis positos non solum sermo-
ne et cohortatione perfecte spiritualis
doctrine ad martyriu[m] roborabat: ve-
rum etiam multos suis officijs ac mini-
sterijs et vinculoꝝ penis: et squalore
carceris subleuabat. Sepe deniq[ue] etiam
ante tribunalia iudicium: 7 in ipsis coru[m]
cruciatib[us] aderat aduersum p[ro]phanas
interrogationes iudicium: affectu eis ac
mente c[on]pariens vultus 7 nutu[m] si dici
potest velut firmiores eis r[ati]ones subij-
cere gesties. Sed 7 c[um] sniam suscepissent
eadem fiducia v[er]ba: oibus se periculis
inferens: nec trepidans persecutorib[us] in-
tuentibus: extremis q[ui] oculis martyres
salutare: ita vt nonnunq[ue] pro his etiam
impetus in e[st] gentium fieret. Sed diui-
na dextera c[um] admiratione o[mn]i p[er]fectus
evadebat. Verum nec enumerari facile:
nec referre pot[er]at quoties 7 q[ua]nto crebro imo
p[er] singulos pene dies: de qu[est]is eum et
qualibus periculis: dum erga p[re]dica-
tionem verbi dei impiger 7 prompt[us] est
eadem illa diuina dextera conseruauit
quoties in insidijs positos q[ui] eum clam
interimeret effugit. Et int[er]n[us] aduersus se
d[omi]n[us] in op[er]e dei promptus est infideliu[m] coc[er]it
tantu[m] insaniam: vt turme militum dispo-
sitis domo in qua commanere videbatur
obfuderint: nec sn eum capere aut tenere

potuerint: diuina protectio[n]e seruatum.
Tanta rabies contra eum m[en]tes hoim[um]
incesserat: p[ro] hoc e[st] q[ui] plurimos p[er] eum
videbant ad fidem n[ost]ram ab incredula-
tate conuerri. Et int[er]n[us] quotidie aduer-
sus e[st] persecutio[n]e[m] cumulatam: vt tota
v[er]ba maxima alexandria e[st] tegere non
posset: sed de domo ad domu[m] transiret:
et sn vndiq[ue] fugaretur: cum viderent p[er]
loca singula multitudines plurimas p[er]
eum ad fidem dei sociari. Obtinebat aut[em]
hoc q[ui] non solum in verbo erat ei perfec-
ta doctrina: veru[m] etiam in opere c[on]sum-
mate discipline p[re]bebat exempla. Et di-
cebatur sicut aiunt de eo: q[ui] hic est qui
quale h[ab]et verbum talem habet vitam: et
qualem h[ab]et vitam tale habet verbu[m]. Quid
que docet agit: 7 que agit hec docet.
Manifeste aut[em] et euidenter aderat ei
diuina gratia: per quam innumeros ad
imitationem sui in fide[m] dei pronocabat.
Unde et videns demetrius episcopus q[ui]
ad ipsum precipue doctrine gratia 7 p[re]di-
cationis verbi dei: multitudines pluri-
me conuolare: et calezizandi ei: id est
docendi magisterium in ecclesia tribuit.
Quod primus post apostolos apud alex-
andriam panthenos. Secundus p[er] or-
dinem. Clemens tertius administravit
Origenes ipsius discipulus dementis:
qui demens in opere Stromate vbi
etiam tempora quibus libros describe-
bat: p[ro]emius designauit: ad fines impe-
rii commodi pertendit. Unde certum est
q[ui] seueri t[em]p[or]e hec ipsa que nunc habem[us]
in manibus continebat. Qua tempesta-
te etiam iudas quidam alius scriptor
de septimanis que in Daniele referuntur
differuit. Qui et ipse decimum Se-
ueri imperatoris annum regni comes
morat. Is etiam diuulgataz antichristi-
am presentiam iamq[ue] existimans immi-
nere ex persecutionum nimietate: multo-
ru[m] ex nostris fidelium alios perturbauit.
Igitur origenes inuocato sibi a deme-
trio episcopo magisterij officio: gramma-
ticam scholam negligere cepit: magis se
verbo dei conferens. Utitur sane etiam
consilio non puerili. Bibliothecam gen-
tilium librorum tradidit cuidam fide-
li amico pactus cum eo quatuor sibi obo-

Ziber sextus

los ex eius pretio per dies singulos in-
ferret: quo scilicet ne grauis esset cuius in-
sistentanda victus necessitate: nec con-
gregatam pecuniam domi referuare vi-
deretur. Zgitur in talibus institutus: plu-
rimum temporis erigens: vita: moribus
exercitijs per oia xpianis philosophijs
habebatur. Cum et pro iuuenibus cu-
piditatibus repumendis: et pro sapientie
profectibus capefendis die noctuq;
artioribus se abfinitie constringeret
frenis: et indefinenter diuinorum librorum
meditationibus inhereret. In abfinitie
plurima: in ieiunijs indefinenteribus:
in vigilijs pene inq;bus: ita vt si quan-
do parum aliquid fomni necessitas na-
tur alio exigeret: hanc ille non supra sta-
tum quo otio nullo ytebatur: sed supra
nudi solt dependeret superficte. An oia
vero precepta euangelica et voces salua-
toris summo amore et studio: implendas
esse censibat: quibus precipitur duas
tunicas non habendum: neq; calciamen-
tis vtendum: neq; de crastino cogitan-
dum. Que ille et singula summa cum di-
ligentia et fide cōtendebat explere. Et su-
pra vires atq; eratem suā scdm apostoli
monita in frigore et nuditate agones pa-
tiente desudabat. Ita cunctis audito-
ribus suis renuntiandi otibus que possi-
debāt: et beate paupertatis prebebat exē-
pla. Erat igitur per hec carus omnib; et
acceptus. In hoc vno nonnullos offen-
dens: q; cupientes de facultatibus pro-
prijis aliquid sibi saltem victus gratia mi-
nistrare: pro districta continentie disci-
plina resistebat. Cum vtriq; pro labore
quo in verbo dei desudabat non solum
duplici fm apostolum: sed et multiplici
honore dignus ab otibus dueretur. Sed
ille honorem sibi summus in continentia
deputabat. Veniq; et per multos annos
traditur absq; omni calciamento nudis
incessisse vestigijs. Vni quoq; vltim
ceterorumq; simultum: nisi ea sola que vi-
te necessitas depofcebat: nullum penur
habuit: vsq; quo in cōmodo stomachi mo-
tam pene piculo cogere. Talib; igit vi-
te atq; instituti sui exemplis informans
eos q; a gētili vita et stulta philosophia
ad verā xpi philosophiam sapientiamq;

conuerterat: non solum in intimis anime
archanis fidem habere docuit per hoc
q; geri ab eo videbant q; docebantur: per ea
rumenā ad martyrij eos amorem: per ea
q;bus quotidiano robo: abatur exercitio
prouocabat. Ex quibus et multu compres-
hensi in persecutione palinam martyrij
consecuti sunt.

Capitulu. iij. q. et schola origenis mul-
ti martyres prodierunt.

In his primus
erat Plutarchus de quo su-
perius memorauimus. Cui
cum vidisset populus ad mor-
tatu duci: et assistere ei origenem: qui hoc
statu suo ad magnanimitate a iosis et
gereret velut mortis ei; autore discerpere
eum pene et interficere vulgus irruerat
nisi ex tunc ope diuine puidencie et furē-
tium manibus fuisset ereptus. post plus
tarchi martyrium secundus ex origenis
discipulis martyri efficit Serenus. Ter-
tius ex eius nihilominus auditoribus
Eracles martyrio coronatur. Quartus
heros neofitus. Nam superior serenus
adhuc cathecumini; conuincumatus est.
Quintus eiusdem schole martyri efficitur
shus noie Seren. Qui post multa sup-
plicia p xpo etiam capite plexus tradit.
¶ Capitulu. iij. de pontamiana mar-
tyrie origenis discipula.

Ed et mulieres
plurime. In quib; erat que-
dā cathecumina de qua ipse
in quodā loco ait: quod ignita
na famosissima feminari et martyrum: et
ipse eius carnifex Basildes. Item in no-
stram vsq; memoria ab incolis loci: per-
ennis virtutū potamiane fama celebra-
tur: q; immensos et innumeros agones
primo p virginitate et pudicitia desuda-
uerit. Deinde etiā pro martyrio exfita
atq; inaudita tormēta pertulerit. Atq;
ad vltimum vna cum venerabili matre
marcella: ignis supplicij psummata sit.
Tradunt igit aqlā: hoc em erat tytami-
ci iudicis nome: postea q; crudelibus ea
supplicijs lacerauit: ad vltimuz obitu;

De Origenis castratione. Fo. xlvij.

Nam et nobilitatis ei; et castrationis com-
nati esse potamiane: q; ea vel crudeli-
simis gladiatoribus vel impudicissimis
lenonib; traderet. At illa q; ab ea quid
mallet vel qd eligere q;ret ptilisse ad-
uersum ty: annū vocē liberā: qui ob sup-
pitionē romani ritus sacrilega videret.
Et ideo sine mora in eā illatā esse sinaz.
Cūq; basildes vn; ex ijs q;bus implere
spiculatoris officiu mos est susceptā eaz
deducere ad supplicium: ac multitudo
impudicorū pariter et impiorū potamia-
ne: verbis et iniurijs conarent illudere.
Basildes abigere impudicus irruens
et ac deturbare cepit: humanitatis et
miserationis obtentu. At illa religiosuz
virivori erga se et ppositū humanitatis
amplera: cert; esto (inqt) q; cā abiero ad
dñm meū: sine mora boni huius tibi re-
munerationem parabo. post hec autes
verba pstatē suscepit statuta supplicia
pica calide paulatim per art; ac mēbra
diffuse. Et hoc mō brā virgo et terris mi-
grauit ad celū. Ad multos aut post die-
bus Basildes cum inter collegas suos
ob causam quādam iuramentū posere-
tur ait sibi nō licere omnino iurare p eo
q; esset xpianus. Et hoc publice fatebat.
Ioco estimatus est primo dicere. Tum
deinde cū cōstantius affirmaret pertra-
hitur ad tribunal. Ubi cū perseuerasset
in cōfessione vinculis traditur. Tū vero
vistrantibus eū nostris: et causam subite
a laudabilis huius permutacionis in-
quirentibus dixisse et adit q; potamiana
post die tertium martyrij sui noctu assi-
dens coronā capiti suo imposuerit: di-
cens deprecata se pro ipso dñm et impe-
trasse. vt fm q; scriptū est: q; qui recipit
martyre mercede martyris cōsequetur.
Quib; auditis cōfessim fratres lignā ei
dnicum tradunt: et die postera ob dñi
martyriū: capite punit. Sed et alijs plu-
ribus per illud tps apud Alexandriam
cōdiscipulis suis cū quibus verbo dei in
origenis schola operā dederat potamia-
na simile munus tradit pstitisse assi-
dens eis per vltim et coronas martyrij
imperatas a domino deferens: sed de
his ista sufficiant.
¶ Cap. quintū q; origenes se castrauit.

Bitur per idē

tempus cum docendi officio
apud Alexandriaz pcesset
Origenes: gestū quid ab eo
traditur: q; iuuenis ortasse et minus p-
fecti senis videatur: s; perfecte fidei ac
nimie castitatis indicium continens. It-
lud nāq; quod scriptum est in euāgelio:
q; sunt eunuchi q; seipfos castrauerunt
ppter regnum dei etiā fm historiam im-
plendum creditur: non solum castitatis
obtentu verum quoniam persecutionis
tempore tam in publico: q; in occulto ac
secretō: tam viris q; feminis verbum
domini pcedebat: videlicet: quō omnē
occasione turpis maledicti gratia in-
fidelibus videretur excludere: domini-
cam vocem re atq; opere in semetipso
aggressum est implere. Cūq; id pro co-
ne ab hominibus laudem quereret: sed
a deo mercedem speraret in occulto esse
voluisset: tamē latere nō potuit: sed rei
geste indicium ad Demetrium episcopū
peruenit. Itq; ingēti primo stupore am-
miratus est audacis animi virtutem.
Tum deinde collaudans fidei eius ma-
gnitudinē vel calorem: et tam grande in
opere dei propositum. Nūc maxime ait
cepto operi doctrine et predicationis in-
fiste: quādo aduersarijs nulla obrectā-
di suspicio derelicta est. Sed tunc quidē
talit erat demetrii sententia: cum nihil
animos inceserat quod recti iudicij
regulam in partem alteram declinaret.
Postea vero cum vidisset adolescentis
famam satis fieri clarā: et magno cum
domi forisq; preconio extolli humane in-
firmitatio aliqd passus: opus q; ipse dñs
cum ingenti ammiracione laudauerat
infamare postmodum cepit. Nam cum
apud palestinam precipit et eminentis
inter episcopos viri idest hierosolymo-
rum Alexander et Theotistus cesaree
videntes diuinum opus eius in verbo
dei ordinassent eum presbyterū ac sum-
mo cum sacerdotis tam nanq; dignum
probarent: idq; dignissime factum ab
omnibus laudaretur: et ne sic quidem vi-
gnus honor sapientie eius ac virtutis
in eū collatus diceret vehemētissime mō

mordit hic sermo demetrii. Et non inueniens in eum causam alterius criminis hoc quod aliqui puer adhuc ille egerat: et episcopus iam iste laudauerat postmodum criminis loco promittit: etiam in illos culpam qui eum ordinauerat conatus inflectere. Sed hec postmodum gesta sunt. Tunc porro origenes apud alexandriam doctor ecclesie valde clarus habebatur omnibus: quos fama eius ad audiendum eum conuenire provocabat verbum dei predicans sicut apostolis dicit oportune inopportune per diem per noctem publice et privatim velut abscissis omnibus impedimentis liber profusus et cum omni fiducia rem gerebat. Cum vero decem et octo annis Senerus tenuisset imperium. Antoninus et filius succedit quo in rem potere tanquam plurimi erant qui in confessionibus gloriam quaesierant: dei tamen providentia fuerant referuati.

Cap. vi. de narcisso viro sancto hierosolymorum episcopo.

In quibus alexander de quo paulo ante memorauimus confessionis titulo satis clarus hierosolymorum ecclesie subrogatur episcopus cum superesset adhuc narcissus qui prius inibi functus est pontificatus officio. Verum quoniam narcissi memoriam sermo pergens attulit congruum mihi videtur aliquid de eius gestis insignibus memorare: de quo ab incolis quidem loci per plurima memorie traduntur. Nos vero unum opus eius memorauimus ex quo ceteris que de eo narratur merito fides possit adhiberi. Accidit aliquando in die solenni vigiliarum pasche oleum deesse luminaribus. Cuiusmodi per ministrum innotuisset meror plebi in arim fuit. Sed narcissus fide fidens ministris imperat haurire aquam sibi que deferri. Cuius prouidentia orantem et bñdixit aquam et infundit luminaribus precepit. Tunc repente miro et seculis sic seculis inaudito genere virtutis natura aque in olei pinguedinem versa splendorem luminum etiam solito reddidit clariorum. Ad fidem autem rei a plurimis religiosorum fratrum ex eodem oleo quod versum de aqua

fuerat referuatum est: ita ut ad nos visus miraculi huius indicium pueniret. Et in hoc quod fidei eius ad meritum habebat exemplum. Animum pro virtute quam in eo fuerat alio nihilominus vno de eius gestis operum declarabit. His namque cum inter cetera virtutum suarum bona esset valde constantis animi et iusti rectique indeclinabiliter tenarumque hominuli nequam male sibi consilium merentes ne criminum suorum si arguerent non possent effugere videlicet: puenit factionibus et circumvenire parat cum curi iudicium vererant. Coccinat igitur aduersum eum in fame satis et noxiis criminibus conuenit audientes testes ex semetipsis producit qui sub sacramento iuramenti que obiciebantur confirmaret. Quorum vnus testis ita ut non igni consumeret vere se dicere testabatur. Alius ita ne regio morbo corrumperetur. Tertius ita ne luminibus orbaret. Et spiritus ne uirum rametis quidem istis quisque fidelium et deuotum credere: eo quod vita narcissi et institutio ac pudicitia ab omnibus noceret: ipse tamen eorum que mora sunt indignitate ac molestia non ferens simul et secreta ac philosophicam vitam semper habere desiderans subter fugit ecclesie multitudine in desertis locis atque agellis secretioribus delectat annis plurimum. Et non ille magis diuine prudencie oculi que scur in locum sibi in impios vltionem per ea ipsa que sibi in periculis statuerat maledicta molit. Primum namque ille testis parua ignis scintilla noctis tempore domo sua succensa cum omni genere omniumque familia famelicis vtricibus consummavit. Alius repente ab imis pedibus usque ad summum capitis verticem morbo regio quo fuerat imprecatus repletur atque consumit. Tertius autem priorum exitum videns et oculum diuinum non selatuisse spiciens prorumpit in medium et audientibus cunctis sera penitentia vniuersum concumati sceleris ordinem pandit. Tantis ante lachrymis immanis commissi facinus desert et in tantum die noctisque perdurat insectibus usque quo luminibus orbaretur. Hi igitur signa figmenti huiusmodi per nos dederunt.

Cap. vii. de nonnullis episcopis hierosolymorum.

Narcissus

Arcissus versus

Mro cum ita desertum perisset ac locis semet secretioribus abdidisset ut vbi nã degeret nullus agnosceret: necessarium vitum est episcopis: ut alium pro ipso ordinarent cui nomen erat Dius. Cuius cum paruo tempore presuisset ecclesie succedit germanus. Et germano tamen gordius. cuius ecce subito velut redituus celoz redditus ex improviso apparuit narcissus. Et rursus a fratribus ad presidendum rogatur ecclesie. Multo enim vehementius erga eum amor omnium fuerat incitatus vel pro eo quod criminosis innocens cessit: vel quod secreta et philosophicam vitam dilexit et quod in eo compleuit dominus dicens mihi vindictam et ego retribuam dicit dominus.

Capitulum viii. de Alexandro qui narcisso hierosolymorum episcopo adhuc viuenti mira dei vocatione subrogatur.

Erum cum ipse

Vtam senio fessus pontificatus ministerio sufficere non posset. Alexandrum de quo superius memorauimus quod iam esset episcopus alterius loci diuina dispensatio in adiutorium narcissi senis euidetissimis reuelationibus euocauit. Idem namque alexander ex gente capadocorum videndi gratia properauerat. Que loci incole mentes eorum instigante deo cum omni amore et officiositate suscipiunt ac charitatis dilectionis nexibus vincit domum redire non sinunt. Ostendebatur enim euidenter a domino non solum ipse beato viro narcisso sed et alijs plurimis per reuelationes in plebe ut ipsum in loco sancto episcopum detinerent. Præterea quod supra cetera omnia magis terrificum fuit eo die quo ingressurus urbem alexander nuntiatus est et multitudo fratrum plurima extra portas in occursum eius egressa est: per

celitus manifestissime omnibus audientibus facta est dicens. Suscipite episcopum qui vobis a deo destinatus est. Cuius ex his omnibus euidenter apud eos fuisse dei dispensatio declarata episcopi vrbium vicinarum compertis omnibus quibus de eo res geri dei iudicio docebatur residere inibi eum necessario compulerunt. Ipse ergo Alexander in epistolis suis ad Antiochias scriptis que usque ad presens seruatur apud nos meminit narcissi tanquam socii et confortis in episcopatu his ipsis verbis de eo scribens. Salutat vos narcissus qui ante me episcopatum huius ecclesie regere cepit quicquid mecum positus orationibus vestris centum iam et xxx. annos vite sue gerit. Qui et ipse vos mecum pariter deprecatur esse concordem. De his quidem talia.

Capitulum ix. de serapione episcopo. Asclepiades locitillus suscepit sedem. Qui et ipse vnus ex preclaro confessorum numero fuit. Deminit etiam huius ordinationis supra dictus alexander antiochenis scribens hoc modo Alexander serapius et vincus iehi christi beate ecclesie que est apud antiochiam in domino salutem. Reuerentiauit dominus vincula mea et carceris huius mei dilatauit angustias quod comperi sancte ecclesie vestre asclepiadem virum dignissimum sacerdotum suscepisse. Hanc autem episcopalem indicat super clementem antiochene ecclesie presbyterum: transmissis scribens in fine epistole hoc modo. Hec autem nobis domini fratres transmissi per clementem beatum presbyterum virum in omnibus virtutibus etiam probatissimum. Quem nostris vos et eo amplius cognoscetis. Cuius presentia apud nos per dei providentiam procurata et confirmata et auxit ecclesiam domini.

Capitulum x. de serapione et eius scriptis.

Bitur serapio

Dus episcopi eruditi viri puros quidem etiam alta opuscula apud alios haberi. Ad nos Ecclesiastica

Historia

autem illa tantummodo venerunt que ad Domnum quendam scribit qui in tēpore persecutionis a fide christi recedens ad superstitionem iudaicam declinavit: et ea que ad pontium et ad caricum ecclesiasticos viros scribit. Et alie nihilominus eius sunt ad alios epistole. Sed et ille liber venit ad nos quem scribit de euangelio petri ubi arguit quedam falsa in eo conscripta emendare cupiens fratres qui erant apud Rostum qui per occasionem scripture ipsius in heresim declinabant. Wignum tamen videtur mihi pauca quedam de eius libello inferre ex quibus innotescat que fuerit eius de ipsa scriptura sententia. Scribit ergo in quodam loco ita. Nos enim fratres et petrum: et alios apostolos recipimus sicut christum. Que autem eorum nomine falso ab alijs conscripta sunt velut gnari eorum sensus ac sententie declinamus: scientes quod talia nobis non sunt tradita. Ego enim cum essem apud vos putabam omnes recte fidei esse inter vos et non decurso libello qui mihi offerebatur in quo nomine petri conscriptum euangelium ferebatur: dixi. Si hoc est solum quid inter eos simultarem videtur inferre legatur codex. Nunc autem comperto quod hi qui eodidem illum legi debere asserunt prospectu cuiusdam occulte hereseos hoc fieri poposcerunt sicut mihi dictum est festinabo iterum venire ad vos. Nos enim nominis fratres cuius hereseos fuerit martianus qui etiam sibipsum contrarius exit non intelligens que loqueretur que etiam vos discitis ex his que scripta sunt vobis: inuestigata per nos eundem illius traditionem didicerant et successores extiterunt sententie eius. Quos nos locetas vocamus: quia in hac ipsa doctrina illorum sunt quamplurimum sensus et ab ipsis mutati. Nam certum est quod plurima secundum recti rationem sentunt de salvatore. Alia vero aliter que subieciunt hoc serapion scribit.

Capitulum. x. de quodam clemente et scriptis eius.

Clementis vero libri habent plurimi apud nos tamē hi sunt qui inveniuntur potuerit. Stromatū libri octo quos hoc modo pretulerunt. **C**lementis clemēti de vera philosophia commentarij scientie Stromata. Stromatū autē nos possumus intelligere tāq̄ opus varie contentū. Sunt et alij eiusdem ypotiposcon libri. viij. quos nos possumus informationū vel dispositionum nominare. In quibus nominatim panthem meminit tāq̄ propriū magistrī et expositionis ipsius p̄rimo scribit et traditiones eius operi suo inserit. Est etiā liber eius ad gentiles exhortatorius. Et alius liber qui dicitur Pedagogus. Et alius qui superscribitur quis est qui possit saluus fieri diues. Est et alius libellus de pascha et de disputatione de ieiunio et de obsecratione. Et alius exhortatorius ad patientiam. Et alius ad neofitos. Sed et ille qui superscribit. Canon ecclesiasticus. Itē alijs de his q̄ iudaica sententiā in scripturis sequūt quē ad alexandriā suā pradiētū ep̄m scribit. In Stromatib⁹ autē nō solum ea q̄ ex diuinis scripturis sumptē rat: sternit sed et ea q̄ apud grecos antiquos habent. Utile nāq̄ ei visum est in illo opere comparere: ac conferre sibi inimicē dogmata vel ea q̄ diuinitus sancita sunt: vel q̄ ad sapientiam grecorum inuenta: vel etiā que ceteris barbaris visa sunt. Arguit etiā hereticorū errores. Historiā quoq̄ inibi plurimā texit: et ex oibus materiā nobis eruditionis per tēcte composuit. Unde merito libros suos Stromatas appellauit: id est laciniōsa quadam: et varia diuersitate contentos. Vnū saltem exemplis etiam ex his libris quia nō nullis minime recipiēdi videntur: id est ex sapientia que dicitur Salomonis: et ex sapientia Syrac qui appellatur ecclesiasticus apud latinos. Sed et de barnabē et clementis epistola ponit exempla. Vnū etiam de epistola iude. Meminit preterea et scriptorum antiquorum. Taliani cuiusdā et cassiani velut q̄ chronica scripserit: Philonis q̄ et Aristoboli et iosephi ac demetrii et eupolemi iudeorū scri-

ptorum. Conferens etiā antiquissimis grecorum moysaicum et iudeorum genū antiquius esse comprobat. Multa et alia instrumenta optimarum institutionum illo opere contulit. Et inter cetera hoc in primo libello indicat q̄ ipse non longe post apostolos fuerit. Promittitq̄ commentarios se in generis scripturam. In libello autem quem scribit de pascha cōstitetur extorqueri sibi a fratribus ut ea que a presbyteris id est a successoribus apostolorum voce sibi sola tradita sunt describere in libris ac posteris traderet. Meminit ibi melitonis et hyrenae: ceterorumq̄ quorum etiam quasdam narrationes inseruit. In libris vero ypotiposcon: id est informationum: ut breuiter dicam vniuersam pariter scripturam diuinam compendiosis discriptionibus explanauit. In quibus ne ea quidem que apochrypha a quibusdam habentur preterij. Ut est petri reuelatio.

De epistola vero ad hebreos ita differit q̄ manifeste pauli sit apostolice scripta sit autem hebreo sermone tantū hebreis a lucā vero qui erat pauli discipulus interpretata in grecum. Unde et salus eius magis similis videtur libello illi quem lucas de apostolorum actibus scripsit. q̄ autem superscriptionem solitam inibi non habet: id est paulus apostolus hoc esse ratiōis ostendit q̄ pre iudicariū hebreis erat de pauli nomine ne eius dicta susciperent. Et idcirco prouideret declinasse ne statim in principio pauli nomine inspecto lectio eius repudiaret. Post pauca vero addit etiā hec. Et sicut inquit beatus presbyter dicebat quia domin⁹ christus ad hebreos. Pro humilitate ergo paulus qui ad gentes fuerat destinatus non scripsit semetipsum hebreorum apostolum vel propter honorem domini qui se missum dicebat ad oues israel vel quia gentium videbatur apostolus. Exponit preterea idem Clementis in ipsis libellis de ordine euangeliorum traditionē sibi a senioribus presbyteris traditam et dicit priora esse posita illa euangelia que de generationi-

bus continent: id est matthei et luce. Causam vero fuisse euangelij scdm̄ marcum huiusmodi. Cum petrus rome publice predicasset verbum dei et in spiritu expressisset euangelium auditoribus rogasset marcum qui olim iam secretor ipsius fuisset cōscribere ea que sciebat ab apostolo predicata. Cūq̄ id factum petrus postmodum cognouisset licet fieri ipse nō iusserit tamen factum non prohibuerit. Ioannem vero postmodum dicit cum vidisset quod ea magis que secundum carnem sunt in euangelis haberentur decrepatum a discipulis scripsisse etiam q̄ ad spiritus pertinent. Unde et repletus spiritu euangeliz spirituale conscripserit. hec clemens.

Alexander vero de quo superius memorauimus Clementis simul et panthem ad ougenem scribens meminit velut qui sibi etiam in corpore non fuerint: Scribit autē hoc modo. Hoc enim et voluntas dei fuit sicut ipse nosti ut amicitie q̄ mihi a patribus fuerunt inuolante duraret imo vero et ardentius ac robustius auerentur. Patres autē nominis beatos illos qui nos precesserit ad quos paulo post nos etiam abibimus. Panthemum dico dominū meū vere beatum et sanctum dominum meum clementem: qui me in multis instruxerunt. Sed et si qui alij tales sunt per quos etiam recognoui virum per cuncta egregium et dominum mihi et fratrem. hec quidem ita se habent. Adamantius autem (erat enim et hoc nomen ougeni) cum per illud tempus zepherinus Romane ecclesie presideret romam venit. sicut ipse in quodam loco scripsit dicens. Non sibi fuisse ut antiquissimam romanorum videret ecclesiam. Ubi non multo tempore peracto ad inuinctum docendi officium Alexandriā redire festinat quibus cum omni sollicitudine et studio religiosissimo susceptum opus explebat. Memerit tunc episcopo non solum cohortare se et confortare verū etiam preferente quatenus fratribus diuine eruditionis non deesset instructio.

Cap. xj. de heraclea ab ouegine scripto re suo in patre sollicitudinis assumpto.

Hterea cuz

videret Origenes se non sufficere ad omnia idest vel in profundioribus et diuiniouibus pertractatis vel i sacre scripture explanandis differendis vel etiam in eorum qui quotidie fidei addebantur instructionibus vel institutionibus adimplendis. Ex quibus omnibus ne respirare quidem ei vnus saltem hore liberum tempus dabatur: dum semper ex alijs in alia vocaretur: ita vt prima luce vsq; ad profundam vespere non cessaret auditorium suu alijs vero non recedentibus. Dum verbi dei dulcedine colligati sunt vtillus esse ratus est segregare incipientiu turbas. Et vni ex discipulis suis plene iam et optime instructo viro atq; in omnibus virtutibus sibi probato heracle tradere: participes eum officij sui ac laboris assumere. Erat enim in sermone disertissimus et in omnibus philosophicis eruditionibus apprime institutus. huic ergo tradendi prima elementa inipientibus delegat officiu. Sibi vero perfectorum instructiones reternat.

Cap. xij. q. origenes hebraicu linguam didicit ac sex editiones sacri canonis vno in codice distinxit.

Xter cetera

quos eruditionum suarum studia ne illud quidem omisit origenes perscrutari et addiscere etiam hebrece lingue virtute: vt agnosceret vel ea que a iudeis hebraicis literis leguntur qualia sit: vel ceterorum interpretuz qui preter alex. interpretati fuerat quanta esset editionum diuersitas: ita vt preter istas q in vsu sunt a quilevel symachi vel theodotionis inueniret etiam alias in absconditis ac secretis latentes. In quibus nec nos a quide interpretum reperit scripta. hoc autem solum dicit de eis qd aliam quedam in actia colitote apud nicopoli aliam in hierico atq; in alijs als reperit locis. Unde et illos famosissimos

codices primus ipse composuit. In quibus per singulas colomellas e regione separatim opus interpretis vnusculiq; descripsit: ita vt prima omnia ipa hebrece verba hebraicis literis poneret. Secunda in loco p ordine grecis lris e regione hebrece verba describeret. Tertia a quile edimone subiungeret. Quarta symachi. Quinta alex. interpretum que nostra est. Sexta theodotionis collocaret. Et ppter huiusmodi compositionem exemplaria ipsa notauit herapla: idest sex simplici ordine scripta. In psalterio autem et alijs non nullis interserit aliqua etiam de ceteris istis editionibus quas quontam sine nomine autorum ceperat. vs. x. vij. editione nominauit.

Capitulum. xij. De symacho sacri canonis interprete qui et hereticus fuit.

Sciendus ta

men est q ex ipsis interpretibus symachus ebionens fuerit que est heresis asserens christum de ioseph et maria natum hominem puru fuisse et legem ritu iudaeo esse seruanda sicut et iam superius memorauimus. Sed et commentarios quosdam symachus ipse composuit in quibus conatur de euangelio scdm mattheum autoritatem sue hereseos confirmare. hec ipse origenes cum interpretatione ipsius symachi scribit se apud iulianum quendam reperisse qui se diceret hos libros ab ipso symacho suscepisse.

Capitulum. xiiij. de summa origenes eruditione ingenior fama etiam apud ceteros.

Xhis et am

brosius quidam vir genere et literis satis clarus cu valentini dogmatis sectator existeret fm veritatem catholicce fidei ab origene conuictus et tanq; veri luminis splendore radiatus relictis errorum tenebris ad ecclesie se catholice lucem splendore

reos conuertit. Sed et alij plures eruditi vni etia literaz ad modu nobiles cum de origene gloriofissima per omnem locuz celebraret opinio certatim confluabant ad ea vel ob certamina comouenda vel quibus rector inerat mens sua ad audienda tenedag; veritate. Innumeri et ab hereticis venientes conuicti p ea et penitentes ab errore cessabant philosophoru q; opinatissimi quosq; et qui in summo nomine habebant tam in nostris cum q; in suis magistrum incomparabilem fatebantur. Erat naq; ei mos iste vt si quos nostrorum adolescentulorum ingeniosos videret et lectioni satis deditos: traaderet eis et ea quibus philosophi velut primis clemetis dicetes imbueri solent. Id est vel geometrie partes vel arithmetice discipline et si qui alia ad instructionem pertinet disputadi. Si qn igit necessitas poposcisset vt aliqua de libris philosophicis explanaret etiaz ab ipsis eruditissimis in illa disciplina virtus cum tanta admiratione audiebat vt summus apud illos et quasi vnus et veteribus et primis illis autoribus philosophis haberet. Multos etia idiotas et imperitos ad dicendum cohortabat dicens non parui ad intelligentiaz scripturarum emolumentis eis coferris si aut in liberalibus lris aut etiam philosophicis exercerentur. Dicebat enim hanc nostraz vera esse philosophia cui partes illa grecorum q; vera non est phia precessisset. No ergo aiebat idcirco debere partes suas omittit reveritate q; eas sibi preueniens falsitas vendicasset. Deniq; existunt testes studiorum eius plurimi etiam apud phos quoru nonnulli libros suos ad ipsuz scribebant. Alij autem iudicio eius comprobandos deserebant.

primi mirat nunc vero tanq; xpianu nos tat. Audi deniq; quibus deo verbis perquitur. Adherent inquit de xpianis loques inepitjs iudicaz scripturarum. In quibus cuz absolutio vel explanatio nulla sint ad quada se narratidies incognitas incouenientesq; conuertit que non ta; explanationi sit his que obscura sunt q; laudem plausumq; differentibus conferant. Nam ea que moyses agresti et simplici sermone descripsit diuinitus sancta et figuris atq; enigmatib; obiecta confirmant atq; ingentibus repleta mysterijs inflati mente ac tumidi obturbato in semetipsis rationis humane indicio sacramenta putant: in quibus imperitus et agrestis scriptor explicare se non valet. Et post aliquanta iteru dicit. Huius aut absurde expositionis initium processit a viro que etiam adhuc ego cum essem valde paruulus vidi arce totius eruditionis tenentem sicut etiam ex his que posteritatis memorie tradidit voluminibus comprobatur. Origenes hic est cuius ingenio gloria inter eoru magistros habet. hic namq; auditor ammonij fuit q; summa iter philosophorum predecessores nostros tenuit. Sed origenes quantum quidem ad eruditionem pertinet literarum totum pene in semetipsum transfudit magistrum. Quantum vero ad vite recte lineam et sanum propositum spectat: doctore contrarium iter asserit: ammonius quippe cum christianus fuisset a paruulo et christianis parentibus genitus postq; ad etatem tanq; christanus est et philosophicam vitam contingit continuo ad legitimum vite se contulit rursum Origenes e contrario cum esset paganus et gentilibus idest grecorum studijs eruditus ad ritum religionis barbarum declinauit. Quo se cofereus: omne preclaru illud ingenij philosophicis literis expositum vitiauit atq; corruptum dum vitam quidam tanq; christianus et impius egit. Doctrina vero et eruditionis grecorum presulgidus lumen in partibus et fabulosis narrationibus occupauit. Assuetus quippe fuerat omnia planetonis secreta institutus fuerat in libris numenij et chironij et apollofantis ac lonis

Liber Sextus

gini. Sed et moderati atq; nichomachi. In pithagorais vero summorum virorum non eum latuere commentarij. Attingit etiam ceromonijs. Stoyci et cornuti volumina. Ex quibus omnibus quecuq; secreta & mystica apud grecos habentur assumens & ita barbaro et superstitionibus iudaicis conprauit: ac philosophorum gloriã ad dogmata externa: & peregrina conuertit.

Hec porphyrus in tertio libro aduersus christianos scribit in nouera in altero falsa commemorans. Nam de studij & ingenij potentia supradicti viri haud pcul quam se habet veritas retulit. Quod vero de superstitione gentili ad christianoz cultum commemorat eum esse traslatum et ammonium a christianis ad errores paganorum dilapsum manifestissime se fecit. Origeni quippe fides & disciplina christi ab aut atq; atanis feruabatur. Nam de patre martyre paulo aute retulimus. Ammonius vero fidem christi q̄ etiam inter philosophica studia integrã & illibatamq; seruauerit quoad vsq; vltimum vite spiritum exhalaret testes sunt libri eius qui etiam nunc habentur luculentissime de nostra religione conscripti. Et precipue volumen illud quod de moyse atq; iesu consonãtia scriptum est. Sed et multa alia eius preclara opuscula que ad studiosis quibusq; per magnifica habentur. Hec autem diximus etiam inimicorum testimonijs probare cupientes quam mira et apud ipsos habita sit origenis eruditio vel doctrina. Ipse vero de se respondens quibusdam qui ei pro huiusmodi studijs obrectabant ita scribit. Cum vero ad verbi dei me studia conuertissem et fama de nobis celebrior haberetur atq; ob id non philosophorum vel ad percunctandum vel ad obstandum adire nos et cõgredi conuenirent hereticorum quoq; plurimi ad impugnandos nos excitarentur. visum mihi est vel philosophorum vel hereticorum dogmata diligentius perscrutari ne ad conuincendos eos si ignoraret que apud ipsos sunt imperitior inueniret. hoc autem facinus eremplum sequentes prius nostri apostolice

ci viri pantheni: qui in grecorũ studijs & philosophic eruditionibus quã maxime effloruit. Sed et heracle qui nunc apud alexandriam cathedrã presbyterij adonat quem ego apud magistrum philosophorum reperi illis studijs aliquot iam annis operam dantem priusq; ego omnino vel imperem. In tantum autem nihil ex hoc supradicto viro obrectandis errorum est. vt etiam communem habitum quem prius gesserat deponens philosophica assumeret indumenta: quibus vsq; ad presens vti non desistit. libros quoq; philosophorum legere et in his exerceri pro viribus nunq; cessat. Hec ipse pro se querulis quibusdam respondeascribit.

Per idem vero tempus cū apud alexandriam in verbi dei studijs exerceret adest vir quidam militaris epistolas ei et demeritio episcopo: sed et profecto tunc egypti ad duce arabie delerens cum omni velocitate & instantia originem illo vsq; orantem emitti: vt sibi de fide christi quam per eum clarissime predicari frequens nuntiabat fama videretur. A quib; exoratus abijt edocuit crediderunt redijt. Post aliquantum vero tempus apud alexandriam bello cicuili exorto alius ipse ad palestine partes secessit et apud cesaream morabatur. Ubi et disputandi in ecclesia atq; interpretandi scripturas diuinas et ab episcopis iniungebatur officium. Et quidem necdum presbyterij sibi ordinatio ne collata sicut relatum inuenimus in epistola alexandri referentis demetrio post multũ tempus hec ipsa culpansiti. Scribit autem hoc modo. Quod autem addidisti in literis tuis: quia nunq; auditum nec aliquando factũ sit vt presertim episcopis laici disputent nescio quã ob causam tã apertum mendacium asserere volueris cum consuetudo hec sit vt scubi inueniantur qui possint etiam fratres instruere in ecclesia et consolari populus ad tractandum semper a sanctis epus inuidentur. Sicut euelpins a fraatre nostro. Neone apud larandos: & paulinus a celfo apud hyconium. et apud Simandan Theodotus ab actico. Non

De ep̄is qui tpe origenis clarebant. Fo. liij.

antem dubium est quod & alij plurimi in alijs locis si qui sunt qui possint op̄ dei in verbo & doctrina competenter expletre ad hoc ipsum a sanctis episcopis inuiciter. Sed hec postmodũ gesta sunt. Tãcero rursum demetrius literas misit ad eum per electos viros diaconos ecclesie alexandriam redire et consueto operi insistere omni cum affectione deprecans.

Cap. xv. de episcopis qui tempore origenis clarebant.

Lorebãt autẽ per idem tempus plurimi disertissimi i ecclesijs viri. Quorum epistolas quas ad se invicem dabant reperimus in hierosolymorum bibliotheca ad nos vsq; seruatas quam construxerat vir eruditissimus de quo superius memorauimus alexander loci ipsius episcopus. vnde & nos vt fateamur quod verum est: totius huius operis nostri & historie conscribende materiam sumpsimus. Erat ergo inter ceteros et berallus scriptoris precipuus: q̄ et ipse diuersa opuscula dereliquit: episcopus hic fuit apud bostram arabie vrbem maximam. Erat nihilominus & hiopolyrus qui & ipse aliquanta scripta dereliquit episcopus. Venit ad nos etiam sagi cuiusdam disertissimi viri disputatio aduersum præciliũ Catafrigam habitam in vrbẽ Roma presente episcopo zepherino. Qui cum argueret catafrigã quod nouas sibi quasdam scripturas presumeret ipse inter cetera pauli apostoli tredecim epistolas asserit: eam que ad hebreos scripta est non commemorans. Que etiam nunc apud latinos putatur non esse apostoli pauli. Verum antonino septem annis & ferme mensibus imperio consummato macrinus succedit. Qui cum post annum fuisset defunctus alius antoninus regni romani suscepit principatum. Cuius primo imperij anno episcopus vrbis Rome zepherinus diem obiit octodecim annis sacerdotatus: cuius officio post hunc calixtus sacerdotium suscepit. Quo quinq; annis administrato post suum finem sedem re

liquit vrbano. Post Antoninum vero romanum imperiũ quod ipse quatuor solis annis tenuerat Alexander suscepit. Tunc etiam asclepiade apud antiochiam defuncto philetus in episcopatu succedit. Alexandri vero imperatoris mater Dammea nomine de Raris religiosa femina cum de origine fama magna vbiq; et celebris haberetur. Ita vt ne principum quidem lateret aures comperta opinione viri summo nisi gestire cepit quatenus sibi eius presentia fieret: vt in literis in sermone in fide et prædicta omniq; doctrina qua cunctis in admiratione esse cernebat per semet ipsam sumeret documẽta. Igur antiochiam vbi per idem tempus degebat missis militariibus viris cum omnino et supplicatione ad se tanq; vere diuini verbi interpretem famulumq; dei orat venire. Quod cum venisset & quantum oportebat operis expleisset ac temporis omnibus rite peractis que ad verbum dei et gloriam domini spectant stabilesq; ac firmos in fide quos instruerat derelinquens presentia q̄ fama longe clarior factus ad proprias scholas alexandriam redijt.

Capit. xvi. De hipolyti scriptis ac miro origenis ingenio.

In illis diebus hipolytus de quo paulo ante memorauimus inter cetera scripta sua libellũ de pascha scriptũ edidit. In quo cū descriptio nẽ quandã tẽporũ faceret de. xvi. annorũ circulo: q̄ in pasche ratione obseruari solent: nescio quã supputatione securus vniuersa tpa intra primũ alexandri imperatoris annũ cõcludit. Sed & alij libelli eius puenerunt ad nos. In Exameron: & in ea q̄ post examerõ scripta sunt. Et cõtra martionẽ. Et in cãtica canticoz. Et in præ quãdã Ezechielis pphete. Et cõtra oēs hereses. S; & alia ap̄ alios opuscula eius inueniri certũ est. Ex illo tpe etiã origenes conscribẽdũ cõmentarios in scripturas sanctas inuicẽ scripsit: cõpelle

te se ambrosio r multa vt precu obsecra-
tionuq cogente quiqz ambrosius tan-
tu studij adhibuit: vt oia que in hoc opo
essent necessaria: assatim atqz affluenter
pberet. Notarios septē adhibuit: q̄ in in-
cessabiliter asaret: qzqz sibi hunc illo pe-
ne indefignater dicitate succederēt. Scri-
ptores quoqz alios tantos. Sz puella
appume eruditas inscribēdo totidē nu-
mero in hoc ipm vacare fecit. Oibus qz
extrinsec⁹ necessarijs ab dātissime mini-
stratis dicitur de illo opo sibi dei violē-
tus r religiosus cōpulsor exigebat. Sz r
ipe ex se ingēs studium in eruditiōe sibi
dei adhibebat. vñ maxime dignus vide-
bat cui istud impēderetur officium r cui
quicquid archani r absconditum in sa-
cris literis rectū est penderetur.

Cap. xvij. q̄ origenes presbyter fa-
cens est: r de libris ve. r no. testa. fm
sententiam eius.

Interrea vrbas
nus eps in vbe roma. viij.
annis administrato sacer-
dotio pōtano sedē reliquit.

Post philētū aut apud antiochiā zebē-
nus ecclesiam suscepit. Quo in tpe orige-
nes rogatus est ab ecclesijs q̄ sunt apud
antiochiā vt illo vsqz p cōuincēdis he-
renicis q̄ imbi liberi⁹ pualuerāt perue-
niret. Quo cū pgeret et iter necessario
ageret p Palestinā pbyter apud Cesa-
reā ab illi⁹ putice eps ordinat. Pro hoc
aut q̄ aduersum eū inhūanus liuor accē-
derit: r rursum p defensionē eius q̄ gesse-
runt ij q̄ ecclesijs psidebāt quantaqz alta-
re eo q̄ in p̄dicatione verbi dei satis cla-
re effluorerat mota sint. ppriā quidē sin-
gula queqz hystoriā requirūt. Tñ r nos
in sc̄bo libro tres apologias ex pre qua-
dam pstrinamus. vñ facilius agnoscere
pōt qui scire desiderat. Interrea iugi r cō-
tinuato labore in explanatione diuinorū
voluminū p̄stebat: siue alexandrie siue
apud cesareā positus: sicut ex ipsis eius
cōmentarijs indicat. Exponēs sane pri-
mū psalmū. Designat enā ipe qui sit ca-
non veteris testamēti hoc mō scribens.
Non est ignorandū inquit viginti duos
libros esse in canone veteris testamēti

sicut hebrei tradant: fm numerū scilz ele-
mentorū q̄ apud ipsos habentur. Et pau-
lo post addit. Ibi sunt autē viginē duo li-
brī: Genesis Exodus: Leuiticus: Nū-
merus: Deuteronomiū zeti nane. iudiciū.
Regnōū p̄m r sc̄ds vñ liber est apō-
illos: quē nomināt Samuel. Itē tertius
r quart⁹ vñ est apud ipsos quem appel-
lant regnū David. Et paralipomenon
primus r secundus in vno habēt ur. quē
dicunt sermones diez. Ihesdras primus
r sc̄ds in vno est. Itē liber psalmoz salo-
monis. puerbia r alius ecclesiastes. Et
tertius eiusdem cātica canticorum. Sed
r duodecim pphetarum liber vnus est
Esayas. ppheta. Hieremias: Ezechiel:
Daniel. Job. Ihesdras. in his cōcludit ca-
nonem voluminum diuinorum Macha-
beorum hō libro extrinsecus habent.

De noui aut testamēti. canone in
primo libro cōmentariorū euangeliū fm
mattheū hoc mō scribit. Ex traditione
inquit didici de quatuor euāgelij: quia
hec sola absqz vlla contradictione suscipi
debent in oibus q̄ sub celo sunt ecclesijs
dei. Ita etenim tradiderūt patres: quia
primo oim scriptū sit euangeliū a mat-
theo qui aliquando fuerat publicanus
hebraicis literis: et traditum ijs qui ex
circuncisione crederant. sc̄m vero scri-
ptū esse a marco iuxta ea que sibi tradi-
derat petrus. De quo r in epistola sua
cōmemorat dicēs. salutat vos filius me⁹
marcus. Tertium esse fm lucam quod
paulus apostolus collaudat tanqz ijs q̄
ex gentibus crederant scriptum. Sus-
per omnia. vero esse euāgelijū Joannis.
De apostolicis quoqz literis ita dicit. Is-
vero qui idoneus factus est minister no-
ui testamēti non litera sed spiritu. Pau-
lum dico: qui repleuit euāgelijū ab hiez-
rusalē in circuitu vsqz ad illiricū: nec ad
omnes ecclesias quas docuerat scripsit: qz
quatuordecim solas epistolas r in ipsis
plures breuissimas scripsit. Quianus r
nonnulli de ea q̄ ad hebreos scripta est
dubitauerint pro eo q̄ non videatur in
ea seruari eius illa sententia quaz de se
ipse p̄nuntiat dicens: se imperitum esse
sermone. Sed ego dico sicut mihi a ma-
riouibus traditū est: quia manifestissime

pauli est r tempore omnes antiqui maio-
res nri ita eayt pauli eplam suscepit.
Si hō requiras a me p quē sit ei⁹ sermo
cōposit⁹ p p̄ceto quidē deus videt. Opī-
nio tñ q̄ ad nos vsqz puenit h̄mō ē. A q̄
budā dicebat. q̄ clemēs ap̄toū discipul-
us et eps vrbis rome greco eā sermone
non tñ sensibus expolluerit. Alij vero q̄
lucas qui euangeliū scripsit r act⁹ apo-
stolorum. Petrus vero sup quē xpi funda-
tur ecclia: duas tñmōdo eplās scripsit.
Et quibus a nonnullis r de sc̄ba dubitat.
Joannes quoqz qui supra pectus dñi re-
cubuit: post euangeliū scribit r apocali-
psi in qua th̄ reticer e iussus est. quid. vij.
tonitruorum locute sunt voces. Scripsit
autē r tres epistolas in quibus due per-
bucos. De quibus r apud quosdam du-
bia snia est. De his quidem talia.

Cap. xvij. de Tracla r nonnullis
alijs epis qui summo origenis amore
tenebantur.

Interrea deci-
mus erat annus supradi-
cti principis Romanorū: in
quo origenes r alexandria
p̄fugus cesareā venerat.

Trade vni ex discipulis p̄batissimo de
quo super⁹ dixit. Cathereseos auditoriū
derelinquēs. Non multo aut post: r De-
metrius episcopus defunct⁹ est quadra-
ginta tribus annis episcopatu illius ec-
clesie ministrato. Cui succedit supradict⁹
Tradas. per idē tps erat ic̄p̄smagnifi-
cus firmilian⁹ Capadociū gentis vrbis
Cesaree. Hic tñ venerationis erga ori-
genem sciētē r doctrine gr̄a habebat: vt
indefinēter eū cōstringeret sc̄d morari.
Sed r ipe derelicta ecclia ad ipm p̄per-
bat et vtebat religioſa qdā vicissitudine
vni ipse mō ad structionē sue ecclie illo
enocaret mō ipse sui p̄pectus gr̄a ad ipm
pergeret et docēt ei diebus ac noctibus
assideret. Sed r alexander quē hieroso-
lymoz ecclie p̄cesse supra docuimus r
Theotistus q̄ apud Cesaream guberna-
bat ecclesiam omne vire vite sue tps ad-
audiendum cū in ancipabāt: atqz ipsi soli
in diuinis scripturis r eccliaſtica doct-
na sumram magistr̄ij concedebant.

Cap. xix. de maximino imperatore
et eius in christianos persecutione.

Lexadro vero

imperatore post. xij. annos
principatus sui defuncto ma-
ximinus cesar succedit. Qui
dum odio fertur aduersum decessors sui
alexandri domum persecutiones cōmo-
uit ecclesijs: ita th̄ vt eos tñmō qui popu-
lis p̄cerāt r doctrine p̄nure tuberet: ve-
lut d̄ cām ceteris huiusmodi p̄uasios-
nis p̄berēt. Tūc Origenes libū de mar-
tyrio ad Ambrosij scribit. Qui cū ad plu-
rimos cōuenisset: tanqz neruis q̄busdam
validissimis stabiliti sponte se ad confes-
sionem xpi noia offerēbāt. Ex quo r ma-
ximinus numer⁹ extitit p̄fessorū trib⁹ an-
nis a maximiano p̄secutiōe p̄mota in qui-
bus finem r p̄secutionis fecit r vite. Post
quē gordian⁹ ip̄eris suscepit. Pontiano
hō sex ānis episcopatu vrbis rome fun-
cto succedit Antherus. Qui cum mēsem
vnum non amplius ministrasset: Fabia-
no sacerdotium dereliquit.

Cap. xx. de mirabili assumptione
fabiani ad episcopatum.

Radūt aut fa-
bianus Anthero defuncto cū
de agro renenteretur vna cō-
suetis suis r vniuersis eccle-
sie populus pro ep̄o deligendo in v num
collet atqz alius de alto vt fieri solet in ta-
libus conclamarēt: nec tamen vulgij sen-
tētia certi aliquid obtineret: astitisse etiā
ipm inter ceteros scire cupientē q̄ rei cri-
tus foret. Et subito p̄ dei p̄uidētia colli-
bā celitus lapsam figurā ferentē illius q̄
in sancti spūs imagine super iesum descē-
derat apud iordanem sup caput astitisse
fabiani. Ad quod specta culum oia cun-
ctorum oculosqz conuersos. et omnes ve-
lut vno spiritu commotos hunc esse epi-
scopatu dignum per dei iudiciū decre-
uisse: eumqz continuo cathedre impositi
et legitimo sacerdotio confirmatum. Quō
alij super huius alij sup zepherini noie
gestum tradunt. Tunceniam a pud an-
thiochiaz ep̄o zebēno defuncto habila-
ecclie suscepit principatum.

Liber Sextus

Capitulum xxi. de nonnullis origenis discipulis.

Widetur etiam alexandriae demetrius successisset: auditores catheseos quod ab origine susceptum tenuerat:

Dionysio tradidit: eo quod et ipse vnus ex discipulis esset origenis. Ipse autem cum apud cesaream moraretur innumeri ad eum non solum regionis ipsius viri sed ex prouincis procul positas concurrerant et de relictis patriis ac parentibus sequebantur eum in quibus fuit et vir famosissimus theodoros ipse qui non longe a nostra memoria nobilissimus in episcopis apud pontum gregorius nominatur: fide et virtutibus atque scientia per omnia apostolica. Sed et eius frater antenodoros: quos origenes adolefensculos de auditorio rethoris retractos studia communium literarum in diuinam suam philosophiam commutare. Quosque apud eum per quinque annos ipse verbo dei operantibus in tantum profectu diuine eruditionis atque scientie peruenit: ut tunc vite merito de motu cultu emittitur: ut ab ipso scholasticus in matris adhucetate ab episcopatu pontificis sacerdotum intererit aperet.

Cap. xxi. de africano et opusculis eius simul scriptis origenis.

Rides tepus erat etiam africanus vir inter scriptores ecclesiasticos nobilitas huius epistola fertur ad origene scripta: obiectis ei et proponentis quod historia susanne que in danieli est: facta videatur: et aliena a scriptura prophetica. Cui origenes magnificentissime respondens asserit nequaquam iudeorum amens et fraudibus auscultanda. Sed hoc solum pro habenda in scripturis diuinis: quod inter presertim tractantur: quoniam id esset solum quod auctoritate apostolica confirmatum sit. Venit autem ad nos etiam alia supra dicti scriptoris africana opuscula: et maxime chronica valde diligenter studioseque composita. In quibus commemorat se alexandriam perferre. heretice opinionis celeberrima provocata: que et in diuinis et in philosophicis studiis

atque in grecorum doctrina instructissimum fama locum. Quibus in libro epistolae officii misse fuisse superius memorauimus. Idem et africanus scribit ad aristidem quaedam de ea que videtur euangeliorum dissonantia: et cur matthei et lucie in narratione christi ferat diuersa conscriptio. Vbi ostendit euidentissimam veritasque consonantiam sententiam in primo libro huius operis edocuiimus. Per idem ipsi origenes triginta commentariorum libris in parte quadam esate prophete editis in alexandria. Athenas peruenit: et in mare se memorat. Vbi et quatuor libros peruenit in cantica canticorum scribit. Alios ad quatuor regressus ad cesaream in plurimum. Sed hinc non opus est opuscula eius enarrare: que pene innumerabilia sunt cum in eo opere fecerim: ubi beatus paphili vita descriptum: referretes quatuor ab eo antiquorum scriptorum volumina et precepta origenis bibliotheca cesariensi quae ipse praecipue et nobilitate studio compositis consecrata sunt. Et quod et ego nosse vult: quatuor origenis volumina in manus nostras venerunt inde sumat indiculum. Nunc autem ad historie nobis ordinem properandum est.

Cap. xxii. de heretico quem ad viam veritatis redire per suam ostendit origenes.

Brillus de paucis ante memorauimus: huius in vrbis arabie episcopus ecclesiasticis docendi regulis violare conatur peregrina quidam et aliena veritate docere cepit: asserens deum et saluatore non meo exstitisse ante carnis natiuitatem: neque propriam deitatem habuisse: sed hoc solum: quod paternam deitatem et eo habitaret. pro quo plurimum episcopi congregati disceptationes cum eo non minus habuerunt. Sed iter ceteros origenes magnope exhoruit: est venire in conspectum viri. Quis primo sensum cum eo disputans: quod femeret diligentius pertractat. Quo comperito continuo quid absurdi in esset huiusmodi sensibus: quod impietatis talis asserentem cosequaret offendens. Ab hoc se respuerit male conceptum suam esse errorem: et redire ad fidei veram sanamque doctrinam: quod pene in causis talibus inaudita est: ita

De opusculis origenis. Fo. lliij.

erroris ab ecclesia depulsi: ut remearet non pderet erroris auctorem. Denique fert etiam nunc descriptio ipsa disputatio origenis et berilli: quod semetipsam perlati operis et iudicio est. Sed et multa alia eius scripta ad nos gesta dictaque satis clara et magnifica peruenit: quae nos vel ipsius vel maiorum relatione comperita nunc interi per hystorie breuitate sterim. Que tamen agnoscantur possunt ex ea que scripta est a sancto paphilo martyre apologia. per ipso vna mecum: quae ob cohibendos querulos inuicem nos inuadentes eorum studio ac labore conscripsimus.

Cap. xxiii. de philippo imperatore et eius mira humilitate et obedientia.

Regordianus cum per septem annos romanum gubernasset imperium philippus vna cum philippo filio succedit. De hoc tradit nobis est quod regianus fuerit: et in die pasche. in ipso vigilia cum interesse voluisset: et cocicare minister huius: ab episcopo loci non potuit esse permittitur nisi canister el peccata sua et intra penitentes staret. Hec illo modo copiam sibi in se futuram: nisi prius per penitentiam culpam quo de eo ferrebant plurime diluisset. Fert igitur liber eius quod a sacerdote imperatum fuerat susceperit diuinum sibi inesse metum et fidei religionis plenissimam rebus atque operibus comprobans.

Cap. xxv. de origenis opusculis: que non nisi in magna senectute transcribi permisit.

Aius tertio imperij anno: eradas apud alexandriam sexto anno episcopus sui diem obiit: locumque sacerdotum agens eratis annis: postea quod et vni periculorum laboribus: plurimum fiducia in verbo dei acceperat: permixisse fert ea que ex tpe in ecclesiis dissebat a notariis excoptinec ante versus dedisse hanc copiam: nisi cum id sibi vire grauitas et etatis maturitas: et multe experientie concessit auctoritas. Tunc aduersum quendam celsum episcopum philosophum quod contra nos libros conscriperat. viginti voluminibus respondit. Tunc et in euangelium ipsum matthei libros. xxv.

commentariorum edidit. Et duodecim prophetarum plurimum commentariorum est. Ex quibus ad nos usque ad. xx. tantum. et v. volumina peruenerunt. Sunt etiam et ad imperatorem philippum episcopi: et ad uxorem eius seueram: ab usque villo adulationis iure scripte. Scribit et ad sabianum vrbis rome episcopus: et ad alios plurimos ecclesiarum principes de catholica fide sua. De quo euidentius in sexto apologie nostre per ipso volumine comprehendimus. Sunt alie eius epistole ad diuersos scripte: quarum nos interim certum numero inuenire poterimus atque in libros digestas memorie tradere.

Capitulum xxvi. quod origenes aliquos hereticantes sua disputatione ad rectam fidem reuocauit.

A tepestate in arabie partibus extiterunt quidam asserentes dogmata puerorum dicentes atque hominum per mortem cum corporibus interire pariter et corrupti. Rursum in tpe resurrectionis denno suscitari cum corporibus. Ad que moribus ab ecclesia depellendos: cum in ges episcoporum concilio conuenisset iterum: origenes rogatus ab omnibus interesse: et facere sermonem. Cumque coram omnibus sacerdotum concilio disputaret: tam magna significata eius oratio: ut oes eos quos non sui dogmatis error: inuoluerat ad fidem rectam et sensum catholicum reuocaret.

Cap. xxvii. quod origenes heresi heliche satarum ut primum cepit ovari restringit.

A titit etiam alia heresis per illud tempus quod dicitur heliche satarum. Que ille statim ut visa apparuisse restringit. Facit autem eius merito: ne: cum de octogesimo et secundo psalmo ecclesia disputaret hoc modo dices. Venit quidam in his diebus: quod sibi magnam aliquid insipia ceteros sapere videret: asserere volens quod ad ipsa et absurda defendens heresim quaedam heliche satarum quod nup exorta est: et tamen sunt quod ipsa heresis asserat idicabo vobis: me cui forte vni sub ipsa ignaro. Ipsi ergo quod de scripturis sacris refutat. Et rursum vultur testimonis de nouo et veteri testamento voluit. Apud tamen paulum ex integro respuit et asserit quod in penitentibus si quis negauerit

Liber sextus

nihil criminis habeat: p eo q is qui fr est in corde suo. et si ore negauerit pro ne cessitate: corde tñ in fide permanet. Nec asserunt: r libũ quendã carcerũ: quez dicunt de celo lapsũ. Cui? verba li q s audierit: remissionem accipiat peccatorũ aliam preter illam quam chñstus dedit.

Capitulum xxviii. De exordio psecutionis Decij imperatoris sub quo indicibila tormẽta p xpi fide origenes pertulit.

Inter ea philip

po septem annis principatu administrato deci? succedit. Qui q infest? esset philippo psecutionem ecclesijs suscitãt. In qua sabian? in vrbe roma martyrio coronatus sedẽ sui epãtus cornelio dereliquit. In hierosolymis ño alexãder epõ rursum p co fessioẽ xpi iudici sicut r vinculis carceris traditur: quõq; cũ longevæ etatis venerã da canticẽ psulgeret: posteaq; fre quẽter passionib? fuit: r cruciatibus afflictauerat dñm: dũ de vinculis ad tribunal r tribunal? renocãt advincula inter ipã vicissim sibi succedentia tormẽta desecit. Huic i sacerdotio marabbãtes succedit. Apud antiochiã vero simlãs p oia babi las alexãdro post cõfessionẽ gloriose vite finẽ forit in vinculis. Post quem sabian? epãtus officium suscepit: sed in hac perse cutione quanta aduersum origenẽ gesta sint: quibusq; cõtra eam pessim? demon artib? cuz vniver so erer citu suo r quãta contentione pugnarit vtq; sup oẽs ceteros q per illud tps pro xpi noie tenebant nouas cruce: nona penãz genera: ac se culis omnibus inaudita tormẽta pule rit: vtq; p eo q in doctrina fidei r verita tis r opinatissim? habebatur oia aduer sus eum demonici furoris arma cõmora sint r ignib? intentatis. Ita caute mille mortibus vexat? sit: nec tñ vna ei quam optabat accideret qãq; exitus eum suscepit persecutore summo studio id geren te: vt nec interitus prestaret: nec pena cessaret r quales postmodũ de his ipis epãtis scripserit: quas ol miseratõe et la chrymõs plenas ex ipsis manifest? que scripta sunt integram qui agnoscere cupit horum notitiam sumet.

Capitulum xxix. de dionysio alexã drino r quã liberum incertis tribus se responderit verbum.

Dionysius vero

alexãdrin? epõ p illud tps sicut er ipis? epõs verissime ppe rimus in multis sepe plessib? bus satis clarus efficit: r p passionẽ tota mẽtoriq; diuersitate magnific? Deniq; refert insectantib? se quibusdã rñdiss. Quid insectãdo laboratis. Caput meũ p q magnope fatigatũ auulsũ cernicib? sumite r donũ magnũ ad tyrãniũ referre. Capitulum xxx. de nimia feritate qua sub decio in nostros seuiti est: ac sirs nius xpianorum agonibus. A

Ed r idem ipse

ad sabianũ antiochenus epõ scribens de his qui sub decio apud alexãdriã agones mar tyz? desudauerunt hoc modo refert. Nõ ex precepto inq; imperatoris anno psecutio lumpit epordũ: sed anno in se gro principalia puenit edicta minister demo nõ qui dicebat in ciuitate nra diuina sũt perstiosum ptra nos exagitãs vulgus: a quo multitudo succensa nihil aliud q; priorũ sanguinẽ sitiebant. primo ergo re ligiosum quendã senẽ metranũ noie cor ripientes iubẽt impia verba pferre. Quõ ille cũ facere recusaret omne corpus ei? mẽbratim sistribus colliserunt. Multiq; r oculos acutis calamis terebrantes ex tra vrbe eum cruciatibus eiecerũt. Abi q; qd in eo supererat spõs lapidibus ex pulerunt. post hec mulierẽ quandã nos bilem corinthianã noie ad idola pducens tes adorare cogebant. Recusantem imo potius exeretãtẽ vincula pedibus innecẽ tes r per plateas totius ciuitatis trahẽ tes feda horrendoq; supplicij genere vis cerpũt. De hinc oẽs simul truerũt p do mos feruorũ dei diripientes et euertẽtes atq; hostili crudelitate cuncta sedan tes: ita vt priosioribus quibusq; direptis si qua ille viliora repererãt in vni? agre gata igni in plateis cremarent. Nã tñ direptionẽ hanc bonorũ suorũ sicut aptha de illis dixit antiquis cũ gaudio susce

De diony. alexan. Fo. lv.

perunt. Et admirandã virginẽ longe ue eratis apolloniam noie cum corripuis sent dentes ei pmo omis effoderunt: con gessio deinde lignis extruxerunt rogam comminantes viam se eam incensuros nisi cum ipis pariter impia verba pro ferret. At illa vt rogũ vidit accensũ pau lulum quid in semetipsa molit. Repente vero se e manibus erupit impioz atq; in ignem quez minabant sponte piluit ita vt prereret etiam ipsi crudelitatis auto res q; pãptio: inuenta est ad morẽ fe: nina q; pãptio ad penã. serapionem q; domui sue reprim crudelissimis affece re supplicijs ita vt oẽs ciuitatis men broium pius soluentes de superioribus eum precipitarent. Nullum nris iter erat p vicũ nulli platee transt? indulgebatur. Neq; die neq; nocte pcedendi vsq; libera erat fa cultas. Ut em q s nfoium apparuisset in publico statim clamor vulgi r seditio nas cebat: vt vel pedibus traheret: qui vi sus esset vel igni succenderetur. Vt enz hec mala p dies singulos auerentur: si bito inter ipsos psecutores rabies qdam belli cuius erat sit. Et dũ inter seditioni bus plessiq; decreta intertin nobis pau lula licuit respirare. Sed nõ in lögũ ve nia fuit. Cõnuo nãq; crudelissima pun cipiũ nutrant edicta. Quib? tãta aduer sum nos ferebat immanitas: vt scdm qd predictum est a dño si fieri posset scanda lia zarentur etiam electi. Ex quo perter ritis pene oibus quidam ex ipsis nobi libus statim se sponte impis actibus in gesserunt. Alij conuerti tñ modo nõnulli a domesticis pditi ad sacrificia exeran da r ad immundas hostias properabãt. Alij ex his pallentes r trementes vt ma gis inolari ipsi q; immolare idolis vide rentur. Ita vt etiã ab inspectãti vulgo re dirent: eo q r ad moriendũ ad sacrificã dũ iuxta mercurios videbantur. Alij sa ne rã impudẽter ad aras plliebãt: vt e affirmare niterent se nãq; xpianos fuis se. Ipi erant de qbus pãtẽrat dñs. Cũt pecunias habentes difficile saluabãtur. Ceteri vero aut istos seq;bant in pcepõs aut certe stabant in fugã. Ex qb? nõnul li pprehẽsi r i carcerẽ missi: ali j ad pman

statim iudicis faciem negauerunt fide. Aliquantũ paululum supplicijs tolera tis ad vltimum deciderunt. Cũt vero q beati effecti sunt tãq; co lumne fortissime dñi ipsius spũ confirmã ti p fidei sue merito virtute a dño per ce pra admiranda deo r angelis martyrij sui spectacula pãuerunt. Quotũ primus venerabilis iulian? podagra contractus ita vt neq; incedere: neq; stare posset cuz his q cum in sellata portabant offerret. Quoz vn? qdem statim negauit. Alius ño noie Simus cum iuliano sene in dñi nri iesu xpi confessione pãdurãt. Quoz ur bentur camelis impositi per oẽm circum duci ciuitatem: r flagris hãnde verberãtib; pãlo spectantelamari vsq; quo finem vite in ipis verberibus ponerent. Sed vir qdam militaris cum assisteret et quosdam volentes etiam mortuis thudere cadaueribus phiberet clamor re pente aduersum eum totius vulgi extol litur. Offerret iudici fortissimus miles iam dñi et nãq; se inferiori fact? in cõfessione plstrens capite pprietate damna f. Alius quidã vir nois fuit macharius gẽ te. Libicus cum multis verbis a iudice ad negandum suaderetur: et eo maiore cõstantia fidem suã profiteret: riuus ad vltimũ iubetur eruri. Epymachus quoz q; atq; alexander cũ multo tpe r in vici lis r in cruciatibus carceris torti etiam frequenter r diuersis supplicijs confecti perdurassent in fide ignibus ad postre mum cõsumi iubentur. Sed er mulieres cum ipsis quatuor in quibus Ammonã ria secta virgo aduersum quam summa contentione iudice persistente et immen sis eam atq; exquisitis cruciatibus affli gente: eo maxime q eius snãm vincere cupiebat: qz laudabili voce decreuerat nihil se profus eorum que sibi contra fas imperabãtur acturam statuti sui tes nar ad vltimum capite punitur. Secũda vero fuit virgo mercuria nomine anis venerabilis et fecundissima in filijs: sed quos nõ pretulit xpo dionysia r alia am monaria. Que dum nimia vniũtã constãtia apud iudicem et ille vniã erube sceret a feminis inauditis tormẽto: cum generibus toleratis finẽ omniũ ferro ce

dente suscipiatur. Heron quoque et arsinus et ysidorus egypti cum puerulo annorum xv. Dioscoro iudici offeruntur. Et primo omnium puerulum Dioscorus tamquam puerum etate factum sceleris ante verbis post etiam verberibus agit. Quos cum in nullo sibi cedere videret ferocius eum cruciare contendit. Tunc deinde ceteros variis tormentis dilaniatos cum pari modo constantia fidei videret armatos tradi ignibus iubet. Dioscorum vero puerum qui sibi constanter et sapienter in omnibus resistit admiratur differt precipit sperans eum pro etate plenitudo diuinitatis gesturum quod non tam tyranni miseratione quam domini prudentia ita gestum est. Nunc enim nobiscum est Dioscorus adeo nobis concessit ad consolationem et firmamentum populi sui. Memerit quod etiam ipse Aegyptius primo per caluniam quasi latro delatus est. Qui crimine abluto post hoc quod christianus esset deseruit. In hoc vero nulla a iudice moderatio seruatur. Sed geminatis supplicibus excruciatum cum latronibus iussit in cendi. Ignorans quod crudelitate sua optimo martyri saluatoris similitudinem detulit: qui pro salute humani generis vna cum latronibus pertulit crucem. Turma autem quedam in vno conuenerat militum: inter quos amon: et zenon et prothomus: et ingenius et grandeuus theophilus. Qui tribunali bus astantes cum quadam christianum a iudice torqueretur: etiam pene ad negandum declinaret dieque prebent intra semetipsos et vultu oculis ac nutibus velut erigere cubant illum qui in supplicibus positus trepidabat interdum etiam manus protendere ac totius reliqui corporis moribus et habitu diuerse inclinatu et tanquam subleuare lapsantes atos gestebant. Conuersi vero ad eos omnes et quid de semetipsis profiterentur ex eorum motibus agnoscences prius pene quam in eos vulgus clamoribus insileret ipsi in mediis primum ac sese christianos esse restantur. Tunc vero certauit ex eorum confidentia persecutoribus terror nostris constantia atque accretum dum hi qui per tormenta vincere putabant ipse cruciatibus offerunt et ab his quod illi perterritibus inserebant velut pro quadam specie voluptatis appetit deo triumphare per san-

ctos suos. Sed nec Scythionis opus memorabile fas est silentio pretereire. Is namque cum rem cuiusdam potentis submerces de purarere iubetur ab eisdem immolare. Accusans cogebatur iniurijs. Persistens rursum blanditis mulcebatur. Cum vero vtrumque conteneret preuentum suade validissima transuerberatus per media viscera neci traditur. Qui vero memorem quantae multitudines in desertis et in montibus oberrantes fame siti frigore: langore latronibus bestis que consumpte sunt. Qui omnes imitati electos dei prophetas gratia martyris coronati sunt. Denique et venerandus senex Ceremon episcopus hic erat vrbis Aegypti qui de Nopolis cum ad arabicum montem vna cum grandena coniuge discessisset nulli vltra apparuit. Et cum ad perquirendum esset plurimi fratrum frequentissime processissent persecutatis omnibus locis neque ipsos vltra quisquam nec corpora eorum potuit inuenire. Hec autem non frustra commemorati: cui frater charissime: sed ut scias quanta apud nos a sanctis martyribus ad dei gloriam gesta sint.

Capitulum. xxxv. de lapsis post penitentiam recipiendis.

Post pauca addit etiam hec dicens. Igitur diuini martyres qui cum christo in celestibus sedent et regni eius participes sunt atque iudicant qui cum ipso de lapsis fratrum iudicant: isti inquam ipsi susceperunt lapsos et penitentiam conuersionemque eorum non respicientes scientes quod deus noster cuius ipsi erant martyres: non vult omnino mortem mouentis: sed conuersionem eius et penitentiam querit. Si ergo isti receperunt quosdam in ecclesia stantur in oratione queque eis et in cibo comunauerunt quod nos vultis facere fratres. Quid nobis agendum putatis. Nonne sequi nos eorum sententias et iudicium conuenit atque erga eos quos illi miserati sunt non existere crudeliter et truces. Non puto expedit nobis sententias eorum in irritum reuocare miserationes infringere benefacta turbare et recte religioseque instituta violare.

Capitalum. xxxvi. de nouato heretico et heresi sua et conditione ipsius.

Ecce Dionysius delapsis faciens sermonem. Quo tempore nouatus romane ecclesie presbyter elatide quadam tumidus spem penitus eis salutis adimebat etiam si digne penitissent. Ex quo et princeps hereseos extitit nouatiana. Qui ab ecclesia separati superbo nomine semetipsos catharos idest mados appellauerunt. Ob quam rem consilium sacerdotale celebratum in vrbis Roma congregatum est. Eorum quidem sexaginta numero. Presbyterorum quoque totidem cum diaconis plurimis. Preterea etiam per singulas quasque provincias de hac re magna deliberatio habitata decretis significat quid facto opus esset. Statuitur ergo Nouatum quidem cum his qui eius mentis elatione tumidum sequeretur. quos ad inhumanam illam et nihil fraternae charitatis seruantem suam declinarent alienos esse ab ecclesia. eos vero qui lapsi in certamine fuerant fraterna miseratione curandos: et fomitis penitentiae medicandos. Scribit de hac re et Cornelius vrbis rome episcopus ad ecclesiam antiochenam indicans. Fabiano eius episcopo quid statuerit in vrbis Roma concilio congregatum quid etiam Italiam: Africa: ceterisque occidentibus vltimum sit. Cyprianus vero de his libris magnificentissime scriptum edit in quo et lapsos ad penitentiam cohortandos: et contradicentes alienos esse ad christi viscibus statuit. Erat autem et alia epistola corneli ad fabianum antiochie episcopum scripta edicens singula queque de nouato quis qualis fuerit vel vna vel motibus: et quomodo ab ecclesia christi declinauerit. In qua refert quod ex episcopus cupiditate quam intra se latenter gerebat in hec omnia mala deciderit. Ex eo autem maxime elatus sit quod quosdam de confessoribus viros optimos inter ipsa initia sibi socios assumpsit. In quibus fuit maximus quidam presbyter romane ecclesie et vrbis annus qui sebo confessores extiterat. Sed et sidonius et celerinus qui valde clari in confessoribus habebantur:

eo quod omnia tormentorum genera supersuerant. Sed isti (inquit) cum diligentius perspexissent agere cum cuncta fraudibus et dolis mendacibus atque perinijs: quia bonitate ad hoc solui simularetur et deciperet ignorantes relicto eo vel potius excretatio ad ecclesiam cum magna satisfactione reuenter sit: et presentibus episcopis ac presbyteris: sed et laicis viris primo quidem errorem suum tum deinde zillius fraudes ac fallacias constentur. Addit preterea etiam hec epistola: quod cum semper fratribus iurare solitus sit episcopatum se omnino non cupere subito et ex improbitate: velut nouum plasma episcopus apparuit. Scilicet qui disciplinam et instituta ecclesiastica vindicabat episcopatum quem non adeo acceperat presumebat. Tribus namque episcopis simplicissimis hominibus et omnium ignatis de romanam italiam parte adhibitis imo potius subdit ab eo circuentione deceptis imaginariam magis quam legitimam ab eis extorquet manus impositionem. Ex quibus tamen vnus continuus ad ecclesiam redit confessus peccatum suum et in comunione laicam populo etiam pro hoc interueniente susceptus est. In locum vero reliquorum duorum qui nouato manus impositi fuerunt ordinati sunt alii episcopi et missi. Is ergo qui euangelium vendicabat nefelebat in ecclesia catholica vnum episcopum esse debere vbi videbat esse presbyteros. et presbyteros. et diaconos. et subdiaconos. et acolitos. et exorcistas et lectores cum historiarijs. et viduas cum indulgentibus mille quingentas: quos omnes deus alit in ecclesia sua. Addit autem etiam hoc quod idem ipse nouatus in inuenitum spem immundo veratus sit. Et cum tempus aliquantum sumpsisset apud exorcistas egritudinem incurreret grauata ut desperaret. Et quod iacens in lecto per necessitate perfusus sit nec reliqua in eo quam baptismum subsequi solent solent adimpleta sint: nec signaculo crismatis consummatus sit. Unde nec spiritum sanctum vnquam potuerit percipere. Denique inquit cupinata quadam gratia diligerentur ab episcopo: et vellet cum ordinare presbyterum clericus vero ois et quamplur-

Liber Sextus

rimi ex laicis phiberēt dicentes nō lice-
re clericū fieri eū qui in necessitate posi-
tus in lecto gŕam consecutus sit ep̄m ab
oibus specialē gratiā poposcisse vt sibi
de hoc vno isto concederet. Scribit etiā
de ipso q̄ perfectionis tempore cum in
cellula quadam lateret et a diacono vt
mouis est subuenire in exitu catecumi-
nis rogaret: tūc s̄ pcedere denegauit
se esse presbyterū. Et q̄ sacramenta di-
uidens populis accipiētium manus ten-
neret nec prius pmitteret sumere q̄ sibi
per ea q̄ vnusquisq̄ tenebat in manib⁹
iuraret q̄ nunq̄ se relicto ad cornelium
remear. Hec et multa alia huiusmodi.
Cornelius de vita moribus ac propheta-
tans eius actibus scribit.

¶ Cap. xxiiij. de serapione aliquando a
fide lapso digna memorie historia.

Serapionis ve

ro de hoc rescribenda su-
pradictū fabianū interit
etiā quādam historiā di-
gnā memoria dicens. Se-
rapione quēdā fuisse apud alexandriam
vnū ex his qui lapsi sunt eodēq̄ sepe de-
precatus vt susciperet nec tñ impetrasse.
Oppressum deinde hunc esse egritudine
ita vt triduo iam sine voce prius iaceret.
Paululū vero quarta die respiratē
vocasse ad se filiā suā et dixisse. Quousq̄
me detinetis. Queso vos cito aliq̄s pres-
byterum roget vt possim aliquando di-
mitti. Et cum hoc dixisset rursus sine
voce p̄mansit. Abijt cursu puer ad pres-
byterum noctis tempore: infirmabatur
presbyter venire nō potuit. Tamen q̄
pceptū fuerat a me vt lapsus in exitu ne-
mo reconciliationis solatia denegaret
et maxime his quos prius id rogasse cō-
staret parum eucharistie puero dedit
qui ad se venerat. Quod infusum iussit
seni preberi. Regrediente adhuc puero
anteq̄ ingredere domum rursus Se-
rapion respiciens redisti inquit fili. Et
licet presbyter venire non potuit. tñ im-
ple quod tibi pceptū est vt possim
descendere. Cūq̄ esset completa solēti-
tas velut cathenis q̄busdā vinculisq̄
diruptis: letiore iā spiritu reddidit. Ex

quo inquit cōstat certissime huius boni
auxilio nullū debere fraudari. Scribit
etiā ipsi nauato dionysius ep̄istolā cui⁹
exēplum inferere his dignū putauit.
¶ Cap. xxv. dionysij alexandri ad
nouatū per breuius et magnificas ep̄stola
simul et de ceteris eius scriptis.

Novatius no

uato fratri salutē. Si inul-
tus (vt ais) in hoc venisti
ostēdēs in eo si desinas vos
lens. Oportuerat qdē etiā
pati oia ne scinderet ecclia dei. Et erat
nō inferior gloria sustinere martyrium
p̄ eo ne scindat ecclia q̄ est illa ne idō-
lis immoletur. Imo p̄m meā simam ma-
ius hoc puro esse martyriū. Ibi namq̄
vnusquisq̄ p̄ sua tantū aia. In hoc vero
p̄ omni ecclia martyriū sustinet. Sed
nunc siue tu suadere siue etiā cogere po-
tes fratres redire ad concordia in aia
tibi erit emendationis meritum q̄ fine-
rat culpa pmissi. Quiluc iam non impu-
tabitur: hoc etiam laudi dignum dnce-
tur. Si vero illi incredulitate permātes
runt saluus salua animā tuam. Vale: pa-
cem desiderans quā tibi impetor. Hec
eadem etiam nouatiano scripsit. Dedit
ad egyptios ep̄istolam delapsorum pen-
nitentia: in qua et regulas eis statuit pe-
nitendi. Sed et multa alia probatissima
feruntur scripta dionysij. Scribit de pe-
nitentia et cooperatoriū libellū de mar-
rio ad originē. Ad laodicenses et armene-
tos de penitētia ad cornelium quosq̄ v-
bis rome ep̄scopum plurima scribit.
In quibus etiā hoc indicat inuitatum
se a multis ep̄is: id est ab heleno tarso
clicie et firminalo capadocie. Et theodo-
sto palestine vt ad synodū antiochiā
pergat q̄ ibi nouati dogmata qdā asse-
rere conarent. Et addit q̄ et fabiano an-
tiocheno ep̄scopo defuncto demetrianus
nus in ep̄scopatu successerit. Sed et de
hierosolymorum ep̄o his verbis scribit.
Amirabilis autem vir inquit alexan-
der in carcere positus beato sine p̄ce-
lit ad dñm. Est et alia ipsius dionysij
ep̄stola ad romanos scripta de ministri-
bus. Et alia item ad ipsos de pace et de
penitētia

De morte decij et origenis. Fo. lviij.

penitētia. Et ad quosdā cōfessores qui
adhuc in vrbe roma nouatū sequeban-
tur. Et rursus ad eosdem postea q̄ ad
eccliam conuersi sunt duas ep̄stolas
scribit. Sed et ad multos alios varia ac
diuersa scribens studiosis quibusq̄ in-
structionum et doctrine copiosissimam
materiam dereliquit.
¶ Explicat liber sextus.

¶ Incipit liber septimus.
¶ Cap. i. de morte decij et origenis deq̄
initio persecutionis galli.

Septimij no

bis ecclesiastice historie li-
brū scriptorū suorū eudat
elogijs nobilissim⁹ patrū
et clarus in ep̄stolis diony-
sius. Qui postea q̄ decius nō totis duo-
bus annis principatu romani apicis
ministrato cū filijs pariter interceptus
est et gallus suscepit imperiū. (Quo tpe
etiā origenes septuagelimo etatis an-
no ad integrum expleto defunctus est.)
Scribens hermannoni cuiā de gallo
hec refert. At ne gallus inquit malum
deci aut videre potuit aut cauere: h̄ in
eadē lapide offensionis impedit. Cuius
regni cū floreret initio et cūcta ei ex snia
cederent. sanctos viros qui pro pace re-
gni eius deo summo supplicabant per-
secutus est: cum quibus et prosperitatem
suā parit effugauit et pacem.
¶ Capitu. ij. de egyptiano qui censuit he-
reticos rebaptizandos.

Iulij vrbe

no roma cor-
nelio ep̄atu
gerente et apud cartaginem
egyptiano: ambobus fide et
virtute pietate prestantib⁹
questio exorta est in affricē magis parti-
bus si oporteret hereticos rebaptizari.
Cūq̄ id a egyptiano et ceteris pene omni-
bus per affricam sacerdotib⁹ oporteret
fieri decerneret: Cornelius et ceteri oēs
per italiā sacerdotes h̄mōi decretum
manente sacerdotali concordia refuta-
rum statuentes antiquitus a patribus
super hoc traditā regulā debere serua-
ri. Que cōtinebat post abiectionē priui-
historia

et confessionem recti dogmatis sola eos
manus impositione purgandos.
¶ Cap. iij. de discordia ecclesiarū orientis
super reiteratione baptismi.

Ed post corne

lij cōsumationē qui tribus
arciter annis sacerdotio fun-
ctus est: ep̄atus sedē luc⁹ su-
scepit. Cui octo solis mēsibus sacerdotio
administrato stephan⁹ succedit. Quisq̄
similē cornelio de nō rebaptizando sen-
tentia tulit. Ad quē dionysius multa et
sepe scripta dixerit de multis ecclesiasti-
cis differēs causis. In quibus inter cete-
ra etiā hoc indicat q̄ oēs ecclesie abie-
cta nouati p̄sumptiōe pacē inter se in-
uicē seruēt. Scribit ergo de hoc his ver-
bis. Scito autē frater oēs ecclesias in
orientē que prius conturbabatur nunc
redisse in concordiam et oēs simul vnani-
miter coherere: gaudentes et exultantes
de pace que vltra spem ecclesie reddita
est. Id est demetrianū apud antiochiā:
et in theotistum apud cesaream mazabe-
banē in hierosolymis dormientem in pace
alexandro maximū apud tyrum helio-
dorum apud laodiciam heleniū in tarso
firmilianum in capadocia. Verū ne ser-
mo ep̄stole longior fieret nobiliū tantū
modo vrbium tibi ep̄scopos indicauit:
vt etiā ceteros cū ipsis pariter vnū senti-
re non dubites per vniuersam syriam
vel arabiam. Sed et hi quibus nūc scri-
psistis mesopotamie ep̄i idem sapiunt.
ponti quoq̄ et bitiniē omnes pariter
vnanimes et concordēs et multa sib̄ inui-
cem charitate conuerti glorificant domi-
num nostrū. Hec dionysius scribit.
¶ Cap. iij. que sexto scripserit dionysius
super baptisate.

Stephano ve

ro duobus annis impleto sa-
cerdotio rome sexto successit.
Ad quem scribit nihilomi-
nus dionysius de baptisate cōmemo-
rans qd stephanus quidē decessit: suus
scribes ad firmilianū et heleniū ceterosq̄
illarū partiū ep̄os statuerit nec cōicidū
esse his q̄ rebaptizāt: sed debere cōside-
re ecclesiastica. h

rari magnitudinē rei: q̄ nō dēcūs: sed p̄ magni & nobiles in ep̄is viri sint quibus hoc visum sit. Dicit etiā q̄ super hoc scri p̄ferit plenius ad dionysiu & filomenē p̄b̄yteros v̄bis rome. Indicauit autēz pariter etiā de sabellij heresi q̄ tp̄ib̄ ip̄i exorta sit scribens hec.

¶ Cap. v. de heresi sabellij.

Quid autē dicas

de ea doctrina q̄ apud ptolomaidā pentapoleos civitate nup̄ exorta est plena blasphem̄ia in dñm patrē & in dñm n̄m̄ ielum xp̄m negās & eē cū filiū p̄ris: nec p̄mogenitum ois creature. Sicut & sc̄l̄sp̄s auffer̄s intellectū. Pro q̄b̄ cū v̄t̄eq̄ p̄tes ad me venissent & p̄t̄ib̄ fratrib̄ q̄ cōmota fuerāt discussissent etiā istis. pur deus de dñi p̄uitari mee. p̄secur̄ sum & scripsi singula queq̄ diligēter exponēs quoz̄ tibi exemplaria trāsmisi. S̄z & in tertio libro de baptismo quē scribit ad philomenem p̄st̄ r̄t̄z v̄bis rome etiā hec p̄memorat.

¶ Cap. vi. de visioe q̄ dionysio apparuit sup̄ lectioe librorum hereticorum.

Ego inquit tra

ctatus hereticorū lego & traditioes eoz̄ perscrutor etiā si videar ad hora v̄bis eoz̄ polui. Sed multum mihi cōfert hoc ip̄m q̄ ex ip̄oz̄ v̄bis arguere eos possum. Deniq̄ cum aliquis ex fratrib̄ cū p̄s̄b̄yteris prohiberet me ne heretica lectione tanq̄ ceni alicuius fetore polluer̄ visio mihi quedam a deo ostenditur que me cōfirmaret: & sermo ad me fact̄ est hec mihi euidenter proloquens: lege oia q̄cūq̄ in manus tuas venerint q̄z p̄bare singula q̄s & discernere potes q̄quidē & ex lat̄is hec tibi sunt causa credendi amplexus sum visioe q̄z & ap̄lico fenestric cōcordabat dicē oia legit̄ que bona sunt tenete. In ip̄o quoq̄ libello commemorat: nō tūc p̄m̄ in africa de hereticis rebaptizandis ab ep̄is decretūz esse: s̄z antea tā in nōnullis ecclesijs & cōcilijs ep̄oz̄um velut in iconio: atq̄z alijs locis de hoc fuisse tractatum.

¶ Cap. vii. adhuc de nouari impietate.

Scribit adhuc

et in quarto de baptismo lib. ad dionysiu v̄bis rome p̄b̄yterū plurima de nouari impietate p̄memorās. In quinto nō lib. ad s̄rtū v̄bis rome ep̄m̄ scribēs aduersum sup̄radictā heresim q̄dā differēs tale aliqd̄ accidisse p̄memorat his v̄bis. Uere autē si p̄siliū pero & rēq̄ro s̄rtam q̄d tibi videat̄ h̄e: cā q̄ in eccl̄ia n̄ra exorta est vereor em̄ ne forte fallar in aliquo.

¶ Cap. viii. baptisma nō eē iter adū ostēdit per h̄istoria memoratu dignissimā.

Erat ap̄d nos

frater q̄dā fidelis antiquior an̄ etiā quoq̄ ego ep̄s ordinarar imo et anteq̄ deest meo meus cradas q̄ cū inter esset h̄ic q̄ baptizabant & audiret: vel q̄d interrogentur vel q̄d respōdeāt. s̄ flens accessit ad me & p̄ocidēs ad pedes meos cōstiteri cepit baptisma ab hereticis aliter se suscepisse. Q̄b̄ t̄h̄ sc̄m̄ ea que nūc videret a nobis ministrari nec baptisma duceret eo q̄ esset repleta blasphem̄is ois illa cōfessio. Similiter & hoc addebat se int̄ ip̄ hoc errore stimulari: vt ne oculos quidem ad deū auderet erigere. Propter q̄ exorabat mudari se & purificari ecclesiastico baptismo vt et gratiam cōsequi posset sp̄s̄ sancti. Q̄b̄ ego facere ausus non fui: sed dixi posse ei sufficere tā mult̄i p̄tis cōmunionē quā in eccl̄ia consecutus est p̄ hoc q̄d a nobis eucharistia suscipiens donū responderet t̄h̄: ex quo & p̄ singula p̄m̄isset ipsa sacramentoz̄ū virtute purgari. Cohortabat̄ igit̄ eū debere cōfidere fidei sue et cōscientie iam purgate & ante oia q̄ tādū in sac̄amētis nobis iam particeps fuerit. Sed ille neq̄ a luctu cessar̄ & lacrymis: neq̄z v̄tra ad mēsam dñicam audet accedere: ita vt vir a nobis cohortatus es cōp̄tus orationi audeat iterare. Hec & multa alia de huiusmodi questionib̄z per diuersos libros suos dionysius scribit.

¶ Cap. ix. de valeriano q̄ p̄m̄ cū esset h̄s̄nissimus postea a p̄ceptore de p̄t̄natus xp̄ianos dure persequitur.

Mallus vero

noctegris duob̄ annis imperio delecto rebus humanis creptus est. Post quē valerian̄ cū filio balieso suscepit principatū. De q̄ dionysius scribēs iterū ad hermāmonē hoc mō refert. Sedet Joān̄ s̄l̄t̄ reuelatū est vt diceret. Et datū est inquit ei os loquens magna et blasphemias. Et data est ei potestas p̄mens. Et d̄nos. Utraq̄ autē complentur in Valeriano. Uere enim mirandū est quō supra ceteros q̄ ante se fuerūt h̄ic & humanus et benign̄ extitit erga famulos dei. Ita vt in mitis multo etiaz illis benignior videretur q̄ noie saltem xp̄iani dicebantur. Intantū venerabat seruos dñi: & omnis ei domus erat ecclesia dei. Deprecatus est autē & a veritate deiecit per quendā doctozē pessimū magistrum & principem egyptoz̄ magorum. vt in suos & sanctos viros p̄sequi & interim iuberet. tanq̄ q̄ aduersarent magicis artibus q̄bus se ip̄s subdiderat. Erāt enim reuera & sunt etiā nunc qui possunt virtute meritoz̄ suoz̄z restringere fallacias demonum. Nam ille vt impuros ritus & execranda mysteria ac sacra incesta confeceret pueros impubes singulari iubebat & orbari liberis patres atq̄z in tenebris visceribus humanas rimari per piculum fibras et vocem illic querebat vbi susauerat vitam. Sed et multa alia huiusmodi de valeriani piculis memoras addit etiā hoc q̄d ip̄ie a barbaris captus & luminib̄z orbatus filios sceleris et impuritatis sue reliquerit successores.

¶ Cap. x. q̄ta dionysius sub valeriano perpeffus sit.

Pse vero dno

nyss̄ q̄ta i ei p̄secutiōe p̄tulit & q̄b̄ affect̄ sit cruciatibus pp̄ nomē dei scribēs ad quēdā germanum ep̄m̄ q̄ q̄si obrectator ei esse videbat refert vbi & acta p̄fessiois sue iseruit apud emilianū p̄s̄idē gesta. In q̄b̄ cū dionysius vnā solū dñz q̄ celli fecisset terram dicebat adorandā ceteros autē neq̄ esse deos

neq̄ adorari debere: in castris q̄dā de ferti q̄b̄ ceitro appellat̄ i exiliū tradit ob hoc p̄cipue electū q̄ loci incole gentiles erāt idolorū sup̄stitionibus satis dediti. Quisq̄ erulē dionysiu p̄mo hostili aio & satis aduersa mēte suscipiūt. Post vero cū paulatim p̄ dñi grām v̄rbū dei his seminare cepisset p̄ maxima trucis & barbari ppli relictis idolis conuersa est ad dñm verū xp̄oz̄ subiecta. Quo compto rursus eū ad aliū locū vicinū q̄dē Alēndrie sed incolis deserruz ac pene habitatorib̄ vacuū trāstulerūt. S̄z et ibi cū pro v̄bis vicinitate nostrorū ppli eū frequētarēt: tāq̄ odore pastoris recepto grexletioz̄ & cōstātoz̄ agombus redderetur: rursum missis cū centuriō militarib̄z v̄ris ip̄m dionysiu & cū eo gaiū & petrū cāthenis p̄fictos et diuersis cruciatibus afflictos in desertū q̄dā libie p̄t̄axerūt. Z̄biq̄ eos in loco squalidissimo & oī vsu humanitatis carētē a p̄t̄etomo trium dierū itinere in desertū p̄t̄etō nexos vinculis reliquerūt. Hec & diuersis suis ep̄lis sup̄radict̄ vir scripta derelict̄. In quib̄ memorat etiā maximū p̄b̄yterū & dioscoz̄. Demetriūq̄z & luciu necnon & faustinum atq̄z aquilā satis claros & insignes titulo p̄fessionis effectos. Sed & ex diocōnibus quosdā in insula post penas confessionis esse defunctos. Sup̄fuisse vero ex his faustū & eusebiū. Quibus etiā refert t̄h̄ fiduciez magnanimitatis per dei grām datū: vt cū ad eos q̄ in carcere tenebant fratres: nemo p̄fusus h̄uanitatemysterij cā p̄mitteret accedere: isti t̄h̄ inde sinēter & reuiterēt & necessariā ministrarēt. Et cū p̄ dies singulos p̄fessid̄ furor cresceret: iugulādos alios: alios sup̄plicis & diuersis cruciatū generib̄z affligēdos squalore carceris & catenarū p̄dērib̄z enecandos: & sup̄ oia p̄cipiendo: neq̄s ad eos p̄ofusus accederet: vt ex lectis quasi aliud tomēt̄ gen̄z adhiberet. Cōcessit tamē deus sup̄radictis diaconibus gratiā cōfessorib̄z suis p̄uidēs vt inuitis oibus istis tamē nō negare ingressus. Sciendum t̄h̄ est q̄ hic eusebius quem diaconū sup̄radiximus postmodum ep̄s apud laoditiam Syrie ordinatus est & maximus p̄o quē p̄b̄yterū memorauit.

Liber Septimus

mus ipsi dionysio apud Alexandria successit in episcopatu. Faustus autem qui cum ipso tunc confessor emittitur ad persecutionem quam nostris typis facta est: gradus et plenus diebus perdurans perfectum martyrio obtruncatione capitis consummatus est. Hec a dionysio certissima fide memorantur.

Cap. xi. de persecutione valeriani apud cesaream palestine.

Valerianus in vale- riani persecutionibus apud cesaream palestine multa a iuvenis martyria consummata sunt. In quibus tres quidam admiranda adolecentes: quorum unus pascens: alius malcus: tertius alexander vocabatur. Cum in suburbano agello supradicte urbis habitaret: diuino fidei calore succensus: ceperunt semetipsos seguntie atque ignauie incensare: quod cum celestes in urbe martyris proponerentur corone: ipsi non desiderarent: non raperent cum deus et saluator regnum celorum violenter diripi debere testatus sit: ipsi in gloriosos: et desideres animos humi gererent. His igitur semetipsos alloquens incitantes verbe perunt: et ad docto iudice truculento: cur tamen in sanguinem piorum deseruiret incusant. Ille continuo nobiles animos iuuenum quam dignis remunerat assatis deuorandi inquit bestis subigant: quibus non placet piorum sanguinem fundi. Sed et mulier quedam supradictorum iuuenum secuta fertur audacie et magnaminis exemplum similem: sortitur exitum pene. Quam tamen de martionis schola fuisse loquebantur.

Capitulum xij. de eodem.

Marinus quoque virum militarum hierosolymorum cum honore et diuitiis clarum cum supradicta urbe inter collegas suos per ordinem gradus sui honoris quidam contingeret militaris. ut fieri solet insequere collegam suum subit iudicia et exclamat. Non posce marini adipisci superioris gradus: quod est christiani. Interrogatus a iudice marini: si ita resse haberet.

Ita ille esset: et vere se esse christianum clarissima voce testatur. Tres ei deliberandi honoris decernunt a iudice: ut eligat vtrum velit immolare deus et impator: an christianus interimit. cum a tribunalibus fuisset egressus: Theotignus episcopus loci appropinquans manu eius: producit eum ad ecclesiam. Ibis multis verbis in fide confirmans ad vultum in interiora producit altaris: gladius suum quo precinctus erat ostendens ei. et rursum offerens euangelium quod e duobus premissima fide cum manu ad euangelium retulerat: obtine inquit Theotignus quod elegisti o fili: et continens presentem vitam eternam sperato. Confidens perge: et suscipe coronam quam tibi dominus preparauit. Regressus prius ad tribunal allocutus per secon. Aderat enim ipse statutum. Ille vero nec motus patitur: nec expectat interrogantem: sed continuo sibi et deliberatis asserit: et ex premissis legibus confirmatum: quod deo obtemperare oporteat magis quam hominibus. Quae iudex illico capite puniendum per tali responsione pronuntiat.

Cap. xij. de assirio eiusque clarissimis gestis.

Ed inter eos cunctis clarior: et meritis fidei supra ceteros insignis: memoratur assirius vir romane urbis senator patricius nobilitate: facultatibus: propinquitate et regia et o bonorum fama satis clarus. Qui cum supra dicti martyris extremis interesset exequiis: et capite celus cadauer: subiecti humeris suis substracta veste quae iducebat exciperet: honoris quem martyri deuoluit prius ipse martyr assequit. Sed et in multis alijs eum clarum gestis in fide christi emittit se tradiderunt nobis in quibus eum in corpore adhuc positum viderunt: in quibus etiam tale aliquid per eum gestum memorabant. Apud cesaream a philippi: quae panca ad phoenices vocantur sub adrie montis quae appellatur pauis ex quo suum iordanis praesentia fluuientia profiliunt more fuisse gentilis erroris certa ac soleni die immolari victimam. Quae victima arte quaedam demonia subito nullis comparebat. Et erat hoc

De cathedra sancti Jacobi.

So. lxx.

famosissimi miraculi genus quo persuaderi a stantibus videret in celsi hostiam inuisibilem esse sublatam. Accidit igitur dum haec sererent ad esse assirius. Qui cum videret oculos miraculi huius stupore constringit humeros miseratos errores cum gemitu et suspirio oculos ad celum pariter tendit et palmas: christum qui est super omnia deus tota fide perfusus lacrymis inuocat: ut prestigia fallacis demonis arguat miseris mortalibus: erroris huius soluat archana. Hec illo cum stetit supplicante subito victima quam inuisibiliter credebat assumpta: super ferri aquis versus in conspectibus omnium reddidit: nec ultra in illis locis error huiusmodi potuit reperiri: ita vni christiani prece: tantorum deceptionum machina cum autoribus suis demonibus dissoluta est.

Cap. xij. de emorroissa a christo curata memoranda historia.

Verus quod urbis huius fecimus mentionem iustam videtur commemorare etiam illud in ea quod historia dignum durimus mulierem quae sanguinis per fluuio laborante a saluatore curatam euangelia tradiderunt huius urbis ciuem constar fuisse: domusque eius in ea etiam nunc ostenditur. Pro foribus vero domus ipsius basis quedam in loco editiore collocata monstratur in qua mulieris ipsius velut genibus pronoluate palmas superpliciter tendentis: imago ere versus expressa. Astat vero alia ere nihilominus susa statua. habitu viri stola compta circumdatis et dexteram mulieri porrigentis. Huius ad pedem statue et basi herba quedam noua specie nascitur. Quae cum exorta fuerit excrescere versus ad stolem illius erei indumentis similiam solet: quam cum summo vertice crescens herba contingit: vides inde ad depellendos omnes morbos languoresque conserit ita ut quaeque fuerit illa infirmitas corporis haustu ergo madefacti salutaris graminis depellatur. Nihil omnino virium gerens si antequam eree similitudinem cre-

scendo contigerit decerpatur. Idem hanc statuam ad similitudines hystoriarum Iesu formatam tradidit: triperant. Quae permansit ad nostra tempora. versus tempora: sicut ipsi oculis nostris insperimus. Et nihil mirum si ij qui ex gentibus crediderant per beneficis que a saluatore fuerant consecuti: huiusmodi velut munus videbantur offerre: cum videamus etiam nunc et apostolorum petri et pauli: et ipsius saluatoris imagines designari tabulis depingi. Sed et antiquas ipsorum imagines a quibusdam conseruatas nos vidimus. Quod mihi videtur et gentilis consuetudine indifferenter obseruatum: quod ita soleant honorare quos honore dignos duxerunt. Insignia enim veterum referuari ad posterorum memoriam aliorum honoris: huius vero amoris indicium est.

Capitulum decimum quintum De cathedra sancti Jacobi.

Enig et iacobus cathedra quam primus inter episcopos ab ipso saluatore: et ab apostolis in hierosolymis electus quemque fratrem christi volumina diuina designat versus in hodiernum inibi conseruatur: atque in ea sedet omnes: qui versus ad presens tempus sedis illius sacerdotum sortiuntur. Seruatur ergo cum ingenti studio velut a maioribus tradita memoria sanctitatis. Et cum veneratione magna habetur. vel vetustatis: vel primi sacerdotum sanctificationis obtentu. Sed de his ista sufficiant.

Capitulum decimum sextum. quod pacem Galienus reddit ecclesis.

Alienus vero

Ualeriani filii postea q̄ re-
tū summa sol^o optinuit le-
ni^o a moderati^o erga no-
stros agere instituit. Datif-
q̄ decretis inhiberi supplicia: p̄secutiōes
q̄ cessare: et quo quisq̄ putat more epora-
re q̄ diuini est finit.

Capitulum. xvij. de quarun-
dam ecclesiarum per idem
tempus episcopis.

Er idē tēpus

Cū romano adhuc sa cerdo-
tio situs p̄cesset et apud
antiochia; Demetrius:
firmilianusq̄ adhuc cesa-
ree cappadocie superesset ponti eccle-
sias: gregorius qui prius theodorus di-
ctus est ex origenis discipulis: cum fra-
tre Anthodorio suscepit gubernan-
das. Apud cesaream vero palestine post
theophilum dominus episcopatum for-
titus: et breui defunctus rheotenoiam
nostre memorie viro sedem tradidit.
Qui et ipse origenis auditor fuisse vi-
cebatur. In hierosolymis vero post ma-
zabbanem: sacerdotium suscepit hyme-
neus. Et hi oēs in pace ecclesias guber-
nabant.

Cap. xvij. de Alexandria ciuitate
que seditione gentis sue vastata est
et deleta.

Ed apud alex

Alexandriam etiam si nulla ex-
trinsecus mali causa sit co-
ipso quod genus hominum
ferox seditionum: et semper
inquietum: est: ciuiles inter se morus et
bella nos virtutis merito neq̄ ob defen-
sionem sed ob necē atq̄ interitum ciuili
commouebant. De quibus dionysius in
epistolis suis commemorans refert ita a
proprijs ciuibus esse vasta tam deletans
q̄ urbem: vt illa que conspatione po-
pulozum vir soleret digredientibus in-
cedendi spatium dare: nunc eo vsq̄ per-

uenierit: vt conspiciere in plateis homi-
nem valde rarum sit: madere omnes ci-
uium sanguine vias: cadaueribus ob-
tegi: et ne ad sepeliendum quidem suffice-
re qui super sunt. Unde post belli rabie:
ferriq̄ vastationem: corrupti aeris et fe-
tore cadauerum pestilentia increuerit:
ita vt si quis ferro superfuert idēz mot-
ibus assumeret.

Capitulum. xix. de eius-
dem ciuitatis vastatione
et suis eius causis dionysij
testimonio.

Crispsit au

Stem de his idem dionys-
sius in epistola pascha-
li: que solemniter per an-
nos singulos legi solet
his verbis. Alijs foras-
sis hominibus non videtur tempus hoc
tempus esse solennitatis. quoniam qui-
dem luctus vbiq̄ et acerba lamentatio
in plateis cuncta circumstrepit gemit-
tus vero inest et mugitus in domibus
propter multitudinem mortientium. Si-
cut fel de primogenitis quondam egyptio-
rum refertur: ita etiam nunc ingens
vbiq̄ clamor attollitur. Non enim est
domus sicut scriptum est. in qua non sit
mortuus vniū namq̄ sp̄m̄antibus suis
partem maximam et meliorem populū
cecidit persequendo sanctos. Partem
alteram bella intestina rapuerunt.
Partem vero que superfuert pestilens
nūc egritudo consumit. Sed nos nec in
persecutionibus cū iugularemur: a fe-
stiuitate cessauim^o: nec vnq̄ nobis potest
solennitas impediri: quibus precipit in
tribulatione gaudere. Ois igit nobis lo-
cus quicq̄ a tyrannis eligebat ad pe-
nā suę ager ille seu desertū fuit: siue in-
sule siue carcer solennitate nobis impedi-
re nō potuit. Letissimā vero sup omnes
habuere solennitatez beati martyris: q̄
cum sanctis angelis in celo pascha cura-
runt. Post hec persecutores nostri in se-
metipos manus ac tela verterunt. Sed
nec si quidē nostroru festa turbata sunt.
Insecutus est hic pestilens morbus et
plaga terribilis: sed illis multo terribi-

lior et granior: quos nec spes exigit futu-
rorū. Nobis vero hec oia exercitia que-
dam virtutis et fidei. p̄bamenta ducun-
tur. Quāuis em̄ desior seueriorq̄ paga-
nos magis q̄ nostros morbus inuase-
rit: tñ ne a nostris quidem penitus ab-
scissum est. Et post pauca addit dicens.
Adulti nāq̄ ex fratrib^o nostris. p̄ nimia
caritate dum absq̄ vlla cunctatione in-
firmos visitare non desinunt: et non solū
visitare: sed et ministrare: et exhibere offi-
cia que dñs precipit: repente morbi con-
satione: cū illis pariter quib^o ministra-
re voluerant interibāt. Affectu em̄ quo-
dam dilectionis attracti: et velut partici-
pare dolores cum dolentibus cupientes
alienos in se mores aut segniter transe-
rebant: effectiq̄ sunt eorum vt dicit apo-
stoli sermo p̄summa. Deniq̄ plurimi pre-
nostro precipui et electi viri inter quos
fortiter nonnulli et diaconi: multiq̄ alij
de plebe constantissima et ridentissima
fide tanq̄ si martyrij sp̄s instaret mite-
rādo infirmos: semetipos huiuscemodi
moribus inserēbāt: misericordie ex hoc
martyrium capere presumentes. Et dū
curā dñs egris: defunctis expositōis hu-
mandisq̄ corporibusq̄ operam dabant:
insequēbantur pene eos: quos suis hu-
menis a d̄ sepulchra deuererunt. Paga-
ni vero contrario suo continuo vt egro-
tare ceperāt deserēbāt: parentes caros
liberos: vxoem contur: filijs nihilomi-
nis parentes statim vt tremere inēbā
vidissent: et morbo ora pallere: domo pro-
pulsos: plateas semiuices efficebāt. Abi-
q̄ insepulta eorum cadauera relinq̄-
tes: vni morbi quam per hec se effuge-
re opinabant: dupl: ceter incurrebāt. dū
a pestilentie rabie etiā fetor insepultoz
cadauerum iungeretur.

Capitulum. xx. De galieni imperio.

Er idē dio
Rnysius de galieni tempori-
bus: quod eoregnante ec-
clesie dei in pace durarūt
et q̄ medijs eius t̄pibus
Martianus velut nubes quedam tene-

brosa et terra subito regni eius obscuras
uerit lucē. Quo rursum ad vicem efrine
nubis abolito: galienus nouū vt ipse ait
ex veteri vniuerso mundo lumen efflūxit.
Simul em̄ atrocē tyrāni et regno detur:
baui et vita. designat aut etiā t̄p̄s q̄ nos
no āno imperij galieni hec scriberet. Et
tant et alia q̄ plurima necessaria satis et
admiranda dionysij opuscula que vtili-
tatis plurimū legentibus conferant: in-
ter que scriptis etiā de reipromissionib^o
futuris exigente causa huiusmodi.

Cap. xvij. de nepote egyptio ep̄o circa
promissiones futuras errantes.

Ep̄iscop^o qdā
Erat in ptibus egypti. Ne-
pos nomine hic iudaico in-
tellectu de futuris repro-
missionibus sentiebat cas-

q̄ corporaliter exhibendas docebat. Et
nulle annis in delictis copulāt^o in hac
terra sanctos regnatos esse cū ep̄o hu-
iusq̄ sti dogmatis probamēta: sumptis
ex reuelatione ioannis testimonijs cona-
batur asserere. De quibus etiam libe-
los edidit: interpretationes huiusmo-
di continentes. Igitur dionysius de re-
promissionibus scribens ad hunc nepo-
tem stilum sue intētionis obuertit: et in
primo statim libro suā finem que ei de
diuinis reipromissionibus videbatur ex-
ponit. In sc̄bo vero volumine de reuela-
tione ioannis differens facit mentionem
nepotis verbis. Et cōmētarios inquit
quosdā sperunt nepotis quibus in nitiū
tur plurimū: et per quos putant ineffabi-
li quodā sacro ostendi qualiter regnuz
xpi futurum sit super terrā. Sed in alijs
quidem multis etiā ego amplector: et vili-
go nepotem vel pro fide sua: vel pro eru-
ditione et studio scripturarū: et precipue
pro exercitio psallēdi: qm̄ quidem pluri-
mi fratru libenter pro hoc ep̄o eligere cō-
silia. Et ergo etiā mihi erga eū multa
reuerentia: et inde magis: q̄ iā precessit
ad dominū. Sed reuera plus omnibus
et amāda et preferēda est veritas: lauda-
re opz et absq̄ inuidia amplecti si qd̄ re-
h iij

ete dictum est. **D**isenti vero et discerni si quid minus sane scriptum est. Et si quid prefens esset is de quo sermo est sufficeret solo sermone dicere que minus recte dicta videbantur: dum interrogacione precedente responsio subsequens in concordiam quod contrarius et discrepans videbatur adduceret. **U**bi vero scripta edita sunt: et vt videbatur quibusdam factis suasoria: et vbi doctores procedunt quod legem et prophetas pro nihilo ducunt enigmata non sequantur apostolorum scriptura despiciant. **H**os autem solos libros atque istam doctrinam velut magnum aliquid et occultum mysterium venerantur ac simplices quoque fratrum nostrorum doceant nihil excelsus nihil magnificum sentire de aduentu et presentia dei et saluatoris nostri iesu christi neque de resurrectionis gloria et nostre congregacionis in idipsum ac similitudinis repromissis sed parua quaedam et semper mortalia et non alia quam sunt ea que nunc videmus sperari sua det in regno dei. **N**ecessarium videtur ad hec omnia respondere fratri nostro nepoti. **E**t post aliquanta rursus subiungitur hec. **E**t enim cum in arfeniore essemus vbi multo iam tempore voluebatur ista doctrina ita vt scismata inter fratres et discordie fierent conuocati presbyteros et doctores qui erant in ecclesijs et publice cepti habere tractatum. **S**imul et cohortatus sum fratres vt si quid eos moneret obijcerent nihil veretes. **T**u mihi illi vt scutum validissimum et murum inexpugnabilem codicem nepotis obijciunt. **S**uscipiens a prima luce vsque ad vesperam cum ipsis singula eius scripta cepti discutere et vnumquodque quid in se absurdi haberet ostendere. **E**t vere satis admiratus sum patientiam et constantiam atque intelligentiam fratrum quia consequenter et per ordinem de singulis questionibus proponebant validissime his que a nobis respondebantur occurrentes. **P**ost hec cum quid esset in vero patuisset accommodabat nihilominus absque contentione consensum indicantes hoc quod non continuo quod semel alio visum fuerit omnium studio sine contentione seruandus est:

Capitulum .xxij. apocalypsim quod scripserit a plerisque dubitatum est.

Quest aliquanta vero veniens ad apocalypsim Joannis hec de ea scribit. **N**onnulli ex predecessoribus nostris penitus libellum hunc refutanda a canone scripturarum atque abijcienda putarunt singula queque eius capitula arguentes. **E**t dixerunt pretitulacione libri non esse veram sed aliene scripturę Joannis tamen nomen impostum. **U**nde neque Joannis hunc esse librum nec reuelacionem videri posse: que crasse quodam velamine ignorantie contegatur. **A**ddiderunt etiam hec quod nihil dignum in ea grauitate apostolica censeatur sed nec alicuius quidem ecclesiasticorum saltem viroꝝ scripturam esse dixerunt. **S**ed cherinthianam quendam autorem cherinthianam hereseos volentem dogmatis sui fidem apostolice nominis opinione firmare libellos a se conscriptos Joannis pretulisse. **V**eniens inquit cherinthi dogmata hec continet in terris

future esse regnum christi. **E**t quoniam ipse carnis et libidinis amicus dicebatur ea in repromissionibus futuri regni sanctis prebenda censebat que sui animi libido dictabat: ventris et voluptatis opera mensura ciborum satietatem et abundantiam poculorum nuptias et cetera que horum consequentiam seruant. **E**t reparari rursus sperat festiuitates et sacrificia iudaica victimasque legales. **E**go vero quantum ad meam sententiam pertinet spernere aut abijcere scripturam libri huius nullatenus audeo mihi me cum multi et fratribus ita mecum sentiant sed hec magis de eo iudico quod excedant atque emineant que in eo scripta sunt humane audicionis modis et sit in eo arcana quidam et recondita atque admiranda omnibus sensus. **Q**ue et ego ammiror ac veneror: etiam si non intelligo. **E**t ita sentio quod diuina aliqua sacramenta sermonibus contegatur humanis non tam iudicio meo discernens sed fide credens. **E**t ideo non reprobo que non intelligo: sed tantomagnis admiro: quanto minus assequor post hec vero totius libelli differens corpus et singula queque discutens atque euidenter ostendens nullo modo fieri posse vt secundum literam dignus in eo intellectus appereat. **A**ddidit etiam hec dicens. **C**onsummata igitur omni prophetia beatorum dicit propheta eos qui hec custodiunt. **S**ed et semetipsum beatum dixit. **N**it enim beatus qui seruat verbum prophetie huius libri. **E**t ego Joannes qui video et audio hec. **V**ocari ergo eum Joannem et esse hanc scripturam Joannis non nego. **S**ed etiam nomen alicuius est et sine ulla dubitatione per dei spiritum scripta etiam si non sit ille apostolus filius zebedei Joannes frater Jacobi cuius euangelium secundum Joannem scriptum est et epistola catholica. **U**titur Dionysius plurima assertionem diuinitus quidem inspiratam reuelacionem: non esse dubitandum et Joannis esse. **N**on tamen sibi libidinem videri quod illius sit Joannis qui euangelium scripsit quia ille nunquam nominis sui fecerit mentiones ac sese signauerit nominatum. **H**ic autem qui apo-

calipsum scripsit tertio mentionem sermone nominis sui facit. **S**ed et ex ipso scriptura re stilo discretionem faciens dicit potuisse fieri in illis temporibus fuisse et alium aliquem Joannem vnum ex sanctis cui hec reuelauit deus.

Multa vera et alia instructionis ecclesiastice monimenta nobis in libris digesta beatus Dionysius dereliquit. **Q**uorum lectio magnopere ab studiosis quibusque repetenda sit. **S**ed iam ad historie ordinem reuertamur. **S**exto romane ecclesie per annos .xxj. sacerdotio purator succedit Dionysius et Demetrio apud antiochia defuncto Paulus de Samosateno sacerdotus suscepit. **Q**ui paulus abiecta satis in digna de christo sententia traditionem doctrine ecclesiastice corripuit dicens eum communis nature hominem tantum fuisse.

Capitulum .xxij. de concilio episcoporum apud antiochia aduersus paulum Samosatenum.

Mandionysi

de alexandria rogatus venire ad concilium et senectutis impedimento et incommoditate corporis inhibetur. **P**er epistolam tamen presentem se reddidit: et quid fidei ac venerationis erga christum teneret exposuit. **C**eteri vero ecclesiarum pastores diuersis locis et urbibus velut aduersum latronem quemdam christi gregibus insidiantem conueniunt Antiochiam. **I**n quibus insignes et ceteris precellentes erant. **F**irmilianus a cesarea cappadocie Gregorius et Antonodorus fratres ecclesie episcopus: et Helenus Sardensis ecclesie episcopus: et Nicomas ab iconio. **E**t hierosolymorum precipuum sacerdos hymeneus et vicane huic vbi cesaree teonignus. **S**ed et martimus Bostrensis episcopus dignus eorum consortio coherebat. **M**ulti vero et alii quos longum est enumerare per singulos. **S**ed et presbyteri plurimi et dicunt ad supra dictam vrbem causa compefendi non delendi noui huius dogmatis conueniunt. **H**ic ergo omnes se pius in vna

coeuntes paulumq; Samofarenū statue-
res in medio atq; eius heresim quam il-
le nunc occultare nunc etiam dissimula-
re conabatur frequenti tractatu & as-
sidua disputationibus denudantes in-
quiere blasphemie et publicare nitentan-
tur. Nec tamen vno id aut secundo tm̄
consilio ad finem perducere poterunt.
Sed et conuentum sepe est et absq; ope-
re pietatis discessum.

**Capitulum .xviii. de quodam gre-
gotio viro sancto et eius mirabilibus
gestis.**

Verum quo-
niam beati gregoriū hī-
storie textus artulit mē-
tionem dignissimū pu-
to tanti viri gesta que
sub orientali: et septen-
trionis axe cunctoꝝ sermone celebrant
omissa nescio quo casu huic narrationi
ad memoriam posteritatis inferere. Sta-
gnū quo dāā erat in ponti regionibus si-
cium piscibus copiosum ex quoꝝ capru-
ra preduites reddū dominis prestabā-
tur. Ista possessio duobus fratribus sor-
te hereditatis obuenerat. Sed pecunie
cupidas que pene omnium corda mor-
talium superat etiam fraternam neces-
situdinem violant & cōueniebatur a fra-
tribus tempore captiuitatis non tam ad ca-
piendos pisces: quam ad homines deci-
piendos cedens ac bella mouebantur hu-
manus sanguis pro piscibus fundebat-
ur. Sed dei providentia affuit aliquan-
do auxilium aduentusq; gregoriū. Vi-
det preta et moxte virozum furentesq;
germanos quid cause existeret pro qua
in exitum sui suozumq; fratres accen-
derentur inquit nullam nisi capture
piscium comperit. Tum ille cum pro ho-
nore aduentus sui vtriq; partes pau-
lulum siluissent nolite inquit o filii ra-
tionabiles animas pro multis animan-
tibus violare fraternam pacem que-
stus cupiditate dissoluere dei leges et
nature pariter iura temerare: et vna-
mecum ad oram stagni optialis accē-

dite. Ego iam vos per virtutem domi-
ni omni certamine eructe contentio-
nis absoluiam. Et cum hec dixisset in con-
spectu omnium virgam quam tenebat
in manu ad primas littoris vndas de-
figit. Et ipse positis gembus palmas
tendit ad celum atq; his verbis exce-
so supplicat deo. Tu deus patrum no-
strorum qui cum tibi primus homo Adā
peccasset et mandatum tuum preteritis-
set penam culpe illius moderatus ad
terram maledictionis sententiam deto-
listi dicens maledicta terra in operibus
tuis et nunc ergo miseratus horum in-
uenim fraternum sanguinem qui peri-
clitatur precipue vt maledicte sint as-
que iste in operibus istorum pro quis
bus furore succens fraterne pietatis or-
bliti sunt atq; vt nunquam in hoc loco
vel piscis appareat vel aqua residuat.
Sed sit campus aratri patens ac fru-
gum ferax: et custos in eternum frater-
ne concordie perseueret. Simul vt ille
orandi finem fecit statim se vnda sub-
ducens & cursu velociore fugiens a con-
spectu superno iussa discedere abyssis
suis redditur et arantem campum ger-
manis iam concordibus dereliquit.
Sed et in hodiernum frugum ferax
esse dicitur solum quod antefuerat naz-
nium ferax. Memoratur etiam aliud
illustrius ab eo et diuinitus gestum.
In quodam loco ruris augusti: cum
reg posceret ecclesiam construi rupes
quondam vicini montis ex parte orientis
obiecta: ex alia vero preterfluens
fluuius spatium quantum ecclesie sum-
ceret denegabat. Et cum alius omnia
no non esset locus omnesq; mentiam
agerent quod solum ad construendam
ecclesiam non haberent: ille fide plenus
pernoctasse in oratione dicitur et domi-
num Jesum promissionis sue admonitū:
se fideliter qua dixit si habueritis fides
sicut granum sinapis dicens monti huic
tolle te et mitte te in mare et fiet vlti-
mus. Cūq; hec fide plena ac deuotione de-
posceret ad lucem coeuntesq; p̄t̄is in-
uenta est rupis importuna fecisse tan-
tum quantum spatij ad condendam que-
rebatur ecclesia.

Madunt ei'

et alia plurima. Sed
ne in longum videamur
trahere sermonē inter-
missis ceteris vni ad
huc de ei' gestis adiciā.
Iter eius fuisse quon-
dam per alpea dicitur hyemis tempo-
re. Et cum peruenisset ad summum al-
piū iugum niuibus repleta erant omnia
nullum vsq; diuersorum sanum ibi tā-
tum apollinis erat. Cui succedens trās-
acta nocte discessit. Sacerdos vero erat
quidam fani eius cui consilere simula-
chrum Apollinis mos erat et reddere
responsa poscentibus ex quo ei etiam ali-
monie questus esse videbatur. Igitur
post digressum gregoriū offerre consulta
et responsa poscentibus ex quo ei etiam ali-
more nihā inde responsum veniebat. Re-
petit victimas silentium permanet. Ite-
rum atq; iterum litat surdis ingerit fa-
bulā. Cūq; stupore noui silentij estua-
ret sacerdos noctu ei assistens demoniū
dicit in somnis. Quid me illic inuocas
quotam venire non possum. Percontan-
ti causam aduentu se gregoriū dicebat
expulsum. Quid nunc remediū daretur
cum perquireret ait. Non aliter sibi lice-
re ingredi locum nisi gregorius permi-
sisset. Quibus auditis: sacerdos occupat
viam: multa apud semetipsum voluens
atq; animo recur sane pertractās per-
uenit ad gregorium ad orientem eū rem-
pandit ex ordine humanitatis sue atq;
hospitalitatis admonet querelā depul-
sum inuocans promittit adeptam facultatem
sui questus deplorat ac reddi sibi om-
nia in pristinum statum deponit. At ille
nihil moratus scribit epistolam in hec
verba gregorius apollini. Permitto ti-
bi redire ad locum tuum et agere que
cōsueuisti. Hanc epistolam sacerdos ac-
cipit & ad sanum desert. Positasq; ea in-
ta simulachrum affuit demon et dedit re-
sponsa poscenti. Tum ille in semetipsum
cauerus ait. Si gregorius iussit et deus
ille discessit nec potuit redire nisi iussus
et rur sus iubente gregorio restitutus est
quomodo in multo melior isto grego-

rius cuius hic obtemperat iussis. Clau-
sis igitur ianuis sanū descendit ad gre-
gorium epistolam secum quam acceper-
rat referens omnemq; apud eum rei ge-
ste ordinem pandens. Simulq; se ad
pedes eius prosternens rogat vt illi se
deo offerat cuius virtute dijs gentium
gregorius imperabat. Cūq; enicū &
pertinacius insisteret cathecuminus ab
eo factus est. Et cum se vite castissime et
abstinentissime derelictis omnibus non
solum erroribus demonum sed et seculi
actibus mancipasset: etiam baptisma
consecutus est. Et intantum vite meri-
to ac fidei virtute profect vt ipse beato
gregorio in epscopatu successor extiterit.
Sed ingenij sui nobis in paruo maxima
monimenta dereliquit. In ecclesiam
namq; metastrasim idem gregorius ma-
gnificētissime scripsit. Et catholice fidei
expositionem breuiter editā dereliquit:
quam pro edificatione ecclesiarum socia-
re his commodum duxit. gregoriū mar-
tyris et episcopi neccesarie fides. Unus
deus pater verbi viuens sapientie sub-
sistens: et virtutis sue et figure perfe-
ctus. perfecti genitor pater filij vnige-
niti. Unus deus solus ex solo deo: figura
et imago deitatis verbum perpetrans
sapientis comprehendens omnia et vir-
tus qua tota creatura fieri potuit. fili-
us verus et inuisibilis ex inuisibili et in-
corruptibilis ex incorruptibili et immor-
talis ex immortalī & sempiternus ex sem-
piterno. Unus spiritus sanctus ex deo
substantiam habens: et qui per filium
apparuit imago filij perfecti. perfecta
viventium causa: sanctitas sanctifica-
tionis prestatrix. Per quem deus su-
per omnia et in omnibus cognoscitur et
filius per omnes. Trinitas perfecta mate-
state et sempiternitate et regno minime
diuiditur neq; abalienatur neq; factum
quid aut seruens in trinitate neq; su-
perinductum tanq; ante hac quidem nō
subsistens postea vero superingressum.
Neq; itaq; desinit vnq; filius patri neq;
filius spiritus sanctus: sed inconvertibilis
et immutabilis eadem trinitas semper.
Sed de gregorio satis dictum est: nūc ad
hīstoriā redeamus.

Capitulum. xxv. de paulo famosate
no heretico eius intolerabili super-
bia eius excommunicatioe ab episco-
patu depositione et eiectione.

Interea dio-

nyfius apud alexan-
driam quieuit in pace
duodecimo anno impe-
rii galieni decem et se-
ptem annis functus sa-
cerdotio. Succedit ve-
ro ei mariminus. Igitur Galienus cū p-
annos. xv. Romam gubernasset impe-
riū. Claudio regni successore defunctus
est. Qui duobus solis annis in imperio
transactis aureliano rerum apicem de-
reliquit. Huius temporis ultimus apud
antiochiam episcoporum consilium con-
gregatur. In quo Paulus arguitur ma-
nifesteque conuincitur hereticus: et dam-
natur ab omnibus que sub celo sunt ec-
clesiis christi insistente plurimum et di-
sceptationibus validissimis perurgente.
Alchione presbytero antiochene ecclesie
viro fidelissimo et omnibus virtutibus ad-
ornato: cui accedebat etiam hoc quod erat
disertissimus et potens in verbo atque in
omni eruditione perfectus. Denique orato-
riam in eadem ipsa vix docuerat.
Haec igitur ab omni episcoporum concilio
permittitur disputatio cum paulo ex-
ipientibus notariis que ita magnifice
ab eo et accurate habita est: ut scripta
ederentur et nunc quoque in ammiratioe
sit omnibus. Solus etenim potuit dissi-
mulantem et occultantem se paulum co-
fessionibus propriis publicare. Quibus
ita gestis communi consilio vniuersi pari-
ter sacerdotes scribunt epistolam ad per-
sonam dionysii episcopi vrbis Rome et
in aximi alexandrie episcopi que per om-
nes mittetur ecclesias per quam cunctis
et suam diligentiam comprobarent
et pauli heresim cofutaram esse atque de-
iectam in vniuersorum notitiam peruul-
garēt. Simul etiam que cum eo questio-
nes habite sint indicant. Sed et vitam
ipsius intemperatam pariter moreque
describunt. Ex quibus pauca aliqua in-
ferere huic operi nostro dignū iudicauit

mus. Dionysio et Maximo: et omnibus
qui per vniuersum orbem sunt sacerdoti-
bus et coepiscopis cum vna presbyte-
ris et diaconibus atque omni ecclesie ca-
tholice que sub celo est. Huius: et Hyme-
neus. Theophilus theotignus maximus
proculus nicomas helianus paulus bo-
lasus protegenes lerax euticius theodo-
rus malcion lucius presbyteri: et ceteri
omnes qui nobiscum congregati sunt ex
vicinis vrbibus: et gentibus episcopi et
presbyteri et diaconi dilectissimis fratri-
bus in domino salutem. Et post pauca
addiderunt mittentes hanc epistolam.
Deprecamur omnes ut si qui forte tali
doctrina infecti sunt curantur a vobis
sicut et beate memorie vir dionysius Ale-
xandrinus et firmilianus ex Capodocia
iam prius scriperant ad antiochie ple-
bem dedignantis imo potius declinan-
tes ad personam ipsius scribere qui erat
autor erroris. Ipse autem beate memo-
rie firmilianus cū adhuc superesset. Se-
cundo affuit et presens eum arguit ac no-
tant: sicut omnes nouimus et testamur
qui simul cum illo veneramus. Sed re-
promittente eo corrigere errorem credidit
sperans posse fieri ut absque religio-
nis nostre opprobrio et dissensionum no-
ta res veniret in melius. Et idco dissimu-
lauerat cum tamen paulus dolo differ-
ret: et hominem quidem falleret deum
autem negaret ac fidem in qua renatus
fuerat violaret. Denique et nunc beatus
firmilianus veniebat Antiochiam: et
cum tarsum vsque peruenisset et nos om-
nes Antiochie positi aduentum illius
operiremur: nuntiatus est nobis excessis-
sime de mundo.

Post aliquanta vero describens
tes eius vitam moreque adiungit etiam
hec. Postea vero quod a doctrine regula ac
alienasse dogmata et adulterina conuer-
tit: non opus est enumerare actus pro-
res: quomodo cum prius egens fuerit: et
pauperrimus: neque ex parentum successio-
ne neque vllam questus occasionem ha-
buerit honestam nunc ad summam diuiti-
as peruenerit: non alunde nisi ex sacri-
legis. Et ex his que per fraudem viri-
puit concutiens fratres vendens patro-

tinia et fide negotiorum susceptorum nec
accepta mercede custodiens: existimans
secundum quod scriptum est questum esse
perierat. Superbiam vero eius quis
terre posset cum se magis ducenarium
quam episcopum videri vellet. Nam et
incedens per plateam tali quadam am-
bitione vrebatur: publice epistolas re-
legens atque in auditu omnium et oculis
dicans assistentibus sibi in platea no-
tarij. Directio quoque pretereuntium et
cōspatio insequentium quamplurima
querebatur: ita ut omnes qui videbant
horresceret et detestarent per illius ar-
rogantiam religionem diuinam. Hec in
publico. Intra ecclesiam vero tribunal si-
bi multo altius quam fuerat extrui: et
thronus in excelsioribus collocari iubet.
Secretarium quoque sternit et parari si-
cut iudicibus seculi solet. Verbum vero
faciens ad plebem iactare supra modū
dexteram ac palmam femori illidere: pe-
de quoque subsaltare ac ferire scabellum
cum sonitu. Ab auditoribus vero non fa-
uorem neque plausum sperare solum: sed
theatrali more oraria moueri sibi expete-
bat: et voces tanquam de caucis da-
ri. Hec non solum a viris. Sed etiam
a mulieribus indecenter expetebantur.
Si quis vero auditorum honestus et
verecundius agens a clamore nimio tem-
perasset: velut iniuriam faciens patieba-
tur iniuriam. Sed et antiquis et defun-
ctis iam tractatoribus insultabat: et illis de
rogans suas laudes inuerecunde impu-
denterque iactabat: rectorem se magis quam
ecclesie doctorem laudari cupiebat. Psal-
mos vero qui in dominum nostrum iesu-
m christum dicebantur cessare fecit: ve-
lut Neotericos et nuper inuentos. In se-
metipsum vero compositos diebus pas-
che in medio ecclesie canere mulieres
maxime quas ipse prius ad cauendum
pro more instituerat faciebat. Ita ut hor-
resceret si quis audiret. Nam cum ipse su-
lū dei negaret descendisse de celo. Sed a
maria cepisse et initium habuisse de ter-
ra psalmi qui in ipsius dicebantur: et qui-
bus in populo laudabatur angelus eum
dicebant descendisse de celis. Et hec ipse
assidens et audiens non solum dici non pro-

hibebat: sed elato supercilio delectabat
audire. De mulieribus vero que cū ipso
simul manebant quas symonctas an-
thiochēni appellant quid opus est dici.
Et quarum societate et conturbatio vt
sibi nulla questio moueretur etiam pres-
byteris et diaconis suis his dūtaxat que
ei morem gerebant habitandi mulieres
secum similem licentiam dedit. Sed et con-
gregandi diuitias tribuit facultatem:
quo ipsi in similibus obnoxij magistrone-
quasque crimen impingerent. Nos autem
idcirco hec scribimus fratres charissimi:
quia nouimus quod sacrosanctum de-
beat esse episcopale sacerdotium quod et
clero et plebi esse debeat exemplo. Neque
enim ignoramus quosdam dum incaus-
tius sibi ad cohabitandum iungunt mu-
lierculas cecidisse. Quod etiam si non
fiat certe in suspicionē venire de talibus
sacerdoti grauissimum est. Quomodo au-
tem vetare poterit eos qui infirmiores
sunt a mulierum consortio: quibus ex his
que gerit auctoritate preberet. Tantas
vero actus immunitas suas sicut in potestate
et ita specie quadam tyrannidis elatus
est: ut ne arguendum quidem quisquam
vel accusandum auderet accedere. Sed
et que diximus condemnari possent etiā
in eo qui fidem catholicam seruat: et in
ecclesiasticis dogmatis veritate perdu-
rat. Hic vero qui abiurato fidei inyste-
rie ad pollurissimam se arcam: et here-
sim contulit (necessarium enim fuit etiam
partem erroris ipsius designari) quo-
modo habendus vel quomodo exercan-
dus est.

Et post multa in fine epistole ad-
dunt etiam hec. Igitur necessarium vi-
sum est hunc resistentem deo: neque ac-
quiescentem vere fidei adiciet abiura-
ri. Alium vero pro ipso ecclesie catholi-
ce constituit episcopum per dei gratiam
prouisum filium beate memorie deme-
triani: qui huic ipsi ecclesie inculpabili-
ter presuit. Dominum nomine viri om-
nibus bonis ornatum. In ceteris au-
tem vobis de eo vt sciat is ad ipsum vos
scribere debere: et ab ipso communionis
scriptam suscipere. Hic autem qui indi-
gnus habitus est esse in ecclesia catho-

Liber septimus

lica: anathema scribatur: et illi hereseos sectatores excommunicentur. Domino igitur in episcopatum subrogato: Paulus a sacerdotio abstinuit & communione cum de domo ecclesie nollet exire interpellatus imperator aurelian⁹ religiose satis de hoc sancteque decernit his precipiens ecclesie domum tradit quib⁹ italie sacerdotes & romanus episcopus scriberent. Ceterum predictus paulus ad cetera mala etiam hoc decous acquisiuit: vt manu publica de ecclesia pelleretur. Et tunc quidem talis erga nos exercebat aurchianus. Processu vero temporis immutare propositi sui bonum cepit et malis consilijs deprauatus persecutiones erga dei ecclesias meditari eousque vt dicatur quod dicatis iam literis et scriptis cum superesset sola subscriptio diuina dextera interueniens subscriptionem nefandae dextere deturbauerit: morte etenim subita condemnatur qui de piorum morte censebat: vt ostenderet deus quia non cuius voluerit tyrannus cruciamur: sed cum probauerit ipse corripimur. Istur ser annis aurelian⁹ cum gubernasset principatum, probus post hunc suscepit. Cui tantumde temporis expleisset imperium. Charus vna cum filijs carlo & numerianno succedit. A quibus tribus annis nec pleni⁹ Romano regno administrato, Diocletianus suscepit principatum. His vero maximas in nostros persecutionis & ecclesiarum subuersiones molitus est.

Capitulum. xxxi. de mane a quo manicheorum heresis oritur.

Ad paulo antequam hic imperium sumeret in vrbe Romana defuncto dionysio: post nouem annos sacerdotij felix suscepit sedē. Quo tempore manes quidam secundum nomen suum insanies et instinctu demonis agitati inuicem et execrabilem omnibus heresim docent. Hic autem manes gente vrba et moribus barbarus fuit: tam acer ingenio vt insanire vel demone adimpleri videretur. Denique vt rei exitus docet christi se nunc gerere formam conabatur ostendere nunc ipsum se esse paracletum predicabat elatus infamia ad similitudinem christi duodecim discipulos eligens ad predicandum mittebat dogmata sua et impia a diuersis hereticis qui iam prius extincti fuerant mutuata dissimulans & nostrorum Persica venena propinans. Et hoc ergo Manicheorum heresis vsq; in hodiernum diffunditur: eo tempore exorta que felix in vrbe roma administrato sacerdotio euticiano secedem reliquit. His decem mensibus solis transactis gaio episcopatum tradidit. Qui nostris iam tempore quindecim annis sacerdotio perfunctus Marcellinum successore reliquit. Quem iam persecutionis tempus inuenit.

Capitulum vigesimumseptimum. de Anatholeo viro eruditissimo cuiusque subtili industria qua Alexandriam ciuitatem fame pariter absoluit & bello: & quid ipse de pascha senserit.

A tempore state apud anatholeo chiam sacerdotum post donum suscepit erat Timeus. Post tempus vero Carillus, Cirillo autem successit Dorothens: qui ad nostram vsq; memoriam perdurauerit: vir eruditissimus et in scripturis diuinis satis intentus: qui pro multa diligentia: etiam hebream linguam didicerat. Greca autem eruditione liberatus a puero fuerat istitur. 39 cumque

De anatholeo viro. Fo. lxxij.

chus a natiuitate fuit. Ex quo etiam imperator in admiratione cum numerat: et honorem ei contulerat purpure posituram. Huius etiam nos cum in ecclesia scripturas exponeret: auditores in puerina sumus. Post hunc autem tyrannus apud antiochiam sacerdotum suscepit. Sub quo ecclesiarum persecutio incrementum apud Laoditium post Socratem. Eusebium: Alexandrum generem episcopus fuit. Qui in causa Pauli Samosateni ad partes syrie cum venisset quod esset in scripturis diuinis eruditus a fratribus studiosis velut thesaurus quidem repertus: vltra nescit abire permissus est: sicut Dionysius in epistolis suis scribit. Huic quoque anatholeus successor: vt ait bonus boni exitus. Qui et ipse genere Alexandrinus erat eruditione vero liber alium literarum et in philosophicis a puero appropinquat. Ita vt apud Alexandriam dialecticam docere ab omnibus eruditissimis viris & philosophis cogere. Hunc etiam belli tempore quod inter ciues exortum est apud Alexandriam ferunt multa bona ciuibus in consilijs prouisionibus prestasse. Et quibus vnum tantum modo factum breuitatis causa memorabo. Frumentum autem cum deesset obfessio: et famis grauius hostis vigeret: tertia pars cum due se inuicem impugnarent erant populi separata: que quasi fidem romanis seruabat. In qua parte tunc etiam supra dictus Anatholeus erat absque impugnatione. Hic ad magistrum militie refert, cuius de fatiis necessitate que obfessis acciderat edocet et impetratam gratiam ciuibus deserit: eamque hoc modo distribuit. primum quide vtraque partes inter se distantes alloquitur: ac romanis redire in gratiam suadet. Sed cum reluctantes videret: hoc saltem inquit credo vos libenter accipere vt omnem nostrorum manum inbellem que belli quidem nobis nequaquam sibi tamen necessario particeps est: exire potas sinatis. Consilium ab vtraque parte gratanter acceptum est. Decernunt inbellis manum egressi castris debere. Data occasione

omnes pene quos inedia consumebat pariter cum inbellibus erumpunt. precipue nostris quibus bellum gerere contra propositum erat. quos omnes Anatholeus suscipiens parentis simul ac medicum fouebat affectu: et ita multitudinem per cibum salutem propere contulit. Reliquis vero qui pauca remanserant formidinem belli et desiderium pacis inculcatis: ita misericordi prudentique consilio vrbe maximam fame pariter absoluit et bello.

Hunc ergo secundum de Alexandria: de munere Laoditienorum ciuitas accepit episcopum: post transactionem quod supra innotuit bellum. Multa quoque opuscula supra dicti anatholei magistice composita ad nos vsque venerunt.

Ex quibus mihi dignum videtur de pascha quid senserit: ipsius verbis profiteri. Est ergo inquit in primo anno initium primi mensis quod est decimum et octo annorum christi principium. Secundum egyptios quidem mensis framentorij vice sima sexta die secundum Paucedones distriuentis vice sima scandas: secundum vero Romanos vndecimo kalendas apulis in qua die inuenitur sol non solum ascendisse primam partem. verum etiam quartam tamen in ea die habere: ad est in prima ex duodecim partibus. Hec autem particula prima ex duodecim vernale est equinoctium. Et ipsa est initium mensis: et caput circuitus absolutio cursus stellarum que planete id est vrge dicitur: ac fins duodecime particule et totius circuli terminis. Et ideo non parum delinquere dicimus eos qui ante initium hoc noui anni pascha putant esse celebrandum. Sed nec a nobis primis exordium sumit hec ratio. Antiquis indeis fuisse comprobata demonstratur: et ante aduentum christi obseruata sic euidenter edocet Philo: & Josephus. Sed et horum antiquiores Agathobolus et ab eo eruditus Aristobolus ex paneada: qui vnus ex illis septuagesimis senioribus fuit: dicit fuisse a pontificibus ad ptolemum regem hebreorum libros interpretari in

Liber Septimus

grecum sermonem. Qui et multa ex traditionibus moysi: proponenti regi percontantibus responderant. Ipse ergo cum quaestiones exordi exponeret dixerunt pascha non prius esse immolandum quam equinoctium vernale transiret. Aristobolus vero etiam haec addidit: in die pasche non solum obseruandum esse: vt sol equinoctium vernale transiret: sed et luna. Cum enim duo sint equinoctia inquit veris et autumnus: quis spatij directa et quattodecima die mensis primi sit statuta solennitas post vesperam quando luna soli opposita et regione deprehenditur sicut etiam oculis probari licet. Inuenitur vtiq; vernalis equinoctij partem sol obtinens: luna vero e contrario autumnalis. Legi et in eorum libris alia multa de his validissimis assertionibus exposita: que euidenter ostendant pasche solennitatem omni genere post equinoctium celebrandam. Multa et alia praeterea non solum religiosi viris: sed et philosophis ammiranda scripta anatholus dereliquit: quibus salutaris eius eruditio scire volentibus innotescat. Huic primus theotegnus sacerdotum caesaree tenens in episcopatum manus imposuit et vicarius ipse sibi eius successorem suae cathedrae statuit. Unde et aliquanto tempore pariter cum ipso Theotegno caesariensi ecclesie praesuit.

Capitulum. xvij. de nobilibus in ecclesia viris quorum aliquanti vsq; ad scriptoris memoriam perdurarunt.

Ed cum ad

uersum paulum samosatenum Anthochiam conuenerunt ad concilium: praeteregre dientem Anatholium defuncto eusebio laodicensis ecclesiae vi sibi vindicauit episcopum. Post quem vltimus vsq; ad persecutiois tempus apud laodiciam Ste-

phanus ecclesiam gubernauit. Et ipse eruditione et eloquentia prioribus non inferior: sed fidei virtute longe dissimilis: sicut persecutiois ignis probauit. Nil enim philosophiae in necessitate tentationis ostendit: sed non continuo in illius infirmitate: dei pauperas ostenditur. Post huius namq; casum prouidit deus ecclesiae illi episcopum theodotum nomine virum non solum verbum: sed rebus et virtutibus ornatum. Hic arde quidem medicus fuit: sed ad amaram a domino translatus est medicina. Vere incomparabilis qui super omnes pene homines: fide misericordiam studio vigilantia atq; omnibus optimis institutionibus claruit: in scripturis quoq; diuinis laborem quamplurimum gessisti interea apud caesaream palestinae Theotigno cum episcopatum solertissimo peregrisse: Agapinus succedit. Qui et ipse multo labore multaq; diligentia in gubernatione populi adhibita et praecipue erga indigentes paternam prouidentiam ferebatur. A quo et vix per omnia prudentissimus vita eruditione moribus adonarius Pamphilus ecclesiae ipsius presbyter subrogat. Sed iste Pamphilus quisve sit et quantus et vnde oriundus quoniam non erat dignum breuiter transcurrere: omnem eius vitam institutionemq; a puero: et quantam in persecutionibus per diuersas confessiones pertulerit: quosq; agones desudauerit: et qualiter super omnia ceteros nam martyrij adeptus sit: propio id opusculo comprehendimus. De hoc ergo quia mirabilis fuerit: illa lectio doceat. Sed et alios quamplurimos per illud tempus admittibiles in presbyteris viros nostri iam memoria tenet. Ut apud alexandriam Hieronymus vultum vero apud pontum: qui episcopus postmodum factus est. Sed hiericus quidem acerrimo ingenio in diuinis scripturis nobiliter eruditus: vita purissimus: atq; ad christi nam philosophiam nudus. Et penitus expeditus doctor ecclesiae incomparabilis priuatum et publice mirabiliter disputans. Vultum vero tante fuit suauitatis in moribus et tante dulcedinis: vt vel

De persecutione christianorum. Fo. lxx.

vt vel attici a sodalibus vocaretur. In omni eruditione perfectus in rethorica talis erat: vt alijs studijs nunquam vacasse putaretur in cunctis vero philosophiae generibus: que in quinq; diuinitatibus disciplinas: ita erat per singulas summus vt cum in vnaquaq; quis experiri voluissent: in hac eum sola a puero habuisse exercitium iudicaret. Cuius esset eruditionum prerogativa magnificens: virtus tamen animi et vite sinceritas longe in eo magnificentior habebatur. Quem nobis persecutionis tempore in fuga propositum apud palestinae: diligentius et plenus agnoscere licuit. Igitur Hierosolymis post hymenaeum de quo paulo ante memorauimus zapdas sacerdotum suscepit. Quis paruo tempore administratum hermoni post se tradidit. Hic vsq; ad nostri temporis persecutionem: apostolicam intibi qua suscepit cathedram: conseruauit apud alexandriam vero maritimo qui successerat diognisio: cum decem et octo annis sacerdotum transessisset Theonas succedit eius tempore Achilles eiusdem ecclesiae presbyter: ecclesiastice scholae magistrum tenuit eruditione fide conuersatione et moribus insignis. Theonas vero cum decem et nouem annis sacerdotum inculpabiliter ministrasset: se dem tradidit petro viro inter principes egregio. Hic duodecim annos in episcopatu illius urbis egessit. Quorum tres ante persecutionem reliquos vero nouem: diuersis in tentationum generibus duris. Cumq; semper in omni agone persecutionum positus: artioib; se vinculis continentie distringeret: ad vritutem atq; instructionem ecclesiae in verbo dei nobiliter institeret: satisq; vigilanter erga omnem sacerdotum curam diebus sudaret: ac noctibus: mono persecutiois anno episcopatus vero sui duodecimo martyrij coronatus capitis obtruncatione promeruit. Huiusq; successiones episcoporum gesta: q; diuersa a dñi et saluatoris nostri naturitate vsq; ad tempus persecutionis in qua ecclesie quoq; destrucere sunt: hystorie mandauimus. De reliquo vero agones martyrum quos ipsi per nosmet

ipsos vidimus describere: posteris ad memoriam relinquamus.

Explicit liber septimus.

Incipit liber octauus.

Postolorum

successionibus intra. vij. libros a nobis conclusis in hoc octauo volumine digni credidi etiam ea que nostris temporibus gesta sunt posteriorum memorie detrahere: et hinc iam nobis sermo sumat exordium.

Cap. i. q. iusto dei iudicio dira in christiana persecutio sub diocetiano orta est.

Tenim ante

nostris temporibus persecutionem q; mirabiliter q; q; m agnifice per vniuersum mundum sermo christi et pietatis doctrina profecerit: et inquantis sublimitatis ascederit: enarrare vires nostras superat. Nasci tamen ex hoc possibile est quod aliquantulum principibus romanis: et facultatem reddedi prouincias: iurisq; defendi nostris prebebant. Et coniugibus ac ministris atq; vniuersae domui suae non solum credere in dñm nostrum iesum christum verum et cum omni fiducia ac libertate in fide agere sinebant: ita vt illos sibi fideles ac familiares ducerent de quibus certarent q; pro fide christi nihil perfidum saperent. Sicut fuit opinatissimus ille dorotheus in cubiculo regum: qui propter fidem domini fidelissimus in omnibus habebatur. Unde et cunctis preferri et honore meruit: a amore. Cum quo et Sogonius ceteriq; cum ipsis in dño fideles: vel qui intra palatium in summis honoribus erant vel qui ad prouincias gubernandas praefert ceteris fidei contemplatione merebatur. Jam vero multitudine coeuntium intra ecclesias populorum et praecipue in diebus festis innumerabiles cateruas per loca singula confluentes: quis dignus poterit explicare: cum ne

Liber Octauus

ipsa quide antiqua receptacula suffice-
rent sed quotidie orationu domus dilata-
rentur ita vt amplitudo earum conclu-
dere instar vrbium videretur. Sic per
tempus plurimum ecclesiarum status
incrementis prosperioribus augebat. et
gloria earu terris excedens et cuncta su-
pereminens festinare videbat ad ecli.
Nulla enim occurrebat inuidia: nullas
liuor nequissimi demonis obuia bat: qm
quide celestis dextere fulciebat auxilio
populus etiã tu bene de deo. p pietatis
cultu et iustitie obseruatione. p meritis.
¶ Veru vbi ex multa libertate multa-
tas indulgentia vitiatu sunt mores et di-
sciplina corrupta est: dum alter alteri in-
uidem: et alter alteri derogamus: vsq;
nos inuicem mordemus et inuisamus et
aduersum nosmetipsos inestina plicia
commouemus: du verboru iaculus proxi-
morum corda terebriamus: du princeps
cu principibus populi cu populis: sedi-
tiones certamina concitamus: du simu-
lacio in vultu dolus in corde fallacia pro-
fertur in verbis: et maloru per singula cu-
mulus intumescit: diuina prouidentia
iacturam discipline populo suo illatam
ex plurima pace et nimia sui lenitate p-
spiciens: aggreditur primo sensim refre-
nare lapsantes: et integro adhuc eccle-
sie statu congregationibusq; manenti-
bus indulget interim eos qui erant in
militia tantu gentium persecutioe pul-
sari. Sed cum nullus ex hoc clementie
eius intellectus populis redderet: quon-
dum potius velut ignoates dei: absq; diuina
prouidentia res agi ducerent: et per
hoc eo magis persisterent in malis suis
atq; ipsi qui duces populi videbantur
principes: diuini mandati inmemores
effecti: aduersum seimice cotentionib;
zelo: luore: supbia: inimicitijs atq; odij
inflammarentur ita vt tyranidem po-
tius q; sacerdotium tenere se crederent
xpiane humilitatis et sinceritatis obli-
ti: sacra misteria prophana mentibus
celebrarent. Tunc demum sin vocem
hieremie pphete obscurauit dñs in ira
sua: et detexit de celo gloriã israel
(nec rememoratus est scabellu pedum
suoru in die ire sue). Et sicut iteru dicit,

Submersit dñs oem decore israel: et oem
macerias eius destruxit. Et rursum sic
cur dicit i psalmis: Destruxit testameta
serui sui: polluit in terra sanctificatione
eius per ecclesiarum scz subuersione. Et
destruxit oem macerias ei: posuit muni-
tiones eius timore: diruperunt populis
eius oes q; transierunt per via. pro quis
bus cunctis opprobrii facti sumus vicis-
nis nostris. Et rursus est dextera inimi-
coium nostroru et aduersus adiutorium
gladij sui et non adiuuit nos in bello: sed
et destruxit eu ab emudatione: et thronu
eius elisit in terra. paucos fecit dies no-
stros: et super oia effudit sup nos cofusio-
ne. Summa namq; maloru nobis a fuit
oim: tunc cum domus orationis et eccle-
sie dei viui ad solm deducte sunt atq; ab
ipsis subuersa sunt fundamentis. Diuine
vero scripture in medio platearu igni
cremate sunt. pro nephas: ipsi hec nos-
tris vidimus oculis. Sacerdotes vbi a
pastores ecclesiaru publice demudatoe:
inuerecunde: inhoneste huc atq; illuc ab-
impys trahita vt completeret ille sermo
ppheticus q; ait. Effusa est stumelia sup
per principes et seduit eos in inuio et no
in via. Sed non est nostrum deseribere:
quãta in sacerdotibus dei iniuriaru gene-
ra collata sunt. Sicut ne illud quide nos-
trum durim? exponere singulatum qua-
ta prius inter nostros radice dissensio-
nis exarserit. hoc solu historia tradere
licuit q; iusto dei iudicio et necessaria cor-
reptione diuina sensimus manũ. Neq;
est refert in mediũ proferre: p quibus
vel turbo persecutionis inuectus est vel
quos ipsoz infidelitatis procella sub-
merserit. Sed illa sola comemorabo que
vel nos ipsos dicetes: vel alios edificent
audientes. propter qd hincis diuinos
agones beatissimoru martiru deuiter
in q̄tum possumus explicabimus.
¶ Cap. ij. de durissimis diocletiani in re-
christianam edictis.

Monus decimus age-
bat annus im-
perij diocletiani. mensis mar-
tius et dies solennis pasche
imminebat: cu edicta prin-
cis per oem terrã pponebant: vt ceteros

De persecutõne diocletiani.

So. lxxv.

q; vsq; sunt excessu ad solu vsq; destrueren-
tur. Scripture sacre igni exurerent. Si
quis inter isto alicuius honoris pregati-
na muref sublatã hac maneret insa-
mis. Si q; seruuu pmasisset xpianus li-
bertatem cosequi nõ posset. hec omnia
his que primo aduersum nos lata sunt
continebantur edictis.

¶ Cap. iij. de persecutõne dio-
cletiani in generali.

Non multo post
hoyt tps addunãt alia iudicij
et oes qui p loca singula eccle-
sijs p̄sum primo quidez conij-
ciant in vincula tum deinde omnibus
supplicijs simulachris immolare cogant
p̄ncipero inges spectra culuz sacerdotes
dei effecti sunt huic mundo et angelis et
hoib; cu p̄secutoru crudelitate ad suppli-
cia raperent: et agones mirãdos oimib;
desudaret. illos autẽ q; et multo plures
fuerit q; mer? oppressit et ante aggressio-
ne solus terror elisit p̄terire melius puto
Ceteri vero quoz mes p̄p̄rior et fides
validior fuit tom̄cta patiebant: flagris
alij discerpebantur: alij vngulis fodie-
bant: alij ignitis laminis vrebant. Et q;
bus nõnulli quide sangari cedebant: alij
vsq; ad fine patientia p̄seruabãt. Ex ip-
sis aut p̄secutorib; quidã itaq; miseratio-
ne vsq; adhibebant nonnullos nostroru
ad inesta sacrificasset conclamabant
cu nõ sacrificasset. De alijs vero cum ne
appropriasset quide idignis hostijs ac-
clamabãt ipsi q; is immolasset et abscer-
debat in eo tantu culpa biles q; crumẽ si-
bi obiectu cu silentio paterent. Alij semi-
nuu sublati tanq; mortui p̄ciebantur.
Alij pedib; tracti inter eos qui sacrificas-
sent deputabant. Alij sane clamabant
ingenti voce: et testabant se non sacrifi-
casse: sed esse xpianos tali se gaudentes
cõsuetudine decorari. Nonnulli etiam maio-
re fiducia neq; immolasse se neq; vñq; im-
molaturos esse testabant. Quibus tñ ab-
assisterib; milib; ora cõtinuo atq; oculi
p̄undebant vt taceret volenterq; ex-
pellebant tanq; acqueuisissent. Tñ erat
im̄p̄is studijs vt p̄positu suu viderentur
implete. Sed nõ aduersum bros marty-

res impune hoc facere licebat quou pa-
tientie et magnanimitatis virtute quis
nullus digne p̄ferat sermo tamen p me
diocritare virtum nostraru que possum?
enarrabimus.

¶ Cap. iij. de eodem.

Hitur pro ois
qm sicut dirim? ignis hui? ex-
ordiu iter solos militares pus-
scitilla flauerat cu delegeret
si q; essent iter multes xpiani: vt aut imo-
lãdu sibi sciret aut militiã pariter virãq;
ponedã plurimi erupis militiã p fide xpi
pauci etiã aias posuere. Cum vero inde
flãma fumens intiu tota per populos et
sacerdotes exaggerasset icedia possibile
nõ est numero p̄prehedi quanti quotidie
pene p singulas quasq; vrbes et puincias
martyres efficiebantur.

¶ Cap. v. de p̄secutioe diocletiani apd
uicomedia et nobili vni? xpiani factu.

Tenim apd ni-
comedia vrb qdã de nobilibus
honoroz dignitate seculi illu-
strissim? sit: vrbidit aduersum
cultores dei in foro crudelia edicta p̄de-
re calore fidei nimio ignit? publice p̄plo
ispectate liecta manu libru iniq; legis de-
trahit ac minutati discerpit. Augusto in
eadẽ vrbẽ sil cõ cefare p̄stituto. Ad qd cõ
relatũ esset religiozi et illustris viri factũ
p̄tinuo oi in eũ crudelitatis gñe deseniẽ-
tes ne in hoc qdẽ solũ efficere quierunt
vt cum mestum aliquis videret in penis
sed leto atq; hilaro vultu cu tã viscera in
supplicijs defecasset spũ tñ letabatur in
vultu ex quo tortores sui grauis crucia-
bantur q; oia suppliciorum genera con-
sumebant in eum que ne triste quide ex
his reddere poterant.

¶ Cap. vi. de petri dorothei: et gorgo-
ni martyris et agomb;.

Sit hunc ad
vnum ex dorothei sodalibus
q; in cubiculo regis erat qdã
p in affectu habiti fuerat h-
beroz intencionis transfertur infantia.
¶ Ceteru cã de inuentio supra in e.

Liber Octauus

morati martyris supplicis libertus cau-
saretur educi ipse inbetur in mediū atq;
immolare cōpellit abnuens imperatur
appendi & flagris toto corpore laniari vi-
delicet: vt doloris necessitate faceret qđ
p̄tebat inuit. At ille cū maneret immo-
bilis visceribus iā pene nudatis iubetur
sceto & sale pfundi. Cūq; etiā hoc tormē-
ti genus constāter ac fortiter tolerasset
craticula primis subtracta, pponi iube-
tur in medio ibiq; qđ reliquus fuerat in
verberib; assumpti corporis superponit nō
ad subditū sed sensim paulatimq; succen-
di quo sez pena prelarer in longū. Cūq;
ministri scelez in hūc modū corp; modo
inde stantes p̄ mēbra singula penas ur-
ciperēt & supplicia renouaret sperantes
se ab eo elicere posse cōsensum ille firm-
in fide & ouās in spe cōsumptis iā et igni
resolutis carnib; suis vltimū spm̄ in fi-
de letus exhalat. Tali petr; (hoc enim ei
nomen est) martyrio decoratus vere petri
extitit & fidei heres & nominis. Cui
instituto: in disciplina et magister in of-
ficijs q̄ intra palatium exhibebant dor-
theus erat cubiculi regis prepositus ha-
bens secū officio fidei et magnanimitate
patrē gorgoniū. Quorū institutionibus
optimis oēs pene cubiculi ministri in fi-
de dei vigilāter & libere persistebāt. Do-
rothens igitur et gorgonius cum petruz
tā crudelib; viderēt atq; inimicib; sup-
plicijs cruciari constanter et libere cur-
(atunt) Imperator pontis in petro mētis
fniam q̄ in nobis omnib; vigeat. Ut qđ in
illo crimē ducit qđ a nobis oibus consite-
tur. Hec nobis fides hic cultus et vnani-
mus eadēq; fma. Quos ille euz in medio
nihilomin; ventre iussisset similib; pene
vt pueros supplicijs affectos ad vitumz
laqueo appētos necari iussit. Tūc & an-
thimus ipsius vrbis ep̄s in dñi nostri iē-
su xpi cōfessione p̄durās martyriū gloriā
capitis ob truncatōe suscepit. Hunc autē
tanq; vere bonū pastorem viāz martyriū
preuenit vnueria pene gregis sui mul-
titudine plequitur. Accidit nāq; apud ni-
comediam in ipsis dieb; partē aliquā pala-
tij incendio cōflagrare. Hoc imperator a
nostris factum falsa suspitione presum-
psit. Ex quo inestimabili furore successus

iubet oēs n̄fos a ceruatiz collectos alios
quidē gladio obrūcari alios ignib; con-
flagari. S; in illis per diuināz gratiam
maior fide ignis ardebat. Dentq; cū affi-
scentes ministri interrogaret singulos si
qui forte sacrificari vellent dimitti s̄
viri q̄ mulieres ne interrogari quidē se
patiebant: s; vitro vel flammis irruere:
vel cedentib; gladijs certatim obiecta-
re ceruices. Cūq; iam illis ipsis spectato-
rib; nimietas crudelitatis horrefeceret
ministri scelez partē populū nanculis li-
iectā in mediū pelagi abducāt. Ibiq; in
fma fidei persistentes precipitāt in pfun-
dum. Cuius vero apud eos rabies cru-
delitatis exarsit: vt regio pueros mar-
tyres effectos cum scōm humanitatis or-
dinē fuissent sepulture mandati effode-
rent denoz corpa eozū p̄icerent in ma-
re. Hoc dicētes: ne forte dij efficiant ep̄ia
nostrā. Et illi q̄ deos adorare nolūt seruos
q̄ diuinus apud nos honor martyribus
deferatur.

**Cap. viij. de persecutione diolecti-
ni apud meleten syriā & tyrum.**

Ambecapud

Nicomediā gereret vbi
cruentus & feror autor ipse
crudelitatis priorū carnib;
inhiabat haud segnū esse
apud Meleten prouinciam.
A Syriāq; oēs ecclesiaz principes
carcerib; retrudēz in vincula cōiuncti eā
ctis pncipalib; vigeant. Similes cum
his ex plebe viri ac mulieres nobilesq;
& ignobiles rapiebant & fiebat vbiq; spe-
ctaculū miserabile ac fedū. Subito namq;
q; inueniebāt in vrbē silentiū in carceri-
bus conspitiō in vrbē p̄ plateas homo
null; in carcerib; vacuus loc; nullus: vt
nō tā rei ad ergastulū duci q̄ ciuitas to-
ta migrasse videret ad carcerē. Carene
q̄ homicidis adulteris venenariis et se-
pulchrorū violatorib; fuerant fabricate
nūc episcopozū & p̄byterozū diaconozūq;
atq; oim religiosozū hoim colla constrin-
gunt: itavt criminosis ne vincula supera-
essent nec loc; ergastulū resideret. Cuius
cū peruenisset ad principē estuare carce-

De persecutione diolectiani. Fo. lxxij.

res: & innocentium penas locuz deesse
criminosi: noua rursus decreta mittū-
tur: vt ex his q̄ cōclūserāt si quis immo-
laret vellet quilibet abscederet. Qui vero
abnueret diuersis penas generib; iteri-
ret. Tum iā quāte p̄ singulas puincias
multitudines martyriū & p̄cipue in affri-
ce ac mauritanie thebaidia quoq; atq;
egypti regionib; extiterint numero cō-
prehendere quis valeat?
Sed illoz ne quidē quoz agone
apud Palestinā vel Tyriū (quē est vrbis
maxima fenicio) presentes insperimus:
dignum est memorare sufficimus. Tāta
etenim ab eis hūte perseuerātie aduer-
sum illata supplicia p̄ pietate certuz est:
vt nisi quis pius dñor: & saluatori nostro
credat dicenti qz ecce ego vobiscum sum
oibus diebus vsq; ad consummationem
seculi: & eius virtutē martyrib; sciat esse
presentē rebus gestis deroget fidem. At
nos vt dixi nō audita: sed oculis nostris
inspecta narramus. Exquirebant diuer-
sa tormentozū genera sibi inuicem succe-
dentia. flagris primo per oē corpus dei
martyres carpebantur. Post hec trahē-
bant ad bestias. Adhibebantur leones
vbi par di atq; omne ferarū gen;. Apri-
quoq; sed & auri. Quibus sero & igni fe-
nas addebāt. preparabāt hec oia ad-
uersum cultores dei & ois cōtra eos ho-
minū bestiariūq; elementozū crudelitas
armabat. Ad hec dei cultores denudati
statiunt in medio arene loco. Additur
adhuc arte intra caueas bestijs furor.
Et ita seniores semetipsis effete puist
clauftris. Replet subito statū circum-
dant ecclesiā martyrum in medio sitam.
Circiunt sepi; & oblustrāt & diuine vir-
tutis a desse eis custodiā sentiētes paul-
ab eozū corpibus abscedunt. S; ilico su-
tor qui reprimēbatur in beluis trāsit in
hoies. Nemo presentē dei virtutem ne-
mo diuinum p̄s a desse sentit auxilium.
Sed mittunt quib; hoc artis est infliga-
re bestias aduersum eos diuina dexte-
ra descēdebat. Veruz ille vt ostēderet
oibus nō feritātē deesse bestijs: sed diu-
nā dei cultoribus a desse custodiā illos
ipsos qui ad infligandū mittunt incre-
ditū velocitate decerpunt. Et cum iam

nullus ex huiusmodi artificibus auderet
accedere iubent ipsi sancti martyres cō-
motis manibus et velut prouocantibus
incitare aduersum se bestias. Sed ne sic
quidē pati aliquid poterant. Verum et
si forte aliqua fuisset ex beluis concitata
cum venisset ad proximū prostratus in se-
metipsam couerfam repedabat. Tunc
vero stupor ingena et pauor oēs qui in
spectaculis considebāt inuascerat viden-
tes homines nudos in quibus plurimi
prune adhuc etatis in medio tot ac tan-
tarum positos ferarum intrepidus om-
nes & impavidos extēsis ad celū palmis
& oculis ac mente totos cum deo non so-
lum nihil curare terrena verum ne car-
nem quidē suāz magni pendere et ipsi
iudicibus pauore tremētib; reos le-
to & hilari vultu in medio persistere be-
stiarū. Sed o tūre et impie mortalū mē-
tes. Bestiarū feritas dei virtute mansue-
scit: humana vero rabies nec ferarū mi-
tescit exemplis. Sed tentatur adhuc ab
omnib; deus. Subentur alij vere crimi-
nosi bestijs subigi qui tum ilico vt appa-
ruerunt: alijs a leone alijs a pardo abve-
sis alijs exelus: aut a tauro in acra dis-
persus est. Et ita intra momentum tēpo-
ris percūt. Sed nec siquidē incitate be-
stie cultoribus dei aliqd molestie gene-
rabāt diuino spiritu eos velut muris va-
lidissimis ambiente. Veras nāq; ille est
qui dixerat vbi fuerint ex vobis duo vel
tres cōgregati in noīe meo ibi ero in me-
dio eorum. Cū igit nec sic quidē aliquid
egisset humana sentia iubentur mutari
tere & ablatis priozibus alie rursus di-
mitti. Que eū & ipse similitur vt priores
nihil triste dei cultorib; intulissent amo-
tis etiā his seniores feris martyrib; ho-
mines mittunt q̄ soli possent immanitate
beluas crudelitate feras atrocitate be-
stias supare. Gladijs igit peragunt qđ
bestijs nequiuert. Et vt in oib; se ostē-
derent beluis esse neiores phibebant et
cauēra mādari terre: s; iubebāt flucti-
bus dari. Hec apb̄ tyriū venerādū marty-
res q̄ ad illam vrbē de egypti partib; ve-
nerāt mirifica certamina defudarunt.
Cap. viij. de eadem persecutione
apud egyptum.

In sua vero prouincia apud egyptum innumerabiles alij non inferiori gloria tam viri quam femine sicut et pueri et senes pro fide domini nostri iesu christi perierunt. Rem vitam parumpedites future glorie beatitudine quesierunt. Quidam eripsum verbera post ungulas post flagella aliosque diuersis generis horribiles cruciatum flammis traditi sunt. Alij in mare precipitati. Nonnulli etiam capite cesi: ut sponte cervicibus suas securibus darent. Nonnulli in media consumpti. Alij patibulis affixi. In quibus quidam mox puero capite deorsum presso pedibus in sublimibus sublatis.

Cap. de incredibili persecutione apud thebaidam et pulchra fortibus christianorum confessione.

Pud thebas ad hoc omnem narrationem supererat agitata crudelitas proculque testas fictilius valculoz adhibebat rotiores quibus os corporis eo usque lacerabatur donec tota carnis eraderetur. Mulieres quoque nudas ut ante pedes quidem pregerent: arte quadam copositas machinis vno pede in excelsum suspensas et capite in terra de mersas indignissimo spectaculo expositas pedere per diem continuu sinebant. Alias sicubi vicine sibi due arbores inueniebatur vi quadam ab vtraque inslexis contra se inuicem ramis eius singulis singulos pedes martyris obligantes subito ramos quos vi inslexerat relatabat. Qui cum ad situm suum naturam impetu referrent: discerpitis dissectisque visceribus auulsa secum mebra rapiebatur. Et hoc non paucis alijs bus aut quotidie quam nimium decem interdictis centum in vna die viri vel mulieres sed et paruuli supradictis penarum generibus cruciabantur. Verum et nos ipsi per idem tempus cum in egypti partibus iter ageremus oculibus nostris inspicimus: ut sedenti per tribunalicibus se iussimmo presidi offerbantur immemeri fidelium populi. Quos ille singulos per ordinem confessos se christianos capite plectenti iubebat. Cuius si certatum se et sponte gladio subiceret confessione premissa ille

inhumanus et crudelis nec multitudinis contemplantis nec virtutis eorum magnanimitate permotus duci nihilominus oes cedi capite iubet. Egrediantur cuncti pariter ad contiguum menibus campum non carnis sicut necibus tractis sicut fidei vinculis colligati. Nemo desuit cum nemo seruarietur ipse te oes uno et alter alterum preuenientes ceruices cedentibus obtecrabant. Delectabant carnificum manus et succedentes sibi inuicem fatigari sunt. Hebetata est acies gladius. Videbant secessos residere carnifices vires resumere animos reparare mutare gladios. Die quoque ipsum non sufficere ad penam. Nullus tamen ex oibus nec paruulus quidem infans deterreri potuit a morte. Sed hoc solum singuli panescebant ne forte dum properum sol vergens claudere diem separatis a consorcio martyrum remaneret. Sic confidentia fidei constantem et fortiter clementiam et exultationem mortem presentem velut eterne vite principia rapiebant. Denique quos priores quique ungularum reliqui non desidia aut torpori animos indulgebatur sed pallentes et hymnos deo canentes locum quique sui martyris expectabant: ut hec agerentes etiam extremos spiritus in dei laudibus exhalarent.

Cap. de filea martyre eruditione et scriptis eius simul et de sociis romae notum ductis passione.

Vere mirabilis et omni veneratione dignus grex ille beatorum: turma virosorum fortium: corona splendoris: gloria christi. **M**ane sane coronam preciosior omnium omnium lapis et gemma nobilior fileas adornabat. Hanc turmam preibat doctor illustrior. Hinc grege pastor nobilior decorabat. Huius filee martyris passionem apud gregorium hystoriam egregie ceteris partibus recognouit atque mirabiliter eum apud impios de diuina religione nimium disputasse ut et necem Socratis per hanc apud athenas pro veritate tulit in testimonium illis protulisset. Fileas huic nomen est qui erat christi visibus ipsius quod appellat immis. Hinc nobilitate primi generis secundum animi virtute de celestibus trahere

bat. De terrenis vero quasi ad seculum pertinere: primis in romana republica fuerat honoribus functus. Eruditione quoque liber alij litterarum et oibus que ad animi suum erigitur exercitijs aptissime eruditus. Nouissimum hanc que prior est oim finem dominum quam ita suscepit ut oes que precesserant anteiret. Cuius plurimos propinquos et consanguineos nobiles viros in eadem vultu haberet frequenter ad preside ducebat. Cuiusque monitis acquiescere tot et tantis propinquis exorantibus respectum habere et vultus et contemplatione suadebat suscipere liberorum neque cepta presumptione persistere. Ille velut si saepe immobili vultu consideret garrulentis dicta respicere animi ad eum tendere deum in oculis habere et angelos ducere. Aderat tunc quidam vir agens turmam iulianorum filozum nomine. Qui cum videret fileam lacrymis propinquoque circumdatam et hinc inde caliditate tangari: nec tamen seculum infringi vultu esse exclamat. Quid inaniter et superfluo constantiam viri tetatis: quod cum quidam deo seruat infidelium vultus efficere. Quid enim cogitis negare deum ut hominibus sita verba non audiat quod oculi eius vultus lacrymas non vident quos potest terra sua lacrymis sicut cuius oculi celestem gloriam contemnit. post hec dicta cictorum tra in filozomum quersa vna eademque eum cum filea subire sui iam poscunt: quibus libeter amnes iudex vultus pleci capite iuberet. **V**erum quomodo filee secum mentionem et in genibus atque eruditionis et studij presidi carnis non videt absurdum si aliqua ex opusculis eius in quibus de martyrum passionibus memorat hystorie huic que ad rem usque pertinent inseram. Scribens igitur ad christum deus fileas post aliquanta hec et cetera. Hinc vero nobis bonorum exemplum prebent beati martyres quod vna notum in agonibus perdurantes scimus quod ex vultus scripturis fuerant inscripti: oculi hinc mentis suam deo habentes de firmum morte pro pietate absque trepidatione capere. In desinentem rem considerabit dominum nunc etiam ipsum propter nos hominem factum hoc nos docuisse ut usque ad mortem

obluctemur aduersum peccatum. Siquidem ipse non rapinas arbitrat: sit esse se equali deo: sed semetipsum examinavit formam serui accipiens et habitu repertus ut homo humiliauit semetipsum usque ad mortem: mortem autem crucis. Cur preplum secuti beati martyres oes cruciatum et penas susceperunt: ne fidei sue conscientiam macularer: quoniam quidem perfectus in eis charitas foras eijcebat timorem. Quorum si velim nunc tolerantie enumerare virtutes et exponere robur constantie: nec mihi copia tanta sermonis est nec puto alijs nisi si his solis qui oculis suis intuebantur que gesta sunt videri credibilia. Erant enim in expositis: omnibus volentibus pro libidine inferre supplicia: et si quod aliquis pro oculum excogitans nouissimum supplicij detulisset licebat inferre. Verberabatur ergo alij sustulit alij virgine flagris que alij. Nonnulli locis districti vel summi appensi. Et erat studium per singulos pene nouum genus inuenire supplicij. post tergum alij vinctis manibus appendebatur: et trocleis distenti membra tum diuellebatur. Jam vero ungulis erarari vultus et leue ducebatur. Quod et si forte genus supplicij cuius fuisse adhiberi non vel latromibus et homicidis solet tamen latera fodiebantur: sed et venter et femora ac tibia et usque ad ungues ungula perueniebat: sed ne facies quidem ac vultus et frons a tormentis remanebat immunitis. Addebat et hoc super omnia: ut postea que fuissent humana corpora absque omni humanitate lanianta exposita in publico et nudata non solum veste sed etiam cute: crudele cunctis pretercuntibus spectaculum fierent: quosdam coluntis districtos et post tergum distortis brachijs vinctos relinquebant. Jam vero si qui ante presidem suspendebantur non id solum temporis quo ab eo vultus discubebantur vel cruciabantur: sed totum pene diem cum alij actus agerentur in ecclesijs erigebant si forte aliqui ex his iugis pene continuatione a propositi firmitate deciderent. Tanta vero in his crudelitas erat et intantum ab eis omnis penitus humanitatis sensus auferatur: ut postea quam omne corpus vel tormentis vel verberibus

fuisse assumptum trahi nudum pedibus rursus iuberetur ad carcerem atq; ibi neruo pedibus conclusis recentibus adhuc terga vulneribus reuerentur in solum testarum fragmentis subter stratum. Inter ea quae plurimi vsq; ad mortem constanter et fortiter perdurantes inuentoribus scelerum inaniter intertare crudelitatis pudorem non minimum conferebant. Alij vero recepta corporis sanitate ad reparandos deuo agones dispensatores penarum sponte prouocabant. Quos illi erubescerent rursus ad tormeta reuocare ipsa eorum audacia perterriti capite eos cedi iuebant. Ipsi sunt veri in deo philolophi bti martyris filie voces: quas in vinculis positus in carcerem retrusus commisit sibi ecclesie scriberet quibus vna secum socios eos martyrum et cōsortes faceret celestium coronarum.

¶ Cap. xi. de persecutione in xpianos stupenda apud phrygiam.

Amvero illud

quod apud phrygiā gestū est qd audeat preterire: in quo et omnia humanitatis et pro pua romani regni iura violata sunt vbi vrbē quā dā xpianorū ciuū in qua cum et populus oīs et honorati viri et curator ac magistratus xpianos se esse: nec acq̄sere ad sacrificandū faterentur circūda ri ita vt nullus penitus ex illa vrbē etiā cū optio violētibus daretur abscederet. Et hoc in ciues perpetratum est: qd in hostes egisse nota crudelitatis habuisset. Verū beati huius numerososq; martyri pariter ad vniuersa vrbē suscepti aurores et dixerit vir pietate et religione atq; oi benignitate clarus adocus nomine patria et genere italus honoribus palatii p gradus singulos vsq; ad officiorum magistratum perfunctus ratio: nec quoq; p illud tps summarum patriā amministrans qui in supra dicta vrbē degebat. Cuius in confessione xpi cōstantiā oīs populus securus boni dicitis

exemplo summarū vere ptiū p martyri cōsecutus est palmā. Sed vñ sufficiens ppria vniuersisq; martyris p singulos engerat supplicia. Quis em possit vel illa repetere qbus apud arabia sciti martyres securib; celsi sunt: aut quō qd reperat q in capadocia gesta sunt vbi curra trāgidei cultorib; iuebantur. Quis mesopotamie reserat cruciat; vbi xpianos nos sui tergois more singulis manib; pedibusq; suspensos amarissimo fumo subter ingesto indignis cruciatib; enecabāt. Alios hō lento igni ppe adhibito tormētis longioribus absumebant. ¶ Cap. xii. de persecutione diocletiani apud alexandriam et nimia quas torq; xpianarum virginum pudicitia.

La autē quō

replēcē q apud alexandriam gesta etiam veterum poetarum fabulas vincit vbi obtruncatis aurib; atq; inhonesto vulnere narib; manū quoq; ceterorūq; memb; summisq; amputatis truncati sinebant abire derisum. Apud antiochia hō quō recordabor craticulas pūmis impositas quibus xpustiani suppositi torrebantur. Sed inter hec nobilitū duorum iuuenum factum in memorabile si lere equum nō puto. Qui cū cōp̄ hēnt simulachris immorari cogentur aunt. Ducite nos ad aras. Et cūz fuissent adducti manus suas argenti igni superponentes si subtraherimus inquit sacrificasse nos creditur: quoad vsq; caro oīs in ignem deflueret immobiliter p̄durarūt. Alij cū ad sacrificandū quererentur sacrilegā pollutionem vitantes vitā scipitio finierūt minore qdē tolerantie fiducia: s; cōseruādē fidei maiore cautela. ¶ In qd admirabilis quedā et vneranda femina pulchritudine pariter et pudicitia formosa genere nobilitate piofa facultatibus. Cui erant due filie virgines honeste satis et matre pudicitie regula nutrita specie simul et moribus emula sibi p̄bitate certātes. Quas religiosa mater secūdum p̄ceptum diuinū in timore dñi educauerat. S; p̄o hīs q supra diximus vñ nature vel insti-

Escapio antio

chiam. In regionibus vero ponti crudeliora gerebatur harundines acute quibusdam subungibus digitorum infigebantur. Alij plumbū igni liquefactum et do-

so diffusum vsq; ad loca pudenda quibus naturalis egestio purari solet infundebat. Feminis quoq; eris candentis fustes absq; vllō humanitatis misericordionibus respectu ingerebant p pudenda viscerum et naturalū secreta mēbrozū. Sed quid factam q appellatio: nes ipse mihi in admittis facinoribus defunt et gestorū scelerū nec vocabulā qbus enumerari qant inueniri possunt. Sustinebant tamen omnia fortissimi et piissimi martyres cum optimi et p̄darii iudices in eo solo sapientiā suā oibus futurā in admiratione censere: si aliq; non crudelitatis supplicū nouiq; generis inuenissent. Sed cū aliq; iam non ratiōe aut humanitate crudelitatis tamen nimietate faciat respicere ad immitatē sceleris sui cepissent desolatari: bes ciuib; et optimis rura nudata cultoribus orbatos filios patres et parentes liberis ad dementiam se humanitatēq; conuertunt edictumq; principale proponunt qñ fas non esset tor ciues in quibus fidei sue esset obstinata persuasio morti tradere placere de reliquo: vt hoc genus hominū nequaq; quidem subiret interitum. Omnes tamen qui hanc speciei confessionis tenerent dextri oculis ferro effosso eisdē cautere adustis sinistro etiam poplite nihilominus caute re debilitato p singulas quasq; prouincias in eis ferri q; metallā vel operis vel pene gratia depouādos. hec fuit demētia principalis qua optimis ciuib; cōstitutum est. Sed illi cōfessis vsq; vt videbatur vel moribus vel vitijs agebant iustis hō et sanctis viris corone dñiti et patientie parabant domino et saluatore vobro per hec vel explorante fidem credentium sibi vel meritis remunerante. Sed sicut oēs p singulos enumerare non solum difficile: sed et impossibile est q tunc in passionibus carnis sue deo gñs

tutionum bonis prauorum hominum multa erga virgines carūq; matrem cōtentio exarabat et summo studio summaq; vi perquirebant. Cūq; declinandi turbis gratia sui absentia purasent agitur omni intentione vt earū presentia fieret. Iussit in hoc ipsū milites repertas eas venire Antiochiam cogit. Sed cum perurgentib; militib; vehiculo impolire iter agerent: talibus religiosa pudica mater ad filias vitur verbis Satis dulcissime mihi filie quomodo vos in disciplina dei adlauerim scitite q parvulus deus vobis pater deus nutritor: deus institutor exiterit. Et q pudicitie et castitatis bonū ita meū pariter dilectissio vt ne oculus quidē vester vñq; si aut vobis cōscia sum lasciuioze fuerit maculatus aspectu. Quid igit nūc agim? videris q ista oīs vis aut a deo nos studet aut a pudicitia separe. Prostituent ergo publicis lupanaribus membra que acerpene ipse public; habuit incognita. Ne queso filie quia nec tam parua nobis in deo fides est vt mortem pertimescamus nec tam despecta pudicitia vt viuere etiam cū turpitudine cupiamus. Quin potius si placet qd in domibus tenetis etiam in hoc sequimini matris exemplū. P̄ueniamus in puras carnicum manus et impudicorum scipiamus incurus mundumq; hunc qui nos ad impuram et impudicam compellit ac pertrahit vitam purā et pudicā morte damnenemus. Cūq; talibus exhortatiōibus filias ad simile propositum videret accēsas: ad suum quēdam in itinere positū venerūt. Vbi cū se humane necessitatis cā descendisse simulassent et paululū cū fides cogentes a naturalī reuerentia recessissent: adductis diligēt; hinc inde vefibus minacis se suūq; rapidis iniocere sinētis: s; et alie due h̄gines poiā s̄ignes sotores gñe nobiles vita mirabiles p̄ie adhuc etatis specie pulchre satis s; aia pulchriores ornate morib; magis q; mobilib; studiis appumere. pbabiles nō ferecēs violari publicis edictis a legib; castitate marinis se fuctibus demerere. ¶ Cap. xiii. de inhumana diocletiani p̄sentione apud pontum.

dederat ita oēs penitus obmittere: ne paucos qdē notariū facere merione satis vñ ingratū. paucos q memorabimus & maxime ecclesiaz princeps p loca sua singulos martyriū gloria coronatos.

Cap. xxiij. censent multi in insignis epi q in diuersis partib nobilissima pro christo peremerunt martyria.

Rimus nobis in memorijs pioz fulgēs i reano xpi marty scribat anti-nus in comēdie epi capite ce-sus. Post hūc vita & studijs sy marty lu-clianus pbf antiocher: sed tūc apud nico-mediam xpi regnū dōis gestiq p dicanus apud tyru vero nobilissimus in martyri-bus & a prima etate i xpi institutionib enutrit. Tyranio eiusdē vrbis epi zeno-bi & sionia pbf: z Siluanus? Emessenoz ecclesie epi q i sua ciuitate bestiaz mori-bus adsumpt? martyru sociat? est choris. In palestina ho primus Siluanus epi apud Bezanā cū pluribz clericoz i metal-lo ast famē q dragita simul capite ces-si. Pele? ho z Nil? epi cū plurimis clericis igni cōsum pti. In eozū numero habebat enā Cefariēsis ecclesie flos nobilissim? z fructus domi celestis p amphibus apud alexandriam vero per omnem egyptum vel thebaidam: primus velut lucifer qui-dam inter astra cōsurgens Petrus eius-eiusdem vrbis epi doctrina mōibus z vita precipuus: et cum eo presbyter fau-stus et dius z ammonius nec merito nec institutionibus nec martyrio dispares. fileas qz epychi: et pachomi? ac theo-dor? epycopi in vrbib? egypti: ceteriqz cū ipsis innumera biles nobilissima pulerūt martyria. Quoz p singula agones des-cribere ne nos op? nostrū iusto lōgi? di-tatem? suis ciuib? q ad dicēdū pbe pol-ent z presentes tūc aderant derelinquo.

Capitulum. xv. q dioderianus cum collega suo deposita spōte regi pur-pura primatus z plebeius vniit.

Materia pertur-bari statum nostrum et crude-li vbiqz animaduersione va-rari eternum pugilēqz il-

lum non latuit oculum. Et quoniam bo-minus quidem tradiderat familiam suā castigari paucis cruenti vero immantia-tis ministri deseruerunt in multis. Adest continuo vltir dei dextera: illos qui primo dum pacem seruarent ecclesie cū omni pseritate imperium gubernauer-rant in tantam rerum per mutationem deducit: vt augustus ipse id in vanitatis atqz amentie pueniret: quo depositis cū collega pariter augusto regiū signibus puuati z plebeij post imperiū vniuerent. Ille vero qui ei scōs in honore postmo-dum etiam in primis successori fuit: qui e-insensor ac signifer nostre persecutionis extiterat: tam multis varisqz morbis et corporis rabe atqz insania mentis affice-retur vt post longos atqz inextricabiles languores: scelerum suorum furiosus agita-tus sponte vitam nefariam pderet.

Cap. xvij. de sanctis pstrati: missis maximiani a filio pulsi fuga: z de ma-diffinis moribus.

Sed bec post modū. Tūc vero in occidē-tis partibus: quod maximianus qui z herculus: de posterat: Constantius regebat imperiū. In duas nāqz pcuraciones Romanū regnū in-ferat diuisum: s; is multa clementia er-ga hoies: erga deū ho regie maxia vte-bat. Neq; ho ex pōrtū rabie regnū suū piozū s; guine maculauerat neq; ofonū dom? z pūcticulā nroz imitat? Maximia-ni vesaniam hostili vskatione destruce-rat. Quin potius cultores dei venera-tiōi habuit et honori. Vñ et merito reli-giosus p rēligiosoz salū Cōstātinum regnū dñ pti reliquit herede. At ho p hā-tin? post cōstānā statiz vt romanū regnū apicem ex paterna hēditate suscepit: m-ira quadā dei gratia ciuibz carnis: excer-citū accept? viris fortib? imitād? fac: mo-rosus ho z ignauis terribilis fuit. In obs-eruātia quoqz religionis lōge etiā p fozz vincere studuit. S; et Licinius cō oim-ia accitus in imperium: august? puu-tistur. Que res Maximianū vchēnter offēderat: q is tunc adhuc solummō ces-

far in orientis partibus habebat. Neq; id vter a ferens vi raptum sibi met angu-si nomen assumer. Maximianus ho q et herculus quez paulo ante collegā fuisse dyoderianū et cū eo imperij filignia de-positus: memorauimus) cū a filio Maxe-tio in vrbe roma tyranidē tenēte fuisset expulsus: ad cōstāntinū tanqz ad generū miserat: dō causa confugiens: z insidias ipsi a quo religiose susceptus fuerat mo-luit. In quibus turpiter dephēsus tur-pius perit: ita vt post interitū statue ei? atqz imagines auferretur: z in edib? pu-blicis vocabula eius nois mutarentur. Cuius igitur fili? maxentius q in vrbe roma tyranidē ceperat pio ve-lut inatāde erga se plebis gfa fidei no-stre veneratozē se esse simulabat. Et ob hoc persecutiōes reprimi oēsqz iniurias a xpianis arceri iubet. Sed nihil in reli-quis actibus suis nihil in vita vel mori-bus qd xpianis porūqz videret ostēdit. In tanta etenim flagitiozū z scelerū face- in tanto spurcatis ceno versabat: vt ni-hil profus facinorum pessimozū ab ei? non dicā vita sed vnius saltem diei acti-bus esset alienum. Deniq; senatorum et maxime nobilium matronas publice ab-strah: atqz ad suam libidīnē deduci im-perabat. Et post contaminationē viris suis reddi iubebat: nō tam expleta adu-terij libidīnē q mutata. Tātus ho met-ros plebejz oppsserat: vt nec hoc ipsum quidē q metuere palā ostēdere au-de-ret: sed crebāt inuestam seruitutē gemē-tes: z aliqd pro libertate agitare metu-ndū iubebantur: cū ille nō tā ira: s; libidine eadē agitare. Deniq; quadā die impe-rat militib? suis exire p plateas totius vrbis: z eos qui occurrisset cuiuscūqz eta-tis et cuiuscūbet sexus gladijs cederent. Innumerēqz multitudine populū ro-mani nō hostiū s; ciuū telis deiecit sunt. Senatores ho z ij maxime q vel honorib? cōstitis criminibus tanqz rei puuati pros-criptos sunt. Addit ho etiā hoc fatigū sceleribus suis. Artis magice industria z plecta perquirebantur mulieres nobiles grauidē: z adhibere funestisqz medice

scindebatur rapiebant z puuili insantes eorumq; exa viceribus reuulsa pscrua-bant. Zugulabant z leones et nefandis quibusdā zmetis ac pscantationib? demo-niaca arte cōpositis bella per hec dice-bant arceri: z credebant ius fasq; regni per netas posse seruari. His vero malis omnibus etiam illud additur q omnes qui per ceteras vrbes vel agros fuerant tyranica crudelitate deterriti: dum ni-hil sibi ad vitā tutum putant et relictis agris p loca abdita z latebras cunt: em-ni studio arādī serendijs cessante: tanta fames vrbes atqz omnia loca inuaset vt nihil reliqui ad vitē subsidium fieret.

Capitulum. xvij. de persecutione Maximini cuius etiam sceleratissimi mores referuntur.

Orientis ve-ro atq; egypti partib? Ma-ximinus simili per oia crude-litate z vesania tyranidē m-gerebat: ita vt alter alterum vt pote in tyranidē focus etiam in sceleribus vis-deret imitari: z nefares cui potissimum dare flagitiozū palmam deberes. Co-sane maximinus ptre socium sceleris videbatur: quod etiā z publicos honores z maximos magistris magouz z mala-rum artium doctoribus deceberat. Si-mulacrozū quoqz cultui satis superstitio-se deditus erat ita vt ne ad paruū qui-dam motū sine augurijz z diuinationib? z symbolis acquirere et. Unde z vchemē-tior aduersum nos z grauioz priouibus per secutor fuit. Vetera quoqz delubra z olim etiā z studiose cultouibus derelicta renouari oia iubet: sacerdotēq; his et pontifices per singulas promotas no-biles quosqz z alij iam honouibus fun-ctos: ministris militariūqz salarijs ad-ditis decernit. Nec mirum quin z mani-festos maleficos vel retores puuatiū vel duces militum promoueret: sed ad hoc huiuscemodi vanitatis ministeriū quā plurime copie auri z gētiqz quere-bantur. Ex quo accidit: vt oēs vbiqz pro-uincie diuersis modis z occasiōib? nu-da rent: cōgregando censum: tributa multi-plicando locupletiores quoqz exquisitis

aut etiam confictis iniurijs condemnando. Alios vero etiam pferibendo: omnes pariter bonis paternis auitijsq; familiaribus enoluebat. Unde et montes auri: vt ita dixerim congregatos: familiaribus suis ac fatellitibus largiebatur. In conuiuijs vero tam profusus erat tanq; remulentus: vt insanus & mente capr' vini furore putaretur: & ea ebrius fieri iuberet: que die postera se iussisse nesciret. Delictijs luxu atq; omni dissolutionum genere sluit anstropissima suis militib; prebebat exempla. Deniq; quicquid lasciuie: quicquid perulante: quicquid luxuriose gestum a rectoribus vel militum prouinciarum fuisset: multum cedebat ob imperatoris exemplum. Cui inter cetera etiā hoc singulare studium erat ne yllam nō dico ydem: sed vel breue oppidum absq; adulterio nobilitum matronarum que per loca fuissent re perire: vel corruptione virginum preteriret.

¶ Talis hic tantusq; vir: qui pudicitie honestatis iusticie ac totius equitatis hostis publicus erat quid ni etiam xpianorum hostis et psecutor existeret. Aduer suz xpianos tantum crudelitate exercebat: vt psecutores suos vincere festinaret in scelere. Igneas laminas: truces bestias: maris profundum: obrutaciones membrorum: effusiones oculorum: & singulis membris specialia inferre supplicia gestiebat. Cum tamen magis illi constantis et fortes inueniantur tolerando q; iste in genio et callidus in exquirendo. Vincerebantur etenim sepius non solum a viris: sed etiam a feminis q; verbo dei & fidei calore succite vt femine q; de comprehendebant: sed vt viri fortes in certamine coronabatur mortem quippe promptius subire: imo vero et vitro expetere q; corporis masculaz recipere malebant. Verum cum duab; grauissimis dominio libidine & crudelitate pcepta age retur fuit apud alexandriam Dorothea quedam satis nobili etia familia: in gentib; vltimis & ppinquis nobilibus polita. Eam ea in genti atq; industrie bonū certatūq; honestatū artū studia magis q; hec vigeabant. Forme hō & decoris gloriata est sicut vt mix ac speciale i ea dei fig-

mentū crederet. Sed illa q; religioe animi: & honestate vite pulchrior: q; vultu corporis esse studeret equissimo mentis iudicio qd pulchrum & decorū inter homines videbat: id potius deo consecrare q; vni humano statuit indulgere: & virgo deo sacrata pssistere. At ille q; diuina atq; humana libidine simul & crudelitate ledaret: cognito solius forme nō etiam ingenij ac ppositi bono: ad temerandam virginem: ac polluedā ei' castitatem animū intendit. Cōperro vero qd xpiana esset: q; secundum sua edicta videre: in ambiguo positus eluare cepit et in quam se pte verteret ignorare. Sed vbi dubitatio libido q; ei latē dñabatur obtinuit pro interpellauit: illaq; nefas sibi esse expectantē virginē pro maritū ad supplicium rapi per occultos nuntios de suo rōdit replū corporis sui qd semel deo cōsecrauerat: idolorū cultu aut libidinis cōtagioe pollueret: pinde se qdem ad mortē paratū esse. A crudeli vero tyranno nec esse dignū refoluit arg se truces animos: quos quotidie vidat in xpianoz pmissus erui: duraret. Ad q; rñta: cū ille libidine accēsus acris incalēsceret: & nihilis acq; uellet: vt agere de cetero: obibus virgo pudicissima facultatibus singuloz & familia derelicta: noctu cū paucis fidsimis famulis: & cū amicissimā sibi comite castitate discedit: atq; delasum tyannū vanū amētōzq; derelictō. Sed & alias plurimas nobiles muliercas simul ac hgenis exēplo illi' adortus: sed exēplo nihilominus illius paratior ad mortē q; ad seruitutē libidinis nact' erū delib; supplicijs affici iuber. Que multo prompt' & leni' q; ceteri oēs mortē subibāt: eo q; duplices sibi coronas a dño pparādas nō solum p pietate: verū etiā p castitate credebāt. Sed in his relationibus post' silere equū nō puro: etiā nobilissime femine in vrbē roma mirabile factum Sophronie. Cuius vir pfectus vrbis romę sub marentio tyranno agebat. Qui cum de supra dicte femine pulchritudine cognouisset: et vt ei mos erat missis supi ministris deduci ad se tem-

nam iuberet: illam rem ad martirium detulit. Qui cum comperisset: multa secum volens ad vltimum altius ingemiscēs. Et quid inquit faciemus quib; aut hec tolerāda sunt aut animā ponenda? Tū illa vt martirium vidit metu mortis perterritum prodidisse pudicitia suam pauulum ait hō qui missi fuerant expectare donec cōposita vt decet & adornata procedam. Dehinc ingressa cubiculum cum prius defictis genibus orasset tanq; pudicitiam suam deo imolatura: pecc' ac viscera correpto mucrone trāsternerat. Extremos huiusmodi nuntios ad tyannū per assistentes famulas mittens: tales ait magis placeant xpiane femine tyanno. Hoc modo in oriente simul atq; occidente: velut vno demonis spiritu armati & paribus eidem vitijs accēsi deseruiebant tyannū: cum tamen per hec xpianorum virtus animi & constantia fidei: pbatioz & magnificentior redderet. ¶ Capl. xvij. de vltione diuina martimū eiusq; i medicos crudelitate atq; eiusdem ad xpianos indulgentia.

Sed cuzper de cem continuos annos in ouentis partibus simlis etiā martinini pncipis erga xpianos fuisse crassata crudelitas et inuictum nec dedisset: cumq; vires crudelitas ac libidinis sue indefinenter surgeret fremulencia: et neq; consiliū neq; sanctas finem vllū aut modum imponeret adest cultoribus suis diuina prouidētia. Et quos per ignē pbauerat: eduxit rursum ad refrigeriū: ipsum nāq; autorē sceleris vltio diuina corripit. Et ille q; letis ac saginatis carnibus incedebat superbis: inlatis subito visceribus soporatis: q; distēditur. In profundioribus dehinc peccatoris partib; obortum vulnus rotos intrinsecus vicerum recessus tabo ferre penē depascitur. post etiā fistulis quibusdam in supficie purulentis meatibus adaperis de intertorib; pntrefacit vulneris venis ebullire vndatim cepit inuenera vmina multitudo. fetor hō taz intolerabilis erat: vt nullus oīno ne medi-

carū quidē ppi' posset accedere q; carnes satis late & in oi luxuri a nutrire grauiorem ex corruptione nidorem putredinis exhalabāt. Deniq; plerōsq; medicorum q; nec morbo aliqd mederet: nec vim fetoris tolerare possent iterfici iuber. In quib; cū quidā iuglādus potiusq; medicaturus assisteret: inspiratus a deo: cur inquit imperator erras: & qd de' infert ab hoibus vitas posse renouari? Nec hu manus est ille morbus: nec a medicis curatur. Sed recordare quanta in seruos dei egeris: quāq; in religioe diuina impius & planus exiteris: & intelliges vnde tibi sint poscenda remedia. Nā & ego quidē mori cū ceteris poterō tu tñ a medicis nō curaberis. Tūc primū se martinus hominē esse intellexit: & celerum suozū immanitatē recordatus: primo omnū errasse se & impie egisse profitei: & vel satisfacere incipit deo: tum deinde cōuocatis hō q; in officio publico sibi parentibus: leges scribi & cōstitutū emitti iuber. Qua non solum a xpianis desinat psecutio: & arceatur oīs iniuria: vtz & reedificari eozū permittentur ecclesie vt solitis cultibus & obsecrationib; vacantes: etiā pro ipsius salute pccatorū supplicent deo. Quib; dicto citius procaratis continuo p singulas quasq; vrbes edicta mittuntur: cōtinentia hūc modum. Impator Cesar: Salertus: martin' inuict' augustus: pōtifer: maxim'. Germanic' egyptiacus. Thebaticus Sarmatic' quinq; quies. pericus: bis Carpticus. Sextus armenticus medorum: & adiabeno: vctor: tribuntie potestatis vicies imperator: decētonies cōsul: octes pater patrio pconsul. Et imperator cesar. flianus. Valerius cōstantin' Pius Felix inuict' Augustus pontifex maximus: tribuntie potestatis imperator: quinq; pful p patrie: pconsul. Inter cetera que pro vilitate reipublice disponit: nos quidem primo volueramus secundum anti quas leges & publicā Romane obseruāne disciplinā cuncta moderari: inter que etiam hoc addere vt xpiani qui paternā religioe reliquerant ad eā rursū reuerterent. Verum qm iudicio quodam animi sui tāta eos obstinatio rei hui' ha-

Liber nonus

bant vt nullo modo redire vellent ad ritum religionis antiquae: q̄ a mouibus fuerat instituta: sed eo magis pro voluntate sua vnusquisq; legem sibi ipsi constituit: et in locis diuersis plebs diuersa concurrat. Cāq; p̄ his a nobis propositū fuisse edictū vt ad p̄fias leges redirent et antiquas cōstituturas: plimi eorum piculis se potius subijcere: mo: test; innumerabiles tolerare: q̄ obedire p̄ceptis talibus maluerunt. Et q̄m multos adhuc eodē animi iudicio durare puidim⁹: ita vt nec d̄ssa celestibus honorem debitū redderēt: nec sue religioni satisfacere viderētur: respicientes ad solitam mansuetudinē clementie nr̄e: qua consueuim⁹ oibus hoib⁹ dare veritatem lib̄ter etiā erga hos indulgentiam nr̄am credidim⁹ potrigendam: vt rursum sint xp̄iani: et conuenticula in q̄b⁹ orare cōsueuerunt extruant et reddidit: ita tñ vt nihil contra disciplinā publicā gerant. Alijs vero epl̄is iudicibus indicauimus: quid eos oporteat obseruare. Vt cōcessa hac nr̄a indulgentia exorare debēt deum suum. p̄ salute nr̄a et p̄ reipublice futurā: vt of modo icolumi degere re publica etiā ipsi securi agere in proprijs larijs possint. Hec de latino in grecum versa nos rursum translulim⁹ in latinū. S; post hec q̄d cōsequutū sit videamus.

Explicit liber Octauus. Incipit liber Nonus. Capm. j. de executione indulgentie quam fecit maximus in xp̄ianos.

Mithereareperis

di edictis impijs libus p̄ oem locum alie p̄d̄is p̄positis velut exiguētia: tenebris subito lumen effulit. S; maximus qui in orientis partibus cesaris ryanudem potius q̄ locum tenebat tanq̄ crudelitate sue materiam sibi subtrahi non ferēs: cu; et displiceret edictum: nec tamē aueret obistere: p̄ponit publice legem: et oibus in notitiam venire nō patitur: verbo tamē in iudicibus precipit iudicias xp̄ianis inferim dare. Sed Sabinus qui per illud tempus prefecture culmē regebat:

oim prouinciarum iudicibus scribentē prelatam imperatoris inferens legem manifestum efficit cūctis: id quod maxime minus obsecrare tentauerat. Indica vero per singulas ciuitates edicta mittentes legemq; p̄ferentes relaxari cūctos qui tenebantur in carcere: quos in metallicis aut quibuslibet vinculis seruabāt omnes abscedere liberos inuēnt. Quibus ita gestis velut post nimiam tēpestatem s̄folis splendor celo redditus fuisset ac terris: duces ppli nostri per singulas quasq; vrbes frequentare conuēntus: ecclesiās instaurare cōsilia agere: sacerdotia reparare: singulas quasq; ecclesiās sicut quid deesse videbat instruere: que cum ita gereret stupor ingenio habebat infideles gētilium: de tanta tēstas subita conuersione repta vt admiratione ipsa fateri cogeret magnam q̄ solum verum deum esse quē xp̄iani colūt. Nostros vero si qui in agonibus fideliter et viriliter p̄durauerant: cum omni fiducia et letitia agebant. Si qui vero lāgudius et ignauis egerant: cum omni humilitate et supplicatione medicinam poscere ab ijs qui incolumes persisterat properabāt: et per eos repropiciari sibi omnipotentē deum supplicabant. S; vero illi qui de metallis fuerant relaxati venientes per vrbes singulas magnanimiti sublimēsq; incedebant: et ineffabilem letitiam atq; exultationem dei celestis exhibebant: toto itinere per placentas quoq; ciuitatū et vicis cū psalmis et hymnis digredientes ita vt stuperent: et magnificarent deum s; qui eos paulo ante vincos et cathenas trahi in metalla viderant: letos vero nūc atq; exultantes cernebāt ad propria remeare. Et quo etiā ipsi qui prius infestis nobis videbantur et ardue et nunc subite conuersionis miraculo congratulabantur: nobis et communem sibi ducebant leticiam nostram. Verum cum hec ita in agris ac vicis et vribus agerentur: a pro reddita sibi pace xp̄ianis populi modesta exultatione gauderent totius boni incultus tyrānus ferre nō potuit: q̄n in tanta sibi neq̄tie rabie gaudia ista subineret.

Capm. ij. instaurat maximus pot...

De persecu. christianoꝝ. Fo. lxxij.

secutionem christianos quaz edictis publicis cessare iusserat.

Enim maximus

Enim quem orientis atq; egypti partium ryan inde tenere supradiximus sex nō amplius menses passus est nostros in pace p̄sistere. Et protin⁹ q̄cqd ad obturbāda eā nancisci potuit molit. Itē primo p̄hibere nostros per occasiones quasdam tentat ne ad cimiteria conuēnerent. Tū deinde nequissimos quosdā antiochie vrbe viros instigat legationē mittere aduersum nos deposedes ne in p̄pua partia vegere liceat xp̄ianis. Cuius legatione institū fecit per Theothenu quemdam curatorem antiochie vrbe priantigeny hoīem pessimiq; propositi. Sed et alios per singulas ciuitates similiter terrumotus ad simile facinus impellit: ex oibus puicis huiuscemodi legationē dirigi cōponit multasq; alia aduersum nos speciali quodā odio et obstinata contione machinatur donec oimodo mala que iam queuerat renouaret. Mala mēs malusq; animus velut sitim quāsdā famemq; se pati putabat nisi lazari carnes ciuium sanguinemq; eorū profundi videret.

Capm. iij. de viro apud antiochiam simulacro ex quo aduersum christianos confinguntur mendacia.

Mithereareperis

se occasione se maximiani rasmus est ex eo q̄ apud antiochiā simulachru qdā Jouis amabilis imper consecratorum artibus quibus ita cōpositū est vt falleret oculos inuentū et portēta qdā ostentare videret ac respōsa p̄ferre. Idq; oibus et ipis imperatorib⁹ p̄ certo confirmat qd postea q̄ ab vnuerlis creditū est assenerat itē de ille dedisse r̄sila ne xp̄iani in vribus habitaret. Neq; in vicinis vrblis s; quāto fieri pōt loq̄i fugarent. Quib⁹ conuictis oēs d̄ vrbes erant sub ryanū reno p̄ vrbes ac puicias singulas scien

tes grati hoc esse apud eū sitem de xp̄ianis iniahi ferūt. Et missis ad eū legatis eadem ab impatore impetrat q̄ vt peterent ab ipso fuerant impetrati.

Capitulu. iij. de ciuitate maximini in christianos persecutione.

Am vero rur-

Am vero rursum aduersum nos p̄secutionis rabies instaurat. Et maxime interim summa in stantia p̄ vrbes singulas et puicias scelerdotes simula chorū: ac pontifices statuit multisq; eos honorib⁹ ac munerib⁹ afficit: et oia p̄fius diligenter agi: quatenus cūctos beneficijs suis p̄ueniar: vt p̄ hec p̄d̄ptiores eos efficeret in oēiū et necem xp̄ianorū. Idq; eo magis obtinebat quo gratiore sibi duceret eū quē erga n̄os seuitorem nequiorēq; sensisset.

Cap. v. blasphemias in xp̄m p̄ficias p̄ oēs regni sui prouincias mitti maximus easq; p̄uicis doceri precipit.

Quauis ei a-

gere cuncta ex s̄ma liceret q̄d p̄pe qui iam sibi etiā angustiam p̄cessam p̄sumperat dignitatem videri tamen vult q̄ aliquib⁹ iustis hec rationibus agat. Confinguntur acta quedam velut apud pilatus de saluatore n̄o habita in q̄b⁹ aduersum xp̄m oia blasphemias p̄feribit. Que acta p̄ oēs regni sui puicias plato edicto mitti p̄cipit: et p̄ vrbes singulas p̄ricos p̄ agros et p̄poni. p̄ceptoib⁹ q̄ p̄uicorū tradit ubet vti p̄ his q̄ ad meditantū vel ediscēdū dicitur et solēt hec tradat p̄uicis memorie cōmēdanda. Cū nō hec cita p̄ oēs locū diligētī nēq̄tia gereret dux damasci cognita impatoris sui erga xp̄ianos libidine et p̄uicere et in talib⁹ studeō in dignissimas quāsdā mulierculas de trino cōquiritas s̄isti sibi facit et agitari in his plurimā q̄nē p̄ quā cogeret eas actis p̄stiteri fuisse se quāsdā xp̄ianas et scire q̄pter ipsa mysteris corp̄surca qdā ipura p̄mitteret alia q̄ h̄mōi flagitia q̄ nec audire dē bon⁹ d̄sq; patere m̄herclad act; p̄fēq; facit easq; p̄scripra ad ipatorē refert. at ille p̄pōi ea nihilomin⁹ p̄ singū

las q̄s v̄bes ac puincias iubet q̄uis
vix ille nō longum tali fraude gausus
sit. Breui nāq̄ quadā infania despera-
tionis succensus in exitum vite sue pro-
prias sibi intulit manus.

Cap. vi. de eiusdē maximi in xp̄ia-
nos instaurata persecutiōe atq̄ p̄ Lu-
cianum presbyterum de christiana fide
pulchre reddita ratione.

Nostrozum ve-
ro rursum fuga rursum p̄se-
cutio et supplicia renouari.
Iudices puinciarū tāq̄ gra-
tum aliquid ex hoc impatori exhibētes
in nostros atroci⁹ desecure. Igitur ap̄s
Tyr̄i fenicis v̄bē tres q̄dē imenes corre-
pti cū se xp̄ianos esse confiterentur be-
stis subiguntur. Cū quibus ⁊ Siluanus
ep̄s. l. anis functus sacerdotio vir man-
suetudine at̄ r̄p̄a iā senectute venerabi-
lis. per idē t̄p̄a et pet̄⁹ de q̄ supra meo-
ram⁹ alex̄adrine v̄bis ep̄s p̄ oia mili-
gms ⁊ oib⁹ d̄m̄tib⁹ adomar⁹. In scriptu-
ris hō diuinit⁹ ⁊ in hō dei puoz nullis
inferior. prudētia q̄ singularis ⁊ in oib⁹
p̄fectus vere ⁊ sacerdos ⁊ hostia dei sub-
bito rapit⁹ ⁊ tāq̄ ex maximi p̄cepto ca-
pite obruncatur. Cum quo simul ⁊ alij
plures ex egypto c̄pi trucidantur.

Lucian⁹ q̄ vir mouib⁹ ⁊ p̄tinen-
tia eruditioe p̄cipu⁹. Antiochen⁹ p̄b̄y-
ter cum ad tribunal iudicis fuisset ad-
duct⁹ cur inq̄t ad eū p̄ses vir rōnabilis ⁊
prudēs seq̄ris sectā eius reddere non
poteris rationē aut si est aliqua aūdia
mua. Cū ille data sibi facultate dicendū
huilicmo d̄ r̄ōnez de fide n̄a habuisse
d̄. In occulto non est q̄ nos xp̄iani quez
colimus vnus deus est p̄ ip̄m nobis an-
nūciatus ⁊ p̄ sp̄m sc̄m n̄ris cordib⁹ inspi-
ratus nō em̄ sicut vos putatis humane
slicitus p̄suasione errore p̄stringimur
nec in discussa v̄ aliq̄ parētū traditione
deceptimur. Auctor nobis de deo deus
est. Neq̄ enim posset sublimis illa mate-
stas sensib⁹ humane mētis illabi nisi vel
sp̄s sui d̄tate delata v̄bi ac sapiētie sue
tner p̄tationib⁹ indicat̄. Fateor erravi-
mus etiā nos aliq̄ ⁊ simulachra q̄ ip̄si
facimus deos celi ac terre putabamus

autores. S̄z arguebat eos fragilis sub-
stātie sue a nobis p̄stita cōsecratio. In q̄
bus t̄m̄ veneratiōis inerat. q̄p̄i de conu-
manus p̄tulisset artificū. Verū op̄otens
ille de⁹ quē nō n̄ris manib⁹ factū s̄z cui⁹
nos decebat cē signētū errores miser as-
tus hūanos sapiētia suā misit i h̄c mis-
dū carne vestit̄ q̄ nos doceret deū q̄ ces-
lum fecisset ⁊ terrā nō in manu factis s̄z
in eternis atq̄ inuisibilib⁹ regredndū. Cū
te etiā nobis legis ac discipline p̄cepta
cōstituit seruare parsimoniā paup̄ta te
gaudere māuetudinem colere studere
parci puritatē cordis amplecti patiētiā
custodire. S̄z ⁊ oia hec q̄ nunc aduersus
nos geritis v̄tura nobis esse p̄dicta.
Educedo nos ad reges ⁊ an̄ tribunalia
iudiciū p̄stituedos ac velut victimas ius-
gulādos. Inde est deniq̄ q̄ ⁊ ip̄e q̄ erat
imortalis v̄tore verbū ac sapiētia dei
morti se p̄buit q̄ nobis in corpe positis
patiētie p̄beret exēplū. Sed nec nos sua
morte decepit q̄ post diē tertiā resurre-
xit. Nō v̄t ista q̄ nūc falso cōscribunt p̄-
nent acta pilati de imoētē in acular⁹ ⁊
purus ad hoc solū mortē suscepit. v̄t cū
vinceret resurgēdo. Que autē dico non
sunt in obscuro gesta loco nec testib⁹ in-
digent. Pars pene mundi iā maior hūc
veritati astipulat v̄bes integre aut si
in his aliqd̄ suspectū v̄t p̄tatur de his
et̄ agrestis man⁹ ignar a signētū. Si mi-
nus adhuc credū adhibebo vobis esse
loci ip̄si⁹ i q̄ res gesta ē testimoniu⁹. Asti-
pulat his ip̄e i hierosolymis loco et̄ gola-
gothana rupes sub patibuli onere diru-
pta. Antrū q̄ illud q̄ auullis infernū
ianuis corpe⁹ venis reddidit stans q̄ pu-
rius inde ferret ad celū. Aut si adhuc vo-
bis min⁹ digna vident hec q̄ i terris sub
stātiā gest̄ accipite et a celo astipulato-
rē fidelē solē vobis ip̄m hōz p̄duco testē.
Qui cū hec fieri p̄ ip̄os videret i terris
lumē suū meridie abscōdit in celo. Ne qui-
rite in annalib⁹ v̄ris inueniētis ip̄m p̄-
lati. X̄po patiēte fugato sole interrump̄
tenebus diē. Q̄s si terre si celo si sangui-
ne eozū aq̄b⁹ d̄tate p̄ tomētra p̄q̄ris
fidē nō accommodatis. q̄s meis h̄bis a-
legatiōib⁹ q̄d̄t̄. Et cū pene iā h̄c
verbis auditoribus susdere cepisset ar-
ripi iubetur

ripi iubetur in carcere ibiq̄ quasi absq̄
cunctis populi necari.

Cap. vii. maximi leges cōtra xp̄ianos
latas ereis tabulis incidit et blasphe-
mias in ip̄m totos dies decātarī iubet.

Sedet per alia nubi-
lomin⁹ lo-
ca tanta in breui crudelissi-
mus tyr̄anus aduersum nos
excitauit vt lōge seuiora pio
duriōra patrarent. Quādo em̄
aduersum nos legationes prouinciarū
v̄ v̄biū q̄ tot ⁊ tāta imperialia edicta
venerūt ita vt etiā ereis tabulis incidi-
berentur. Quā pueris scholaris medita-
tio de pilato ⁊ Jesu haberi contumelie
nostre gratia iussa est ⁊ cōm̄tis referta:
ac blasphemis per totū diē decātarī in
his verolegib⁹ quas aduersum nos ere-
incisas singulis quibusq̄ ciuitatibus p̄-
posuerat velut in eternū mansuras ia-
cranter satis et sup̄be descriperat q̄ ex
quo xp̄iani sedibus suis v̄biūbusq̄ pel-
lunt et aeris esserleta tēperies et terre
secunditas abundantior et segetū copia
v̄berior: ideo satis recte consulit ad deo
rū immortalis gratia q̄b⁹ nulle ita acce-
prabiles victimē litarent q̄ v̄t inuisum
his hōim̄ genus ex oib⁹ locis in q̄bus
maestas eozū colit pelleretur. Addit q̄z
etiā illud: vt qm̄ tam piam tanq̄ religio-
sam pactionē h̄c ab imperatore popo-
scissent quicquid illud est: q̄nis difficile
videat: q̄b⁹ suis cōmodis estiment profu-
turū pro hac gratia nihil sit q̄ impetra-
re nō possent. Tantū vt hoc dūigentius
obseruet ne xp̄ianus qualitercūq̄ v̄biū
concedatur ingressus.

Cap. viii. de vitioe digna dei i fideles
p̄ cōfictis aduersum xp̄ianos mendacijs
deq̄ summa xp̄ianozū in paganos ⁊ per-
secutores suos cōmiseratione.

Quidē q̄tū in hoib⁹
fuit satis in-
angustū res nostre opefz coar-
tate sunt vt sc̄m illō q̄ scripsit
est in his sc̄dalizari possent etiā electi.
Sed postq̄ nihil reliqui apud
hoies reb⁹ n̄ris sup̄be visum est oip̄o-
historia

tēris dei. p̄uidētia imbecilles hōim̄ mē-
tes picitari ipsa desperatione nō parit.
Cōtinuo nāq̄ nec mora dū adhuc p̄ alt-
quas longius postas ciuitates impia
mitterent edicta a rogātis tyr̄anice vo-
cis refren̄s qua letas segetes pro chri-
stianozum fuga ⁊ v̄beres frugib⁹ descri-
perat cāpos imbres restringit in nubi-
bus ⁊ effectas arida sterilitate segetes
derelinquit. Arescit etiā herba cāporū
Et nō solū hoib⁹ fructū verū etiā pecu-
dib⁹ pabulū negat. Famesq̄z terra ⁊ ob-
scena v̄bis grassat. Aeris quoq̄z tempe-
ries quā suis imp̄is actibus descripse-
rat famulari in tantā corruptionē ver-
sa est vt hūana corpora v̄beribus pesti-
mis que ignis facer appellat necnon ⁊
his q̄ dicunt carbūculi replerent ita vt
⁊ oza hōim̄ atq̄ oculos occuparet: vt si
q̄ forte ex his effugisset mortē luminib⁹
orbaret. Sed ⁊ alijs nihilomin⁹ pestilētis
bus morbis viroz ⁊ multe p̄ imēse mul-
titudines et p̄cipue infantū acernatim
cadebat. Addit illud etiā his malis q̄b⁹
armenozū gens olim ⁊ v̄tilissima ⁊ ami-
cissima p̄plo romano dū ab eo xp̄iane
religionis ritū cui deuotissimē vniuersa
dedita est in ydoloꝝ cultū mutare cogē-
retur: ⁊ demones venerari. p̄ deo inimici
p̄ amicitis ⁊ p̄ socijs aduersarij effecti
manu se aduersum nefaria eius edicta
defensare parāt ac sp̄ote bellū inferunt.
Que simul oia coacernata stulte ab eo
penas arrogātie deposebat ⁊ eo q̄b⁹ p̄
fugā p̄secutionē xp̄ianozū pace sibi et re-
rū oim̄ copias atq̄ ip̄i etiā aeris tēpe-
riē deseruire iactauerat. Igitur cū ip̄e et
exercit⁹ bello Armenico vehementer et
acriter vigeret p̄p̄os per v̄bes ⁊ vicos
q̄b⁹ diuina atq̄ humana p̄spere cūcta
cessura legū suaz auctoritate p̄miserat
fames dira absq̄z v̄lla miseratiōe v̄asta-
bat. In v̄biūbus hō tāte p̄ dies singulos
multitudines cadebat: vt nec loca ad se-
pulturā inuenirent. In agris vel vicis
plurime dom⁹ penit⁹ vacue remansere.
Q̄b⁹ ⁊ si aliq̄ imminere vidētes stragē fi-
lios suos ad v̄bem venū daturū adduxe-
rāt dū emptor morat̄ aut retractat etiā
ip̄e moritur⁹ accedere cū liberis suis q̄rū
ex p̄tio alēdos se sperauerāt interibant

Aliqui vero dū radices herbarū secta-
 bant earūq; succis aiam sustētare tenta-
 bant purgēte media incaute letali ali-
 quo haustu corūpebant. Mulieres qz
 matres familias: et honesto loco nate vi-
 famis cogente pudoris oblite ad publi-
 cū stipis petēde gratia descēdebant. Et
 quas verēcūdia aspicerē in faciē hoim
 non sinebat expectere aliqd cū vel etiā
 de manu rapere taures cogebat. Quā
 plurimi hoīra exhausti incedebāt: vt si
 mulachra magis carne carentia qz ho-
 mines putarent colore terro luminibus
 in profundū demersis huc atq; illic cor-
 pore nutabūdi et iam iāq; lapsuri ingre-
 diebant nec voce iam stipem: sed vltimū
 trahendo spm̄ deposcentes ita vt non-
 nunq; si suffraginētum panis aliq; quo
 frui non liceret aspiceret dū manum co-
 natur extēdere nec desiderū vires cor-
 poris exequunt in medio conat; inuali-
 di itru frustate cōcideret. Qd si qd forte
 locupletū miseratōe permotus impar-
 tiri aliqd cū indigentib; voluisset con-
 strictus et p̄focatus multitudine eorum
 in qbus nemo erat q; repellēdus viderē-
 tur deserere inceptū nec misericordie
 propositū p̄ vim eoz quos inedia impu-
 dētes effecerat valebat explere. Inter-
 ea per plateas oēs et angiportus erant
 oīa repleta cadaueribus mortuorū nec
 erat omnino q; sepeliret dum et ipsi qui
 adhuc supesse videbant morbo inuēdi-
 di essent et quasi primo morituri ex quo
 fiebat spectaculum miserabile: ita vt qz
 plurima a canibus deuoraretur. Igitur
 due pestes validissime fames et lues diui-
 debant sibi pplm̄. Et paupiores quosq;
 quib; quotidianus victus ope manuū
 querebat velut vicinos sibi et proximos
 populabatur inedia. Illos ho qui locu-
 pletes et referti opibus videbant lues
 sibi velut proprios defendebat ita vt vi-
 deres numerose familie domum intra
 breuetps exvno in alterum contagione
 corrente extinctis oibus vacuā derelin-
 qui. Sic discretis quidem castris fames
 luesq; sed vno mortis exitu bellātes vi-
 bes agrosq; vastabant. Hec extitit legū
 p̄ximimi et elationis atq; arrogantie
 eius et iudicij de xp̄ianis habitū remune-

ratio. Hec illius in deū pietas et religio-
 nis vt asserbat celt; tradite manifestas
 Et Ceterū vt superius diximus cū et
 inhumata mortuoz cadauera quos fā-
 mes p̄sumperat in plateis iacerēt et os
 lues vsq; ad vnum interemcrat nihil o-
 minus insepulti in domib; manerent q;
 ho superesse videbant vgerent inedia
 clamare oēs et sponse xp̄ianoz pietate
 miāq; impicari quosq; pauroz ex-
 totres patria et domos egerāt nūc sup-
 pliciter exorare vt more si bischo to vincti-
 bus ahumonie auxilium deserant mor-
 tuis insepultis sepulture iusta p̄soluant
 Apud ipsos tātmōdo miseratōes va-
 lere: apud ipsos solos que humanitatis
 sunt pietatisq; seruari. Nec tam veram
 religionē tam sanctamq; in oibus pers-
 fectā vllā esse q; vniuersis hoibus p̄fite-
 re tāq; propinquis et primis susceat
 nec esse allum vllū preter xp̄ianoz dñm
 cōfitebātur. Cū vero nostrorū populi q;
 bus reuera per dei gratiam q; maxime
 omnib; mirabile fuit neq; fames in ali-
 quo neq; lues fuerat vñara in nullo. p̄-
 sus inturte memores: more sibi solito et
 ad misericordiā etiā inimicorū p̄ceptis
 dñicis insituti offerre certatim vniūsq;
 prout poterat cibos et sustētare ac refice-
 re percuntes. Et non solum cibos cum-
 eis: sed et affectum participare ex quo in-
 digentibus etiā parua sufficere videbāt
 tur que cum magna pietatis affectione
 prebebantur. Illos quoq; qui morbi cō-
 tagione laborabāt ad quos nullus gen-
 tilium nec propinquorum quidē introi-
 bat sedula et frequenti visitatione cura-
 re: nec pati omnino aliqd per cōtagium
 quippe quos diuina gratia circūdaret:
 cadaueribus quoq; mortuorum sepul-
 turam deferre et que sunt nature iusta
 cōplere. Ita breui ingressu solo christia-
 notum per vrbes et vicos malorū facies
 immunita rebus ipsis atq; operib; ve-
 ram esse et piā religionem christiano-
 rum in cordibus hominum scripsit mul-
 to tenacius q; tabulis erectis eam falsā
 esse tyrannus incidērat. Igitur cū hec
 a nostris ita gererentur et per gestoz
 bonitatem tacita quadam predicatio-
 ne dei nostri veritas nosceretur ita vt

completum videretur illud qd
 scriptum est in exodo: quia egypti-
 ptis erat tenebre palpabiles et
 crasse: sūq; aut israel erat lux in
 oib; habitantib; suis. Pergit
 nihilominus dñs de n̄ magni-
 cari in fancia suis. et cepit vir-
 tutis opus p̄perioibus succes-
 sibus p̄pagare: atq; iterū nobis
 in obscuro positus splēdorem sue
 lucis accēdere. Et em scdm̄ p̄phe-
 ticū dictum cibauit nos pane la-
 chrymarum et porū dedit lachry-
 mas sed in mensura. Hec est ergo
 correptionis emendationisq;
 mensura: vt nō imperpetuū indi-
 gnetur neq; in eternū irascat no-
 bis s; repropicietur seruis suis
 sperantibus in se.

Ca. ix. de p̄stāni aduersus
 maxētū victoria in hute cru-
 cis sibi p̄ fopore apparēt; ha-
 bita deoz maximi turpi fu-
 ga ac luoꝝ strage atq; ei ad
 deū dehelict; ydoluerisioe. A

Etenim cū
 religiosissimus impe-
 rator constantin; cō-
 stantij equi modera-

tissimi et egregij principis filius
 aduersus maxentū vrbis rome
 tyrānū bellū pararet atq; exerci-
 tū duceret erat quidē iā xp̄iane
 religiosus fautor veriq; dei vene-
 rator nōdū tñ vt est solēne n̄ris
 mutare signū dñice passiois ac-
 ceperat. Cū igit; anxi; et multa
 secū de imminētis belli necessi-
 tate peruolnēs iter ageret atq;
 ad cēlū sepi; oculis leuaret et in
 de sibi diuinū p̄cāret auxiliū: vi-
 det p̄ fopore ad onēis partē in
 celo signūꝝ crucis igneo fulgore
 tūtlare: cui; tāto visu fuisset ex-
 territ; ac nouo p̄urbaret aspec-
 tu: a stare sibi videt angelos vi-
 cētes p̄stāne qd est in
 hoc vince. Tū vero letus reddi-
 dit; et de victoria iā secur; signū
 crucis qd in celo viderat in sua

fronte designat. Et ita celt; inui-
 tat; ad fidē nō mihi vt vllō in se-
 rior cui sūt de celo dictū est faule hīsto.
 faule qd me p̄cāq; ego sūz iustus tripti.
 nazaren; nisi qz hic nō adhuc p̄ta libri.
 sequēs s; iā p̄ns inuitat. Et hic si cas.
 gnū qd in celo sibi fuerat demon-
 stratū i militaria vexilla trāstor
 mar: ac labaz que dicit i p̄ciez
 crucis dñice exaptat. Et ita ar-
 mus verilliq; religiois istructus
 aduersus impioꝝ arma p̄ficat.
 S; et in dextera sua manu nihilo-
 min; signū crucis ex auro fabre
 sacrum habuisse perhibetur.

Ca. x. ubi diuine h̄tutis au-
 xilio certus de victoria effectus
 est alio nihilominus est religio
 si p̄cipis animus fluctuabat q;
 sez imperator roman; et pater
 patrie nominatus et qui omnes
 si fieri posset qui ante se p̄ncipi-
 patū gesserāt pietate religione
 cuperet superare nō solū patrie
 sed ipsi vrb; romane q; romani im-
 perij caput est bellū cogere i ser-
 re: nec sine oppugnatōe patrie
 quā tyrānū obsederat reddere
 poterat patrie libertatē. Ange-
 bat hinc anim;: et die noctuq; desu-
 cui se iā familiarē miserat p̄ca-
 bat: ne dexteram suā quaz signo
 munerat salutari cruore ro-
 mani sanguinis macularēt. Hoc
 ei die noctuq; p̄scenti prestā-
 tit diuina prouidentia. Et cum
 tam non procul a ponte mol-
 uio castra posuisset ecce subito
 velut vi diuina correptus Ma-
 xentius agitur in occursum. Et
 p̄rouens vrbis more portis se
 qui se reliquum exercitum in-
 bet prior; ipse obuius p̄cur-
 rit armatus. Iusserat autem nā
 uibus ad discipulam composi-
 tis sicuti s̄rmi et suppositis pon-
 tib; exequari. vt ergo ipse eques

Idē in
 hysto.
 scripti-
 ta lib. i.
 capitu-
 lo. iij.
 o.

Idem in historia tripartita. lib. 1. c. p. in fin

Liber Nonus

z precursor oblit^o operis sui cum paucis aggressus est pontē sub federe naves: z in profundū dixerunt totū belli furor as cedes vni^o nefandi capitis sui dirimit interitu: atq; in pollutā religio- si principis dextera a civili cruce re seruauit. Tum vero nihil mi- nus in hoc q̄ in Moyses atq; hebreorū populo gestū videres vt digne etiā sup his dici deberet. Currus pharaonis virtute ei^o protecit in mare. Electos ascen- sores ternos stratores demersit in rubū mare. Ponthū adope- ruit eos. Ita nāq; marenti^o atq; q̄ qui cuz ipso erat armati satel- lites demersi sunt in profundūz pontibusq; his deuoluit^o est q̄ ad religioni p̄cipis aptauerat exitiū. Sed z illud super eo ppe- tēter diceret. Lacum aperuit z effodit eū z incidit in foueā quā operat^o est. Conuerteret dolor ei^o in caput ei^o z in verticem eius iniquitas eius descēder. Hec im- p̄is cōpetenter aptant. Constā- tino vero t̄q̄ famulo dei digne illa iungent que moyses post vi- ctoriā pstratis cecinit inimicis. Cantemus dño gloriose est ho- norificatus est equū z ascensore^o protecit in mare. Adiuorū pte- cto: meus est et factus est mihi in salutez. Quis filius tibi in dñs deus quis similis tibi gloriosus in sanctis mirabilis in claritate facies prodigia. Hec etiā si non- verbis rebz tñ gestisq; constā- tinus ipsi a quo victoriam me- ruerat excelso cōcinēs deo vrbē romā triumphaturus ingredif. Tum vero leti omnes cum coni- uigibus ac liberis Senatus po- pulisq; romanus ingenti peste liberati z iugo tyrannice imma- nitatis exempti constantinū ve- luti autorem ac restitorem li- bertatis exapit. Ille tñ nec ad laudes acclamantis ppli nec in plausum t̄te vrbis ac talis ani-

mos relaxabat. Neq; sic futuri rem ges- stā: sed diuino muneri deputabat. Stra- tim deniq; vbi imagines sibi ob honorem triumphati senatus erexit ver. illū dñice crucis in dextera sua iubet depingi z sub- ter ascribi. q̄ i hoc signo singulari signo qd vere est virtutis insignie vrbem Ro- mā senatūq; z populū Romanū iugo ty- rannice dominationis ereptū p̄sine li- bertati nobilitatūq; restituit. **C** Per idem ip̄a conspirante etiam tum secum Licinio nondum enim in id vesanie incidit quo postmodum dilas- plus est. Scietes z profitentes aurotem sibi bonoz omnium deum vna eademq; sententia legē statuunt in qua deū chri- stianorum plenissimis laudibus profes- quantur: z ipsum sibi auroē ton^o virtus atq; operis profitentur ipsūq; de tyriano prestisse victoriam. Et ideo ab- p̄nueris hinc venerationē cultūq; des- ferendū. Hanc legem etiā ad Maximia- nū qui tunc orientis partibus dñāban^o amicitiasq; eorū expetere videbat^o emi- tunt. At ille ingentibus imperatorū rez- bus gestis perterritus tamen q̄ scribes- ban^o cōtraria sibi z aliena mētis sue po- positio viderentur tñ qm̄ resistere nō au- debat: z rursus aliene autoritati cedens inuitus videri in hoc venisse erubescē- bat metu simul ac pudore vsus miseris- mis consiliarijs statuit velut ex suo ar- bitrio atq; autoritate legē pro xp̄iana si- milis sententie prouulgare. In qua asse- ueraret maioribus quidē suis prioribus- angustis visum fuisse xp̄ianorum gentē tanq̄ deoz cultui aduersam penit^o esse- delendā. Se quoq; aliquādiu ratum si- mili debere vti sentētia. Sz qm̄ eo magis- gens ista propageret z crescar quo ma- xime putat inhiberi velle si potius vt si- quidē blādis quis ad deoz cultū p̄sua- sionibus acq̄escat recipiatur. Nullus vero cogatur inuitus: sed habeat in ar- bitrio suo quo q̄sq; velit ritu colere deoz- neq; pro hoc cōmōtionē vllā vel pertur- bationē prouincialibus inferendā. Hec maximinus ad Sabina^o prefectuz scribit cum tñ oēs scirent eum non ita animo ge- rere: sed simulata hac humanitate des- cernere. Deniq; nostrorum nullus au-

De Constan. aduer. Maximi. victoria. Fo. lxxvi

debat vel consilia agere vel in publico quicq; quod ad religionem pertinet com- mouere: id est vel ecclesias reparare vel siquid h̄mōvius noster posebat exple- re quod fieri lex ad eū ab imperatorib^o missa censebat. Sed ille impius et mente feror hoc solū quod mestus extorquebat indullerat: nec in aliquo mutauit asse- ctum donec digna in eum verbera vltio- dauna proferrēt. Et enim cum cōtra me- ritū z prociacitatem mentis sue vel no- men augusti vel imperium presumpsisset vtr in quo nihil prudente nihil sobueta- tis aut moderationis inerat arrogātia- tum: dus z superbia inflatus extolli z eri- gi etiā aduer sum regni socios cept. In quibus regalis institutio morum p̄- bitate et sobuētatis ac religionis gra- tia resulgebat. Audet igitur primo se in- ter eos honore constituere priorem: ac non merito post rupto federe bellum Li- cino conatur inferre: z breui omnia per- turbans modo vrbes quater modo ex- ercituū fatigare. Ad vltimū frenus de- monibus z numine deorum suorum cum- immensa militum multitudine procedit ad bellum: sed victoria illum qui deo at- q; hominibus inuisus erat refugiens ad partem alteram transiit. Et cum ferro ce- cidisset eius exercitus pauci qui super- fuerant videntes eum militum copijs z diuino fauore nudatum manum fortiori- bus trahunt. At ille simul vt se dñs suis deceptum z ab hominibus desertum vi- det: dētr actis imperij insignib^o que nec decēter vnq; gesserat turbis se clam fugitantiū permiscens turpiter atq; inelictater bello exemptus per agros ac- vicos latitās tandem ad ea loca que ho- sub^o carere videbant casit vanis suis p̄suaionib^o illud multo verius esse per- sentiens qd diuina scriptura pronuntia- uerat dicēs. Non fit salū rex per multa- tudinem virtutis sue: nec gigas saluus erit in multitudine fortitudinis sue. Fal- lax equus ad salutem in abundantiam autem virtutis suis non erit saluus. Ec- ce oculi domini super timentes eum spe- rantes super misericordiam eius vt libe- rer a morte animas eorum. **D** C̄s̄i cū omni dedecore atq; igno-

mina tyrannus postea tanq; regressus est ad propria. Primo tanq; furore quon- dam se digno accensus plurimos facer- dotes deorum suozū z diuinos quos an- tea mirabatur: z quorum responsio con- fidens bella commouerat vt deceptores fallacesq; z qui salutem suā regnūq; per- didissent interfici iubet. Post hec gloriā laudemq; deo xp̄ianoz referet: z sera pen- tentia cōuersionem in ip̄a vite sue dam- natione meditatns cū grauissimam mor- tem morbis erga semetip̄m certatib^o du- ceret legē p̄ libertate ac fecuritate xp̄ia- notū scribit: cuius exemplū infra scriptū est. Imperator cesar galerius maxim^o germanicus sarmaticus pius felix inui- ctus augustus. In desinētē curam pro- uincialium nostrorum gerentes z vilita- tibus eorum vel cōmōdis cōsultentes que ad cōmune z publicum bonum spectant queq; amicus cunctozum chara z incun- da sunt nunq; desinimus prouidēre. Un- de cognitum esse omnibus non dubito manifesteq; cōpactum: ex fomite quo ins- sum fuerat a diuis principibus diocletia- no z maximiano parentibus nostris in- hiberi conuentus xp̄ianoz plurimas direptiones z p̄edas ab officialibus faz- ctas idq; per dies singulos in detrimen- tum nostrorum prouincialium profecisse (quorum nos curam precipuam habere- gessimus) ita vt bonis suis pene ac pa- trimonijs enoluerent. Super hac re an- no preterito legē dedimus vt si quis vels- let genti huic vel religioni adherere a nullo proflus voluntas ei^o ac proposita libertas impediretur: sed satissacere ani- mis suis atq; habere licentiam absq; vl- lo metu vel suspitione agere qd liberet. Verum ne nunc quidem latere nos po- tuit quod quidam ex iudicibus tenta- uerint permouere rursum prouinciales nostros: et velut ex nra eos autoritate turbare quo scilicet pigriores erga reli- gionem quam diligunt redderentur. Iti- tur vt in posterum omnis metus vel am- biguitas auferatur huius edicti nostri lege sancimus vt cunctis innotescat lice- re his qui xp̄ianam sectam religionemq; venerantur hac nostre indulgentie lar- gitate vt vnusquisq; quā admodum vult

et prout animo libet religioni huic solen-
nitatisq; deferuat. Sed et orationum volu-
ntate permittimus. Sane quo in oib; cu-
mulatio habeat hec nra largitio etiam
illud hac lege sancim; vt si que domus
agri vel quelibet predia ex xpianoru; bo-
nis antehac paratu nostroru; preceptis
ad ficti ius fuerant sociata: si qua etiam
ibi ab aliquo competita sunt vel si qua di-
structa aut dono i aliquem collata. Nec
omnia in antiquu; ius xpianoru; scipim;
reuocari dominu; prop: ijs vniuersa fa-
stium vt et in hoc ois pietatis nostre be-
neficiu; capiat. Talib; maximus nuc
demum vti legibus q; ante annu; non in-
tegru; eris aduersum nos tabulis tãq;
incertu; permansur; sanxerat penas.
In quibus nos velut impios v:ribus et
agris eriles ac totius pene terre profu-
gos efficit iusserat. Verum ne nuc quidem
erat ei; in te gra et ex corde conuersio. S;
velut pretium quoddã huiuscemodi le-
ges offerebat deo. Et qm; deorum suoru;
spes cum pius in bello deceperat p; hec
tanq; mutatis patrocinijs bellum tenta-
bat adouiri. Ignorans vanissimus: q; ab
hoib; nequã ad prauu; inceptu; neq; offi-
cijs neq; premijs pot; redimi deus.

Cap. x. quo maximus in grauissi-
mo morbu; incidit et xpianor; perfe-
ctores destrunt quapropter xpian-
i in pace inceperunt viuere.

Mitur cum om-

nibus copijs instruxisset exer-
citu; bellumq; parauisset in-
iustum: doloub; internoium
viscerum correptus vehementer exagi-
tari cepit: ita vt ne stratis quidem recu-
bare posset.

Sed exiliens et in bili suo sepe pro-
mis elidere in terrã. Tã deinde homo
edax: q; vino semp; repleret nunc ne sum-
mis quide; labris degustãdum reciperet
cibu; aut odore tenuis vinu; sumeret. Ita
carnib; inedia et ariditate psumptio: hec
solu; pfect in se: q; in vltimis vite pos-
tuo iustã esse vindictã dei: et seclerũ se pe-
nas merentem. pñtes expendere. Ad vlti-
mum tñ morbo pñ: lumib; amissio: tñc

magis qd aduersum xp; impietatis ad-
miserit vidẽs viuendi sine fecit. Sed des-
functo eo qui erga xpianos nuc inaudita
crudelitate nunc simulata venia agebat
aperta indulgentia legitimor; principu;
et abq; vlla iam suspitione: ecclesiã rã
tus multo etiã clarior q; prius fuerat re-
parari cepit. Verbu; vero dei et doctrina
xp; longe gloriosius et liberius propaga-
bat. Tã vero inimicis fides penitendo vlti-
tima atrocitatis et crudelitatis sue fiebat:
ita vt puderet eos aspectus ipse publico:
nec elenare oculos in hoim; faciem aude-
rent. Et enim cum pumã ipse Maximi-
nus imperialibus edictis tyrãnus et im-
pius et deo atq; hominibus iniustus fuis-
set pronũtius: tabuleq; eius picte vel
imagines eret alie desit ac scipitari iu-
beretur: alie vero atris fucate coloribus
oblitterari: tanta subito reu; facta con-
uersio est: vt eius q; dudũ aduersus xpian-
os nos de pene eternitate cesebat: nuc etiã
nomen aut repellere de memoria hoim;
aut cum opprobrio ac dedecore seruare
tur. Iudices quoq; eius quos in tyrãnis-
cis dñationibus mimis selet; habue-
rat legitimi pncipe; velut impietatis et
crudelitatis satis eius satellites interfe-
ci iuberet. In quibus maximus flagitio-
rũ ei; signifer pene diuus fuit qui secũdo
ab eo et tertio cõsul; proiectus est: ac pñe-
cture tenuit culmen. Sed et quintianus
silitur pñ: is apud eum honoribus sum-
ctus q; in egypti partib; aduersus xpian-
or; sanguinẽ inaudita scuitia et crudeli-
tate grassatus est. S; et alij plurimi per
quos maximus impietas tomẽta pcepit
rat. In quibus et theotegnius vltorẽ tandem
pphanor; actũ esse cõperit dei: qui pñe-
crati apud Antiochia; simulachri gratia
etiã pñdãlibus a Maximino falsib; in-
erat honorat. Sed cũ licinius venisset an-
thiochia; et magice artis studio ad
penã iussisset inquiri: facerẽ oes illi atq;
aruspices nouelli simulachri: horum vel
socy; vel etiã magistrũ deprehenduntur.
Cũq; ab his inquireretur quo pacto vel
responã redderet simulachrum: vel pro-
digia quedã facere videretur: dissimula-
te pñ: mo: postea th; artius interrogati:
totius ludi cõpositã et cõpaginatã machi-

nam pandunt: et arte Theotegni faten-
tur cuncta fucata. Igitur primo omniũ
ipsum tãte deceptionis autorem Theo-
tegnũ cum deinde ceteros magice ar-
tis ministros: q; ille sacerdotes nouelli
demonis atq; aruspices collocaret: di-
gnis exercitijs supplicis occidi iu-
bet. Quibus addũtur etiã filij Maximi-
ni: quos ille tam imperij socios assump-
serat. S; et propinquos eius qui se ob
huiuscemodi necessitudinem molestissi-
mos erga ciues et prouinciales exhibue-
rant: partibus supplicis afficit: stulti et
recordes: qui non audiret ut cõmoniti-
onem diuinarum literarum dicentem. No-
lite cõfidere in principibus: neq; in filijs
hominũ i quib; nõ est salus. Et et spiri-
tus eius et reueretur in terram suã: in
illa die peribunt omnes cogitationes eo-
rum. Nos autẽ quibus spes et salus in
omnipotente deo cõsistit et in rege om-
niũ christo saluatore ad redemptionem ani-
marum nostrarum: et correptionem libe-
ter ab ipso suscipimus et pacem veniãq;
ab ipso similiter expectamus.

Et postea q; repente deo atq;
hominibus iniustus scdm; q; supra expo-
sumus: antea vt impiorum hominum ge-
neris: et in merito in his cõpletum vide-
retur. quod predixerat spiritus sanctus.
Unde impium superexaltatum et eleua-
tum sicut cedros libani: et trãsiur: ecce
non erat et questui locu; eius et non in-
ueni. Omni nube detersa lectus iã dies et
solito clario: illuxerat terris atq; eccle-
sijs christi splendor: sui solis effulserat:
nec q; qui hoc aliter respiceret luidus
supererat oculos. Sed cuncti mortales
tyrãnicę que pñerit et crudelitatis
horrore: etiam si non aium fide vatis ta-
men que nostra sunt amplectentes: vni-
uersi pariter deũ verum pijs esse auxilio
fatebãtur firmãq; esse spem in xpo sperã
tũ cõprobabãt. Et quo a derat cunctis
velut diuino munere infusa letitia maxi-
me videntibus ea loca que pauloãte im-
pijs tyrãnoium machinis fuerant de-
structa: rediuisa constructione clariora
et excellosa consurgere templaq; excel-
sa pro humilibus conuenticulis elena-
ti. Junabat enim christianorum pñci-

pum fauor: et legislatione religiosa ali-
cres nostros animos eo amplius anima-
bat: dum et ad personam episcoporu; fre-
quentius scriberent: et honorum sacerdo-
tib; cum summa veneratiõe deferret:
sed et impendiorum sumptus benignius
largirentur. Interea festiuitates a no-
stris frequentissime gerebãtur cũ omni
letitia et exultatione per vrbes et loca sin-
gula ecclesiarum dedicatiõibus celebra-
tis. Congregabãtur in vnum sacerdo-
tes: nec pigebat etiam longe positos cõ-
uenire: quia nullum longum videbatur
spatium charitati. Concurrẽbat etiam
populi ad populos: tãq; vere membra
vnius corporis christiani: in similitudinem
sociariq; gaudẽbat vt videretur in eis
compleri figura illa prophetica que est
sacramento quodam predicata est: di-
cens. Quia congregabatur os ad os: et
iunctura ad iuncturam. Quibus etiam
vnius spiritus inesse omnibus infusus
membris: vna anima merito dicitur: q;
et vna omnibus fides: et vnas ab omnia-
bus colitur deus: atq; ex vno ore hym-
nos omnes concantant deo. Jam vero in-
gens in sacerdotijs et ministerijs atq; in
omnibus que ad religionis obseruan-
tiam pertinent gratia resurgebat: astra-
bãt hic psallentium choru; iuuenes et vir-
gines senes cum iunioribus laudabant
nomen domini. hic ministeria ordina-
tis ac dispositis vicibus agebantur. pñ-
tiscum quoq; sacerdotum cõfessio ipa-
canitẽ venerabilis emim; presulgebãt.
Jam vero si quis per gratiam dei inspi-
ratus sermonem proferret ad populũ:
cum omni silentio ora cunctorum cũ ocu-
liq; conuersi tanq; cel; tus sibi per eum
denuntiarũ aliqũ expectabant. Tãta au-
ditorum reuerentia tãtus ordo in sacer-
dotibus seruabãt. Inde alius atq; ali-
et non solum duo vel tres sicut apostolus
dixit ceteris examinãtib; loquebant:
sed et quantũ scũq; dabãt sermo in aper-
tione oris sui: vt magis constaret in eis
illud quod moyses dixerat. Quis dabit
omnem ecclesiã dei propheta? Nusq;
enim lino: aderat nullum pulsabat inui-
dia dei dona dei populis ministrabant
vniuscũq; secundum qd scriptũ est ad
k iij

edificationem ecclesie abundare querebat et omnia hec in charitate gerebantur ita ut se honore inuicem preueniret et alter alterum sese diceret meliorem. Nam simplices quique ammirabantur et suscipiebant eos qui per sapientiam verbi populos instruebant. Sapientes vero et eruditi viri preferebant eos quibus pura vita ac sincera simplicitas offerendi deo hostias maiorem fiduciam dabat eisque immolandi sacrificij permittebatur officij quos familiarior vite simplicitas i cordis puritate seruabat. Sic summo studio perquirebat alter in altero quod preferret.

Cogitur cum tali simplicitate ecclesiarum gloria apud deum hominesque pliceret: et imago quedam celestium haberetur in terris: super omnia quoque religiosus princeps Constantinus exultaret in talibus: ac per dies singulos fide et religione crescens inexplebili gaudio de ecclesiarum profectibus repleteretur. Sacerdotibus etiam dei non credebatur sufficere si se equalē preberet: nisi eos a lōge preferret: et ad imaginem quandam veneraretur diuine presentie. Cunctis per his omnibus non iam ut imperator sed ut pater coleretur a cunctis: non tulit in se: inuidia vel nostrorum pacem letis successibus crescere: vel illius erga nos studia iniqua durare. Etenim Licini⁹ qui primo quasi probitate motum et vite integritate ac merito virtutum: non solum ab eo in societatem regni fuerat ascitus verum et propinquitatem ex coniunctione susceptus (sororem namque Constantini in matrimonium acceperat) videns imperatorem non tam vi et metu: quam amore et religione omnibus imperare: atque in summa veneratione cunctis esse mortalibus: et precipue christianis humano vitio pulsatus: imo humane inuidie clade percussus occultis insidijs primo decipere egregij principem parat idque summatime per familiares ac ministros molitur. Sed ille nihil quidem de eius dolis et fraudibus suspicatur: tamen quia totus erat confidens in deo: ad omnia se illo signo quod ei celitus monstratum fuerat muniebat:

nec ullis per hoc insidijs fieri obnoxius poterat. Verum Licinius ubi neque beneficiorum memoria: neque affinitatis gratia reprimere immanitatem concepti sceleris poterat neque tamen et per occultas machinas insidie procedebant: ratus quod imperator christianorum precibus inuaretur: et ideo tutus remaneret: subtra tracia per motus Imperator quidem apertum bellum indicit: regni quoque societatemque contaminat. Nostros vero priuato et speciali odio persequi parat: hec in querela deuocans quod non ita pro se sicut pro Constantino christiani in solennibus et ex precepto sibi traditis orationibus excubaret. Versa igitur vice is qui paulo ante acerrime in eos vindicauerat: qui tyrannorum tempore aduersus christianos aliquid crudele molisset: nunc in nostros tela contorquet et tyrannidis sue prima sacrilegia nostrorum cruce delibat. Primo namque omnium de palatio suo si quis christianus esset exire iubet: tum de deo in militia. Post hec profecit pestis et tyrannicis edictis statuit omnes qui se christianos profiterentur in carcerē trahi. Statim tamen inuenit aliquid in quo priores crudelitate superaret. Adde edicto ut ne quis alicui missio in carcerem cibum vel potus deserat dicens: iniquum esse vitam fieri atque humanitatem prebere: istos quos ipse suis legibus condēnasset. Et ita multitudines in carcerē retruse inedia necabant. Sed per hoc peribat adhuc occultior esse tyrannidē suam. Verū crescente animi seuitia: etiam hoc parū videtur continuo in episcopos ceterosque sacerdotes dei rabie crudelitatis extēdit. Et primo omnino nobiliores quosque et quos fama clarior extulerat vel sapientie et doctrine opinio commendauerat: callida arte circumuenit: eos autem inuariatim reos fieri aut cuiuslibet alterius facti criminis precipiens: nulla quoque negotij inquisitione habita puniri hoc solo quo deserebantur iubebat. Jam vero post hec inaudito omnibus seculis crudelitatis modo omnes qui contaminatis sacrificijs acquiescere nolissent: noctuorumque ut precessores sui tyranni faciebant neque cruciatibus ac supplicijs traditi

debat: sed lanionibus vari: ut eos poterat more suspensos despicatosque et coadiabus suppositos per frustra cederenti: et in partes diuisos: in mare ad pabulū piscium proicerent. Ecclesia quoque quas suis iam temporibus communibus edictis extrui fecerat rursum ipse subuertere: et per ea sat agere quatinus cictos qui an se fuerat tyrannos crudelitate superaret. Preterea et leges si quae apud romanos bonae et honeste a maioribus late fuerant in barbarorum ritum conuerrere auaritie quoque insatiabiliter studere sensus inuare et agros cultoribus vacuos tribuitis replere. Preterea si quos iniquis factionibus circumuentos in exilium miserisset horum viros legitimis matrimonijs auulsa: seruis suis ac satellitibus iungere. Ipse vero etiam contra etatis suae vires adulterijs et corruptione virginum delectari. Verum ubi huic se modum armis et virtutibus instructus tyrannidez ferocius cepit agitare. Constantinus autem qui erat veris virtutibus adornatus et perfecta in deum pietate munitus: tot tantisque flagitijs ire obuiam parat nec difficultas aliqua victorie fuit: ubi et causa iustior et fides purior: et virtus eminentior habebatur. Deiectosque Licinio: atque omni memoria tyrannice dominationis ablata soliditatem romani regni cum suis solus obtinuit. Cum vero statum quidem reipublice equabili moderatione: et censura dignissima Romani nominis habebatur. In nationibus barbaris merito ingens. In puincialibus vero metu deuotio animi maior erat. Quae omnia et tranquilla ab hostibus bellicis ciuilibus: letis securisque cuncti motibus pacē agitabat. Ecclesiarum vero gloria incedibile memorata est: quanto religiosi imperatoris studio adoleuerit: quanto cura etiam erga sumptū indulgentia fuerit. Ardēs namque in fide dei animi et benigni ingenij atque clemens: bonis operibus pascebat. Intantū vero presentia reipublice bonitas et tranquillitas obtinebat ut obliuione preterito pareret malorum. Edictis namque frequentibus per omnem locum appostitis: non solum tyrannicas aduersum christianos depulerat leges: iustque ciu-

le reddiderat: verū et priuilegia plurima ecclesiastica ac summos honores sacerdotibus detulit. Ita deo atque hominibus carius summā Romani regni: cum religione paratum etiam virtute animi ac moderatione supra omnes qui prius fuerat procurabat.

Eusebij Cesarientis historie ecclesiastice explicit liber nonus.

Hucusque non

Hucusque non Eusebij verū in ecclesia gestatū memoriā tradidit. Cetera vero que vsque ad presentem tempus per ordines subsecuta sunt: que vel in maiorū literis reperimus: vel nostra memoriā attingit patriis religiosi preceptis et in hoc partem que poterimus breuiter addem. Hec etiam decimo libro ecclesiastice historie continentur.

Incipit liber x.

Cap. i. de conuocatione concilij niceni propter heresim arrij heretici.

Am apud alexandriam

Alexandriam post achillam qui petro martyri successerat: Alexander sacerdotij suscepisset: quia pax nostris et quies a persecutionibus erat atque ecclesiarum gloria confessorū meritis gaudebat prosperitas reipublice domestica contentione turbata. Etenim pater quidam apud Alexandriam arrius nomine: vir specie et forma magis quam virtute religiosus et glorie laudis et nouitatis improbe cupidus praua quedam de fide christi profere et que antea in questione nesci venerat cepit abincedere ac separare ab illa eterna et ineffabili dei patriis substantia vel natura filium conabatur. Que res plurimos in ecclesia conturbabat. Sed cum Alexander episcopus naturam lenis et quiescens assiduis commotionibus Arrium cuperet a prauo incepto et assertionibus impulsu reuocare: nec tamen res ex sententia precederet: quod plerisque iam contagio pestiferæ assertionis infecerat non solum apud Alexandriam: verum et per alias vires prouinciasque dispersa: pernitiosum fore

re credens si dissimularet alia plurimis confecerat, dond' suis re indicat. Questio latius innotescit sermo vsq; ad aures religio: si principis: quippe qui in oi studio & diligentia curaret que nostra sunt peruenit. Cum ille ex snia sacerdotu apud vibem Nuceem episcopale conciliu congregat: vbiq; Arrii trecentis & viiij. episcopi sedentib' adesse iubet: ac de ei' propositionibus et questionibus indicari.

¶ Ca. ij. quo p'statim in palio illo noluit iudicare de q'relisq; inter episcopos verfabantur.

Ed in concilio ammittibile factum principis non puto recedat. Item cu' e' oibus pene locis epi conuenissent & vt fieri solet diuersis ex causis inter se iurgia quedam demulissent interpellabat frequenter a singulis offerbant libelli culpe p'rerebantur: et magis ad hoc q; ad id pro quo ventum fuerat animos dabat. At ille videns q' per hmoi iurgia causa summi negotij frustraretur die certam statuit quo vnusquisq; e'p'oy si q'd querimonie habere videretur deferret. Et cum resedisset: suscepit a singulis libellos. Quos simul oes in sinu suo p'ntes: nec in eis q'd cōtineret aperies: ait ad episcopos.

De' vos p'stituit sacerdotes: et potestates vobis dedit de nobis q; iudicadi rō nos a vobis recte iudicamur. Vos autē nō potestis ab hoib' iudicari: p'pter qd dei solius iter vos expectate iudicā: & v'ra iurgia q'cūq; sunt ad iudicium referuntur ex amē. Vos etem nobis a deo dati estis: dii et conueniens non est vt homo iudicet deos sed ille solus de quo scriptum est. Deus stetit in synagoga deorum in medio au-

tem deos discernit. Et ideo his omnibus illa que ad fidem dei pertinent absq; vlla animoꝝ contentione distinguite. Cum hoc dixisset: omnes simul querimoniaꝝ libellos iussit exiri: ne innotesceret vlli hominū simulatio sacerdotū. Verū cum p' dies multos in e'p'oy concilio fidei questio verteret: & nōnulli diuersa sentirent ac vehementer ceptis arrij fauerent: cōplures tñ erāt qui impib' arrij execrarentur inceptū. Cūq; in eodē concilio esset cōfessorū magnus numer' sacerdotū: oēs arrij nouitatib' aduersabant. Fanebār vero ei virtū q' omnib' callidi & ob id simplicitati fidei aduersi.

¶ Ca. ij. q' a simplici sacerdote dialecticus in h'vodei supatur et xpianus efficit.

Tanta vere ro virtutē habeat simplicitas fidei: et ex his sibi gesta referunt agnoscim'.

Item cū p' studio religiosi impatoris ex oi terra sacerdotes dei cōfessent opinōe: moti p' hi quoq; & dialectici valde nobiles & optinatissimi cōuenierunt. In quib' quidā insignis in arte dialectica per dies singulos cōfictū summi certaminis cum episcopis nostris viris ad eque in dialectica nō improbabit eruditus mouebat & fiebat iugens spectaculu. Cōuenientibus ad audiēdum doctis et literatis viris: nec tamē vilo genere philosophus concludi a quoquam poterat: aut constringi. Tanta etenim dicendi arte obiectis questionibus occurrebat: vt vbi maxime putaret astrictus velut angustis lubricus laboretur. Sed vt ostēderet deus q' non in sermone regnū dei: s; in virtute p'stitit: q'd a; ex cōfessoribus simplicissime nature vir: nihil aliud sciens nisi

Idē in h'p. tri. p. lib. ij. ca. ij. et h'p. q. i. sacerdotib'. r'ij. q. i. futurā.

Idē in h'p. tri. p. lib. ij. ca. iij.

Christum iesum & hunc crucifixum inter ceteros auditores episcop' aderat. Qui cum vidisset philosophum insulārem nostris et callida de disputationis arte taquantem poscit ab omnibus locum velle se paratis cum philosopho sermocinari. Cum vero nostri qui simplicitatem viri et impericam in sermone duntaxat noscent pauere & velut pudorem quendam pati ne forte apud callidos homines rursu efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamen senior & hunc mouit sermonis exordium. In nomine inquit iesu xpi philosopho audi que vera sunt. Deus vnus est qui celum fecit et terram. Quisq; homini quez de terre limo formauerat spiritum dedit vniuersa que videntur et q' non videntur virtute verbi sui creantur et spiritus sui sanctificatione firmanit. Hoc verbum ac sapientia quem nos filium dicimus humanos miseratus eretores ex virgine nascitur et p' passionem mortis a perpetua nos morte liberauit ac resurrectione sua eternam nobis contulit vitam. Quē et expectamus iudicem oim' q' gerim' esse venturū. Credis hoc ita esse philosopho: at ille velut si nunq; vllum sermonem cōtradicens didicisset ita obstupescit' virtute dictorum multas ad oia hoc solum potuit respondere: sibi videri. Nec aliud verum esse q' quod dixerat. Tum senior. Si hoc inquit ita esse credidisti: surge et sequere me: ac domnicū et huius fidei signaculum suscipe. Et philosophus conuersus ad discipulos suos vel ad eos qui audie di gratia conueniant: audite inquit o eruditi viri: donec verbis mecum gestis res est verba verbis opposuit. Et que dicebantur dicendi arte subuerit. Vbi vero pio verbis virtus processit ex ore dicentis non potuerunt resistere verba virtuti: nec homo aduersari potuit. Et ideo si quis vestrum potuit in his que dicta sunt sentire que sensi credat christo et sequatur hunc senem in quo locutus est deus. Ita philosophus christianus effectus tandem se gratulatus est vicium.

¶ Capitulū. iij. de pasuntio cōfessore eiusq; miraculis.

Ait preterea in illo concilio et etiā. J. pasuntius homo dei l. r. c. episcopus ex egypti. A. in partibus: confessor ex illis quos h'p. lo. Maximinus dextris oculis effos. tri. li. sis et sinistro poplite succiso per s. c. r. a. metalla damnauerat. Sed in et li. ij. hoc tanta virtutum inerat gratia. c. ij. B. tia vt signa per cum non minus q' dudum per apostolos fierent. Nam et demones tantum verbo fugabat et egros sola oratione curabat. Sed & cecis visum dicitur reddidisse. Et paraliticos ad stabilitatem corporis reuocasse. Quez Constantinus in tanta veneratione & affectu habuit vt sepius cum intra palatium euocatus complecteretur: et illum oculum qui in confessione fidei fuerat eunius auctioribus oculis demulceret.

¶ Capitulū. v. de spiridione e'p'o & ei' mirabilib' homonionis additōe in simbolo.

Ex eorum numero et si q'd adhuc eminentius fuisse dicitur etiam spiridion episcopus vnus ex ordine prophetarum quantum etiam nos eorum qui cum viderant narratione compertimus. Hic pastor ouium etiā in episcopatu positus permansit. Quadam vero nocte cum ad caulas fures venissent: et manus improbas quo a dirum educendis quibus facerent extendissent inuisibilibus quibusdam vinculis restricti vsq; ad lucem velut traditi tortorib' permanserunt. Cum vero oues ducturus ad pasca matutino se agere senior videri inuenes absq; humanis vinculis caulis pē-

De pasuntio cōfessore eiusq; miraculis. h'p. lo. Maximinus dextris oculis effos. tri. li. sis et sinistro poplite succiso per s. c. r. a. metalla damnauerat. Sed in et li. ij. hoc tanta virtutum inerat gratia. c. ij. B. tia vt signa per cum non minus q' dudum per apostolos fierent. Nam et demones tantum verbo fugabat et egros sola oratione curabat. Sed & cecis visum dicitur reddidisse. Et paraliticos ad stabilitatem corporis reuocasse. Quez Constantinus in tanta veneratione & affectu habuit vt sepius cum intra palatium euocatus complecteretur: et illum oculum qui in confessione fidei fuerat eunius auctioribus oculis demulceret. ¶ Capitulū. v. de spiridione e'p'o & ei' mirabilib' homonionis additōe in simbolo. Ex eorum numero et si q'd adhuc eminentius fuisse dicitur etiam spiridion episcopus vnus ex ordine prophetarum quantum etiam nos eorum qui cum viderant narratione compertimus. Hic pastor ouium etiā in episcopatu positus permansit. Quadam vero nocte cum ad caulas fures venissent: et manus improbas quo a dirum educendis quibus facerent extendissent inuisibilibus quibusdam vinculis restricti vsq; ad lucem velut traditi tortorib' permanserunt. Cum vero oues ducturus ad pasca matutino se agere senior videri inuenes absq; humanis vinculis caulis pē-

Liber Decimus

dere districtos.

A Cuius causam noxe cōperisset: absoluit sermone quos meritis vincerat. Et ne eius manis nocturna cederet occu-
 patio tollite (inquit) iuvenes vnum vo-
 bis arcerem ne iure causa venisse videamini: quem melius prece quam furto que-
 sisse conuenerat. Tradunt de hoc etiam
 illud factus mirabile. Filium habuit ye-
 nem nomine que ei bene cum bene mini-
 strasset virgo defuncta est. post eius obi-
 tum venit quidam dicens se ei quoddam
 depositum commendasse. Rem gestam
 ignorauerat pater. perquisitum in to-
 ta domo nusquam quod petebatur inuentum
 est. Perisistebat ille qui commendauerat
 et sicut ac lachrymis perurgebat. Ante
 quoque sue illaturum se esse exitum nisi
 commēdata reciperet testabatur. per
 motus lachrymis eius sener ad sepul-
 chrum filie properat atque eam ex nomi-
 ne clamat. Tunc illa de sepulchro quid
 vis ait pater. Commēdatum illius inde
 ubi posuisti. At illa locum designans il-
 lic ait inuentus defossus. Regressus ad
 domum rem sicut filia de sepulchro re-
 sponderat repertam tradidit repositam.
 Sed et multa alia eius feruntur gesta
 mirabilia que etiam nunc ore omnium
 celebrantur.

Tales igitur in illis adhuc tem-
 poribus permulti viri in ecclesijs do-
 minii resurgunt ex quibus plurimi in
 illo concilio fuerunt. Sed et Athanasius
 eodem tempore alexandri dyaconus ale-
 xandri episcopi aderat concilio senem
 quam plurimi iuuans. Interea per dies
 singulos agitabatur conuentus: nec fa-
 cile aut temere de re tanta statuere au-
 debant. Vocabatur frequenter Arri-
 in concilium et assiduo tractu assertiones
 eius defendebantur. Et quid aduersum
 hoc teneri deberet: aut statui summa cum
 libertate querebatur. Verum post diu-
 tinum multumque tractatum placet om-
 nibus ad velut vno cunctorum ore et cor-
 de decernitur homouision scribi debere:
 id est eiusdem cum patre substantie fi-
 lium confiteri: idque firmissima omnium sen-
 tentia pronuntiatur. Decem et septem
 et soli tunc fuisse dicuntur quibus arri-

fides magis placeret extrinsecus crea-
 tum dei filium ex nullis substantiis et
 non ex ipsa patris deitate progenitum
 confirmantes. Desertur ad constantium
 sacerdotalis concilii sententia. Ille tam-
 quam a deo prolata veneratur. Cui si qui
 tentasset obniti velut contra diuina sta-
 tuta venientem in exilium se protesta-
 tur acturum. Ser igitur soli cum Arrio
 se parantur expellunt: reliqui vero vides
 cum concilio inter se habito acquiescunt
 ad subscribendum manu sola non mem-
 te. Cuius simulationis auctor precipue
 extitit Nicomedie episcopus Eusebius.
 Interim quomodo alijs veritate alijs si-
 mulatione (sicut post exitus docuit sub-
 scribentibus) et de singulis quibusque ecclē-
 siasticis obseruationibus cetera stantia
 singentibus concilium dirēptū est. Exes-
 plum autem expositionis fidei eorum quod
 conuenerat infra scriptum est.

Exemplum fidei Nicene.

Capitulum vj. de expositione fidei in ecclē-
 cilio niceno facta et eiusdem concilii actus.

Redim' i vno

Deum patrem omnipotentem
 omnium visibilium et invisibilium
 factorum.

Et in vnum dominum nostrum
 Iesum christum filium dei: de patre na-
 tum vnicentum. hoc est de substantia
 patris. Deum ex deo: lumen ex lumine.
 Deum verum ex deo vero. Natum non
 factum. homouision patri: hoc est eiusdem
 cum patre substantie. Per quem omnia
 facta sunt que in celo et que in terris.
 Qui propter nos et propter nostram sa-
 lutem descendit: et incarnatus est hoc
 modo factus passus est: et resurrexit terti-
 a die et ascendit in celos. Inde ventu-
 rus est iudicare vivos et mortuos. Et in
 spiritum sanctum. eos autem qui de-
 cernunt: erat aliquando quando non erat:
 et antequam nasceretur non erat: et quia
 ex nullis existentibus factus est: aut ex
 alia substantia dicunt esse aut conuer-
 sibilem vel mutabilem filium dei: anathe-
 matizat catholica et apostolica ecclesia

De exposit. fidei in concilio niceno. Fo. lxxxii.

Acta niceni

con-
 cilijs.

C.i. Statuunt preterea
 obseruandum esse in ecclēsijs
 ne quis ex his quod semetipsum
 per impatientiam libidinis exciderunt:
 ventret ad clerum.

C.ii. Et ne quis nuper assumptus
 ex vita vel conuersione gentium accepto
 baptismo antequam cautius examinetur de-
 ricus fiat.

C.iii. Et ne quis episcoporum cete-
 rorū clericorum cum extraneis mulie-
 ribus habitet preterquam cum matre vel for-
 re: vel thia: vel si que sunt huiusmodi ne-
 cessitudinum persone.

C.iij. Et ut episcopus si fieri potest a
 totius provincie episcopis ordinetur. Si
 hoc difficile est certe non minus quam a tri-
 bus: tamen ut Metropolitani episco-
 pi maxime vel presentia vel auctoritas ha-
 beatur. Absque quo ordinationem irritam
 esse voluerunt.

C.v. Et ne quem si alius episcopus
 de ecclesia expulerit siue clericum siue
 laicum suscipiat alius. Sane ne hoc aut
 iracunda aliqua aut contentione: ut fi-
 ri solet iniuste factum remedium non ha-
 beret: decernunt per singulos annos in
 singulis vrbibus atque provincijs secun-
 do ab omnibus episcopis provincialibus
 concilia agi debere: et de huiusmodi ne-
 gocijs iudicari: ut si forte ab vno iniuste
 aliquid gestum est a ceteris emendetur.
 Si recte ut ab omnibus confirmetur.

C.vi. Et ut apud alexandriam vel in
 vrbis roma vetusta consuetudo seruetur:
 ut vel ille egypti vel hic suburbicari eccle-
 siarum sollicitudinem gerat.

C.vii. Et ut si forte in ordinando epo-
 sco vel tres pro aliqua contentione dis-
 sentiant reliquorum auctoritas et precipue
 metropolitani cum ceteris firmior habeatur.

C.viii. Et ut episcopo hierosolymorū
 antiquitus tradita honoris pre-
 rogatiua seruetur manente nihilominus: et
 metropolitani ipsius provincie dignitate.

C.ix. Et ut catharos qui apud nos
 nouariorum sunt si forte penitentes ad ecclē-
 siam conuertant pfectos ecclesiastica dogma-
 ta clericos in ordine quidem suo suscipi de-
 bere: sed ordinatione data. Sane si episcopi
 ipsorum veniat ad episcopum nostrum debere eum
 in presbyterorum loco sedere. Et si vero
 nomen manere apud illum solum qui ca-
 tholicam semper tenuit fidem: nisi sua vo-
 luntate ipse cum tali nomine honorare
 voluerit: vel si placuerit: ut querat ei episcopi
 locum vacante in hoc in ipsius potestate.

C.x. Et ne in vna ciuitate duo sint episcopi.

C.xi. Et si qui forte indidere ad sa-
 cerdotium protracti postmodum vel ipsi
 aliquid de se criminolosum confessi sunt:
 vel ab alijs reuicti vt abiciantur. Sed et si
 quis ex his qui lapsi sunt: et per ignoran-
 tiam forte ordinari: recogniti fuerint vt
 abiciantur.

C.xij. Et si qui absque tormentis in pre-
 secutionibus lapsi sunt: et ex corde agunt
 penitentiam: quinque annos intra cateca-
 minos faciant: et duobus annis post hoc
 fidelibus tantum in oratione iungantur:
 et ita postmodum suscipiant. Qui vero
 propter pfectionem militie abiecerant: et tur-
 sum hanc ambierunt: hos tredecim an-
 nis penitentiam gerere: et post ea suscipi
 si tamen ex corde penitentiam gerant.
 Esse tamen et in potestate episcopi moderan-
 di facultatem si eorum fructuosam et ar-
 dentem penitentiam viderit.

C.xij. De his vero qui vita excedit
 penitentibus decernunt vacuum nullum
 debere dimitti. Si qui sane accepta com-
 munionis super uixerit debere eum tem-
 pora statuta complere: vel certe prius mo-
 deratio episcopi voluerit.

C.xiii. Et ne diaconi presbyteris prefe-
 rantur ne ve sedeant in consessu presby-
 terorum: aut illis presentibus eucharistiam
 diuidant: sed illis agentibus solum mini-
 strant. Si vero presbyter nullus sit in pre-
 senti tunc demum etiam iussu licere di-
 uidere aliter vero agentes abici iubet.

C.xv. De catecuminis qui lapsi sunt
 statuere tribus annis eos ad catecumino-
 rone separatos postea recipi debere.

C.xvi. Et ne de ciuitate inferiori ad
 maiorem ecclesiam transire quis ambiat
 siue episcopus siue etiam alius clericus.
 Et ne quis clericus qui delecta ecclesia
 sua nulla existente causa probabili vaga-
 tur et oberrat per alias ecclesias susci-

piatur in comunione.

¶ Cxvi. Et ut nemo cum qui ad aliu pertinet suscipiens in sua ecclesia ordinet clericum absq[ue] consensu illius ad que pertineat.

¶ Cxvii. Et ne quis clericus aut vsuras accipiat aut frumenti vel vini amplantationem quod solet in nouo datu vel sextuplum vel etia duplum recipi quod si faciat tanq[ue] turpis lucri reum abhiciendum.

¶ Cxviii. Et ut paulianiste qui sunt fortiniani rebaptizentur.

¶ Cxix. Sed et dyaconisse quoniam quidem manus impositionem non accipiunt etiam ipsas inter laicos esse debere. Igitur cum de his prout diuinarum legum ratio poposcerat decreuissent: sed et de obseruatione pasche antiquum canone per quem nulla de reliquo varietas ostenderetur tradidissent omnibus rite dispositis ecclesiarum partibus: una atq[ue] eade seruabatur.

¶ Capitulum. vj. de protectione helene in hierusalē et yuifice crucis ligni atq[ue] tituli inuentione.

Et idem tē

Helena constantini mater femina incomparabili fide: et religione animi ac magnificentia singulari cuius vere constantinus cum esset filius: et crederetur diuinis a mmonita visionibus: hierosolimam petit atq[ue] ibi locum in quo sacrosanctum corpus christi paribulo affixum pepederat ab incolis perquirat. Qui idcirco ad inueniendum difficilis erat q[uo]d ab antiquis persecutoribus simulachrum in eo ueneris fuerat defixum ut si quis christianorum in loco christum adorare uoluerit ueneris uideretur adorare. Et ob hoc infrequens et pene obliuioni datus fuerat locus. Sed cum ut supra diximus religiosa femina properasset ad locum celesti sibi in scito designatum cuncta ex eo prophana et polluta deturbans in alium purgans ruderibus tres confuso ordine reperiuntur cruces.

¶ Sed obturbabat repertimineris letitiam uisus eius crucis indiscreta proprietas. Aderat quidem et titulus ille q[ue] grecis et latinis atq[ue] hebraicis literis a pylato fuerat confcriptus. Sed nec ipse satis euidenter dominici pretebat signa paribulo. Hinc is humane ambiguitatis in certu diuinu flagitat testimoniu. Accidit in eadem uide primariu quandu loci illi seminaz graui egritudine contexta seminem tacere. Macharius per idem tempus ecclesie illius episcopus erat. Ibi uicinctatem regina atq[ue] omnes pariter qui aderat uideret: afferre huc inquit rotas q[ue] reperte sunt cruces: et que sit q[ue] portauerit dominum nuc nobis aperiet deus. Et ingressus cum regina pariter et populis ad eas q[ue] decubebat defixis genib[us] huiusmodi ad deu p[ro]cedit.

¶ Capitulu. viii. de miraculo hierosolymis facto q[ue] crucis dñi ab alijs crucib[us] tunc euidenter distincta.

Ad domine

qui per uirginum filium tuum salutem generi humano passionem crucis cōferre dignatus es: et nunc in nouissimis temporibus aspira si in corde ancile tue perquirere lignum beatu in quo salus nostra pepedit ostēde euidenter ex his tribus que erux fuerit ad dñicam gloriam vel que exiterint ad feruile supplicium ut hec mulier que semitua decumbit statim ut eam lignum salutare cōgiterit: a mortis ianuis reuocetur ad vitam. ¶ Et cum hoc dixisset adhibuit primo unā ex tribus et nihil profecit. Adhibuit secundam nec si quidem aliquid actus est. At uero admouit tertiaz repete aperitis oculis mulier consurrexit.

Idem tē hystor. tript. ta. libro ij. capt. xvij. f.

Idē in hystor. tript. ta. libro ij. capt. xvij. f.

Et stabilitate uirium recepta a lacrior multo q[uam] dum sana fuerat tota domo discurrere et magnificare domini potentiam cepit. Sic euidenti indicio regina uoti compos effecta tem plū mirificum in eo loco in quo crucem repererat regis ambitione construxit. Cuius quibus corpus dominicum fuerat affixum portat ad filium. Et quibus ille frenos composuit quibus uiceretur ad bellu. Et ex alijs galeam nihilominus belli uibus aptam fertur armasse. Ligni uero ipsius salutaris parte uelut filio: partem uero thecis argenteis conditam dereliquit in loco q[ue] etiam nunc ad memoriam sollicita reuerentia seruatur. Reliquie etiā hoc indicu religiosi animi regina uenerabilis uirgines quas ibi reperit deo sacratas inuitasse ad prandium: tanta eas deuotione curasse dicitur ut indignum crederet si famuloru ueretur officijs. Sed ipsa manib[us] suis famule habitu succincta cibum apponeret poculum porrigeret aquam manibus infunderet. Et regina orbis ac mater imperij famularu christi se famulā deputaret. Nec quidem hierosolymis gesta.

¶ Cap. iij. quomodo constantinus omnes gentes barbaras uincibat ob cultum religionis.

¶ In terea constantinus pietate fretus Sarmatas gothos altaq[ue] barbaras nationes: nisi que vel amicitijs uel deditione sui pacē preuenerat in solo proprio armis edomuit. Et quāto magis se religiosus deo subiecerat tanto amplius ei deuota uirtus subdebat. Ad athontu q[ue] primu heremi habitatorē uelut ad unū ex pphetis ipas suppliciter mittit ut se ac liberis

suis dño supplicaret. Ita nō solum meritis suis ac religioe martiris: sed et intercessionē sanctoru commendabilem se deo fieri gestiebat. Sane qm̄ tanti uiri antiphoni fecimus mentionē de uirtutibus eius atq[ue] institutis et sobrietate mentis ut in solitudine hystor. uitam degens vsus solum modo tripticonsortio fuerit destiaz: et de ta. lib. f. monibus crebros agens trium cas. d. phos placuerit deo supra cur. e. f. ctos mortales: et que institutio: nis sue preclara vsq[ue] in hodiernum monachis exempla reliquit uolentem me aliqua exponere: ille libell[us] exclusit q[ue] ab Athanasio scriptus etiā latino fermonē editus est. Propter quod nos (omissis his q[ue] ab alijs iam dicta sunt) ea memorabimus que ipis gestorum contineat fides ab his tamen qui longe postri sunt obscurior fama subtraxit.

¶ Cap. x. de captiuitate frumentij et ediffij: et de conuersione Iudeorum per eos facta.

Hæc ea diui

siæ orbis terre que ad predicandū uerbum dei forte per apostolos celebrata est cū alie: alijs prouincie obuicissent Thome parthia et mattheo ethiopia eius adherēs aterior india bartholomeo di forte decreta. Inter quā parthiaz media: sed longo interior tractu indiam uerior: iacet multis uarijsq[ue] linguis et genib[us] habitata quā uelut lōge remotā null[us] aplice predicandis uomer impreserat. Que th tribus constantini tali qdā ex ea femina fides pria suscepit. Metrodorus qdē phus inspiciēdoz locoru et orbis pscrutādū g[ra] ueriorē di india penetrasse: cui exēplo inuitatus etiā meropijs qdā tyrius phosimili ex causa adire indiaz uoluit habens secus duos pueru-

los quos liberalis literis ut pote prin-
quos instituebat. Quorum unus qui erat iu-
nior Edisus alter frumentus vocabatur.
Igitur peruisus et in notitiam captus his qui
bus animus patebat cum plus redire
cepisset aque vel ceterorum necessariorum
causa: ad portum quendam navis qua ve-
hebat applicuit. Quous est inibi barbari
turbarum vicine nuntiauerint gentes omnes
qui apud eos ex romanis inuenti fuerint
indulgent. Inuadit navis periculi cuncti cum
ipso pariter perimunt. Pueruli reperti
sub arborum meditantes: electiones suas
reperentes barbarorum miseratide serua-
derat et puidetem rationes suas seruatias
commisit. Ex quo et in honore magno
apud regem habitus sunt in amore. At ve-
ro moriens rex vrbem cum paruo filio re-
gum reliquit herede. Adolescentibus autem
quid vellent agendi dedit liberam facul-
tatem. Quos tamen regina suppliciter ero-
rat tanquam quod nihil haberet in toto regno
fidelis ut secum usquequo adoleferet
filium regis sollicitudinem parti-
rent. Et precipue frumentum cuius pru-
dentia ad moderandum sufficeret regnum.
Nam alius fidem puram et sobriam men-
tem simpliciter exhibebat. Idcirco dum age-
rent et regni gubernacula frumentus
haberet in manibus: deo mentem eius et
años instigante requirere sollicitus cepit
si qui inter negotiatores romanos spia-
ni essent et ipso potestate maximam dare
ac monere ut conuentu loca, singu-
la facerent ad quod romano ritu orationis
causa confluere. Sed et ipse multo ma-
gis eadem facere: et ita ceteros cohortari
fauore et beneficiis mutare: prestare que-
dum oportum huiusmodi edificia aliaque ne-
cessaria prebere: et omni modo gestire:
vt christianorum inibi semen exurgeret.
Sed cum adoleuisset regis pueri: cum pro-
curacionem regni ipsius gerebant ex-
pletis omnibus et ex fide traditis multum
licet detinentibus et rogantibus vt ma-
nerent regina vel filio ad orbem tamen no-
strum denuo reuertitur. Et edisio festi-

nante Tyrum pariter propinquos re-
nitere. frumentus alexandriam pergit
dicens equum non esse opus occultare
dominicum. Igitur rem omnem: vt gesta est
exponit. Episcopum admonet vt pronu-
deat virum aliquem dignum quem con-
gregatis iam plurimis christianis et eccle-
lesijs constructis in barbarico solo epis-
copum mittat. Tu vero athanasius inhi-
is nuper sacerdotium susceperat) artens
tius et propensius frumentum dicta gesta
considerans in concilio sacerdotum ad-
Et que alium inuenimus virum talem in
quo sit spiritus dei in ipso sicut in te qui
hoc ita possit implere. Et tradito ei sa-
cerdotio redire eum cum domini gratia
vnde venerat iubet. Quis cum epis-
copus perrexisset ad Indiam tanta ei
data esse a deo virtutum gratia dicitur
vt signa per eum apostolica fierent et in-
finitus numerus barbarorum conuertere-
tur ad fidem. Ex quo in India partibus
et populi christianorum et ecclesie facte sunt
et sacerdotum cepit. Quo se ita gesta
non opinione vulgi sed ipso Edisio tyri
presbytero postmodum facto qui frum-
menti comes prius fuerat referente eos
gnouimus.

Capitulum xi. De conuersione hebreo-
rum per captiuam mulierem facta.

Eridem rem
pus etiam hebreorum
gens que sub are ponti-
tica iacet verbi dei tes-
tera et fidem futuri sa-
cepit regni. Sed huius-
modi tanti boni presenti-
causam mulier quedam captiua: que apud
eos reperta cum fidelem fatis et sobriam
ac pudicam duceret vitam totius diebus
ac noctibus obscurationes deo peruen-
les exhiberet in ammiracione esse ipsa
rei nouitas barbaris cepit. Et quid hoc
sibi velit curiosius perquirebat. Illa vi-
res erat simpliciter christi se deum hoc
ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc am-
plius barbari preter nouitatem nominis
mirabantur. Ceterum vt fieri solet ipsa
perseuerantia curiositatem quandam
mulierculis inferebat: si quid emolui-
menti

menti ex tanta deuotione caperet. Mo-
ris apud eos esse dicitur vt paruulus si
egrotet circumferat a matre per singu-
las domus quo scilicet si qui experti ali-
quid remedij nouerint conferant labo-
ranti. Cuius mulier quedam paruula suam
per omnes circumsulisset ex more nec ali-
quid remedij cunctas domus lustrando
cepisset venit etiam ad captiuam: vt si
quid sciret ostenderet. Illa se humani que-
dam remedij nihil scire testat: deum in
suum spiritum quem colebat dare ei despe-
ratam ab hominibus salutem posse con-
firmat. Cuius cunctis suo superposuisset
paruulum aram ipsa desuper orationem
fundit ad dominum sanum matri red-
dit infantem. Sermo desert ad plures:
factus tanta magnifici usque ad aures re-
gine perlabitur.

Que dolore quodam grauissimo cor-
poris afflicta: in desperatione maxima
erat. Rogat ad se captiuam deduci. Illa
ire abiit ne presumeret amplius ali-
quid que sepius finire videretur.

Ipsa se regina deseri ad captiuam cel-
lulam iubet. Quam similiter supra alium
suum posita inuocato christi nomine continuo
post precem sanam et alacrem fecit exurge-
re christus esse deum dei summi filium qui
salutem hanc contulerat docet: eum que
sibi autorem sue sciret esse incolumita-
tis vite commonet inuocandam. Ipsum
namque esse: qui et regibus regna distri-
buat et mortalibus vitam. At illa cum le-
ticia domum regressa marito percunctata
causam tam subite sanitatis aperuit: que
cum pro salute coniugis letus mulieri mu-
nera deseri iubet: illa horum inquit o-
rer nihil captiua dignas. Aurum despi-
cit argentum respuit ieiunio quasi abo-
pasatur: hoc solum ei muneris dabi-
mus si eum qui me illa inuocante sana-
uit christum deum colam. Ad hec tunc
rex regni fuit et interim distulit sepius
licet ab vxore commonitus donec acci-
dit quandam die venante eo in siluis cum
comitibus suis obscurari densissimis te-
nebris diem et per tette noctis horrore
luce subducta iter gressibus denegarit.
Ilius alio diuersi ex comitibus oberrat
ipse solus densissima obscuritate circum-

sciebat: cum repente anxios salutis des-
peratione animos cogitatio talis ascen-
dit. Si vere deus est christus ille quem
vrou sue captiua predixerat nunc se de
his tenebris liberet vt ipse ex hoc omnia
suis omnibus coleret. Alio vt hoc nondum
verbo sed sola mente deuonerat reddi-
ta mundo dies regem ad vrbem perducit
incolumem. Cuius regine re protinus vt
gesta est pandit: euocari iam tamque ca-
ptiuam et colendi ritum vt sibi tradat ex-
poscit: nec se vitra alium deum quam christum
veneraturum esse confirmat. Adest ca-
ptiua edocet dominum christum: suppli-
candi ritum venerandique modum in qua-
tum de his aperire femine fas erat pa-
dit. fabricari tamen ecclesiam monet
formamque describit. Igitur rex totius gen-
tis populo conuocato rem ab initio que
erga se ac reginam gesta fuerant expo-
nit: fidemque edocet: et nondum initiatus in
sacris sit sue gentis apostolus. Credunt
viri per regem femine per reginam. Cuius-
modi idem volentibus ecclesie extrui-
tur instanter: et eleuato iam perniciter
murorum ambitu tempus erat quo col-
lumne collocari deberent. Cuius erecta
prima et secunda ventu fuisset ad tertiam
consumptis omnibus machinis et bouum
hominumque viribus cum media iam in obli-
quam fuisset erecta: et pars reliqua nullis
machinis erigeret repetitis scoto et ter-
tio ac sepius viribus ne loco quidem moueri
attritis omnibus potuit. Admiratio erat
totius populi: regis animositas hebrese
bat: quod fieri deberet omnes simul latebat.
Sed cum interuentu noctis omnes abscissi-
sent cunctique mortales ex ipsa opera ces-
sarent: captiua sola in oratione perno-
ctans mansit intrinsecus. Cum ecce matu-
tinus et anxius cum suis omnibus ingredi-
tur rex: videt columnam quam tot machi-
ne et tot populi mouere non quauerant
erectam et super basim suam librate sus-
pensam nec tamen superpositam: sed
quantumvis pedis spacio in aere pen-
dentem. Tum vero omnes populi con-
tuentes et magnificantes deum veram
esse regis fidem et captiue religionem
presentis miraculi testimonia perhibes

bant. Et ecce mirantibus adhuc et stupentibus cunctis in oculis eorum sensim super basim suam nullo contingente columna deposita iunima cum libratio cofedit. Post hec reliquus numerus columnarum tanta facilitate suspensus est: vt omnes que super fuerant ipsa die locarentur. postea vero q̄ ecclesia magnifice constructa est: et populi fidei maiore ardore sitiebant: captiue monite ad imperatorem Constantinum totius gentis legatio mittitur. Res gesta exponitur sacerdotes mittere exoratur: q̄ ceptum erga se dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio et honore transmissis multo amplius ex hoc letatus est: q̄ si incognitas Romano imperio gentis et regna ignota iunisset. Hec nobis ita gesta fidelissimus vir Bacurius gentis ipsius rex: et apud nos domesticorum comes cui summa erat cura: et religionis et veritatis exposuit cum nobiscum palestini tunc limitis dux in hierosolymis satis vnanimiter degeret. Sed ad ceptum redeamus.

Capitulum. xij. de Constantia sorore Constantini et presbytero per eum fratris suo commendato: qui post mortem Constantini constantie insinuauit vt arrium reuocaret.

Dostea q̄ religiosi principis mater Heleena summis Romani regni honoribus affecta ex hac luce decessit Constantia tunc Licini derelicta fratris augusti solatio vivebat. Huic accidit presbyterum quendam venire in notitiam latenter partibus Arrii fauentem. Sed is primo nihil omnino de his apud sorore principis aperire. Ubi vero multa familiaritas copiam tribuit: paulatim sermonem cepit aspergere inuidiam dicens Arrio generatam: et pro simulatibus priuatis episcopum suum rem contentiose exagitauisse: emulationis stimulo confutum quod Arrius apud plebem satis carus haberetur. Hec atq; huiusmodi alia frequentius

suggerens animos constantie suos efficit. Que cum diem obitura visitaretur a fratre atq; ab eo blande religiose compelleretur extremam diatur ab eo gratiam poposuisse: vt presbyterum in familiaritate reciperet: et que sibi ab eo spe et salute suggererentur audiret. Si quidem iam ex luce discedentem nihil curare: pro fratris vero statu esse sollicitam ne forte pro innocentium penis regni sui pateretur excidium. Et quibus ille monitis a sorore susceptis: et fidelem pro se germane sollicitudinem credens a commodatam aurez presbytero: et interim accersiri de exilio Arrium iubet: vt quemadmodum de fide sentiret exponeret. Tum ille fidem conscripsit: que non quidem sensum nostrum: tamē verba nostra continere professionemq; videretur. Miratus quidem est Imperator: et putauit vnam eandemq; in ipsius et concilij dudum gesti expositione sententiam contineri. Tamen in nullo relaxat animi vigorem: sed rursus eundem ad concilij remittit eramen. Quoniam q̄ dem ad dedicationem hierosolymorum ex omni orbe coire sacerdotes inuita batur hec ad eos de nomine eius scribens vt si expositionem fidei eius probarent et eum vel per inuidiam: vt asserbat tunc circumuentum dinoscerent: vel nunc ab errore correptum clementi erga ipsum iudicio vterentur: quando quidem tanta fuerit concilij moderatio vt non in personam eius sed in dogmatum prauitate fuerit lata sententia: si tamen et episcopi eius alexandri accommodaretur assensus. Sed et ab his quidem qui primo ceptis eius fauentes cum simulatione scripserant: facile ereptus est: cum vero alexandriam perrexisset ibi omne eius frustratur inceptum. Quoniam quidem volis apud ignoantes locus est sciendum vero: de hinc intendere no aliud est q̄ risum mouere. Inter ea vñ hec apud alexandriam frustra agitantur: venerabilis Augustus constantinus in suburbana villa Nicomedie: tricenisimo et primo imperij sui anno die functus est: libertis de successione Romani orbis restam eto heredibus scriptis. Quo in tempore (quo

niam quidem constantinus cui orientis regnum decreuerat presens non erat) dicitur secreto accessiens presbyterum quem a sorore commendatum supradiximus: et exinde familiariter habitum tradidisse ei testamentum quod scripserat: et obtestat sub sacramento ne vlli nisi constantio cum venisset in manus traderet cui etiam quod eunuchi qui erant in palatio fauebant: arte iudicio de imperatoris morte suppresso vñ ad constantij presentiam: multis noua tentantibus oppressis: restituta interitum mansere. Cum vero Constantinus affuisset: depositum presbyter restituit. Cuius beneficii gratia imperator regni cupidus: ita et deuinctus est: vt qui impetare cunctis ambierit: ab illo sibi imperari equanimiter pateatur. Ex quo deuincto sibi imperatore cepit de arrii restituito ne suggerere et nolentes acquiescere sacerdotes vti cogeret persuadere.

Capitulum. xij. quomodo eusebii ppter constantij familiaritate nitebat reuocare in interitu gesta concilij: et cogere alexandri alexandrie episcopi vt arrium susciperet.

Al tempore apud alexandriam alexandri hierosolymis maximus presens: apud constantinopolim eque alexander vt ex athanasij scriptis comperimus sacerdotio fungebantur. Sed eusebii qui apud nicomediam erat de cuius simulatione in subscibendo supradiximus: amplius occasione temporis nactus et principi per presbyterum fami-

liaris effectus reuoluere omnia atq; in irritum reuocare concilij gesta molitur. Arrium nequaquam apud alexandriam commorantem venire facit: et imperalibus edictis concilium denuo constantinopoli conuocari: quo conuenere illi maxime qui arrium atq; eusebium sectabantur: quos sepe cum alexandro cōgressi vt arrium susciperet: nec tamen aliquid proficiētes ne ab iniurijs quidem eius temperabant. Ad vltimum certam ei diem statuentes denunciant: vt aut ipse arrium susciperet: aut si remittere tur: si ecclesia pulso et exilium truso: ab alio eum suscipiendum sciret. Tum ille nocte que ad constitutam intererat diem: sub altari iacens atq; in oratione et in lachrymis totam peruigilijs duicens: ecclesie causam domino commendabat. Cūq; lux exorta fuisset: nec tamen ab oratione alexander cessaret: eusebius cum suis omnibus velut heretici belli signifer domum arrii matutinus ascendit: eumq; prope se qui ad ecclesiam iuber: protestatus qd alexander nisi presens acquiesceret: expulsus cederet loco.

Capitulum. xij. de probroso interitu arrii cū ad ecclesiam proficisceretur: vt ab alexandro episcopo renuente quidē reaperetur.

Bis omnium summa expectatio: quo vel alexandri perfectior uerantia vel eusebij arrii instans declinaret. Cumq; cunctorum animi essent vt in tali re solet expectatione suspensius arrius ad ecclesiam pergens episcopos et populorum frequentia cōstipat: humane necessitatis cā ad publicū locū decli-

Jā in histo. tripti. libr. iij. ca. x.

Liber Decimus

Idem nat ubi cu sederet: intestina eius atqz oia viscera in secessus cum- sio. tri- culu desluxere: actuali in loco di- gnz morte blasphemie et feride metis exoluit. Quod postea qz in ecclesia nunciatu est. Eusebio atqz ijs qui vna secum sanctum in nocentem virum Alexandrum de arrio recipiendo fatigabant: superati pudore z adoperti con- sione discedunt. Tunc copletus sermo ad gloria dnu quem in ora- tione sua Alexander ad dnm pcla- mauerat dicens. Judica dne in- ter me z Eusebii minas atqz ar- rii vim. Sed ijs ad presens quide paululu pudoris habuere: conue- nientes vero inter se heretici ve- riti ne forte si sicut res gesta est integre ad imperatore constantiu peruenisset no solu pfidia eoz in qua callide irretitus tenebat- tur abscederet veru z in autores deceptionis sue seuerius aliqd z regia autoritate decerneret co- ponunt per eunuchos quos in perfidia decepros tenebant vni de arrii morte imperator qz fieri possit coposte z couter nosceret: ne aliquid qd de vindictam indi- care videret audiret. Quibz ita gestis causaz fidei vt ceperat p- sequuntur.

Cap. xv. quomodo athana- sius Alexandro defuncto effe- ctus est eps alexandrie: z eius- dem bonis p. incipit.

Bitur

apud Alexan- dria defun- cto Alexandro Athanasius si- sceperat sede. Qd vero esset idem vir acris ingenij z in eccle- siasticis negotijs appume vigi- lans: satis iam tuc hereticis in- notuerat cu ad concilium. Nic- eum cu episcopo suo sene Alexan- dro venerat. Cuius suggestioni

bus hereticorum doli ac fallacie vigilanter detegebantur. Satis- tim ergo vt eum epm factum cog- nouerat id quod res indica bat sua negotia per illius sollicitu- dinem facile processura: omnibz modis querere aduersus eu ma- chinas deceptionum parabant. Verum no mihi absqz ordine vi- detur: pauca de huius viri origi- ne supra repetere: z cuius a pue- ro institutionis fuerit licenti ab ijs qui cu ipso vita duxerant ac- cepimus memorare. Tpe quo apud Alexandriaz Petri marty- ris diem Alexander episcopus agebat cu post expleta solemnita conuicturos ad conuiliu suu ele- ricos expectaret in loco mari vi- cino videt eminns puerozum su- per oia maris ludu imitantium (vt fieri solet) epm: atqz ea q in ec- clesijs geri mos est. Sed cum in- tenu? diutino pueros inspecta- ret: videt ab his geri quedam etiā secretiora mystica: perturbatus ilico vocari ad se clericos iubet: atqz eis quid eminns ipse vide- ret ostendit. Tunc abire eos et comprehensos ad se perducere omnes pueros imperat. Cumqz adessent: quis eis ludus et quid egissent: vel quo peccoratur. Illi vt talis habet eras pauidi nega- re primo deinde rez gesta per or- dinem pandunt. Et baptizatos a se esse quosdam catecuminos consistunt per athanasium: qui ludi illius puerilis epus fuerat simulatus. Cum ille diligenter inquirēs ab ijs qui baptizati di- cebantur: quid interrogati fue- rint: quid re responderint: simul z ab eo qui interrogauerat. Ubi videt secunduz religionis nostre ritum cuncta constare collocu- tum concilio clericorum statuis- se traditur: illis quibus integris interrogatiombus et responsioi- bus ad quas fuerat insula itera- ri baptisma non debere: sz adu-

De morte constantini.

Fo. lxxxij.

pterea q a sacerdotibus mos est. Atha- nasium vero atqz eos quos ludus ille vel presbyteros habere visus fuerat vel ministros quocatis parentibus sub dei obtestatione tradit ecclesie sue nutrien- dos. Partu autem tempore exacto cum a notario integre z grammatice sufficiē- ter athanasius fuisset instructus: conti- nuo tanqz fidele domini commendatum a parentibus restituitur sacerdoti: ac velut Samuel quidam in templo domi- ni nutritur: z ab eo pergente ad patres in senectute bona: ad portandum post se sed facer dotale deligitur. Sed huius tanti in ecclesia pro fidei integritate ago- nes fuerunt: vt etiam de hoc videatur dictum esse illud quod scriptuz est. Ego enim ostendam et quanta oporteat euz pati pro nomine meo. In huius etenim perfectiones vnuerfus iurauit orbis. Et commoti sunt principes terre: gen- tes regna: exercitus coierunt aduersus eum. Ille autē diuinum illud conserua- bat eloquium dicens. Si consistant ad- uersum me castra non timebit cor mesi: sicur gat in me prelium: in hoc ego spe- ro. Verum quoniam tanta ac talia et gesta sunt: vt magnitudo quidem reruz nihil me preterire patiatur: multitudo vero gestorum qz plurima cogat omite- re: non valet quid teneat quid omittat. Et ideo pauca nos que ad re pertinent memorabimus. Reliqua eius fama nar- rabit. Sine dubio minora vero nuntia- tora: nam nihil quod addere possit in- ueniet.

Capitulum. xvj. de morte constan- tini fratris constantij et de ipsius co- stanti error: et de concilio heretico- rum contra Athanasium congrega- to iussu constantij.

Bitur ubi

stantij fratris constantij et de ipsius co- stanti error: et de concilio heretico- rum contra Athanasium congrega- to iussu constantij. Constantij ouentis solus obti- nuit regnum: Constanti- no fratre non longe ab ad- lea apud alsam sinuum a- milianibus imperfecto: constantius yriusqz germanis: occidentem satis industrie subernabat: nam constantius natu-

ra z animo regio: dum primis illis res- gni sui fauoribus satis indulget: per eunuchos arte in perfidiam decipitur a peruersis sacerdotibus z intento satis studio prauis eorum contentioibus obs- secundat. Sed illi verentes ne forte ad- eundi regis copia quandoqz fieret atha- nasio: et per eum de veritate fidei quam peruerrebant secundum scripturas edo- ceretur omnimodis insimulare eu apud principem: z velut omnium scelerum ac flagitiorum aggrediunt exponere vsqz quo humani corporis brachium vulgo delatum Imperatori ostendunt. Quod ab Athanasio excisum magice artis gra- tia: de arsenij cuiusdam corpore confit- mabant. Sed z alia quamplurima cri- minosa simul et flagitiosa componunt. quibz ex causis imperator iubet quocato concilio Athanasium condemnari. Idqz apud rrum misso e latere suo vno ex co- mitibus: Amittete quoqz Arch. lao tunc comite orientis: necnon et eo qui feni- cem provinciam gubernabat congrega- ri iubet. So deducitur Athanasius: locu- lus cum humano brachio circumfertur: impudice horror non solum religiofas sed et viles animas peruadit.

Capitulum. xvij. quomodo pafnus eius noluit permittere vt maximus hierosolymorum episcopus cum illis hereticis sederet propter dolos z cau- tellas qui contra arrium aduceba- tur et ibidem detectus est dolus de brachio exciso arsenij.

Arsenij cu

tus brachium dicebatur excisum lector: aliquan- do Athanasij fuerat: et ob culpam correptionez veritus frequentie sese subtraxerat. Cuius la- tebras oportunas sibi ad huiusmodi commentum flagitiosi homines rati: ini- tio compositi criminis occultatum eum apud quendam quem fidissimum sceler- ribus suis crediderant retinebant. Per- uenit tamen ad hunc in latebris positus

Liber Decimus

quid suo nomine criminis inten-
taretur athanasio. Et siue eum
ipsa humanitatis contemplatio
siue diuina pertulit providen-
tia: clam per noctis silentium eua-
dens claustris enauigauit ty-
rum. Et pridie q̄ cause dicende
adesset ritum dies: athanasio
sefe arsenius obtulit: utq; se re-
rum gestarum series haberet
edocuit. Ille domi esse hominem
nec innotescere cuiq; de eius pre-
sentia iubet. Interea concilium
cogitur: in quo aliquanti concin-
nate calumnie conscripserunt: omnes pe-
ne infenso animo aduersus atha-
nasium preiudicatosq; conueniunt.
Per idem tempus Paphnutius con-
fessor de quo supra memorauimus
aderat Athanasium innocen-
tie conscius. Is cum uidisset ma-
ximum hierosolymorum episco-
pum qui vna secum effosso oculo
et poplite succiso confessor extite-
rat verum p̄ nimia simplicitate
nihil de sacerdotum scelere sus-
spicantem cōsedisse cum ceteris
quos factionis macula sociauerat
medium cōfessionum adire non
veritus: te inquit o maxime cum
quo mihi vnum atq; idem con-
fessionis insigne est cum quo mihi
pariter mortale lumen effossum
clariore diuini luminis p̄cliauit
aspectu. Te inq; nō patiar sedere
in cōcilio malignantium: et cū
iniquis gerentibus introire. In-
tecta manu eleuans eū de me-
dio eorū ac de singulis instruens:
perpetuus dehinc athanasio cō-
muniōe sociauit. Sed iterum
causa dicitur. Prima introducitur
accusatio mulieris cuiusdam
que se diceret aliquando hospiti-
o athanasium recepisse: et ab eo
noctu nihil suspicantem vum cor-
ruptionis esse perpessam: intro-
duci ad hoc iubetur athanasio.
Ingreditur cū Thimotheo pres-
bytero suo eūq; mouet: ut postea
q̄ mulier dicēdi finē fecisset: se ta-

cente ipse ad ea q̄ dixerat r̄f̄deret. **Thimo-**
theus mulier ea que docta fuerat perorasset.
Thimotheus conuersus ad eam. Vere
inquit mulier ego māsi apud te aliquā-
do: aut vim tibi vt assersis feci. Tunc illa
v̄tmulierum se talium procacitas habet
obiurgans Thimotheū: tute inquit mi-
hi vim fecisti: tu in illo loco commaculasti
castitatem meā. Simul et conuersa ad in-
dices obtestari fidem dei cepit vera se vi-
dere cepit: q̄ tam facile ta cetero facto
compositi criminis patuisset. Nec tamen
permisi sunt iudices habere de muliere
questionem vnde hec vel per quos aut
quomodo fuisset aptata calumnia: quo-
niam iudicandi libertas p̄ncis accusato-
res erat.

Hinc transitur ad aliud crimen.
Profertur facinus seculis inauditum.
Ecce inquit vbi nemo possit verbosū
prestigijs decipere oculis res agitur.
Verbis cessantibus brachij hocce astitit
athanasij accusat exorsum. Hec est arse-
nis dextera quam tu quomodo vel ad
quos vsus excideris indicato. Cum il-
le. Quis enim inquit vestrum arsenium
nouerit: vt hanc ipsius dexteram cognos-
catis. Exsurrexerunt aliquanti qui se
dicerent optime scire arsenium. In qui-
bus nonnulli erant absc̄ conscientia fa-
ctionis. Orat dehinc a iudicibus atha-
nasius: vt hominem suum quum nego-
tium deposceret tubeant introduci. Cumq;
introducitus esset arsenius eleuato eius
vultu athanasius concilio: et iudicibus
ait. Hic est arsenius et allenans cias ni-
hilominus dexteram: hec est inquit eris
dextera eius: hec est et sinistra. Hec au-
tem quam isti offerunt manus vnde sit
vos requirite. Tunc velut nox quedam
et tenebre accusatoribus oculis infuse-
bant. Ipsum etenim arsenium testes qui
paulo ante scire se dixerant: confirmab-
bant. Verum quia non iudicandi sed op-
probriandi hominis causa concilium ge-
rebatur fragor omnium repente atrolle-
tur magum esse athanasium: et decipe-
re intuentiū oculos exclamant nec debere
villo mō vltra talē hoīem viuere. Factoq;

De fuga Athanasij.

So. lxxxij.

impetu suis cū discerpe mani-
bus parat. Sed archelaus qui
cum ceteris ex precepto impera-
toris cōcilio presidebat ereptus
eius de discerpentium manibus
per occultos exitus eduxit actus-
se qua solum posset salutem mo-
nuit commendare. Concilium
tamen rursus conueniens tan-
q̄ si nihil omnino deprehensum
fuisset vt confessum de intētatis
criminibus athanasium condē-
nar. Et gesta in hunc modum fi-
eta per orbem terre mittētes ad
sceleris sui consensum imperato-
re cogere ceteros episcopos pe-
pulerunt.

venerant frustratis dominis q̄z
in fugam versis de ancilla: vt sal-
sa indice penas sumunt.

Capitulum. xix. Quomo-
do constans pro Athanasio
qui ad eum fugerat constan-
tio scripserit eumq; ecclesie
reddi iussit a qua statim ipse
Athanasius fugatur: Constā-
tius autem postea venit ad
partes occidentales voluitq;
cogere episcopos consentire
heresi arrij.

Erumne

graves alicui las-
trebre sue fierent et
ocasio calumnie
innocentibus que

reretur nihil sibi vltra iam turā
in Constanti regno presumens
ad Constantis partes profugus
abscedit. A quo satis honorifice
religiosaq; susceptus est q̄z cau-
sa eius quare fama compererat
diligentius cognita scribit ad fra-
trem pro certo se comperisse q̄
sacerdos dei summi Athanasij
iniuste fugas et exilia pateretur.

Hinc itaq; recte faceret
si absc̄ vlla molestia loco suo re-
stitueret si id nollet cure sibi fu-
turum vt ipse id adimpleret re-
gni eius intima penetrans et pe-
nas dignissimas de autoribus
sceleris sumens. Quibus scriptis
pteritius Constantius q̄ posse
facere ea que mintabatur con-
sciens erat fratrem simulata be-
nignitate vltro venire ad se A-
thanasium iubet et leui incre-
patione perstrictum ad ecclesiā
suam permittit ire securum. Ad-
monitus tamen Imperator ab
impis cōsiliarijs non est inq̄-
magnum Athanasij q̄ episco-
pi possunt de re: vt vnam ex mul-
tis q̄ sunt apud alexandriam ec-
clesijs cōcedas populis eorū qui
tibi cōicare nolūt. Tunc ille deo
l iij

Capitulum decimoctauum
de fuga et latebris Athana-
sij qui sex annis latuit in lacu
cisterne.

Hinc itaq;

foto orbe profu-
gus agit atha-
nasius nec vll-
ei tutus ad la-
rendum supe-
rat locus. Tribuni prepositi co-
mites exercitus quosq; ad inue-
stigandum eum mouentur edi-
ctis imperatoribus. Promia dela-
toribus preponuntur si quis vi-
num maxime sinistrum caput
cerce Athanasij detulisset. Ita
totis regni viribus frustra ad-
uersus eum cui deus aderat cer-
tabatur. Interea sex continuis
annis latuisse fertur in lacu ci-
sterne non habentis aquam vt
solem nunq; viderit: sed cum per-
anallam que sola conscia demo-
nosum officijs qui ei latebras p̄-
bnerant videbatur indicat fuis-
se: tanq; dei spirētū ammonitus
ipsa nocte qua ad eum compre-
hendentium cum iudicibus ve-
niebatur post annos sex migra-
uit ad alium locum. Ita illi qui

Idē in
hist. tri
pt. li. ij.
ca. xxx.

Idē in
hist. tri
pt. li. ij.
ca. xxx.

sibi suggerere parati in tpe cō-
ciliū reperit. Et quid est inquit
Imperator: qđ poscenti tibi li-
ceat denegari qui p̄tē habes
oim iubendū. Sed vñ est qđ oro
vt meā quoq; petitiunculā libe-
ter admittas. Cūq; se oia q̄ vel-
let q̄uis essent difficilia p̄mitte-
ret p̄staturū si hoc vñ cederet li-
bens Athanasius. Hoc est inqđ

Hec t̄
gūtur
histof.
tri. lib.
h. capi.
xxxvij.
ti. 2 lib.
v. capi.
27.

quod rogo vt quia esset hic (naz-
apud Antiochiā res agebat)
sunt nostri populi qui istis com-
tri. lib. municare nolunt vnam eis tene-
h. capi. ri cōcedas ecclesiam. Quissimus
xxxvij. sibi videri 2 valde p̄standū letus
sequen spondit Imperator. Sed cum
ti. 2 lib. rem detulisset ad eos quorum cō-
v. capi. silijs vtebatur neq; ibi se velle
27. accipere ecclesiam neq; hic da-
re r̄ndent: quis plus sibi singuli
quicq; absentibus consulebat.
Ita impator ammirat̄ et p̄-
dētā p̄perare ocyus ad suscipiē-
dam suam ecclesiam iubet.

Sed cum magnētij scelere
Impator Cōstans regno s̄t 2 vi-
ta hūisset exēptus rursus in A-
thanasū veteres illi incedores
principis oia resuscitare cepe-
rūt. fugatoq; de ecclesia in locuz
eius Georgij quēdā p̄fidie 2 im-
manitatis sue locū mittāt. Nā
pius quēdā Gregorij miserāt.
Rursus fuga rursus latebre et
edicta aduersum Athanasium
principis per omnem locum po-
nūtur p̄ntia 2 honores delatori-
bus pollicentia. Ip̄e quoq; cum
ob vindictam necis fraterne re-
gnūq; recuperandū ad occiden-
tis pres venisset 2 extincto tyā-
no regni solus arce potiretur fa-
tigat̄ occidentales episcopos 2
p̄ deceptionē ad consensum ar-
riane hereseos cogere aggredit̄
Athanasij pius condemna-
tione premissa 2 velut obijcis va-
lidissimi obiectione sublata.

Cap. xx. de concilio apud

mediolanū habitō 2 exilijs
cusebji 2 multoz aliorum.

Hoc apud
mediolanū eporum con-
ciliū conuocatur plu-
res decepti. Diony-
sius hō Eusebjius: paulin⁹ Ro-
danius 2 lucifer doli esse in ne-
gotio p̄clamantes asserentesq;
scriptio in athanasū nō aliā ob-
cām q̄ destruende fidei moliret̄
in exiliū trasi sunt. His et p̄ pla-
rius iugitur ceteris vel ignoan-
tibus: vel nō credēdibus fraudē.

Cap. xxi. de exilio ariminēsi in
quo sacerdotes occidentales ab
orientalibus decepti fuerē: ab
latiōe homouision a simbolo.

Ed tali cō-
cilio gestum fuisse ne
gotium rei exitus do-
cuit: illis nanq; de
medio sublatis continuo Sino-
dus apud Ariminū congregat̄.
Ibi secundum ea que oriētales
apud Seleuciaz cōposuerāt cal-
lidi homines 2 versuti simplices
2 imperitos occidentalium sacer-
dotes facile circumueniunt hoc
modo proponendo eis quē ma-
gis colere: 2 adorare vellent. Ho-
mouision an xpm: illisq; virtutem
verbi quid homouision significa-
ret ignorantibus: velut in fasti-
dium quoddaz et execrationem
sermo deductus est christo se ere-
dere non homouision confirman-
tibus. Sic multorum p̄ter pau-
cos (quiscentes prolapsi sunt)
animi decepti contra ea que pa-
tres apud Niceam cōscriperāt
venientes homouision quasi igno-
tū 2 a scripturis aliēdū sermonē
auferri de fidei expositione decer-
tunt. Cōtionemq; suā hereticoz
societate cōmācūlāt. Ea rē pestas

te facies ecclesie sedaz admodum turpis
erat. Non enim sicut prius ab externis
sed a proprijs vastabat. fugabat alius:
alius fugabat. Et vterq; de ecclesia erat
Arrianus quam nec immolatio: nec liba-
mina. P̄uariatatio tamen et lapsus
erat a ruina multorum. Similis pena
sed impar victoria. Similiter cruciaban-
tur sed non similiter gloriabantur qz do-
lebat ecclesia etiam illius casum qui im-
pellebat ad lapsum.

Capitulum. xxij. de exilio libertij vrbis
rome episcopi.

Libertus post Julium marci (quē
siluester p̄cesserat) successo-
rem in vrbe roma per idem
truditur. Inq; eius locū felix diaconus
suis ab hereticis subrogatur. Et non tā
secte diuersitate q̄ cōmunionis 2 ordina-
tionis conuenientia maculatur.

Capitulum. xxij. quomodo hiero-
solymorum et alexandrie episcopi se
habean in ministrando.

Ierosolymis
vero cyillus post maximinū
sacerdotio confusa iam ordi-
natione suscepto aliquando
in fide sepino i cōmunionē variabat
apud alexandriaz vero Georgius satis
p̄uacaciter vi raptum episcopatum gere-
bat ita vt magis sibi iuris dicendi credi-
tos fasces quam sacerdotium ministran-
dum religiosi officijs estimaret.

Capitulum. xxij. de meletio qui
ab hereticis episcopus antiochie
ordinatur et ab eis postea in exi-
lium truditur.

Pud antiochiā
sane diuersis temporib⁹ mul-
ta quēdammoduz cōfise gesta
sunt. Nam defuncto Eudo-
tio cum multi diuersarum vrbium epi-
scopi ad illam sedē summa ambitione ni-
terentur ad vrbium Meletium de seba-
stia Armenie ciuitate contra decreta cō-

cilij illuc transferunt. Qui tamen ab ip-
sio rursus in exilium truditur qz contra
opinionem ipsoꝝ non Arrij sed nostrā
fidem cepit in ecclesia predicare. Quem
magna plebs ecclesie depulsum secuta
ab hereticozum societate diuellitur.

Capitulum. xxv. de scismate arriano
rum quod in partes diuisum est 2 qui
dam eozum euomiant: alij macedo-
niant: alij vero arriani dicebantur.

Interea vt ali-
quādo etiam in semetipsam
p̄cedines malitia descenderet
sacerdotes 2 populi qui Ar-
rio duce p̄mitus fuerant ab ecclesia di-
uulsi in tres denuo sectas partesq; sin-
dūtur. Nā illi quos paulo sperius dixe-
ramus: non acquiescentes Eusebji cetero-
zozumq; simulationibus cum Arrio exi-
lium pertulisse postmodum nec ipsi Ar-
rio regresso de exilio communicare vo-
luerunt eo quod simulata confessione cō-
municassent his qui de ipsa substantia
dei patris filium confiterentur: quia ipsi
ea que primo docuerat Arrius ex nullis
extantibus creatum et factum non na-
tum filium satis libera seu potius impu-
denti blasphemis confirmabant. Quod
et post illozum obitum Actius quidam
post actium validius et latius assererat
Eunomius vir corpore et animo lepto-
sus et interitus cyreniuzq; morbo regio
corruptus tamen arte dialectica p̄p̄o-
tens plurima contra a fidem nostram scri-
psit et disputandi leges secutoribus suis
dedit. A quo etiam nunc Eunomiana
heresis appellatur. Alius quoq; Mace-
donius nomine quē nostris expulsi imo
potius necatis apud constantinopolim
statuerunt episcopum: quā similem pa-
tri filium ferebatur licet spiritum sanctū
eque vt illi blasphemaret tamen ab illis
expellitur quia similia vt de patre etiam
de filio predicaret. Neq; vero nostris
conuincitur a quibus de spritu sancto
diuersa sentiret. Itā p̄sistera illa bestia
que per arrium p̄mum quasi de infer-
nis extulerat caput subito trifidus ap-
paruit per Eunomianos qui dicunt per
omnia dissimilem filium patri: quia nul-

to genere possit esse similis factura facto... Sed sicut de talibus scriptum est...

Capitulum xxvi. de morte constantij et ornuliani.

Ed constantius

Imperator dñi Juliano quem cesare apud gallias reliquerat dignationem sibi augustinus...

Capitulum xxvii. de episcopis iustini iuliani ab exilio revocatis et de ordinatione paulini epi in antiochia.

De stj Juliano

Presumptum prius deinde ut legitimum solus obtinet principatum. Is primo velut arguens perperam gesta Constantij...

ibiq; dissidentibus adhuc partibus: sed in vnum tamen revocari posse sperantibus...

Capitulum xxviii. De concilio apud alexandriam sanctorum episcoporum...

Ergit interea

Eusebius alexandriam ibiq; confessorum concilio congressato pauci numero: sed fidei integri et meritis multi...

Ed eusebius

Ed eusebius cum redisset antiochia et inuenisset ibi luciferum pro pollicitatione ordinatum episcopo pudore simul et indignatione compulsum...

inuidit recepto nec tantum meriti habuit non delinquendo...

Capitulum xxix. quomodo in illo concilio sanctorum episcoporum tracta fuit materia de spiritu sancto...

Am igitur bu

Inscemodi inias ex euangelica autoritate prolatas ordo ille sacerdotialis et apostolus approbasset...

Idem in hist. tripti. lib. vi. cap. xlii.

Liber decimus

solent (sive hoc animo immobiliter sederat parū firmaverit. Ex ipso iterim luciferianorū scisma qđ licet per paucos adhuc voluntur sumptit exordiu. Eusebius vero, circuiens orientē atq; Italia medici pariter et sacerdotis fungebat officio. Singulas quas ecclesia aburata infidelitate ad sanitatem recte fidei reuocabat. Maxime qđ hilariū quē dndū cū ceteris epīs in exilium trusum esse memorauimus regressum iam et in italia positum hecin eadem erga instaurandas ecclesias fidemq; patrum reparatandam reperit molientem.

Cap. xxxi. de natura et moribus beati hilarij pariterq; eius scriptis: quib; hereticorū versutias refellit.

Nihil qđ bila. Vir natura lentus et placidus simulq; eruditus et ad pñadendū cōmodissimū rem diligenti et apti; pcurabat. Qui etiā libros de fide nobiliter scriptos edidit quibus et hereticorū versutias; et nostrorum deceptōes et male credulā simplicitatē ita diligenter exposuit: vt et pñtes et lōge postos qđ ipse p se differere viuā nō poterat pfectissima voce in structione corrigeret. Ita isti duo viri velut magnifica qđs mūdū lumina illirici italiā galliasq; suo splendore radiauit vt oēs enā de absconditis angulis et abstrusis hereticorū tenebris fugarent. Cap. xxxij. qđo iulian; incepit callide multis xpianos psequi.

Ed iulian;. Postq; ad orientē pñas bello pulsatur; aduenit: et publica quā pñca occultauerat erga idolorū cultū ferri cepit infama callidior ceteris psecutor nō vi neq; tormentis

sq; pñis honorib; blāditis pñas sionib; maiorē pene ppli pñe et si atrociter pulsasset elisit. Strudā autorū gētiliū xpianos adhibēs ludos lfaz illis solis qđ deos deasq; venerant patere decernit. Militie cingulū nō dari nisi imolantib; iubet. Procuratio nē puinciarū iurisq; dicēdi xpianis statuit: nō debere cōmitti: vt pote qđ et lex ppria gladio vt iurasset et pñciebat qđ iudicē ihu iuscmodi legib; exqrēdis: qđ si qđ xpianū vel callidū in qđ min; videretur crudele decerneret. Cap. xxxij. qđo incepit iulian; nus psequi athanasium monitione quorūdam arupiscum.

Ed non er. Ga Athanasium fidei pñie tenere imaginē potuit. Et tñ cū velut terri serpētes de cauernis terre ebullientes ad eū pcessissent magog; philosophorū arupiscū ausgurūq; man; pphana oēs pariter allegāt nihil suis actib; suis cessurū nisi pu; athanasium velut hoz oim obstaculū sustulisset. Cap. xxxij. de fuga athanasij ab alexādrīa p mīū et de reditu ei; ad alexādrīā in qua latitauit vsq; quo psecutio cessaret.

Terū mī. Titur exercitus iterū onces itez oppugnatur ecclesia. Cūq; eū mēsi acfluentes populi circumdarēt: pphético apud eos vsus sermo pñibet. Nolite inq; o filij cōturbari: qđ nubecula est et cito ptransit. Cūq; discessisset et nauis qđ ad hoc ip; missus fuerat cognito ei; itinere instanter eū infed cepit. Et cum forte applicuisset anathasij nauicula ad quēdā locū pperit a pñerētib; post ter gū esse psecutorē suū et iā iāq; nō

Ita et in histo. tript. li. bro. vi. cap. j. et xxxvj.

De fuga athanasij.

si pñiceret iminere. Conterriti oēs qđ simul aderant focj eremū sua debāt ad fugę pñidū petendā. Tū ille nolite inq; o filij de- terreri eam; magis i occursum pcuratori nō vt sciat: qđ lōge maior est qđ nos defendit. qđ pñeq; tur: et pñerfa nauicula iter agere obui; ei qđ se isectabat aggressus est ille qđ nullo gñe suspicari posset i occursum sibi venire quē quereret tanq; pñerētes aliq; interrogari iuber vbi audissent esse athanasium cūq; rñdissent se vidisse eū nō lōge eū tē tota celeritate pertransiēs pperat in nauicula festinās cape quē aī oculos positū videre nō potuit. Ille hō dei virtute monit; alexandriaz redit: ibiq; tuto latebras vsque quo psecutio cessaret erigit. Cap. xxxj. qđo iulian; pcept xpianis auferre sepulchrū baby le martiris existēs i suburbano antiochie et qđo galileos: id est xpianos incepit affligere.

Idē in histo. tript. li. bro. vi. cap. xxxj.

Ed it; et iulian;. nus recordie sue acieuitatis iudiciū: nā cū dānis i suburbano antiochie iuxta fontē castalium litaret apollini et nulla ex his qđ querebat rñsa susciperet causafq; silētij pētare a sacerdotib; demones aiunt. Babyle martiris sepulchrum ppe affistere: video rñsa nō reddi. Tū ille galileos venire. Hoc em; nō mine nros appellare solit; erat: et auferre sepulchrū martiris iuber. Igitor ecclesia vniuersa que nīes matres et viri iuuenes pñ ginesq; linēsa exultari se succincti trahēbāt lōgo agmie arcam martiris psallētes summo clamorib; et cū exultandē dicentes. Cōfundant oēs qđ adorāt sculpti ha et qđ pñdūt i simulachris suis. Hec in anrib; pphani pñcipis p se; nīa passium tāta exulta-

tiōe psallebat oīs ecclesia vt celli clamorib; resularer. Tū ille i tāta iracūdie rabie uelut: vt altera die pñpēdi xpianos passim et trudi iuberet i carcere ac penis et cruciatib; affigi. Cap. xxxvj. De mirabili pñstia Theodori cōfessoris in tormentis et morte dubia ipsius iuliani in bello persico.

Eod salu. Idem sagitur in histo. tript. li. xxxj. apphēsius qđdā adolecētē qđ pñmus occurrit: Theodori; note a prima luce vsq; ad horā vndecimā tāta crudelitate et tota mutata carnificib; tortit vt nīa etas sile factū meminere. Cū tñ ille in euleo sublimis et hinc i delatētib; istēte tortore: nihil aliud fecerit nisi vultu securo et leto psalmū quē vidie oīs ecclesia cecinerat iterare. Cūq; se ot expensa crudelitate saluist; nihil egis se pñpiceret recepto i carcere iuuenē abisse fert ad impatorē: et qđ egerit nuntiasse ac monuit se ne tale aliqđ tētare vellet de cetero. Alioq; et illis gliaz et sibi ignominia qreret. Hūc theodori ipi nos postmodū apud antiochie vidim; et cū rediremus ab eo si sensus doloris habuisset ex itegro dicebat dolores se qđē parū sensisset: astitisse autē qđdā iuuenē qđ subdēti sibi linteo candidissimo et sudores exeret et aquā frigidā trēquēter infunderet: et ita se esse delectatū: vt sic melior factus sit: qđ deponi de euleo iussus est. Cōminat; igit impator post victoriā pñca melius se xpianos debellaturū pñctus qđē est sed null; redit. Zbi nāq; incertū a suis an ab hostibus; pñsissus post annū et octo mēses pñsumpti augustalis impertū finem fecit.

Idem sagitur in histo. tript. li. xxxj.

Capit. xxxvii. de coadunatio-
ne iudeorum: q̄ a Juliano dece-
pti templū ad sacrificiū in hie-
rosolymis reedificare voluerūt.

Forū q̄
in histo-
ria tri-
partī. q̄
postre-
mis ca-
pitulis
tangit
historia
tripartī.
vi. capi-
tū.

Anta vero
ei addepiēdū subri-
tas ⁊ calliditas fuit
vt et infelices iudeos
vanis speb⁹ illectos: vt ipse agi-
tabatur illuderet. Quos primo
oim puocatos ad se interrogat:
cur nō sacrificarēt cū eis lex sua
de sacrificijs ihereret. At illi oc-
casionē se inuenisse tps rati: nō
possum⁹ in dunt nisi i solo hiezo-
solimoz tēplo. Ita nāq̄ precipit
lex. Et accepta ab eo repandi tē-
pli licētia itū solētē puenerūt:
vt aliq̄s eis pphetaz reddidit vi-
deret. Igit̄ ex oib⁹ locis atq̄ p-
uincijs puenerē iudei: locū tēpli
olim igne cōsumpti aggredi cepe-
rūt. pperā diopis ab impato-
re cōcesso sūptu publicoz puuato-
res oi istātia gerebat. Interea
insultare nris ⁊ velut repatis si-
bi regni tps cōminari ac rī ac
seuicitiā ostētare pilus i magno
timore ⁊ supbia agere. Cyillus
post maximū cōfessorē hierosoli-
mis habebat ep̄s. Ap̄s igit̄ fun-
damēt: calces cemētaz adhibi-
ta nihil oino deerat q̄ndie poste-
ra veterib⁹ deturbatis noua ia-
cerēt fundamēta: cū tñ ep̄s dili-
gētī p̄sideratōe habitauit ex ijs
q̄ i danielis ppheta de tps le-
gerat: vel qd̄ i euāgelij dñs p̄di-
cerat p̄stiteret nō gñe fieri pos-
se vt tibi a iudicio la p̄is sup la pi-
dē p̄deret reserat i expectatiōe.

Capit. xxxviii. de mirabili mo-
tu terre i hierosolymis q̄ funda-
mētōz sara lōgetactant porti-
cū q̄ iudeozū solo coequauit: et
multos iudeos oppressit.

Ecce no-
te q̄ ad incipiendū op-
iam sola restabat terre

mor⁹ igēs obouit ⁊ nō solū sūda-
mētōz sara lōgetateq̄ tactant ve-
rū et tot⁹ pene loci edificia apla-
nant. portic⁹ q̄ publice i q̄b⁹ iu-
deoz mltitudo q̄ op̄uidebat in-
sistere emanebat ad solū deduc-
te: oēs iudeos q̄ repti sūt opp̄sse
reduce hō orta cū se mala crede-
rēt ⁊ effugisse ad req̄redos q̄ opp̄s-
si fuerāt reliq̄ mltitudo pcurrit.
Cap. xxxix. de igne diuinit⁹ ac
cōlo signis ⁊ virtutib⁹ terrificis
quib⁹ iudei ab illicitis incepnis
disturbant ⁊ ad deū cōuertunt.

Des erat
quedā i inferiorib⁹
tēpli demersa: hñs
aditū iter duas por-
tic⁹ q̄ fuerāt pplanate in q̄ terra
mēta aliaq̄ op̄i necessaria sua-
bant: e q̄ subito glob⁹ qdā ignis
emicitur: p mediū platee par-
tes aduulsis ⁊ exterminatis q̄ ade-
rāt iudeis: vltra citra q̄ ferebat.
Hoc iterū sepiusq̄ ⁊ frequētissī-
me p totā illā diē repetēs p̄ma-
cis ppli temeritatē flāmis vlti-
cib⁹ cohercebat. Cū iterū pauore
igētī ⁊ terpidatōe oēs q̄ aderāt
destriti: solū vnz deū xpm p̄stiteri
cogebāt iuri. Et ne b̄ fieri casu
crederēt: i seq̄nti nocte i vestimē-
t⁹ oiz signaculū cruce: ita emēdēs
appur: vt et qd̄ diluere p sui fide-
litate voluit: nullo gñe valeret
abolere. Sic destriti iudei atq̄ gē-
tiles locū hñs i amēpta flāre.

Explicit liber decimus.
Capit. i. de ortu religioso ac
morte iouiniani ⁊ victoria quā
erga barbaros habuit quō paz-
cem dedit xpianis et athanasū
ab exilio renouauit.

Ist iulia
necē tādē ciuile
nobis iouiniani re-
petat igni. Is nāq̄
sub vno codēq̄ tpe

horuz
memi-
nit hñs
trip. li.
v. c. i.

impator ⁊ cōfessor ⁊ male illati extitit de-
pulsor erroris. Nam cū in procinctu el-
ser exercitus ⁊ vigeret barbarus: ducto
resq̄ nostrū decimis reb⁹ consiliū tra-
hentes iouiniano calculū darent: cunq̄
apprehēsus ad suscipienda imperij tra-
heretur insignia: ad exercitū iuliani sa-
crilegus p̄sophanarum dē proclamasse.
Non se posse imperare eis q̄ esset xpia-
nus. Tum oēs pari eadēq̄ voce rñdis-
se perhibent: ⁊ nos xpiani sum⁹: nec pu-
tā hanc vocē audire: acquiescere ad im-
perij voluisse. Deniq̄ statim affuit diui-
na clemētia cōtra q̄ oēm spem cū clausis
vndiq̄ hostibus tenerentur nec euadē-
di facultas vlla supperet: subito emiss-
os a barbaris oratores adesse vident:
pacēq̄ deponere. Exercitū quoq̄ in-
edea cōsumpto cibos ceteraq̄ necessa-
ria in mercimonijs polliceri: omniq̄ hu-
manitate nostrorū temeritatē emēdare.
Sed vbi in. xx. ⁊. ii. annis pace cōposita
ad romanū regressus est sole clariorq̄
luz nostrō fe: oib⁹ ex orientis partib⁹ ob-
orta viffidit. Kempublicā quā post ni-
mias procellas omni moderatōe aggre-
ditur reparare. Ecclesiarū vero curam
non insecundis habere: nec tā incaute:
vt constantius egerat: sed lapsu p̄de-
cessoris ammonitus honorificis ⁊ officio
summis literis Athanasium requirit: et
ab ipso formā fidei ⁊ ecclesiarū disponē-
darum suscipit modū. Sed hec tam pia
et tam leta principia mors immatura
corrupit. post nouem ⁊ cñ mēses ortus
sui apud ciliam diem obiit.
Capit. ii. de ortu valentiniani: ⁊ valē-
nis qui valens sauit hereticis ⁊ christia-
nos persecutus est.

Ist hunc va-
lentinianus imperium susce-
pit: qui p fide nostra a iulia-
no de militia fuerat expul⁹.
Sed compleuit in illo dñs qd̄ promisit:
plus etiam quā centupla in presenti se-
culo restitueret ei. Nā quia militiam p-
p̄so reliquerat recepit imperium. Is in
cōsuetū regni assumpsit frat̄e valentē:
⁊ sibi quidē occidentas partes delegit illi
autem orientales reliquit. Sed valens

saucōdo hereticis abijt in viam
patrum suoz. Nam cū in episco-
pos egit in exilium: et presbyte-
ros: ac dyaconos: et monachos
tattano Alexandrie presidente
vsq̄ ad tormenta deduxit: igni
bus tradidit. Multa q̄ nephan-
da ⁊ crudelia in ecclesia dēi mol-
tus est. Sed hec oia post atha-
nassi obitum. Nā illo supersure
velut diuina quadam virtute p-
hibitus: cū debaecharetur in ce-
teros: in illū nihil ausus est misse
committere.

Capitulum. iij. de morte glo-
riosa athanasij ⁊ persecutionib⁹
lucij heretici.

Bis ea tē-
pestare cū quadra-
gesimo ⁊ sexto anno
sacerdotij sui atha-
nasilus post multos agones: mul-
taq̄ patientie coronas quiesce-
set in pace: fuscitatus de m̄ces-
sore petrū tribulationū suarū
participem et sociū delegit. Sed
lucius arriane partis episcop⁹:
continuo tāq̄ ad ouem aduolat
lupus. Et petrus quidē nauem
protinus cōscendens ad vrbem
romā profugit. Lucius vero tāq̄
materia sibi crudelitatis abla-
ta: seuior erga ceteros efficeba
tur. Et ita ibat in sanguinem: vt
nec speciem quidē aliquam reli-
gionis seruari videretur. Cuius
primo ingressu tanta ⁊ tā turpia
in virgines ⁊ continentē eccle-
gesta sunt: que nec in persecutio-
nibus gentilium memorantur.
Inde post fugas ciuim ⁊ exilia:
post cedēs ⁊ tormēta flammazq̄
quib⁹ innumeros confecerat: ad
monasteria furoris sui arma cō-
uertit. Vastat heremum: bella
quiescentibus indicit. Tria mi-
lia simul aut eo amplius viros:
per totam heremum secreta et
solitaria habitatione dispersos
oppugnare p̄ter aggrēdit. Vix

his et
in hist.
trip. l.
vii. ca.
xxxix.
in fin.
xxxvii.
xxxviii.

Liber Undecimus

tit armataz equitum ac peditum manu tribunos prepositos et bellorum duces: tanq̄ aduersum barbaros pugnatur? elegit. Qui cum venissent: nonā belli spectant vident: hostes suos gladijs obiecare cernices: et nihil aliud dicere nisi amice ad quid venisti.

Capitulum quartum de virtutibus et mirabilibus macharij qui in insula vna cum alijs Anthonyj discipuli relegatur in qua mirabilia fecit.

Er idē temp? patres monachorum vite et antiquitatis merito Macharius et Isidorus alijsqz Macharij discipuli per egyptum et maxime in nitrie deserti partibus habebantur.

Uiri qui consortium vite et actuum non cum ceteris mortalibus: sed cum superis angelis habere credebantur. Que presens vidi loquor: et eorum gesta refero: quorum in passionibus socius esse: premerui. Hi dicebant exercitum domini: non mortalibus telis sed fide religionis armatum exercitum moriendo vincen- tem: et qui sanguinis sui profusione victor christum sequeretur ad celum. Qui qz dum in tabernaculis positi et orantes expectarent interfectores suos: delatus est ad eos homo olim membris omnibz et precipue pedibus aridus. Sed cū ab eis in note dñi oleo fuisset perunctus: statim cōfirmate sunt plāte eius. Et dicentibus eis in note iesu xpi que lucius persequit surge et sta in pedibus tuis et redi in domū tuam: cōtinuo exurgens et certissimē benedicebat deū ostendēs quā vere erat in eis deus. Ante aliquantulum vero tēporis cecus quidā rogabat adduci se ad cellulam Macharij q̄ erat in deserto itinere trium dierum. Quo postea q̄ cecus multo ductantū labore peruenit Macharium non reperit domi. Contristatus valde nullatenus mitigare mestitiam poterat famitatis solatijs carens. Cū vero seruore fidei consulescēs: deprecor: inquit ad eos qui se duxerāt: applicate me ad illā partē patrietis vbi cubare seruos solet. Et cū suis-

set ad motus partū luti aridi vñ paries oblitus videbatur assu- mens palme sine supposito. Rogat etiam vt aquā de puteo ex q̄ bibere solebat haurirēt. Quo humore soluens glebulā eodēqz luto oculos suos superungens: et lauās de aqua q̄ hausta fuerat repēte recepit visus: ita vt nullo indigens adminiculo rediret ad sua. Sed ne scdm leprosos illos ageret q̄s a securatos in euāgelis ingratos dñs notat: cū omni domo sua regressus et deo grās referēs: rem vt gesta fuerat indidit cavit. Idē ipse macharij Zeene ad eum bellua producit: atqz ante pedes eius posuit. At ille cū intellexisset pro salute carulorū bestiam supplicare: rogauit dominum vt eis redderet visum. Quo recepto matrem sequētes redeunt ad speluncam: et paulo post ipsa cum catulis suis regrediens: pelles omnium lanatas plurimas velut munus pro suscepta gratia ad senem deserti mortui oris euectas et ante fores eius eis depositas abscedit.

Uerum si singulorum mirabilia gesta profequi velim: excludimur a propolita breuitate maxime cum hec narrationes proprij operis habere mereantur. Sed in his omnibus Lucio non erubuit: nec aliquid uicētie virtutum mirabilibus verulit. Quinimmo iubet patres ipsos ablatos a grege suo: immo clam raptos in insulam quādam egypti paludium deporta etiam in riuū qua compererat neminem huiusmodi actibus vincerent senes. Igitur cum duobus solis pedissequis noctu ad insulam deducuntur. In qua erat replū quoddam summa veneratione a loci incolis

De persecutone ciui. mesopo. Fo. lxxxix.

incolis obseruatum. Cūqz nauicula seculo oram soli illius contigisset: ecce subito sacerdotis templi illius virgo filia correpta spiritu cum ingenti vociferatione et clamoribus vsqz ad celum datis per medios agi populos cepit. Et crebro uicens rotatus stridens huc atqz illuc rapida ora vibrare. Cūqz ad spectaculum tam ingētis monstri maxime cum esset sacerdotis filia qui in honore precipuo apud illos erat: populi conuenissent: per auras eam raptam sequentes: perueniunt vsqz ad nauiculam sensi. Ibi vero proiecta corū pedibus et prostrata clamare cepit. Quid venistis huc serui dei summi antiq̄s nos et uerernos evoluerē domicalijs. In hoc loco depulsi vadij latebamus? Quomodo vos nequāqz latere potuimus. Cedimus antiq̄s sedibus: populos vestros terrasqz recipite. Cū hoc diceret increparus ab eis erroris spiritus effugatur. Et puella sana vna cū parentibus suis iacebat ad pedes nostri temporis apostolorum. Qui talibus exordijs predicātes eis seruilem repente eos perduxerunt: vt statim manibus suis antiquissimum templum et in summa veneratione habitum destruerent et ecclesiam confestim edificarent. Nec ad deliberandum spacio tēporis eguerunt: quibus fidem rerū fecerant non verba: sed virtus. Sed hoc cū fuisset Alexandria nuntiatum: veritus Lucius ne forte etiaz suorum in eis odia iusta cōsurgerent: qui aperte iam bellū nō hominibus sed deo indiceret: occulte eos reuocari et in heremū remitti iubet. Hūc in egypto gerunt ne in alijs quodam locis psecutionis flamma cessabat. Cap. v. de persecutone apud edissam mesopotamie ciuitatē ad quam xpiani precipite currebāt. Inter quos mulier quedā cū puero veloci cursu pperabat.

Dissa nāqz mesopotamie vrbis fidelū populorū est Thome apostoli reliquijs decorata. Ubi cū imperator populos vidisset ecclesijs eiectos in campo habere conuenticulum: tanta

dicat iracundia accensus vt prefectum suū pugno percuteret cū nō fuissent inde quoqz sicut iussu rat deturbati. At ille lz esset parganus: et iniurys ab imperatore fuisset affectus: tñ consideratōe humanitatis altera die ad vāstandū populū processurus: facit hoc ipm ciuibz per occulta indicia clarescere quo scz cauere se possent: ne inuenirent in loco mane processurus terrorē solito maiorē per officij mouerē: agitqz oia quōqz minimi vel si fieri posset nulli periclitaretur. Uidet tñ frequentiozem solito populū tendere ad locū currere precipites: et festinare tanq̄ vererentur ne quis deesset ad mortem. Inter ea videt quandā mulierculā ito festinam et properam domo sua prorūpere vt nec claudere hostium nec opertri vt mulierū habitum decet diligentius potuisset: infantē quoqz paruulum secum trahentez: cursu rapido irrupto etiā officij agmine festinante. Cū ille vltra nō ferens: apprehendite inquit mulierē: et huc deducite. Cūqz fuisset adducta quo inquit in se hūc mulier properas tam festina. Ad campum ait quo catholicorū populū cōuenit. Et nō inquit audisti quia prefectus illuc pergat vt oēs interficiat quos inuenerit. Audiui inquit. Et ideo festino vt ibi inueniar. Et quo inquit paruulū istū trahis. Ut et ipse ait martyrium cōsequi mereat. Que cū audisset vir moderatissimus redire officium et cōuerti vehiculū ad palatium iubet. Et ingressus ait Imperatori. subire mortē si iubeas paratus sum: opus vero qd precipis implere nō possum. Cūqz edocuisset cuncta de muliere repressit imperatoris infantiam. Cap. vj. de moysē quodā quē regina sarracenoꝝ poposcat fieri ep̄m Alexandriae qui vehemen-

Idē in hysto. tripti. ta. lib. vj. ca. xxxij.

Liber Undecimus

ter et palam lucium ppter suas persecu-
tiones increpauit.

Er ides tēpus

Ecclēsia velut persecutionis igne conflatē purior auri me-
rallo refulgebat. Nō enim in
verbis ynuscuisq; fides: sed in exiis et
carceribus probabatur: quia nō honori
erat catholicum esse sed pene precipue
apud Alexandriam. Ubi ne sepeliendis
quidē corporibus mortuorum libera fa-
cultas fidelibus erat. Que dum lutiis
omni arrogātia et seuitia gereret: Mau-
uia Sarra cenorū gentis regina: vehe-
menti bello p̄ alesiā et arabia limitis
oppida atq; vides quater: vicinasq;
simul vastare puincias cepit. Cūq; fre-
quentibus bellis romanum attruisset
exercitum: et plurimis peremptis reli-
quos vertisset in fugā: orata pacem nō
aliter se amplexurā promittit: nisi moy-
ses quidā nomine monachus genti sue
ordinaretur episcopus. Qui in heremo
partibus suis propinqua vitam solita-
riam ducens meritis et virtutibus ac
signis que faciebat deus per illū magni-
fice innotuerat. Peritio eius p̄ncipi in-
dicata Romano sine vlla dilatione iube-
tur impleri a ducibus nostris qui ibi in-
felicitē repugnauerant: captus Moy-
ses ad sacerdotium suscipiendū Alexan-
driam ex more deducitur. Adest Lutiis
cui ordinādi deserebatur officium. Quo
vifo Moyse presentibus ducibus qui
perurgebant et populis ait. Ego quidē
me non esse dignum tanto sacerdotio
iudico. Verū tamen si aliqua in me licet
indigno diuina dispensatio putatur ex-
plēnna: deum nostrum celi ac terre do-
minum testor q̄ Lutiis sanctorum san-
guine pollutas et cruentas super me nō
intret in anis. Tūq; Lutiis tam gra-
ui nota inuisā se videret in oculis plu-
rimorum. Quare inquit o Moyse tam
facile condemnas cum cui fidem igno-
ras? Aut si tibi aliquis de me aliter in-
dicauit audi fidem meā et tibi ipsi ma-
gisq; alijs crede. Tum ille. Desine in-
quit o Luci dolosis tuis me quoq; inas-
tinibus aggredi. Bene mihi nota est

fides tua: quā prestantur seruis
dei per metallā damnati. **E**pi in
exiis trahi p̄byteri dyaconi ex-
tra p̄iani nois habitacula rele-
gati. **B**estisq; alijs: alijs etiam igne
bus traditi. **N**ūquid pot̄ verior
esse fides q̄ auribus capitur q̄
oculis puidetur? **A**pid me cer-
tum est q̄ qui chris̄to recte cre-
dunt ista non faciunt. **E**t ita ma-
iore dedecore deformatus (q̄
perurgebat necessitas respubli-
ce consulēdi) compulsiis acq̄tes-
cere: vt ab episcopo quos in exi-
lium traserat sacerdotium sume-
ret. Quo suscepto: et gentis fero-
cissime pacem tenuit et fidei ca-
tholice custodiuit intemerata cō-
suetudo.

Cap. viij. De didimo qui quā
luminibus orbatuū esset in omni
tē scientia nō parū profecit quē
solatus est Antonius sup ocu-
lorum amissione.

Erum cui

Vapud alexandriā po-
pulos et vrbē: nebus
lofi ductores terra p̄-
fidie caligo suffunderet vrbē. **L**ā-
padam quadā diuina luce ful-
gentem didimum dñs accēdit.
De cuius vita atq; institutis qm̄
ad ecclesie gloriā dei munere cō-
cessus credit licet in transcurfu
necessario tē commemorāda no-
bis pauca vident. His namq; in-
parua etate: cū etiam adhuc p̄-
ma liter arū ignoraret elementa
luminibus orbatuū maiore de-
siderio scientie veri luminis in-
flammatuū: nec desperationem
cupita adipiscendi passus est: cū
suffisset in euangelio scriptū qd̄
apud homines impossibile est
possibile apud deum. **H**ac igitur
oia pollicitatione cōfissus indeli-
nenter dominū precabatur non vt
oculorū carnalium visum sed vt
illuminationē cordis acciperet. **L**ib. viij.
Adiscebat tē precib; studiis ac la-

De die
dimocet
habebat
apud
hista.
tripti.
lib. viij.
ca. viij.

De Antonio.

So. xc.

mo habitantibus virtutes et si-
gna fecerunt.

Lorebat igit

Etur egyptus ea tempestate
non solum eruditus in chris-
tiana philosophia viris ve-
rum etiam his qui per vastam eremum
commanentes signa et prodigia aposto-
lica simplicitate vite et cordis sinceritate
faciebant. **E**t quibus benedicti manibus
vidimus et quorum benedicti manibus
meruimus hi sunt. **M**acharius de superio-
ri eremo alijsq; **M**acharius de inferio-
ri. **H**ysidorus in scythis. **P**amib; in cel-
lulis. **M**oyse: et **B**eniamin in nitria. **S**y-
bion: et **M**elchias: et **P**aulus in aperclis
et alijs paulus i fociis. **P**emē et **J**oseph
in pipiri qui appellatur mons **A**ntonij.
Sed et alios sp̄plures huiusmodi viros
in egypti partibus habitare fidei copes-
rimus audire: vt vere complectetur apo-
stoli dictum: quia vbi abundauit peccata
superabundauit et gratia. **H**abuit autem
per idē tempus etiā **M**elopotamiaz viros
nobiles eiusde studij polientes. **Q**uorū
aliquātos ipsi nos p̄ nos apud **A**lissam
et in **C**arrarum partibus vidimus: plus
res autem auditione didicimus.

Capitulū. ix. de iustis gregoriū naz-
zanzen: et sancti basilij capadocie epi-
scopi qui per diversas mundi partes
discurrentes verbis et predicatione
desides succendebant.

Sed neutra ha-

Srum infecundior **C**appado-
cia fuit: imo aliquid leti⁹ gres-
gorium cū basilio germinauit
Tulit igitur et ipsa multorum sanctorum
segetem satis letā producit copiosam pio-
rum vincam. **O**ltuarū quoq; domini ger-
minauit nouellam. **S**ed isti precipue ve-
lut duo filij pinguedinis assistentes dex-
tera lenaq; candelabro insar duorū celsi
luminarum refulgebat. **U**nde dignuz
puto de his pauca supra repetere. **A**mp-
bo nobiles ambo athēnis eruditi: ambo
collegē: ambo de auditorio digressi ad p-
fitendam rethoricam rogabatur. **Q**uod
opus magnifice quidem implebat basili-
m ij

bores et iuges cōtinuataq; vigilas: non
ad legendum sed ad audiendum adhibe-
bat: vt quod alijs visus hoc illi conferret
audire. **C**um vero post lucubrationis
laborem somnus vt fieri solet legentibus
aduenisset: **M**aximus silentium illud nō
ad quietē vel ocium datū ducens tanq;
mundum animal ruminans cibum quē
ceperat ex integro reuocabat: et eo qua-
dudum percurrentibus alijs ex librorū
lectione cognouerat memoria et animo
reterebat: vt non tam audisse que lecta
fuerant q̄ descripsisse ea mentis sue pa-
gnis videretur. **I**ta breui deo docente
in tantam diuinarum humanarūq; re-
rum eruditionem ac scientiam veniit: vt
scholē ecclesiasticē doctō existeret. **A**thana-
sio episcopo: ceterisq; sapientibus in ec-
clesia dei viris admodum probat⁹. **S**ed
et ceteris siue dyalctice: seu **S**oemetrie
Astronomie quoq; vel **A**rimetice disci-
plinis ita esset paratus: vt nullus vnq;
philosophorū aliqua ex his artibus pro-
ponens obtriner eum vel cōcludere qui-
uerit. **S**ed statim vt responsiones eius
acciperet magistrum eum etiam illius
de qua proposuisset crederet discipline
huius aliquanti dicta vel cōmuniter dif-
putata: vel proponētibus responsis adhi-
bitis notarq; descripsit: que etiam nūc
in magna admiratione habentur. **N**os
tamen qui et vnie vocis eius ex parte ali-
qua sumus auditores et ea que a non-
nullis dicente eo descripta sunt: legimus
longe maiore gratiam et diuinum ne-
scio quid ac supra humanam vocem so-
nans in illis magis sermonibus qui de
ore ipsius proferebantur agnouimus.
Hic etiam beatus **A**ntonius cum fidei
athanasij testimonium sciturus aduer-
sum arrianos de **T**hebaide alexandriā
descendisset magnificis cōsolatus est ver-
bis. **N**ihil te inquit offendat. **O** **M**idime
q̄ carnalib; oculis videris orbatuū. **D**e-
sunt tibi illi oculi quos mures et musce
relacerē habent. **S**ed letare quis ha-
beo oculos quos angeli habēt et quibus
deus videtur: per quos tibi magnū scien-
tiae lumen accenditur.
Capitulū. viij. quanti ex disci-
pulis antonij etiam tunc in here-

lius gregorius vero magnificentius con-
tinebat quos cum se totum dei seruitio man-
cipasset: tunc de college amore presumpsit
ut sedentem Basilium de decoris cathedra
deponeret ac secum ad monasterium manu
infecta perduceret. Quibus per annos
ut aiunt tredecim: omnibus gregori-
uz secularium libris remotis solis diuine
scripture voluminibus operam da-
bant earumque intelligentiam non ex pro-
pria presumptione sed ex maiorum scri-
ptis et auctoritate sequebantur quos et
ipso ex apostolica successione intelligen-
di regulam suscepisse constabat. Quorum
precipue in prophetas commentarios dis-
sidentibus: thesauros sapientie recon-
ditos in uasis fictilibus requirebant. Ne-
rum cum iam ipsi sufficienter instructi di-
uina dispensatione ad imbuendos populos
uocarentur: et alius alio itinere ad idem
opus uterque traheretur. Basilium Ponti-
cibus: et rura circiens desideris illius
animos et partem de spe futura sollicitos
stimulare uerbis et predicatione suc-
cedere callidus ab his longe negligentie
cepit abolere subegitque abiectis manibus
et secularium curis summet notitiam
recipere in unum coire monasteria con-
struere psalmos hymnos: et orationibus
vacare docuit pauperum curam gerere
eisque habitacula honesta et quecumque
victum necessaria sunt prebere. Turgi-
nes instituere pudicam castamque vitam
omnibus pene desiderabilem facere ita
bueni permutata est totius prouincie fa-
cies ut in arido ut squalere campo uideret
seges secunda et leta uinea surrexisse.
Gregorius uero bonum seminem non patiebatur
aut super spinas iacere: aut inter fa-
ta dispergere: sed bonam terram cordis su-
tugi cultu et exercitijs indefinenter ex-
colebat. Et multo amplius hic in semet
ipso quam ille in ceteris proficiebat. Susci-
pere ille qui renunciatum seculo deferebat
ad pedes suos et diuidere ut quisque equi-
feret curam gerebat. Iste nihil habendi et
omnia possidendi preterius sacramento erga so-
las sapientie diuitias auarus et multum
cupidus inherabat. Ille coire plures in
unum et sui inuicem in necessarijs habere
sollicitudinem docebat: hic sui exem-

plum quod erat abolitus et liber est
cuius sermone apostolico predica-
bat: ego autem uolo uos sine sollicitu-
dine esse. Quis in proximo est:
nihil solliciti sitis: sed tanquam seruis
christi hoc solum estote solliciti quod res-
deat domino de nuptijs. Ille delin-
quentibus misericorditer adole-
ret a delicto renouare hic per di-
uini eloquij gratiam delinquendi
incitamenta preuenire: nec sine
re labi eum qui difficulter erige-
retur elatus. Ille in fide purus
hic in predicatione liberior. Ille
deus humilis hic etiam hominibus
erat. Ille arrogantes contempnit
hic ratione uincibat. Sic in utroque
diuina gratia unum opus per-
fectionis explebat.

Basilius uero post Basilius
cesaree cappadocie episcopus cum a
lente in exilium pro fide cogere
exhibitus est ad tribunal pre-
fati terroribusque ut illi motus est
potestatis: et minus maximis ag-
cepit: ut nisi preceptis principis
obediret interitum sibi iam iam
speraret impendi. Tunc ille in re-
pidus et absque ulla animi pertur-
batione hoc sibi minanti prefecto
respondisse fertur atque utinam aliquid
mihi esse digni numeris quod offer-
ram huic qui maturius Basilius
de nodo solis huius absolueret.
Cumque daret ei uox que erat in
dia ad spatium deliberandi respondisse
se denuo perhibere. Ego crastina
no ipse uero qui nunc tu te utinam
non mutares. Et illa quidem nota
cite uxor imperatoris uelut tota
toribus tradita cruciatur. Filius
uero qui erat eis unicus extrin-
ctus paterne pietatis creditur
eroluisset supplicia. Ita ante lus-
cem missi sunt: qui rogarent Basili-
um ut precibus suis intercede-
ret pro eis ne etiam ipsi et quidem
multo iustus similiter interiret.
Sic accidit ut cum omnes catholicos
expulerit Valens Basilius utrosque
ad uite exitum iterato conueniens

Idem e
histo.
trip. li.
vii. ca.
xxxv.

Amasus

post liberum per suc-
cessionem sacerdotis
in urbe roma susce-
perat. Quem prelatum sibi non
ferens Ursinus quidem eiusdem
diaconus in tantum furoris eru-
pit ut persuaso quodam satis
imperito et agresti episcopo cola-
lecta turbulentorum seditiosorum
manu in basilica que sauiniana ap-
pellatur episcopi se fieri extorqueret
legibus et ordine traditione
peruersis. Quo ex facto tanta ses-
ditio imo uero tanta bella orta
sunt alterutrum defendentibus
populis ut replerentur humano
sanguine orationum loca. Que
res factione Maximini prefecti
seu hominis ad inuidiam boni
et innocetis uersa est sacerdotis:
ita ut causa clericorum usque tor-
mentis duceret. Sed assertor in-
nocentie deus affuit et in caput
eorum qui intenderant ualida pena
conuersa est.

Capitulum. xj. Ambrosius episcopus
mediolani effectus est propter
utrasque populi partes sibi
uicem contententes.

Altereia de
suo apud mediola-
num Auxentio he-
reticorum episcopo uirius
que ppteris populi diuersis
studijs feriebant dissensio gra-
uis et periculosa seditio uiribus
prie matuz parabat exitum: si pro-
utraq; cum diuersum uelleret
qua que pposuerat obtineret: am-
brosius tunc psularis eiusdem pro-
uincie facies gerebat. His cum
pernicie ciuitatis uideret impet-
dere pro loco atque officio suo cose-
stim ecclesiam seditioem populi
mitigaturus ingreditur. Cuius
inibi multa secundum leges et
publicam disciplinam pro quiete
et tranquillitate perorasset.

Ista
habent
status
in hist.
trip. lib.
vii. ca.
vii.

sacramento in ecclesia perduraret. Gregorius
uero apud nazarium oppidum in lo-
cum patris episcopi subrogatus hereticorum
turbine fideliter tulit. Reddita uero pa-
ce presertim in polim ad ecclesiam docenda uen-
ire exoratus non abnuuit. Ubi breui tem-
pore tantum ad emendandum popu-
lum uetus hereticorum infectum uen-
enens profecit ut tunc primum christiani
sibi fieri uiderent et nouellam lucem ue-
ruarum aspicerent cum religionis doctor
multa quidem uerbis plura tamen doceret
exemplis nec uiderent ab eo discipuli ali-
quid imperari quod non prius ipse fecisset. Sed
ubi gloria subsecuta inuidia est obtinuit
quidem et prescriptio minus sanis ut ce-
pere ut ipso ad propria remeante alius
ordinaret episcopus. Quod ille susurrari tan-
tum et subdente sentiens ruminari ipse
profert que dicere ei nullus audebat. Ab-
sit inquit: ut mei causa aliqua simultas
in dei sacerdotibus oriatur. Si propter
me est ista tempestas tollite me et mitti-
te in mare et desinet a uobis quassatio.
Tunc regressus in ecclesia sua quod su-
peruinit uite tempus exegit. Et quasi ses-
sa iam etate et corpore inualidus erat
successore sibi ipse delegit quo ecclesiam
gubernare debilitatis et senectutis ocio
frueretur. Extant quoque ueriusque inge-
nij monumenta in magnifica tractatum
quos ex tempore in ecclesijs declamabat.
Ex quibus nos denas ferme singulo-
rum orationum transundimus in la-
tinam: basilij altereie instituta monacho-
rum operantes si potuerimus dei fauor
adiuuerit eorum plura transferre. Fuerunt
pretere fratres duo Basilio gregorius
et petrus quorum alter in uerbo ita doctri-
ne alter in operibus fidei fratre exequa-
bat ut uterque uel gregorius redderet. Ex-
tant etiam ipsius Gregorius iunioris ali-
qua opuscula luculenta. Sed de his sa-
tis dicimus. In acaduis uero partibus
Valentinianus fide religionis illesus ue-
tere Romani imperij censura rem publi-
cam gubernat.

Capitulum. x. quomodo damasus
sacerdotium in urbe roma suscepit quod
uicinus egre ferens statim seditio ma-
gnas oritur.

Liber Undecimus

pugnantis inter se et dissidentis populi subito clamor et vox una confurgit ambrosium episcopum postulantes baptizari hunc protinus clamabant. Erat enim cathedra cuminus et sibi episcopum dari nec alter unum populum fore atque unum fidem ne ambrosius sibi daret sacerdos. Oblucante illo et plurimum resistere ad imperatorem relatu populi desiderium omni maturitate iubet impleri. Dei esset esse quod discordantem populum fidem et animos dissidentes conuersio subita in unum consensum atque in unam sententiam reuocaret. Voxque dei gratiam consecutus et initiatus sacerdos sacerdos effectus est.

Cap. xij. De valentiniani morte apud illiricum.

3de in histo. cripti. ca. xi. i princ.

Intererea cum ad bellum sarmaticum valentinianus de gallie partibus venisset illiricum ibi vir dum cepto bellegritudine subita oppressus diem obiit relictis hereditas in imperio filio gratiano angusto valerianoque admodum paruulo et nondum regis insignibus initiato. Quae tamen necessitas eorum qui tam vacuam imperij locum conabant inuadere copulit etiam absente fratre purpura indui pro tunc presfecto fideliter regnum gerente.

Cap. xij. de gothorum pertractas irruptiones valentis nece deque bonis initijs gratiani.

Eridez tepus pus in orientis regno gothorum gessit sibiuis pulsa per oes se tracias infudit: armisque vobes et agros vastare feraciter cepit. Tunc vero valentis bella quae ecclesijs inferebat in hostem cepta conuertit seraque pnia episcopos et presbyteros relaxari episcopus ac de metallis re-

de his t histo. cri. lib. vij.

solui monachos iubet: ipse tamen hostibus circumuetus in patio quo ex bello trepidus confugerat igne tatis sine penas igni exustus de dit anno in ipso cum fratre patre mo et post cum fratris filijs quatuordecim pariter exactis. Quae pugna initium mali romano imperio tunc et deinceps fuit. Gratianus cum fratre admodum paruulo post patris necesse ouertis quoque suscepit imperium. Is pietate et religione oes penes qui ante fuerant principes superabat. Vni armos strenuus velox corpe et ingenio bono erat: sed iuuenili exultatione plus ferelitus quam sufficiebat et plus verecundus quam rei publice intererat.

Cap. xij. quo impator gratianus theodosium imperij principem fecit et post multa fortiter gesta marini tyranni insidias succubuit.

Bigz vi des vtili virum annis maturum i tatis regni curis voluit hunc principem per quod sermo diuini monent meli duo quoniam sorte assisset theodosium: eius ouertis procuratioe permissa partes sibi ac fratri occiduas reseruauit. Verum is postquam multa religiose ac fortiter gessit a maximo tyranno apud butunias exorto per andragatium ducem Lugduni suorum magis perditioni quam hostium peremptus est.

Cap. xv. de valentiniano puero ac matre eius iustina quae ecclesias perturbare conabatur cui restitbar sanctus Ambrosio.

Valenti nianus in italia degegens hominum fratris nece atque hostis metu perterritus nisi simulaculo ablata pace a maximo simulaculo ipse quae libenter amplexum. Cum inter iustina mater

3de in histo. cripti. li. ix. cap. xxi.

De constantia beniuoli.

Fo. xcij.

eiusdem arriane hereseos alina impietatis sine venena quae vixite viro suppresserat filio facile decepto sidenter aperuit. Igitur apud mediolanum posita turbare ecclesiarum statum comminari sacerdotibus depulsionis epistola nisi arminensis concilij decreta quibus fides patrum temerata fuerat reuocaret. Quo bello ecclesie murum et turrem validissimam pulsabat ambrosium. Sed minus terroum atque oppugnationis genere fatigans prius sibi aditum debellande rimabat ecclesie. Sed quibus illa zezabel spiritu pugnaret armata resistebat tamen ambrosio helice hunc replet et gra ipsa at in ecclesijs garris streperalare et inslanare ad discordiam prolo: sed quoniam res ex snia cedere retinuita putare et pro hoc apud filium coqueri. Un adolecentulus per cotumelie inuidia quam falso cofluauerat mra ecclesijs armatorum globum ad ecclesiam mittit cofringit ianuas oppugnare scia sacerdotum perabi atque in exilijs agi protinus subor. Sed rata fuit pscuerata fidelium populorum ut alias per amittere quam episcopum mallent.

3de in histo. cripti. li. ix. cap. xxi.

Fuit tamen theodosius ppter regni fidem bonitatisque ac beneficiorum gratiani memor: et vindictam totius viribus ouertis in fuges vltus et sanguinem iustum. Valentinianoque impietate inter hec matre defuncta fide catholica quam ipsa violauerat et regnum tyrannide depulsa restituit. Atque ipse postea quomodo illustri triumpho inuictus est ad praetoria rursum regna remeant.

Cap. xvij. de constantia beniuoli qui renuit adimplere inceptum regine ac defensione beati ambrosij aduersus iustinam reginam.

Cap. xvij. de theodosio comisso apud thessalonicenses ob nece vnius militis et eius pnia atque plethra lege ab eo sancita.

Interim di crada aduersum fidei patrum imperialia decreta mandant beniuolo tunc memorie scripse preside. Sed ille cui ab incunabulis sacra fides: et venerabilis fuit abnegat se impia posse verba. perre et contra deulo. Tum vero ne inceptum regine frustrari videretur celsior ei honor pmititur si impletet intuncta: ille qui nobilior in fide esse quam in honoribus cuperet: quod mihi ait pro impietate mercede altiore pmitteris gradum? Huc ipsum quem habeo tollite: tan-

Eridez tepus subreptioe quadaam demonis turpis macula religioso primum capi iniecta est. Et tunc cum apud thessalonicam seditione exorta quidam ex militibus viris imperij fuisset populis furctis extinctus repetenti nuncio atrocitate successus ad ludos circenses inuitari populum eius ex improuiso circumfundamiles atque obturcare passim atque currisset gladio iuber et vindictam dari non criminis sed furoris. Ob hoc cum a sacerdotibus iralite argueret a gnomit delictum culpamque cum lachrymis professionis publicam pnam in conspectu totius ecclesie ex-

paucos gentiliū populos inuadit La-
tebas vnusquisq; querere. Angulos lu-
gales rimari aut nostris se latenter
immergere: vt ab omnibus qui aderant
nosceretur dei presentia populo suo au-
daciā tribuente: furorū demonis qui
in illis prius debachatus fuerat effu-
gatum.

¶ Cap. xxiij. de constructione templi
Serapis et eius subuersione: et vnde
habuit ortum illa superstitio.

Serapis apud

Alexandriā templum aud i-
tum: quidē omnibus pu-
blerisq; vero etiam nouum
Locus est nō natura s; ma-
ni et structioe p centum aut eo amplius
gradus in sublime suspensus: quadra-
tis et angentibus spacis omni ex parte
dissentis. Cuncta vero quo ad summū
pauimentoꝝ euadatur opere fōni-
ceo constructa. Que immixtis desuper
luminaribus et occultis aditibus inu-
cem in semet distinctis vsum diuersis
ministris et clandestinis officijs exhi-
bebant. Jam vero in superioribus: extre-
ma totius ambitus spacia occupant
exedre et pastioꝝia: domusq; in excel-
sum porrecte in quibus vel editui: vel
ij quos appellabant id est
qui se castificant commanere soliti erāt.
Porticus quoq; post hec omnem ambi-
tum quadratis ordinibus distincte in-
trinssecus circubant in medio totius
spatij edes erat pretiosis edita colum-
nis: et marmoreis saxo extrinssecus am-
ple magnificeq; constructa. In hac simu-
lacrū serapis ita erat vastum: vt dex-
tera vnum parietem alterum leua per-
stringeret. Quod monstrum ex omni-
bus generibus metallorū lignoꝝum-
q; compositum ferebatur. Interiores de-
lubri parietes Laminis primo aureis
vestiti. Super has argenteis ad postre-
mum ereis habebantur que innumen-
to preciosioribus metallis forent. Erat
etiam quedam ad stuporem ammira-
tionemq; videntium: dolis et arte com-
posita fenestra perexigua ab ortu so-
lis ita aptata vt die qua institutum

fuerat: simulacrū solis ad seras
pem salutē adum introferri: dili-
genter templi foribus obseratis
ingrediente simulacrū radiū
solis per eandem fenestram di-
rectos et labra serapis illustra-
ret: ita vt inspectante populo:
oculo salutarē. Serapis vide-
retur a sole. Erat alio fraudis
genus hmoi. Natura lapis ma-
gnes huius virtutis esse perhibe-
tur: vt ad se rapiat: et attrahat
ferrum. Signum solis ad hoc ip-
sum ex ferro subtilissimo manu
artificis fuerat fabricatus: vt la-
pis (cuius naturam ferrum ad-
se trahere diximus) desuper in la-
quearibus fixus: cū temperate
sub ipso ad libitū fuisset positum
simulacrū vt naturali ad se
raperet ferrū: assurrexisset pau-
lū simulacrū et in aere pe-
dere videretur. Et ne hoc lapsu
proporo proderet: ministri fallaci-
e: surrexit aiebant sol vt vale di-
cens. Serapi discedat ad pros-
opia. Sed et multa alia decipien-
di causa a veteribus in loco fue-
rant constructa que nunc lon-
gum est enumerare p singula.
Verū (vt dicere ceperamus) res
scripto recitato: parati qdē no-
stroz populi ad subuertendū er-
roris autorem persuasio tamen
quedam ab ipsis gentilibus fue-
rat dispersa: q; si humana manū
simulacrū illud conuigisset
terra delibescens illico solueretur
in cabos: celumq; repēte fceps.
Que res paululū stuporem quē
dam populis dabat. Cum ecce
vnus ex militibus fide quam
armis magis munit: cor reptaz
bipeunē insurgēs re omni nū-
marille veteratoꝝ illūdit. Cla-
mor attollit vrozūq; populo-
rumq; tamen aut celū ruit aut
terra descendit. Inde iterū atq;
iterum repetens putris ligni hu-
mosum gentium cecidit. Quocq;
deiectum igni adhibito tam la-

*Tasit
in hist.
tri. lib.
ij. cap.
xxvj. in
pinc.*

est lignum aridū conflagrauit. Post
hec reuulsim ceruicibus et depressum
modo trahitur caput. Tum pedes aliq;
membra cesa securibus et rapta funi-
bus distrahantur: ac per singula loca
membratum in conspectu cultricis Ale-
xandrie: senex veterinosus exuritur. Ad
vltimum trācus qui super fuerat in am-
phiteatro cocrematur. Vaneq; supersti-
tiones et erroris antiqui ac serapis hic
finitis fuit. De cuius ougnie diuersa fer-
tur opinio paganorum. Alij touem pu-
tant cuius capiti modius superpositus
vel quia cui mensura modoz cuncta in-
dicet moderari: vel vitam mortalibus
frugum largitate preberi. Alij virtutem
suis huminis: cuius egyptus opibus et
fecunditate pascatur. Quidam in hono-
rem nostri ioseph formatum perhibēt si-
mulacrū ob dimensionem frumenti
qua famis tempore subuenit egyptijs.
Alij repertum in historijs grecorum ve-
teribus serunt apim quendam patrem
familias seu regem in egypto memphis
positum cum famis tempore frumenta
apud alexandriam defecissent: ex pro-
prio assatum ciuibus alimenta prebuisse.
Quo defuncto in honorem eius institue-
runt apud memphis templum in quo
bos quasi iudicium optimi agricolae nu-
tritur: habens quedam coloris insignia
qui ex nomine eius apis appelletur. So-
ron vero id est sepulchrum in quo cor-
pus eius inerat: alexandriam deduxe-
runt: et foroz apis primo: ex compositio-
ne Serapis. Post vero per corruptione
Serapim nominatum. Quid verum sit
aut nihil omnino de his deus viderit.
Sed ad inceptum redeamus.

¶ Cap. xxvij. de fraudib; paganorū q;
in illo tēplo detecte sunt: quapropter
q; plurimi vere religionis cultū āple-
ri sunt.

Est hec ca-
pite ipso ydolatrie de-
lecto: studijs vigilantissi-
mi sacerdotis: quecumq;
fuerant per totam ale-
xandriam potentia po-
tiusq; simulacrū poti-

eritu et simili de decore publicantur. Hoꝝ
rer animus dicere qui miseris mortali-
bus laqueia demonib; preparati sunt.
Que funera: que scelera in illis que di-
cebantur abdita regebantur. Quot ibi
infantium capita defecta inauratis la-
bris inuēta sunt: quot miserorū cruciabi-
les mortes depicte. Que cum proderēt
in lucem ac sub auras prolata ferrētur:
licet confusione ipsa gentiles et pudore dif-
fugerent: tñ si quis adesse potuit miraba-
tur tot seculis se illis tam nefarijs et tam
pudendis fraudibus irretitum. Vnde et
plurimi ex his condemnato errore et sce-
lere deprehensio: fidem christi et cultum
vere religionis amplexi sunt. Nam vt
omittam cetera flagitia: que in alijs lo-
cis vt necatis paruulis: despiciatisq; ob-
sidiarum inspectionem virginitus gere-
bantur in vnum solummodo quod in tē-
plo saturni geri ad omnium venit con-
scientiam memorando. Ex quo etiam ce-
tera que omisitimus perpendantur.

¶ Capitulum. xxv. Quomodo defecta
est fraus cuiusdam sacerdotis saturni
qui tyrannus dicebatur qui arte
callida adulteriū in templo cū mulie-
ribus alexandrie committebat.

Acerdos erat
apud
eos saturni Tyrannus
nomine. Hic quasi ex res-
ponso numinis adorā-
tibus in templo nobilit-
bus quibusq; et prima-
rijs viris quozū sibi ma-
trone ad libidinem placuissent: dicebat
Saturnum precepisse: vt vxor sua perno-
ctaret in templo. Tum is qui audierat:
gaudens q; vxor: sua dignatione numi-
nis vocaretur. Exornataq; comptius in-
super et donatis onustam ne vacua scilicet
repudiaretur coniugem mittebat
ad templū. In conspectu omnū conclusa
intrinsicus matrona tyrannus ianuis
clausis et traditis clauibus discedebat.
Deinde facta silentio per occultos et sub-
terraneos aditus intra ipsum Saturni
simulacrū patulis irrepebat cauer-

his. Erat autē simulachrum illud a tergo cretum: et parieti diligenter annexit: ardentibusq; intra edem luminibus intente supplicantis mulieri vocem subito per simulachrum eris conceauit. pferibat: ita vt pauore et gaudio infelix mulier trepidaret: quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. postea q; vero q̄l bitum fuerat vel ad conseruationē maiorem: vel ad libidinis incitamentum disseruisset numen impurum arte quadaz lineolis obductis repente lumina extinguebatur vniuersa. Tum descendens obstruēte et conseruate muliercule adulterij fucum profanus cōmentationibus inferebat. hec cum per oēs miserorū matronas multo iā tpe gereretur: accidit quandam pudice mentis feminam horuisse facinus: et attentius designantem cognouisse vocem Tyranni: ac domum regressam: viro de fraude sceleris indicasse. Ille de iniuria cōiugis imo potius sua ardentius inflammatus inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo cōiuncto atq; confesso ceterisq; fraudibus reuelatis pudor oēs: et dedecus paganorum peruaserat domos: adulteris matribus: incertis patribus liberis spurij deprehensis. Quibus diuulgatis et proditiis rapinam cum simulachris et edibus exadebantur et crimina.

Capitulum. xxvi. de initio simulachri canopi apud egyptum et eius destructione per theophilum facta.

Am vero cano

pi quis enumeret suspitiosas flagitia vbi preteriti facerotalium literarum: ita et enim appellant antiquas Egyptiorum literas) magicę artis erat pene publica schola. Quem locūz velut lōtem quendam atq; originem demonum intantum venerabantur pagani vt multo ibi maior celebras q; apud alexandriam haberetur. Sed de huius quoq; mōstri errore cuiusmodi originem tradat absurdum non erit paucis exponere. ferunt aliquando Caldeos ignem deum suum circumferentes cum omnium prouinciarum deis habuisse cōflictum. Quo salu-

et qui vicisset: hic esse deus ab omnibus crederetur. Reliquarum prouinciarum dū eris aut argenteę aut ligni vel lapideę: vel ex quacūq; materia constabant que per ignez proculdubio corrumperetur. Ex quo fiebat vt ignis locis omnibus obtineret. hec cum audisset Canopi sacerdos callidum quidā excogitauit idrie fieri solent in egypti partibus scilicet: vndiq; crebris et minutis admodum foraminib; patule: quibus turbida aqua desudans defecator ac purior redditur. harum ille vnā cera foraminibus obstruatis desuper etiam varijs coloribus pictam aqua repletam statuit vt deum. Et excisum veteris simulachri quod deus nelai gubernatoris ferebatur: caput deus super positum diligēter aptauit. Assunt post hec Caldei. Zgitur in consuetum circa idriam ignis accenditur cera qua foramina fuerat obturata resoluitur: sudante idria ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Caldeorum victos ostenditur. Unde ipsum Canopi simulachrum pedibus peregrinis attracto collo et quasi sagillato: vtre tumido in modum idrie cum dorso equaliter tereti formatur: et ex hac persuasione velut deus victor: omnium colebatur. Sed profectus rint hec fortasse aliquando Caldeis. Nunc vero aduentante sacerdote dei Theophilo: nullus profuit sudor: nec ceteris fraus obiecta subuenit. Usata sunt omnia atq; ad solum deducta.

Capitulum. xxvii. de ecclesijs martiris que in ydolorum locis constructe sunt.

Ed nihil ge

stum est quod in ipsalorem verteret locum flagitiosū. Cauerne ac veterinosa busta deicra sunt: et veri dei templa ecclesię constructe. Nam et in Serapis sepulchro profanis edibus complanatis ex ymolastere martirium: ex altero confurget edes. Occasio autem martirij constructus dī: vnde data sit dignum arbitror memorare.

Capitulum. xxviii. de sepulchro Joannis violato et reliquis eius apud Alexandria p arthanasium sub cauato pariete sacrarij conseruatis.

Xliani te

poribus velut relatis frenis: efferunt in oēm sentiam feritas paganorum. Ex quo accidit vt apud Sebastem Palestine urbem sepulchrum Joannis baptiste mente rabida et suestis manibus inuaderet: ossa dispergeret: atq; ea rursus collecta igni cremarent: et sanctos cineres pulneri immixtos per agros et rura dispergeret. Sed dei prouidentia factus est: quofdam de hierosolymis ex monasterio philippi hominis dei orationis illuc causa per idem ipse venisse. Qui cum tantum nefas humanis quidez manibus: sed serina mente fieri viderent morti gratius habentes q; huicemodi pisculo sine star: iter eos q; ossa ad exurēduz legebat mixta: diligētius in quantum res pariebatur ac religiosius congregantes: surtim se vel stupentibus vel insipientibus subtraxerit: et ad religiosum patrem philippū venerandas reliquias pertulerit. Ille supra se dicens tantum thesaurum propius seruare visis: ad pontificem maximum tunc Athanasium hostie immaculate reliquias per Julianum dyaconū suū post etiā palestine vrbis ep̄z mittit: quas ille susceptas paucis arbitris sub cauato sacrarij pariete inclusas: propheticō spū profuturas gnatiōi posterę conferuauit. Quib; tūc detectis et prostratis ydolatrię vestigijs in edib; quondā profanis aurea tecta cōsurgere. Sed post occasum serapis qui nunq; vixerat: que iam alterius de-

monis stare delubra potuerunt Paruz dixerim: si omnes q; erant Alexandria per singulas pene columnas cuiuscūq; demonis edicite insulte ceciderunt. Sed per cūctas egypti vides per castella per vicos per omne rus: g ripas fluminis: per heremum quoq; siqua sana seu potius bruta reperiri pauerunt instantia vniuscuiusq; episcopi: obuia et ad solum deducta sunt: ita vt rus denuo culture redderet: q; iniuste fuerat demonibus deputatum.

Capitulum. xxix. de thoraibus serapis apud alexandriā abbas et signo crucis dñice loco eorū reddito propter cui signi admirationē multi conuertebatur ad fidē.

Ed et il

lud apud Alexandria gestū est qd thoraes serapis q; per singulas quas domos in parietib; i ingressib; et postib; etiā ac fenestris erant ita abscisi sunt omnes et abas vt ne vestigiū quidē vlti vel nominis appellatio aut ipi aut cuiuslibet alterius demonis remaneret. Sed pro his crucē domini lignum vniuscuiusq; in postibus: in ingressibus in fenestris in parietis columnisq; depingeret. Quod cum factū hi q; superauerant ex paganis viderat in recordationē rei magne ex traditione sibi met antiquis pmentate venisse phibent. Signum hoc nfm dñice crucis inter illas quas dicunt hieraticas id est sacerdotales litteras habere egyptij domini velut vnū ex ceteris litterarū que apud illos sunt elementis. Cuius littere sen vocis hęc esse asserunt interpretationem. Vita ventura. Dicebat ergo hi q; tunc admiratione rez

De hęc etiaz in histor. trip. li. ix. cap. xxx.

Liber undecimus

gestarum conuertebantur ad fidei: ita sibi ab antiquis traditur qd hec q nunc coluntur rādiu staret qu idiu viderent signū istud venisse in quo esset vita. Unde accidit vt magis hi qui erāt ex sacerdotibus vel ministris templorum ad fidem conuerterent q̄ illi quos errorū stigia et deceptioū machine delectabant.

Capitulum xxx. q̄mo maior fuit inundatio nili post serapis subuersionem q̄ ante vt ostenderet deus nō serapim sed se q̄ aquas fluminis iubebat exercere.

Saniam moris erat in Egipto vt mensura ascendētis Nilū fluminis ad templum Serapis deferretur velut ad incrementi aquarum et inundationis autorem. Subuerso eius simulachro igniq̄ consumpto omnes simul negabāt serapim iniurie memoriam aquas vltra et affluentiam solitam largiturū. Sed vt ostenderet deus non Serapim q̄ mulro erat Nilō posterior: sed se esse qui a quas fluminis temporib⁹ suis iuberet exercere tanta ex eo et deiceps fuit insidiario quātā fuisse prius etas nulla meminerat. Et ideo vna ipsa: id est aque mensura quā Poechim vocant ad aquarum dñm in ecclesia cepta deferri. Sz vbi hec gesta religioso principi nunciata sunt exentis ad celum palmis cum ingenti fertur exultatione dixisse gratias tibi x̄p̄e q̄ absq̄ vrbis illi⁹ magna pernicie tam vetustus error extinctus est.

Cap. xxxi. de valentiniano iuniorē q̄ laqueo vitā finuit.

Miterea valentinian⁹ i occiduis partib⁹ animis q̄tūtas patibatur ardē

tibus rempublicā gerens caustis etiam nunc latentibus laqō vitam finiuit. Sed hoc quiddam dolo ductis sui Arbogastis factū confirmabant. Idq̄ maxime publica tenebat opinio. Alij a commisso quidem scelere duces alienū dicebant sed causas presstitisse quibus in hoc adolescēs animi indignatione cogeret: q̄ minus ei tanq̄ per etatē nōduz valido libera ei indulgeret imperia. fūere tamē nonnulli sacerdotum qui pacis ab eo q̄ post creatus est legatione suscepta immunem esse duces; a mortis scelere apud Theodosium testarentur.

Capitulum xxxij. q̄mo theodosius egre ferens mortē valentiniani arma contra euz genium corripit.

Sed ipse nihilominus in fūta quātur matius se ad vicio vsq̄ ad nem arma contra fines lū Eugenio qui in vbi tan loco defuncti substitutus est corripit. Dei primo voluntatem p̄ Joānē monachuz de quo supra memorauim⁹ seiscitatus. Tum ille qui primam de Maximo et victoriam predixerat incruentam etiam hanc licet non absq̄ plurima vtriusq̄ sanguinis inundatione promittit.

Capitulum xxxij. de apparatu belli ac victoria theodosij cōtra eugenij orationib⁹ magis q̄ virtute patrata.

Mitur paratur ad bellum non tā armorū telorūq̄ q̄ teuniorū orationūq̄ subsidijs nec tam excubiāz vigilijs q̄ obsecrationū p̄noctatione munitus. Circūbat cū sacerdotib⁹ et populo omnia orationūz loca ante martyrum

De his aliqd̄ i hist. tripti. lib. ij. cap. lviij. R

De morte theodosij.

rapostolorū thecas iacebat cilicio pstratus et auxilia sibi fida sanctorū intercessione posebat. Ad pagani qui errores suos nouis semper erroribus animant inuouare sacrificia et Romam funestis victimis cruentare. Inspecere exta peccatum et ex sibi arum prescientia secutum Eugenio victoriam nuntiare. Superstitiosus hoc agente et cū omni assertionibus (magna em erat eius in sapientia prerogativa) Eugeniū victore religiois fretus auxilio theodosius alpiam fauces cepit vgerere p̄mū illi q̄ tot victimis de fallacie conscientia trepidi demones in fugam versi post enā magistri horū et doctores errorū precipue. Flavianus p̄ pudoris q̄ sceleris reus cum potuisset euadere eruditus admodum vir mereri se mortē pro errore iustis quā pro crimine iudicauit. Ceteri vero instruant aciem et collocatis in superiorū iugo insidijs ipsi pugnā in deventu montis expectant. Verum vbi ad primos ventū est et ilico se legitimo p̄rit capiti tradiderūt: cum ceteris imis vallibus deprehensis conflictus acerrimus tra: fundebatur auxilia barbarorum et terga iam hostibus dabant. Sed fiebat hoc non vt Theodosius vinceretur: sed ne per barbaros vincere videretur. Tū in edita rupe vnde et cōspiceret conspicit ab vtroq̄z posse exercitu pietatis armis in cōspectu dei omnipotēs inquit deus: tu nos h̄c in nomine x̄pi filij tui vltionis iuste preka ista suscepi. Si secus in me in te confisus huc veni: porrige deprestantis: ne forte dicant gentes vbi est deus eozū. Quam supplicationē p̄ p̄ncipis certi a deo esse susceptā hi qui a deo que dices aiantur ad cedem. Et precipue Zacharius vir fide pietate virtute animi et corporis insignis: q̄ comes esse et locum Theodosij mereret proximis quoloz conto reliis gladio passim sternit

agmina hostiū conferta et cōspitata per rumpit. Iter per milia ruentiū ad ipm tyrannū, ruptis agminib⁹ et acerratim suis stragibus agit vt fortasse ab imp̄s credant que gesta sunt. Et tēp̄ per tum est q̄ post illā unperatoris precem quā deo fuderat ventus ita vehemens exortus est vt tela hostiū in eo qui iecerat ant retorqueret. Cūq̄ magna vi persistente vento omne tāculū missum ab hostibus frustraretur fr acto aduersario: a alo: seu potius diuinitus depulso Arbogaste duce ne qua q̄ (des aduerso) fortiter faciente. Eugeniū ante Theodosij pedes vincis post terga manib⁹ adducitur. Vbiq̄ vite eius et certaminis finis fuit. Tum vero religioso principi gloriosior victoria de frustratis opinionib⁹ paganorum quam de tyranni interitu fuit quibus spes vana et falsa diuina nationis in interitu contulit pene q̄ pudoris seruauit in vita.

Cap. xxxij. de morte Theodosij et ortu archadij: et honorij liberorum eius.

Quamq̄ post hec vt futurorū prescius imperator disponēde rei publice sollicitudine stringeret: ad ouētem protinus mittit vbi vēturus ad bellum tuta liberos custodia commēdat. Vbiq̄ Archadium Augustum regnum sibi dndum traditum seruare precepit. Honorium vero pari dignatione predictum: ab occidentibus imperium venire ocyus iubet. Quo suscepto et paternis osculis amplexibusq̄ cōstricto: traditis occidentalis regni gubernaculis ipse romano imperio p̄ annos. x. et. viij. feliciter gubernato: ad meliora migravit cū p̄ncipib⁹ p̄ssimis p̄secutus p̄mis meritoz.

C Eusebij Cesarjensis ecclesiastica finit historia p̄ magistrū Goffredum boussardū sacre pagine doctore eruditū exactissimē correctā et emendatā: Imp̄ssa lugduni per benedictum Bonny calcograp̄phum. Sumptibus vero honesti viri Jacobo. q̄. Francisci de Giuncta et sociozum Florentini. Anno dñi. M. cccc. xxxij. mēsis Septembris. die. vi.

I. H. S.

Historia Scholastica.

Etio Compositore auctore.

Año 1542.

(Archivo de Logolot).

